TYT
TÜRKÇE

Video Ders Kitabı

1 Kitap 3 Kamp

TÜRKÇE SAATİ

TYT 20 GÜNDE PARAGRAF ANLAM BİLGİSİ KAMPI

TYT 20 GÜNDE DİL BİLGİSİ KAMPI

TYT TEK VİDEO SON-FULL TEKRAR

THG 0334799 YSD

ZEDUVA YAYINLARI

ZEDUVA
YAYINLARI

TÜRKÇE SAATİ

COĞRAFYANIN KODLARI

BİOSEM BİYOLOJİ

FİZİKFİNİTO

MESCHEMY KİMYA

SML MATEMATİK

ARDIÇ TARİH

GEOTOPYA

MERKEZE TEĞET

ÖĞRETMENLERİN YAYINI

TYT
TÜRKÇE

Video Ders Kitabı

1 Kitap 3 Kamp

TÜRKÇE SAATİ

TYT 20 GÜNDE PARAGRAF ANLAM BİLGİSİ KAMPI

TYT 20 GÜNDE DİL BİLGİSİ KAMPI

TYT TEK VİDEO SON-FULL TEKRAR

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garb'ın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir îmânı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın... belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır atanı;
Verme, dünyâları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkıracak, toprağı sıksan şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ.

Ruhumun senden, İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin ma'bedimin göğsüne nâ-mahrem eli!
Bu ezanlar-ki şehâdetleri dînin temeli
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım;
Her cerîhamdan, İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır rûh-i mücerred gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek Arş'a değer, belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl;
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

MEHMET ÂKİF ERSOY

ZEDUVA

TYT Türkçe Video Ders Kitabı

Türkçe Saati

ISBN

978-625-96866-2-2

Zeduva Eğitim Bilişim ve Yayıncılık

Ticaret Limited Şirketi

Yayımcı Sertifika No: 80043

Yazar

Öznur Saat Yıldırım

Dizgi-Grafik

KR Akademi Dizgi Ekibi

Kapak Tasarım

Taner Gökbulak

Baskı ve Cilt

Tuna Matbaacılık A.Ş.

Bahçekapı Mah. 2460 Cad. No: 7

Şaşmaz - ANKARA

Matbaa Sertifika No: 49461

Copyright © Tüm hakları saklıdır. Yayımcının ve yazarın izni olmaksızın elektronik ve mekanik herhangi bir kayıt sistemi veya fotokopi ile çoğaltılamaz, kopyalanamaz.

İÇİNDEKİLER

ÜNİTE 1 SÖZCÜĞÜN VE SÖZÜN ANLAMI 5

ÜNİTE 2 CÜMLEDE ANLAM 18

ÜNİTE 3 ANLATIM BİLGİLERİ 43

ÜNİTE 4 PARAGRAFIN YAPISI VE ANLAMI 54

ÜNİTE 5 SÖZCÜKTE YAPI 69

ÜNİTE 6 SES BİLGİSİ 84

ÜNİTE 7 İSİM SOYLU SÖZCÜKLER 94

ÜNİTE 8 EYLEM SOYLU SÖZCÜKLER 136

ÜNİTE 9 SÖZCÜK GRUPLARI 154

ÜNİTE 10 CÜMLENİN ÖGELERİ 162

ÜNİTE 11 CÜMLE TÜRLERİ 171

ÜNİTE 12 YAZIM KURALLARI 176

ÜNİTE 13 NOKTALAMA İŞARETLERİ 197

ÜNİTE 14 ANLATIM BOZUKLUKLARI 214

ZEDUVA

TYT 2020-2025 TYT TÜRKÇE TESTİ'NİN KONU DAĞILIMI

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
SÖZCÜĞÜN VE SÖZÜN ANLAMI	4	4	4	3	4	4
CÜMLEDE ANLAM	3	3	3	4	3	3
ANLATIM BİLGİLERİ	1	1	-	1	1	1
PARAGRAFTA YAPI VE ANLAM	25	25	26	25	25	25
SÖZCÜKTE YAPI	1	1	1	-	-	1
SES BİLGİSİ	-	1	-	1	-	-
İSİM SOYLU SÖZCÜKLER	1	1	1	-	-	-
EYLEM SOYLU SÖZCÜKLER	-	-	-	1	-	1
SÖZCÜK GRUPLARI	-	-	-	-	1	-
CÜMLENİN ÖGELERİ	1	1	1	1	1	1
CÜMLE TÜRLERİ	-	-	-	-	1	-
YAZIM KURALLARI	2	2	2	2	2	2
NOKTALAMA İŞARETLERİ	2	2	2	2	2	2
ANLATIM BOZUKLUKLARI	-	-	-	-	-	-

* Kimi yıllar iki ünite tek soruda sorulmuştur. Bu sorular, tek üniteye yazılmıştır. Örneğin sözcük grubu ve cümlenin ögeleri bir soruda sınanabilmektedir.

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
TYT	4	4	4	3	4	4
MSÜ	3	3	4	3	3	3

Bu üniteden en çok gelen soru kökleri:

- ► Bu parçada numaralanmış sözlerden hangisinin anlamı parantez ( ) içinde verilen açıklamayla uyuşmamaktadır?
- ► Bu cümlede boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?
- ► Bu parçanın yazarı, altı çizili sözle hangi özelliğine vurgu yapmaktadır?
- ► Bu parçada numaralanmış deyimlerden hangisinin açıklaması yanlıştır?
- ► Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "---- , ---- , ----" sözcükleri belirtilen anlamlarını karşılayacak şekilde kullanılmıştır?
- ► Bu parçada altı çizili sözü anlamca karşılayabilecek bir kullanım aşağıdakilerin hangisinde vardır?
- ► Bu parçada "----" sözcüğü aşağıdaki anlamlardan hangisine karşılık gelecek şekilde kullanılmamıştır?
- ► Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "----" sözcüğü, verilen anlamlarından birini karşılayacak şekilde kullanılmamıştır?
- ► Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde "----" anlamına gelen bir söz kullanılmıştır?

1. SÖZCÜKTE ANLAM ÖZELLİKLERİ	2. SÖZCÜKTE ANLAM İLİŞKİLERİ	3. SÖZCÜKTE MECAZA DAYALI ANLAM OLAYLARI
Gerçek Anlam Yan Anlam Mecaz Anlam Terim Anlam Somut - Soyut Anlam Genel - Özel Anlam Nitel - Nicel Anlam	Eş Sesli (Sesteş) Sözcükler Eş Anlamı (Anlamdaş) Sözcükler Yakın Anlamlı Sözcükler Karşıt (Zıt) Anlamlı Sözcükler	Dolaylama Güzel Adlandırma Kinaye (Değinmece) Dokundurma (İğneleme, Tariz) Benzetme Somutlama Deyim Aktarmaları Ad Aktarması (Mecazımürsel)
4. CÜMLEDE BOŞ BIRAKILAN YERE SÖZCÜK GETİRME	**5. KALIPLAŞMIŞ SÖZ ÖBEKLERİ**	**6. KALIPLAŞMAMIŞ SÖZ ÖBEKLERİ**
Cümlenin Anlamını Belirleme	İkilemeler Deyimler Atasözleri	Altı çizili / Tırnak içine alınan sözün anlamını tespit etme Atı çizili / Tırnak içine alınan sözün parçaya kattığı anlamı tespit etme

1. SÖZCÜKTE ANLAM ÖZELLİKLERİ

Her sözcüğün bir temel anlamı vardır. Bir sözcüğün temel anlamı TDK Türkçe Sözlük'te anlam açıklamalarının ilk sırasında, yan anlamları sonraki maddelerde açıklanır. Sözcüğün mecaz anlamı varsa bu da TDK Türkçe Sözlük'te "mecaz" notu düşülerek verilir. Örneğin "almak" sözcüğünün 30, "gelmek" sözcüğünün 36, "açık" sözcüğünün 16 anlamı vardır.

Bir sözcüğün anlamı, cümle içinde kullanımına göre belirginleşir. Kimi sözcüklerin karşıladığı anlam, her zaman ve her cümlede aynıyken kimi sözcüklerin anlamı bulunduğu cümledeki bağlama, anlama göre değişir. Bir sözcüğün birden fazla anlam ifade etmesine "**çok anlamlılık**" denir. Çok anlamlılık; yakın anlam, mecaz anlam ve anlam genişlemesi yolları ile oluşur.

Aşağıdaki cümlelerde "**açmak**" sözcüğünün bulunduğu cümleye göre çok anlamlılık özelliği verilmiştir:

- Kapıyı **açıp** içeri giriyorum. (Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek)
- Karla kapanan yolları **açtılar**. (Engeli kaldırmak)
- Kadın, hamalı dışarı çıkardı; sonra çantasını **açıp** para aldı. (Sarılmış, katlanmış, örtülmüş, iliklenmiş olan şeyleri açık duruma getirmek)
- Kollarını **açtı**, çocuğun gelmesini bekledi. (Birbirinden uzaklaştırmak)
- Bir bitki çayı koydu kendine, radyoyu **açtı**, eve ses gelmişti. (Bir aygıtı, düzeneği çalıştırmak)
- Bu renk de seni **açtı**. (Yakışmak, güzel göstermek)
- Öğretmen sürekli konuşuyor, öğrencisini **açmak** istiyordu. (Sıkılganlığını, utangaçlığını gidermek)
- Çıbanı **açmış**, içindeki irini çıkarmak istemişti. (yarmak)

Gerçek Anlam

► **Sözcüğün bir varlığı ya da kavramı karşılamak üzere kazandığı ilk anlama gerçek / temel anlam denir. Gerçek anlam, sözcüğün söylendiğinde akla gelen/gelmesi gereken ilk anlamıdır.**

- Uygarlık **ateşin** bulunmasıyla başlamış, diğer keşiflerle sürmüştür.
- Yerdeki **ağır** kutuyu kaldıramayacağını anladı.
- Masanın üstündeki dosyaları **aldı**.
- Çocuklar, yün yataklara **yatmış**, güzelce uyuyordu.
- Son günlerde **gözümün** batması giderek arttı.

Yan Anlam

► **Zaman içinde sözcüğün gerçek anlamıyla ilgisini tam olarak koparmadığı ikinci anlamına yan anlam denir. Sözcüğün yan anlam kazanması yakıştırma yoluyla olur.**

- Sözcük, gerçek anlamla somut anlam ilgisini **şekil ya da işlev benzerliği** açısından devam ettirir.
- Hastanın **ateşi** düşmeye başlıyor. (vücut ısısı)
- **Ağır** araçlar bu saatte köprüden geçemez. (çapı, boyutu büyük olan)
- Evi üç yıl önce **aldılar** ama hâlâ oturamadılar. (satın almak)
- Kardeşi iki aydır bu hastanede **yatıyor**. (tedavi görmek-hizmet almak)
- Cüzdanımı masanın **gözüne** koymuştum. (çekmece)
- Uçağın **kanadına** yakın bir yere oturmak istemem. (parça)

Mecaz Anlam

► **Sözcüğün gerçek anlamından tamamen sıyrılıp yeni, soyut bir anlama gelecek şekilde kullanılmasına mecaz anlam denir.**

► **Mecaz anlam, sözü daha etkili, çarpıcı kılmak gereksiniminden doğmuştur.**

- Kalbimdeki **ateş**, onu her gördüğümde daha da artıyor. (aşk, sevgi, acı)
- O kadar **ağır** konuşuyor ki artık onunla arkadaşlık etmem mümkün değil. (kırıcı, insanın gücüne giden)
- Böyle söz mü olur, aklımı **aldın**! (bir şeyi düşünemeyecek bir duruma getirmek)
- Onun bize böyle davranmasında bir kompleks **yattığını** düşünüyorum. (bulunmak, var olmak)
- Yeni gelen sandığımdan daha **gözü** açık çıktı. (uyanık, becerikli)

Dikkat

► **Mecaz anlamda kullanılan sözcük, soyut bir anlam kazanır. Bu anlam, yeni bir anlamdır.**

► **Sözcük, gerçek anlamıyla somut ilgisini bir şekilde devam ettiriyorsa yan anlamda kullanılmıştır.**

- **Yanan** ormanların yerinde yeni ağaçlar yetiştirilir ama tarım ve hayvancılık yapılamaz. (gerçek anlam)
- Gece oldu, ışıklar **yandı**, herkes bir bir odasına çekildi. (Isı, ışık veren bir konuma geçmek - yan anlam)
- Çocukların güneşten kolları **yandı**. (Isı etkisiyle rengi koyulaşmak - yan anlam)
- Vaktinde değiştirilmeyen kağıt paralar **yandı**. (Hükümsüz kalmak, değerini yitirmek – soyut anlam - **mecaz anlam**)
- Bu yaz tatil yapamayacağıma **yanıyorum**. (Çok üzülmek – soyut anlam – **mecaz anlam**)

Terim Anlam

► **Sözcüğün gerçek anlamından hareketle bir bilim, sanat ya da spor dalı için özel bir tanımla kullanılmasına terim anlam denir.**

- Hücre, molekül, dalga boyu, vektör, ünsüz benzeşmesi, ünlü düşmesi, maki, bağıl nem, şut, gol, korner…

Somut-Soyut Anlam

► **Beş duyu organımızdan biri ile algılayabildiğimiz varlıkları karşılayan sözcüklere somut anlamlı sözcük, algılayamadığımız varlıkları karşılayan sözcüklere soyut anlamlı sözcük denir.**

Somut Anlamlı Sözcük: ev, insan, şehir, ağaç, rüzgâr, hava, ses, müzik, deniz, yemek…

Soyut Anlamlı Sözcük: üzüntü, mutluluk, huzur, aşk, cesaret, korku, umut…

- **Hava** bugün hayli soğuk, kalın giyinelim.
  somut
- Filmin sonunda içimizde büyük bir **hüzün** oluştu.
  soyut
- Pencereden giren **rüzgâr** bana **huzur** veriyordu.
  somut , *soyut*

Genel-Özel Anlam

► **Bir türü karşılayan sözcüklere genel anlamlı sözcük, türün bir üyesini karşılayan sözcüklere özel anlamlı sözcük denir.**

Genel ve özel anlam, bazen kapsam özelliğini ifade etmek için de kullanılır. Kapsamı geniş olan sözcükler genel, dar olan sözcükler de özel anlamlıdır.

- **Hayvanlar** içinde en çok **yılandan** korkuyorum. (genelden özele)
  genel *özel*
- **İstanbul**, **Marmara Bölgesi'nin** en kalabalık şehridir. (özelden genele)
  özel *genel*
- **Çiçek** dikmeyi çok sevdiğini söyler, her yere renk renk çiçek ekerdi. (genel anlamlı)
  genel
- Bu sabah **çiçeğin** solduğunu fark edince çok üzüldüm. (özel anlamlı-belli bir çiçek)
  özel

Nitel – Nicel Anlam

► **Varlıkların sayılabilir, ölçülebilir özelliklerini karşılayan sözcüklere nicel anlamlı sözcük, varlıkların sayılamayan, ölçülemeyen özelliklerini karşılayan sözcüklere nitel anlamlı sözcük denir.**

- Çocukluğum bu **dar** sokaklarda geçti. (nicel)
- Çocukluğum **neşeli** insanların arasında geçti. (nitel)
- Elindeki **ağır** poşetleri yere koyup biraz dinlendi. (nicel)
- Sözleri hepimize **ağır** geliyordu, kalp kırmaya bayılıyordu. (nitel)
- Boyu hepimizden **uzundu** (*nicel*) ama **kötü** (*nitel*) bir kalbi vardı.

Yansıma Anlam

► Doğadaki seslerin taklidiyle oluşturulan sözcüklere **yansıma sözcük** denir.

- Mutfaktan **tak** diye bir ses geldi.
- **Şırıl şırıl** akan musluğu kapatmak aklına gelmemiş.
- Çocukların oynadığı top, birden **patladı.**
- Köpekler **havlıyor**, kediler **miyavlıyor**, kuşlar neşeyle ötüyordu.

Hayvanların doğrudan çıkardığı sesler yansıma sözcük olarak kabul edilirken **"ötmek, kişnemek, anırmak, kükremek"** sözcükleri sesin taklidi yoluyla oluşmadığı için yansıma sözcük kabul edilmez.

2. SÖZCÜKTE ANLAM İLİŞKİLERİ

Eş Sesli (Sesteş) Sözcükler

► **Yazılışları aynı olmasına rağmen anlamları farklı olan sözcüklere eş sesli (sesteş) sözcük denir.**

- al, ak, ben, çay, kız, kaz, kar, yaş, yıl, yaz, yüz...

► **Eş seslilik sadece Türkçe sözcüklerde aranır. "^" işaretinin bulunduğu sözcükler Türkçe değildir, bu sözcüklerde eş seslilik aranmaz.**

- kar X kâr (Farsça "Alışveriş işlerinin sağladığı para kazancı, geliri, yarar.")
- yar X yâr (Farsça, "sevgili, dost")
- hala X hâlâ (Arapça, "şimdiye kadar, hâlen, henüz")

► **Eş seslilik sözcüğün gerçek anlamında aranır, yan ve mecaz anlamda kullanılan sözcüklerde eş seslilik aranmaz.**

- Çocuğun **ayağı** burkulmuş. (gerçek anlam)
- Masanın **ayağı** kırılmış. (yan anlam)
- Bu çantayı **yüz** liraya aldığını söylüyor. (sayı-gerçek anlam)
- Sabahları erkenden denizde **yüzmeyi** çok severim. (yüzme eylemi-gerçek anlam)
- Son günlerde çalışanlara fazla **yüz** veriyorsun. (şımartmak-mecaz anlam) (X)

Eş Anlamlı (Anlamdaş) Sözcükler

► Yazılışları ve okunuşları farklı ancak anlamları aynı olan sözcüklere eş anlamlı (anlamdaş) sözcük denir.

- Büyükbabam **sağlığını** korumak için özen gösterir. (sıhhat)
- Ailesinin kendisine verdiği **imkânları** iyi değerlendirmek istiyor. (olanak)
- Bu cihazın yeteri kadar **fayda** sağladığını düşünmüyorum. (yarar)
- Öyle bir **zaman** gelecek ki bu çalışmalarımızın karşılığını alacağız. (vakit)
- Ona verdiğimiz her **görevi** layıkıyla yerine getirdi. (vazife)

► Bir sözcüğün eş anlamı; sözcüğün cümledeki kullanımına, bağlama göre belirlenir. Sözcüğün cümlede yan ve mecaz anlamda kullanılıp kullanılmadığına bakılmalıdır.

- Onlara bu **kara** haberi vermeye dilim varmadı. ("siyah" anlamında değil, "kötü" anlamındadır.)
- Binlerce **yoksul** insan geçim derdiyle boğuşuyor. ("yoksul" sözcüğünün eş anlamı "fakir"dir.)
- Yazılarını okudum, sözlerini dinledim, bilgice onu biraz **yoksul** buldum. ("fakir" anlamında değil, "istenilen yeterlikte ve özellikte olmayan" anlamındadır.)

► Eş sesli sözcüklerin aynı cümlede aynı görevde kullanılması -ikilemeler hariç- anlatım bozukluğuna yol açar.

- Size **mutlu**, **mesut**, sağlıklı bir ömür dilerim. (Anlatım bozukluğu var.)
- Sizlerle **mutlu mesut** günler yaşadık, hoşça kalın! (Anlatım bozukluğu yok.)
  ikileme

Yakın Anlamlı Sözcükler

► Sözcüklerin anlamca birbirini çağrıştırması, birbirinin yerini anlam olarak tam karşılamasa bile birbirini anımsatmasıdır.

- küsmek < alınmak < gücenmek

Karşıt (Zıt) Anlamlı Sözcükler

► Anlamca birbirinin karşıtı olan sözcüklerdir.

- gelmek X gitmek
- doğum X ölüm
- sevmek X nefret etmek
- ağlamak X gülmek
- uzun X kısa
- yalın X süslü
- zayıf X güçlü
- beşik X tabut

► Sözcüklerin "-ma, -maz, -sız; değil, yok" gibi unsurlarla anlamca olumsuz yapılması, karşıt anlam oluşturmaz.

- gelmek X gitmek (karşıt) < gelmemek (olumsuz)
- uzun X kısa (karşıt) < uzun **değil** (olumsuz)

► **Bir sözcüğün karşıt anlamı, bulunduğu cümleye göre değişebilir.**

- **Ağır** eşya taşımam bir süre daha yasak.
- Böyle bir konum için hareketleri çok **hafif** kalıyor.
- Yükte **hafif**, pahada ağır tüm eşyaları satmaya karar verdi.

3. SÖZCÜKTE MECAZA DAYALI ANLAM OLAYLARI

Dolaylama

► **Tek sözcükle anlatılabilecek bir kavramın, birden fazla sözcükle anlatılmasıdır.**

► Benzetme ilgisi yoktur.

- evlenmek → dünya evine girmek
- turizm → bacasız sanayi
- sinema → beyaz perde
- kömür → kara elmas
- Kıbrıs → Mavi Vatan
- Kızıl Gezegen → Mars
- Atatürk → Ulu Önder

Güzel Adlandırma

► **Söylendiğinde korku, tiksinme, kaygı gibi olumsuz duygular yaratacak sözcüklerin yerine daha güzel, olumlu sözcükler kullanmaktır.**

- ölmek → ebedî uykuya dalmak
- kusmak → istifra etmek
- cin → üç harfliler
- tabut → tahta at, imamın kayığı
- kefen → yakasız gömlek, cepsiz mintan
- kanser → incitmebeni, ince hastalık
- Azrail → ölüm meleği

Kinaye (Değinmece)

► **Bir sözün benzetme amacı güdülmeden hem gerçek hem mecaz anlama gelecek şekilde kullanılmasıdır.**

► **Kinayede asıl kastedilen mecaz anlamdır.**

- Adamın **ayağı kaymıştı** bir kere, kimse yardım edemezdi.
- Kızın babası sandığımızdan da **güçlü**.
- Sendeki bu **koltuk sevdası** ilişkinize zarar verecek.
- Karı kocanın bağırtısı herkesi **ayağa kaldırdı**.

Dokundurma (İğneleme, Tariz)

► **Bir sözcüğü, tam aksini düşündürecek şekilde kullanmaktır.**

► **Kırıcı olmadan iğneleyici söz söylemektir.**

- Kardeşi o kadar **çalışkan** ki her yıl kurul kararıyla geçiyor.
- Övdükleri kahvecinin kahveleri öyle **lezzetliydi** ki kahveden soğuduk.
- **Güzelliği (!)** karşısında dilimiz tutuldu.

Benzetme

► **Aralarında anlam ilgisi bulunan iki varlıktan güçsüz olanın güçlü olana benzetilmesidir.**

- **Aslan gibi güçlü askerler** koruyor sınırlarımızı.
- **Aslanlarımız** sınırlarımızı bekliyor.
- Tarihî su kemerleri, **tarihin sessiz şahitleridir**.
- 19 Mayıs 1919'da bir **güneş** doğdu Samsun'dan.
- Yedi tepeli şehrimde
  Bıraktım **gonca gülümü**

Somutlama

► **Algılanması güç, soyut bir kavramın zihinde canlandırılması kolay bir kavramla anlatılmasına somutlama denir.**

- Sözleriniz beni çok **kırdı**.
- Onurunuzu kimseye **çiğnetmeyin**, her zaman hakkınızı savunun.
- Yaşadığımız bu **karanlık**, bir gün elbet bitecekti.
- Bu işi başarmak için akıl ve **yürek** gerekir.

Deyim Aktarmaları

a. İnsandan Doğaya Aktarma (Kişileştirme)

► **İnsana özgü nitelikleri taşımayan insan dışı varlıklara insana özgü özelliklerin aktarılmasıdır.**

- Saatlerce **hırçın dalgalarla** mücadele eden denizcileri anlattı.
- Şehrin bu tarafında **sabaha kadar öksüren bacaların** sesi işitilirdi.
- **Beyaz badanalı evler, bu sokaklar, eşyalar ve binalar hep birlikte aralarında konuşmaya başlar** gece olunca.

b. Doğadan İnsana Aktarma

► **Doğadaki herhangi bir varlığa ait özelliğin insana aktarılmasıdır.**

- Son olaylardaki **olgun** davranışları beni çok şaşırttı.
- Yaşadığı acı kolay değil, oradan oraya **savruluyor** çocuk.

c. Doğadan Doğaya Aktarma

► **Doğadaki bir varlığa ait özelliğin doğadaki başka bir varlığa aktarılmasıdır.**

- Ay ışığı **akıyordu** açık pencereden içeri.
- Gece köyde rüzgâr **uluyor**, bahçede bazı canlılar geziniyordu.

d. Duyular Arası Aktarma

► **Bir duyuya ait özelliğin başka bir duyuya aktarılmasıdır.**

- Bizi **soğuk** bir yüzle karşıladı.
- Gece yarısı **acı** bir çığlık böldü uykumuzu.
- **Tatlı** bir tebessüm belirdi yüzünde onu görünce.

Ad Aktarması (Mecazımürsel)

► **Bir sözcüğün benzetme amacı güdülmeden başka bir sözcük yerine kullanılmasıdır. Sözcükler arasında "iç-dış, parça-bütün, eser-sanatçı, yer-yönetim, yer-topluluk, renk-varlık, neden-sonuç vb." anlam ilgileri bulunur.**

- Çocuklardan birinden **camı** açmasını rica ettim. (iç-dış)
- Salondaki meraklı **gözler**, konuşmacıyı inceliyordu. (parça-bütün)
- Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, **Mozart'ı** çok iyi çaldı. (eser-sanatçı)
- **Ankara**, bu yasayı onaylarsa erken emekli olabileceğim. (yer-yönetim)
- Doktor, üç **beyazdan** uzak durmam gerektiğini söyledi. (renk-varlık)

4. CÜMLEDE BOŞ BIRAKILAN YERE SÖZCÜK GETİRME

Her yıl her sınavda bir sorunun mutlaka geldiği "cümlede boş bırakılan yere sözcük getirme" soru tipi, öncelikle sınav kitapçığının ilk sorusu olma özelliğiyle var olan stresi daha da artırmaktadır. Bununla birlikte bu tarz soru köklerinden önce verilen cümleye bütüncül bakmamak, sözcük odaklı cümleyi okumak da sorunun yapılabilirlik oranını düşürmektedir.

Peki, bu tarz soruları nasıl çözelim?

1. Verilen **cümleyi boşluk yokmuş gibi sonuna kadar oku**, seçeneklere bakma.
2. Cümledeki "**neden-sonuç, karşılaştırma, öneri, saptama, çıkarım, olumlu-olumsuz değerlendirme...**" anlam ilgilerini belirle.
3. Bu ilginin vermiş olduğu yönlendirme ile **sözcüklerin çağrıştırdığı, yinelenen anlamları tespit et.**
4. Boşluklardan önceki ve sonraki sözcüklerle kurulacak **tamlama, kalıplaşmış söz, anlam ve yapı** bağı olup olmadığını kontrol et.
5. İki boşluğa da gelebilecek sözlerin bir arada bulunduğu seçeneği bu çağrışımlar doğrultusunda işaretle.

Örnek - 1

Aşağıdaki soruları birlikte çözelim:

Asma gibi bitkileri sardırmak için yapılan çardaklar, aynı zamanda, güneşin yakıcı ışınları veya rüzgâr gibi etkenlerden ---- sağlar.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) faydalanmamızı B) etkilenmemizi C) korunmamızı D) ayrışmamızı E) arınmamızı

Örnek - 2

Hayatınızda yoğun bir kaygı varsa ve bununla ----, vücudunuz uykusuzluk, mide bulantısı, öfke veya ağlama nöbetleri gibi çok ---- alarm verebilir.

Bu cümlede boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) ilgileniyorsanız – başarılı biçimde
B) baş edemiyorsanız – farklı tepkilerle
C) aşık atamıyorsanız – beklenmedik zamanda
D) çaresiz kalıyorsanız – tehlikeli olarak
E) strese giriyorsanız – çeşitli gösterimlerle

Örnek - 3

3. Sınır boylarında İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren ---- tesis etmek ve yeni fetihlere hazırlık yapmak amacıyla saldırılara karşı ---- inşa edilmiştir. Buralara savaş için gerekli teçhizat ve belli sayıda asker ----.

Bu cümlede boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) huzuru – çıkabilecek güçte – istenmiştir
B) yaşam alanları – dayanıklı surlar – konumlandırılmıştır
C) güvenliği – korunaklı yapılar – yerleştirilmiştir
D) güvenilir kurumlar – dayanıklı dinî yapılar – eğitim almıştır
E) emniyeti – sağlam binalar - toplanmıştır

5. KALIPLAŞMIŞ SÖZ ÖBEKLERİ

İkilemeler

► **Kimi zaman bulunduğu cümledeki anlamı kuvvetlendirmeye ya da pekiştirmeye yarayan kimi zaman cümleye farklı anlamlar katmaya yarayan, iki sözcükten oluşan kalıplaşmış sözlerdir.**

- Geniş geniş, güç kuvvet, zengin fakir, eğri büğrü, şangır şungur, senli benli, başa baş, ev mev...
- Evde **güzel güzel** oturuyorduk ki bir haber geldi. (pekiştirme)
- İşe **başlar başlamaz** ödememizi alırız. (çabukluk)
- O yıllarda ben **aşağı yukarı** sekiz yaşındaydım. (yaklaşık)
- **İyi kötü** çabalıyor, haksızlık etmeyin. (yaklaşıklık)
- Bu sınavı **önünde sonunda** kazanacaksınız. (kesinlik)

► **İkilemeyi oluşturan sözcükler ayrı yazılır ve sözcüklerin arasına virgül ya da kısa çizgi konmaz.**

- **Bitmez, tükenmez** sandığımız dertler bir gün bitecek. (bitmez tükenmez)
  yanlış
- Bu sorunları **er-geç** çözeceğiz. (er geç)
  yanlış

► **İkilemeler, yapılış (kuruluş) özelliklerine göre çeşitlenir:**

Aynı sözcüğün tekrarı:	ağır ağır, yavaş yavaş, ağlaya ağlaya, kova kova...
Eş ya da yakın anlamlı sözcükler:	sağlık sıhhat, mutlu mesut; doğru dürüst, yalan yanlış, ev bark...
Karşıt anlamlı sözcükler:	irili ufaklı, gece gündüz, aşağı yukarı, dost düşman...
Biri anlamlı biri anlamsız sözcüklerle:	ufak tefek, yırtık pırtık, eski püskü...
İkisi de anlamsız sözcüklerle:	ıvır zıvır, eciş bücüş, eften püften...
Yansıma sözcüklerle:	şırıl şırıl, zır zır, gürül gürül...
Ek alan sözcüklerle:	başa baş, art arda, dişe diş, baştan başa, günden güne...

► **İkilemeler, cümlede isim, sıfat, zarf gibi farklı görevlerde kullanılabilir.**

- **Evi barkı** bırakmış, senin için buraya gelmiştim.
  isim
- Buraya gelmek için **uzun uzun** yollardan geçtik.
  sıfat *isim*
- Başından geçenleri **uzun uzun** anlattı.
  zarf *fiil*

► **İkilemeler, tekrar grubu oluşturur.**

- Her akşam eve **yorgun argın** dönüyordu.
  tekrar grubu
- **Sağa sola** haber gönderdik, bugünlerde bulunur paran.
  tekrar grubu

Deyimler

► **Genellikle gerçek anlamından sıyrılarak soyut bir durumu somutlaştırmak için kullanılan, en az iki sözcükten oluşan kalıplaşmış sözlerdir.**

► **Deyimi oluşturan sözcüklerin yerine eş anlamlısı dahi olsa başka bir sözcük getirilemez.**

► **Deyimler, soyut bir durumu (sevinmek, üzülmek, çabalamak, hayal kırıklığına uğramak, fedakârlıkta bulunmak...) somutlaştırır.**

- **baltayı taşa vurmak:** farkında olmadan birine dokunacak sözler söylemek, pot kırmak; içinden çıkılamaz zor bir duruma düşmek.
- **tepesi atmak:** birdenbire öfkeye kapılmak, öfkelenmek
- **ateş püskürmek:** çok öfkeli olmak
- **heyheyleri üstünde:** çok sinirlenmek
- **ağzını bıçak açmamak:** üzüntüden söz söyleyemeyecek durumda olmak
- **saçını süpürge etmek:** özveri ile çalışıp hizmet etmek
- **Eski çamlar bardak oldu:** "Devir değişti, eski tutumların bir değeri kalmadı." anlamında kullanılan bir söz
- **gözden düşmek:** bir kişi veya şey değerini yitirmek, rağbet görmemek
- **baş belası:** sıkıntı, eziyet, üzüntü veren
- **ilk göz ağrısı:** ilk çocuk; ilk sevilen, ilk âşık olunan kimse

► **Deyimler, genellikle söz öbeği şeklinde olduğu için farklı eylem çekimine girebilirler.**

- Dün akşam babasının **tepesi atmış**. / **tepesi attı**.
- Uzun zaman dışarı çıkmayıp insanları görünce **ağzım açık kalıyor.** / **ağzım açık kalır.** / **ağzınız açık kalmış.**

► **Deyimler, öğüt verip yol göstermez.**

- "**Hem suçlu hem güçlü.**" deyimi "kendi suçlu olduğu hâlde başkalarını suçlayan" anlamında kullanılır, öğüt vermez.
- "**Dağ doğura doğura bir fare doğurmuş.**" deyimi, "büyük şeyler beklenen bir işten önemsiz bir sonuç alındığında" söylenen bir sözdür. Bu deyim; öğüt vermez, yol göstermez. Soyut bir durumu somutlaştırır.
- "**tadında bırakmak**" deyimi, "aşırıya kaçmamak, güzel giden bir şeyi tatsız bir duruma sokacak ölçüsüzlüğe vardırmamak" anlamında söylenen bir sözdür. Deyim, kendi anlamında öğüt içerir.

Atasözleri

► **Toplumun yüzyıllar süren bilgi ve deneyimlerini aktaran kalıplaşmış özlü sözlerdir.**

► **Toplumun değer yargılarını; yaşama, insana, toplumsal ilişkilere, eşyaya, töreye vb. olan bakış açısını yansıtır.**

► **Didaktik (öğretici) yanı olan atasözleri de vardır.**

► **Atasözleri, yargı bildirir; yüklemleri vardır.**

► **Atasözleri, kalıplaşmış olduğu için atasözünü oluşturan sözcüğün yerine herhangi bir sözcük getirilemez.**

► **Atasözleri anonimdir, yani söyleyeni belli değildir. Halka mal olmuştur.**

► **Atasözleri; genellikle nasihat eder, yol gösterir, bir mesaj verir.**

► **Genellikle mecazi bir anlam taşırlar.**

- **Güvenme varlığa düşersin darlığa:** Valıklarına güvenerek ölçüsüz harcamalarda bulunanlar daha sonraları sıkıntıya düşebilirler.
- **Aç aman bilmez, çocuk zaman bilmez:** Aç hiçbir mazeretle susturulamaz, çocuk da istediği şeyi hemen elde etmek ister.
- **Dağ ne kadar yüce olsa yol üstünden aşar:** Yenilmesi imkânsız gibi görünen zorlukların da üstesinden gelinir.
- **Sırça köşkte oturan komşusuna taş atmamalı:** İnsan kendinde herhangi bir kusur varken başkalarını aynı kusurla suçlamamalıdır.
- **Dilin kemiği yok:** İnsan doğru veya yanlış her şeyi söyleyebilir.
- **Karga kekliği taklit edeyim derken kendi yürüyüşünü şaşırmış:** Görgüsüz kişi, görgülü kişinin yaptığını yapmaya kalkışırsa beceremez; kendisinin doğal davranışını da yitirir, gülünç duruma düşer.

Not Al

6. KALIPLAŞMAMIŞ SÖZ ÖBEKLERİ

Türkçede ikileme, deyim gibi söz öbekleri genelde sembolleştirme ve imge yoluyla kalıplaşmış hâlde bulunur. Ancak birden fazla sözcük, bir anlamı çağrışımlar yaparak karşılamak amacıyla geçici bir anlamsal bütünlük içinde yer alarak kalıplaşmamış söz öbeklerini oluşturur.

ÖSYM'nin Söz Öbeklerinde Anlam bölümünde sorduğu sorulara baktığımızda

► bir sözcüğün karşıladığı anlamı buldurmaya yönelik sorular

► paragrafta yer alan altı çizili ya da tırnak içinde verilen söz öbeğiyle anlatılmak isteneni buldurmaya yönelik sorular görmekteyiz.

Bir sözcüğün karşıladığı anlamı buldurmaya yönelik sorularda sözcüğün anlamına yoğunlaşmalıyız. Kimi zaman sadece sözcüğün sözlük anlamı sorulmaktadır. Kimi zaman da verilen sözcüğün anlamının, paragraftaki ana fikirden ya da cümlenin anlam ilgisinden çıkarılıp çıkarılmadığı sınanmaktadır.

Yeknesak	Tekdüze.	Didaktik	Öğretici.
Öykünmek	Taklit etmek.	Duyarlık	Hassaslık, hassasiyet.
Adaptasyon	Uyarlama, uyum sağlama.	Eğreti	İyi yerleşmemiş, yerini bulmamış olan.
İkircikli	Kuşkucu, kararsız.	Sağaltmak	İyi etmek, iyileştirmek, tedavi etmek.
Yakınmak	Sızlanmak.	Empoze etmek	Dayatmak.
Saptamak	Tespit etmek, belirgin kılmak.	Evrilmek	Bir biçimden başka bir biçime doğal olarak dönmek.
Basmakalıp	Özgün olmayan.	İmge	Zihinde tasarlanan, hayal, düş, imaj.
Devinim	Hareket.	İrticalen	Doğaçlama.
İvedi	Acele, acele olarak, acil.	İzlenim	Bir durum veya olayın duyular yolu ile insanda bıraktığı etki,intiba.
Kompleks	Karmaşık.	Kadim	Çok eski zamanda var olmuş veya eskiden beri olmaya devam eden. Eski kutsal, eski değerli.
Metafor	Mecaz.	Metamorfoz	Başkalaşma.
Mistik	Gizemci, gizemsel.	Norm	Ölçüt, kural, önceden belirlenmiş kalıp.
Güdüm	Yönetmek işi, idare.	Tekdüze	Monoton, biteviye, aynı biçimde sürüp giden.

Paragrafta yer alan altı çizili ya da tırnak içinde verilen söz öbeğiyle anlatılmak isteneni buldurmaya yönelik sorular

Söz öbekleri aslında sözcüklerin gerçek anlamlarından doğan bir mecaz içerir. Bu söz öbeğinde genellikle bir sözcük, anahtar konumdadır. Kimi zaman soyut anlamlı bir sözcüğü zihnimizde somutlaştırıp bunun karşıladığı anlamı bulmamız istenir kimi zaman da söz öbeğinde yer alan sözcüklerin çağrışımlar yoluyla karşılığını eksiksiz ve doğru veren seçeneği bulmamız istenir.

Bu tarz sorularda;

1. Önce soru kökünü oku. Soru kökü "altı çizili sözle anlatılmak istenen hangisidir?" diyorsa **altı çizili sözün çağrıştırdığı anlamı** seçeneklerden ara. Soru kökü "altı çizili sözün cümleye/parçaya kattığı anlam hangisidir" diyorsa o zaman altı çizili sözün cümleye ya da parçaya kattığı anlamı ara. **Parçada altı çizili sözü destekleyen, açıklayan, o sözün daha iyi anlaşılmasını sağlayan bir, somutlama, örnek** mutlaka bulunacaktır.
2. **Altı çizili sözde birden fazla sözcük** bulunacaktır. Bu sözcüklerin **çağrıştırdığı anlamlar, eş ya da yakın anlamlar** bizim için çok önemlidir. Bu sözleri **eksiksiz ve tam karşılayan bir seçenek** olacaktır, o seçeneği işaretlemeliyiz.
3. Altı çizili sözdeki **olumlu - olumsuz anlam ilişkileri, gerekçe, amaç, karşılaştırma, değişim, çıkarım yapma, saptama, benzetme... anlam ilgileri;** doğru seçeneğe gitmemiz için anahtar görevinde olacaktır.
4. **Bazı sorularda sadece altı çizili sözü okumak, sözlerin çağrıştırdığı anlamı bulmak için yeterli olur, anlam açıktır. Eş ya da yakın anlamlarla, seçenekten bu sözü karşılayan söz direkt bulunur.**
5. **Bazı sorularda sadece altı çizili sözü okumak yeterli olmaz. Söz öbeği, soyuttur; anlam, net değildir.** Bu yüzden bu sözün anlamını yazar paragrafta **bir somutlaştırmaya, benzetmeye, örneğe saklar.** Bunu bulmak için paragrafı okumalıyız. Ancak **paragrafı, altı çizili sözün anlamını daha iyi görmek için okuduğumuzu unutmamalıyız;** paragrafın konusuna, ana fikrine **yoğunlaşmamalıyız.**

ÖRNEK PARAGRAFLAR	SÖZ ÖBEĞİNİN ANLAMI
"Zaman zaman anılarla yaşamak güzeldir, eğer bu anılar yaşanılan günü renklendiriyorsa bir başka mutluluk verir insana."	Geçmişin, içinde yaşanılan zamanı güzelleştirmesi
Genç olmasına rağmen nitelikli şiirler yazan bu şairimiz; sanat yaşamından gelmiş geçmiş, eski yeni bütün şiir akımlarından, biçim denemelerinden, tekniklerden ustaca yararlanmayı bilmiştir. Sokağın dilini, kendi şiir tezgâhında yeniden dokumuş; onlara, kendi boyasını vurmuştu.	Halkın kullandığı sözcükleri kullanmamış, onları kendine has bir dokunuşla yeniden dönüştürmüştür. Sözcüklerin gündelik kullanımıyla yetinmeyip onlara yeni ve özgün anlamlar yüklemek
Bıkmadan, yorulmadan, yılgınlığa düşmeden, sürekli okumalıyız. Okurken bir yandan, daha önce okuduklarımızdan belleğimizde kalan izin üzerini örten tozu, kiri temizlemeli, bir yandan da bu izi derinleştirmeye çalışmalıyız.	Unutulmaya yüz tutmuş bilgileri anımsamak
Ressamın *Venüs* adlı tablosu, müziğin görsel bir yansımasının en güzel örneğidir. Tablo, müzikte bir beste türünden esinlenilerek oluşturulmuş; çok sesli olarak yazılmış bu bestenin farklı konuları temsil eden birden fazla melodik ritminden oluşur. Tabloda birbirine benzemeyen pek çok çizgi, farklı yoğunlukta renk ve gerçeklik algısını kıran şekil bulunur. Tablo işte bu yüzden resimde renkler korosu olarak bilinir	Aralarındaki uyuma bakılmaksızın farklı çağrışımların bir karışımını sunduğu
Farklı biçimdedir benim dönemeçlerim. Anlatış değişiklikleri... Nitekim bir on beş yıl kadar; duru, kolay anlaşılır bir şiir dili kullandım. Yaz Dönemi'nden, 1963'ten sonra ise şiirin farlarını kıstım biraz, karartma geceleri başladı az çok. Ama aydınlıkta da yarı karanlıkta da aynı eşyalar, aynı kişiler ve aynı orta hâlli vatandaşın yaşama savaşları görülüyor, seçiliyordu.	Belli bir tarihten itibaren anlamca daha kapalı bir şiire geçtiği
Sinemaya geçmeden önce tiyatro yönetmenliği yapan Elia Kazan *İhtiras Tramvayı*'nı sahneye koyarken oyunun yazarı Tenesse Williams provalara gelmiş ve eserinin sahnelenişini beğenmemiş. Ama yönetmene bunu söyleyerek onun sanatını eleştirir duruma düşmek yerine şöyle demiş: "İyi ya da kötü insan yoktur. Herkes birbirini kendi egosunun çatlaklarından seyreder. Dolayısıyla hayat bir yanlış anlaşılmalar bütünüdür."	Başkalarını değerlendirirken kişinin kendi benliğinin etkisinde kaldığı ve yansız olamadığı
Sanatçı; imge dünyası olabildiğince geniş, gerektiğinde imgeleri dizginleyebilen, gerektiğinde dörtnala koşturabilen, böylelikle yapıtını oluşturabilen kişidir. Hâlbuki gerçeküstücülük akımının yarattığı imgeler sanatçının istemlerine boyun eğmez bazen, bir yılkı atı gibi başına buyruk hareket eder. Bu da sanatçıyı sıkıntıya sokar ve dile getirilemez bir savaşımın gelgitlerinde savunmasız bırakır.	İmgenin, zihinde tasarlanan şeyin, hayalin, imajın... sanatçının isteği dışında kendiliğinden oluşması

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
TYT	3	3	3	4	3	3
MSÜ	4	4	4	4	3	3

Bu üniteden en çok gelen soru kökleri:

- ▶ Aşağıdakilerden hangisi bu cümleyle anlamca aynı doğrultudadır?
- ▶ Bu cümlede anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
- ▶ Aşağıdakilerin hangisi bu cümlede anlatılmak istenenle anlamca aynı doğrultudadır?
- ▶ Aşağıdakilerden hangisi "----." cümlesinde anlatılmak istenene en yakındır?
- ▶ Bu parçada numaralanmış cümlelerde söz edilen ---- ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?
- ▶ Verilen I. / II. cümleyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?
- ▶ Bu iki cümlede ifade edilenlerin anlamca doğru bir biçimde birleştirilmiş hâli aşağıdakilerden hangisidir?

A. CÜMLE YORUMLAMA

Bu tip sorularda cümlenin temel kavramları tespit etmeli, ona yakın anlamlı cümlede de aynı **temel kavramlar** bulunmalıdır. Bu temel kavramlar 2-3 tane sözcüktür. Bu sözcüklerin **eş ya da yakın anlamı, çağrıştırdığı anlamı bulup alamca eksiksiz ve doğru eşleşen cümleyi belirlemeliyiz.**

Cümledeki sözcük ve söz öbeklerinin anlamlarına, **yazarın bakış açısına, olumlu-olumsuz yargılara, benzetmelere, somutlamalara, edat ve bağlaçlara dikkat etmeliyiz.**

ZEDUVA

Kuru pantolon ile balık tutulmaz.

- ▸ Bu cümledeki "kuru pantolon" ve balık tutmak" sözlerinin metaforlu bir kullanım olduğunu görmekteyiz. Yüklem olumsuz çekimlenmiş ancak verilmek istenen mesaj olumludur. Cümledeki "kuru pantolon" sözünün "emek verme"yi, "zorluklara katlanma"yı, "konfor alanından çıkma"yı; "balık tutmak" sözünün "sonuç elde etme"yi, "başarı elde etmeyi" karşıladığını görürüz. Bu cümle içerdiği anlam itibariyle "**Başarı; emek verilmeden, risk alınmadan elde edilmez.**" ya da "**Konfor alanından çıkmadan hedefe ulaşmak mümkün değildir.**" cümlesiyle anlamca eşleşmektedir.

Yazar, okurun düş gücünü serbest bırakmalıdır.

- ▸ Bu cümlede "yazar"ın ne yapması gerektiği anlatılmaktadır. Cümledeki "okurun düş gücünü serbest bırakması" sözü; "**okura yorum yapabilme imkânı sunması**", "**sanatçının/yazarın farklı yorumlara açık yazması gerektiği**"ni anlatmaktadır. Ancak bu cümleden yazarın "**başarılı, kaliteli, nitelikli olması için okura yorum yapabilme imkânı sağladığı**" yargısını çıkaramayız.

Yaşamda hatalar yoktur, yalnızca dersler vardır.

- ▸ Bu cümlede yazar asıl vurgulamak istediği düşünceyi virgülden sonra vermiştir. ÖSYM'nin sıkça başvurduğu bir yöntemdir. Cümledeki "yalnızca dersler vardır" sözüyle **kişinin yaptığı hatalardan ders çıkaracağı, yapılan yanlıştan bir şeyler öğreneceği** vurgulanmaktadır.

İçinde olmadığım bir dünyayı kitaplarla bana ait kılmak için durmadan okuyor, hiç gitmediğim ülkelere gidip bilmediğim hayatlar yaşıyordum.

- ▸ Bu cümlede "**kitapların işlevi, kitapların gücü**"nden söz edilmiştir. Cümledeki "içinde olmadığım bir dünya" ve "hiç gitmediğim ülkeler" sözüyle "okurun, kişinin dışındaki hayatlar; kişinin tanımadığı, bilmediği yaşamlar" anlatılmaktadır.

Bu cümlede anlatılmak istenen "**İnsanlar, kendilerine uzak ve haberdar olmadıkları yaşamları kitaplar sayesinde keşfedip deneyimleyebilir.**" cümlesiyle verilebilir.

- "Teknoloji, günlük yaşamı kolaylaştırarak insanın konforunu ve yaşam kalitesini artırıyor." cümlesi ile "**Teknoloji, insanları ekrana bağımlı hâle getirerek sosyal ilişkilerin zayıflamasına ve yalnızlaşmasına neden oluyor.**" cümlesi savunduğu düşünce itibariyle birbirine zıt görüş içerir.
- "**Bir yazar, okurun ilgi ve beklentilerini gözeterek yazdığında metni daha geniş kitlelere ulaşır ve etkili olur.**" cümlesi ile "**Yalnız kendi tercihlerine odaklanan bir yazarın, yazının sınırlarını aştığını ve başarılı olduğunu söyleyebiliriz.**" cümlesi, savunduğu düşünce itibariyle birbirine zıt görüş içerir.
- "**Küçükken hiç masal dinlememiş çocuklar büyüyünce kendi resimlerini bile cetvelle çizer.**" cümlesinde "masal dinlemenin önemi" anlatılmaktadır. Öncelikle bu cümledeki anahtar kelimenin "cetvel" olduğunu bilelim. Bu cümlede "**Masalların çocukların hayal gücünü geliştirdiği, yaratıcı bireylerin oluşmasına katkıda bulunduğu ancak masal dinlemeyen çocukların** resim yaparken cetvel kullanarak **mekanik düşündüğü, yaratıcı olmadığı**" anlatılmaktadır. ÖSYM, bu cümlede anlatılmak istenen düşünceyi tam da bu şekilde "**Masallar, çocukların hayal dünyalarını zenginleştirerek onları gelecekte mekanik düşünmekten uzak tutar.**" cümlesiyle vermiştir.
- "**İnsanlığa hizmet edip topluma fayda sağlayan güzel fikirler; tıpkı nadide tohumlar gibi iyi gübrelenmiş, güneş gören topraklarda büyür ve sadece oralarda renkli çiçekler açıp tatlı meyveler verir.**" cümlesinde yapılan benzetme bizim için altın değerindedir. Virgülden sonraki cümlede ana fikir ortaya konmuştur. **Nadide tohumların büyümesi, renklenmesi, tatlı meyveler vermesi için "ortamın/çevresel faktörlerin elverişli olması" gerekliliği vurgulanarak "topluma fayda sağlayacak düşüncelerin üretilmesinin de elverişli bir ortama bağlı olduğu**" söylenmiştir. ÖSYM, bu cümlede anlatılmak istenen cümleyi tam da bu şekilde "**Topluma yarar sağlayacak düşüncelerin üretilebilmesi için ortamın elverişli olması gerekir.**" cümlesiyle vermiştir.
- "**Başkalarını memnun etmek için çalışırsan fark edilemezsin fakat kendini memnun etmek için yaptığın şeylerin birinin ilgisini çekme şansı vardır.**" cümlesiyle anlatılmak istenen "**Kendini gerçekleştirme yolunda atılan adımlar, toplumda yer edinme ihtimalini artırır.**" yargısıdır.
- "**Başarılı olmak için çıktığın yolda bir gözün başkalarının ne yaptığıyla ilgilenirse hedefine ulaşmak için kullanabileceğin tek gözün kalır.**" cümlesiyle anlatılmak istenen "**Kendi çaba ve çalışmalarına odaklanan kişiler, başarıya daha kolay ulaşır.**" yargısıdır.
- "**Keşişler, dünyanın tarihini anlatmayı hiçbir zaman bitiremediler çünkü her defasında dünyanın yaratılması ile işe başladılar.**" cümlesinde keşişlerin "**kendilerinden öncekilerin geldiği noktadan devam etmek yerine sürecin başını açıklamayı iş edinmeleri**" tutumu eleştirilmiştir.
- "**Bir şirketin başarısının göstergesi, problemlerinin olup olmadığı değil, bu yılki problemlerin geçen yılkilerle aynı olup olmadığıdır.**" sözüyle anlatılmak istenen "**şirketlerin başarılarının, sorunların çözümünde gösterilen performansa bağlı olduğu**"dur.

Örnek

İnsan, bir grup gülen insan yüzü arasında somurtan yüzü hemen algılarken somurtan yüzlerin arasındaki gülen yüzü fark etmekte zorlanır.

Bu cümlede insan ile ilgili açıklanan durum aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) Olumsuz bir ayrıntıya karşı tetikte olma durumuyla

B) Topluluk içindeki farklılıkları sıradanlaştıran bakış açısıyla

C) Kendisini ilgilendiren konulara fazladan ilgi gösterme eğilimiyle

D) Uyarıcı çeşitliliğini gerektiğinde yok sayma özelliğiyle

E) Değişiklikleri hemen fark edip değerlendirebilme kapasitesiyle

ÇÖZÜM

Cümlede insanın gülen yüzleri ve somurtan yüzleri algılamasıyla ilgili bir karşılaştırma var: Buna göre insan, bir grup gülen insan yüzü arasında somurtan yüzü hemen algılıyor. Ancak somurtan yüzlerin arasındaki gülen yüzü fark etmekte zorlanıyor. Buradaki "**gülen yüz**" ve "**somurtan yüz**" ifadelerinde **olumlu** ve **olumsuz** durumlara bir gönderme var. Buna dikkat edelim. **İnsan, topluluk içindeki somurtan yüzü hemen algılıyorsa** bu durum, **insanın olumsuzu hemen fark ettiğini yani olumsuz bir ayrıntıya karşı tetikte olduğunu** gösterir.

Cevap: A

ÖNCÜLDE VERİLEN BİR CÜMLEDEKİ KESİN YARGIYI BULMA

- ► Öncülde verilen cümlede birden fazla kesin yargı bulunabilir.
- ► Bizden cümledeki kesin yargıların tamamını içeren bir seçenek bulmamız istenebileceği gibi bu kesin yargılarda sadece birinin bulunduğu cümleyi bulmamız da istenebilir.
- ► Cümlede verilen genelleyici, anlamı sınırlandıran sözlere dikkat et.
- ► Cümleyi doğru ve eksiksiz bir şekilde oku, seçeneklerde verilenler doğrultusunda kesin olarak söylenebilecek bir yargı ara.
- ► Yorum yapma.
- ► Cümledeki **yıl, tarih, yer, kişi, karşılaştırma, üstünlük, neden-sonuç, amaç, koşul, gelecek-geçmiş ilgisi** içeren ifadelere dikkat edelim.

Örnek

"Üç metreyi bulan kanat açıklığıyla Avrupa'nın en büyük yırtıcı kuşu ünvanına sahip olan ve Türkiye'de de yaşayan kara akbabaların sayısı insan kaynaklı olumsuz koşullar nedeniyle her geçen gün azalıyor." cümlesinden çıkarılabilecek kesin yargıları inceleyelim:

1. Kara akbabalarının yaklaşık üç metre kanat açıklığı vardır.
2. Kara akbabaları Avrupa'nın en büyük yırtıcı kuşu ünvanına sahiptir.
3. Kara akbabaları dışında Avrupa'da büyük yırtıcı kuşlar da vardır.
4. Kara akbabaları birden fazla ülkede, coğrafyada yaşamaktadır.
5. Kara akbabalarının sayısının azalmasında insan kaynaklı/nedenli, beşeri fakörler vardır.
6. Kara akbabalarının sayısı günden güne azalmaktadır.

Bu cümleden çıkarılamayacak yargılar ise şöyledir:

1. Üç metrelik kanat açıklığı ile kara akbabalar, bilinen en büyük akbaba türüdür.
2. Kara akbabalar, nesli tükenme tehlikesi altında olan türler arasında yer almaktadır.
3. Türkiye'deki kara akbabalarının sayısı Avrupa'daki türdeşlerinden azdır.
4. Kanat açıklığı kara akbabalar kadar olan ancak yırtıcı olmayan kuşlar da vardır.

Örnek

"7-8 Ekim 2011 tarihlerinde gerçekleştirilen Sığla Festivali, Köyceğiz Gölü çevresindeki birbirinden kopuk sığla ağacı topluluklarının birleştirilmesi projesinin kapanış etkinliği olarak düzenlendi." cümlesinden

- ▸ Sığla Festivali'nin Köyceğiz'de her yıl aynı tarihlerde düzenlendiği
- ▸ Projenin amacının, dünyada yalnızca Köyceğiz'de bulunan sığla ağaçlarının korunması olduğu
- ▸ Projenin, sivil toplum örgütleri ve yöre halkının katılımıyla gerçekleştirildiği
- ▸ Projenin, ağaç topluluklarının başarıyla birleştirilmesinin ardından sonlandırıldığı

yargılarını kesin olarak çıkaramayız.

✔ Bu cümleden **"Köyceğiz Gölü çevresinde birden fazla orman parçacığı bulunmaktadır."** yargısını kesin olarak çıkarabiliriz.

İKİ CÜMLE ANALİZİ

► Öncülde verilen her cümlenin konusu ve vermek istediği mesaj belirlenmeli.

► Cümlelerde ele alınan konu ve verilmek istenen mesaja göre iki cümle arasındaki anlam ilişkisi (neden-gerekçe, sonuç, amaç, koşul, karşılaştırma, örnekleme, yargı çürütme, öneri, çıkarım vb.) tespit edilmeli.

► Belirlenen anlam ilişkisinin bulunduğu seçenek işaretlemeli.

Örnek

I. Uçaklara binerek sürekli bir yerlere gidip bir yerlerden dönüyoruz ama artık döndüğümüzde yol hikâyeleri anlatamıyoruz.

II. Bu, seyyah kimliğinin ve seyahat denen akıcı sürecin de giderek kaybolmaya başlamasından kaynaklanıyor olabilir.

I. cümlede, bir yerlere gidip bir yerlerden gelme eyleminin sürdüğü ama yol hikâyesi anlatma konusunda **bir değişim yaşandığı** ifade edilmiştir. II. cümledeki "**kaynaklanıyor olabilir**" ifadesi I. cümledeki durumun sebebine yani **gerekçesine dair bir tahmine** işaret etmektedir. Gerekçe "**seyyah kimliğinin ve seyahat denen akıcı sürecin de giderek kaybolmaya başlaması**" olarak ifade edilmiştir. O hâlde II numaralı cümle için "**I. cümlede yer verilen tespitin gerekçesine dair bir tahminde bulunulmuştur.**" yargısında bulunabiliriz.

Örnek

I. Doğal kaynakların hızla tükenmesi karşısında kâğıt faturaları e-postaya dönüştürmek, insana ağaçları kurtardığına dair bir teselli verir.

II. E-posta sisteminin işlediği internet ağlarına güç sağlamak için gerekli olan enerji de çevre katliamı sebebidir.

Verilen II numaralı cümleyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) I. cümlede dikkat çekilen gelişmenin arka planındaki sebepler açıklanmıştır.

B) I. cümlede ifade edilen düşünce farklı verilerle desteklenmiştir.

C) I. cümlede işaret edilen anlayışın şekillendirdiği dönüşüm sürecinden söz edilmiştir.

D) I. cümlede açıklanan durumun ortaya çıkardığı bir çelişkiye işaret etmektedir.

E) I. cümlede ele alınan görüşten hareketle soruna yeni bir çözüm önerilmiştir.

ÇÖZÜM

I. cümlede kâğıt faturaları e-postaya dönüştüren insanların, **ağaçları kurtardıklarına dair bir duyguya** bürünüp bir teselliye ulaştığı söylenmiş. II. cümlede "e-posta sisteminin kendisinin de çevre katliamına sebep olduğu" ifade edilmiş. Yani II. cümleyi okuduğumuzda I. cümlede söz edilen **tesellinin anlamsız olduğunu, bir yanılsamadan ibaret olduğunu** fark ediyoruz. O hâlde II numaralı cümlenin **I. cümlede açıklanan durumun ortaya çıkardığı bir çelişkiye işaret ettiğini** söyleyebiliriz. Yani ağaçları kurtarmak için e-posta sistemine girmek, çevre katliamına başka bir açıdan dâhil olmak demektir, bu da bir çelişkidir.

Cevap: D

CÜMLE BİRLEŞTİRME

► İki cümlenin anlamsal açıdan birleştirilmesi, içerdikleri düşüncenin doğru biçimde bir araya getirilmesi demektir.

► Bu sorularda iki cümlede ne söylendiğine ayrı ayrı bakıp önemli bölümlerin altını çizerek odaklanmayı kolaylaştıralım.

► Cümlelerdeki birleşme yerlerinde sözcüklerin **eş ya da yakın anlamı** kullanılabilir, bunları göz ardı etmeyelim.

► Öncüldeki cümlelerde olmasına rağmen seçenekteki cümlede bulunmayan sözcüğü tespit edip o seçeneği eleyelim.

► Öncüldeki cümlelerde olmamasına rağmen seçenekteki cümlede bulunan sözcüğü tespit edip o seçeneği eleyelim.

► Öncüldeki cümlelerde olmamasına rağmen seçenekteki cümlede bulunan **"neden-sonuç, amaç, koşul vb."** içeren ifadelerin bulunduğu seçeneği eleyelim.

Örnek

Aşağıdaki cümleleri birlikte birleştirelim:

- Hizmet sektöründe müşteri ile bire bir ilişki içinde bulunma ve hizmetin üretildiği anda tüketilme özelliği, bir hatanın telafi edilebilme imkânını ortadan kaldırır.
- Hizmet sektöründe, çalışan performansının bir boyutu olarak kalitenin de ölçülmesi zorunluluğu hataların telafi edilemezliği sebebiyle vardır.

Hizmet sektöründe var olan, çalışan performansının bir boyutu olarak kalitenin de ölçülmesi **mecburiyeti**, bir hatanın telafi edilebilme fırsatını ortadan kaldıran, müşteri ile doğrudan ilişki içinde bulunma ve hizmetin **ortaya konduğu zamanda** tüketilme özelliğinden **kaynaklanır.**

Örnek

Aşağıdaki cümleleri birlikte birleştirelim:

- Bebeklerin lisan öğrenimindeki büyük yeteneklerine karşılık erişkin insanın herhangi bir ikinci lisan öğrenmesi sırasında karşılaştığı güçlükler vardır.
- Geleneksel bakış açısı, bu güçlükleri ana dille düşünme ve muhakeme etme alışkanlığına bağlı olarak değerlendirip çözülebilecek bir sorun olarak görür.

Geleneksel bakış açısı, bebeklerin lisan öğrenimindeki büyük **kabiliyetlerine** karşılık erişkin insanın herhangi bir ikinci lisan öğrenirken **yaşadığı zorlukları** ana dille düşünme ve **yargılama** alışkanlığına bağlı olarak değerlendirip **halledilebilecek bir problem olarak değerlendirir.**

Örnek

- Bilişsel cimrilik, insanı her ortamda karşılaştığı yanlış bilgilere karşı savunmasız bırakan psikolojik bir özelliktir.
- Günlük hayatta beyni verimli kıldığı da bilinen bu özellik, ihtiyaç hâlinde gerektiği kadar detaylı düşünmekten kaçınma anlamına gelir.

Bu iki cümlede ifade edilenlerin anlamca doğru bir biçimde birleştirilmiş hâli aşağıdakilerden hangisidir?

A) İnsanı her ortamda karşılaştığı yanlış bilgilere karşı savunmasız bırakan bilişsel cimrilik, ihtiyaç hâlinde gerektiği kadar detaylı düşünmekten kaçınma anlamına da gelen ve günlük hayatta beyni verimli kıldığına inanılan önemli psikolojik özelliklerinden biridir.

B) Günlük hayatta beyni verimli hâle getirdiği de bilinmekle birlikte insanı her ortamda karşılaştığı yanlış bilgilere karşı savunmasız bırakan bilişsel cimrilik, gereksinim duyulduğunda gerektiği kadar ayrıntılı düşünmekten geri durmak anlamına gelen psikolojik bir özelliktir.

C) Beynin günlük hayattaki verim düzeyini artırdığı bilinen ancak insanı her ortamda karşılaştığı yanlış bilgilere karşı savunmasız bırakan psikolojik özellikler arasındaki bilişsel cimrilik, detaylı düşünmekten kaçınma tavrını ihtiyaç hâlinde gerekli kılar.

D) İnsanın, ihtiyaç hâlinde gerektiği kadar ayrıntılı düşünmekten kaçınması şeklinde değerlendirilen ve günlük hayatta beynin verim düzeyini düşürdüğü bilinen bilişsel cimrilik, savunmasız kaldığı her ortamda insanın yanlış bilgilerden kaçınmasını zorlaştıran psikolojik özelliklerinden biridir.

E) Karşılaştığı yanlış bilgilere karşı her ortamda savunmasız kalan ve psikolojik bir özellik olan bilişsel cimrilikle karşılaşan insan, ihtiyaç hâlinde gerektiği kadar detaylı düşünmekten kaçınarak beyin fonksiyonlarını günlük hayatta verimli kullanabilir.

ÇÖZÜM

İki cümleyi anlamca doğru biçimde birleştirmek için önce cümlelerin içeriklerine bakalım:

I. cümlede "bilişsel cimrilik" diye bir kavramdan söz edilmiştir. Cümleye göre "bilişsel cimrilik" her ortamda karşılaştığı yanlış bilgilere karşı insanı savunmasız bırakan bir psikolojik özelliktir.

II. cümlede "bilişsel cimrilik" adlı özelliğin "günlük hayatta beyni verimli kıldığı" ancak "ihtiyaç hâlinde gerektiği kadar detaylı düşünmekten kaçınma anlamına geldiği" söylenmiştir.

Bu iki cümlede ifade edilenler şu cümlede doğru biçimde birleştirilmiş: **Günlük hayatta beyni verimli hâle getirdiği de bilinmekle birlikte insanı her ortamda karşılaştığı yanlış bilgilere karşı savunmasız bırakan bilişsel cimrilik, gereksinim duyulduğunda gerektiği kadar ayrıntılı düşünmekten geri durmak anlamına gelen psikolojik bir özelliktir.**

Diğer cümleler neden cevap olamaz, bakalım:

A'da "inanılan" ve "önemli" sözcükleri,

C'de "düşünmekten kaçınma tavrını ihtiyaç hâlinde gerekli kılar" ve "psikolojik özellikler arasındaki" ifadeleri,

D'de "beynin verim düzeyini düşürdüğü" ifadesi,

E'de "detaylı düşünmekten kaçınarak beyin fonksiyonlarını günlük hayatta verimli kullanabilir" ifadesi öncüldeki cümlelerde yer almıyor.

Cevap: B

B. CÜMLEDE ANLAM İLİŞKİLERİ

NEDEN-SONUÇ CÜMLESİ

► Yargılardan birinin gerçekleşme nedeninin verildiği cümlelerdir.

► Bu cümlelere "gerekçeli yargı" da denmektedir. Cümledeki yargının sebebi / nedeni de cümlede yer aldığı için kullanılan bir tabirdir.

► **"dığı için, -dığından, -den/-dan, -den dolayı, sebebiyle, nedeniyle, sağlamakta, diye, bu nedenle, bu sebeple, dolayısıyla, zira, ki.."** gibi unsurlarla neden-sonuç ilişkisi kurulabilir.

- Uzun süre yağmur altında bekle**diği için** hastalanmış.
- Sürprizleri sev**diğimden** oyunu doğaçlama üzerine kurduk.
- Bir varış hedefi belirlemedik **çünkü** çıktığımız yoldan çok emindik.
- Kemik tarak, kepek oluşumunu engelleyip kaşıntıyı azal**ttığından** tercih edilmeli.
- Yaşamı bir paylaşım olarak görüyorum **diye** herkes beni sömürmeye çalıştı.
- Yapay zekânın pek çok mesleği ortadan kaldıracağı söyleniyor **dolayısıyla** meslek seçiminde çok dikkatli olmak gerekiyor.

Uyarı

Neden-sonuç cümlesinde eylemlerin gerçekleşip gerçeklemediği kesindir. Burada + / + yöntemini uygulayalım.

- Sabah geç kalk**tığı için** / **vapura yetişemedi**
  (+ neden) (+ sonuç)
- Nesnellikle ilgileri kalma**dığından** / eleştirmenler inandırıcılıklarını yitirdi.
  (+ neden) (+ sonuç)

AMAÇ-SONUÇ CÜMLESİ

► Amaç; "elde edilmesi gereken, ulaşılmak istenen sonuç, erek, hedef, gaye, garaz, kasıt, maksat, murat, niyet" anlamlarına gelmektedir.

► Amaç-sonuç cümlesi, cümledeki eylemin belli bir amaca / hedefe yönelik olarak gerçekleştirildiğini belirtilen cümlelerdir.

► Eyleme "amaç ne?" sorusunu sorduğumuzda aldığımız yanıt amaç, maksat, gaye bildirir.

► **"-mak için, -mak üzere, -a/-e, diye, amacıyla, gayesiyle..."** sözleri cümleye amaç anlamı katabilir.

- Eve erken gidebil**mek** için son parasını taksiye vermiş.
- İzleyiciyi oyun esnasında şaşırtalım **diye** oyunu tesadüfler üzerine kurduk.
- Çiçek yetiştiriciliğini en ince ayrıntısına kadar öğren**mek üzere** birtakım eğitimler alıyorum.
- Mesut ve Semih Hoca, Ankara'ya video çekmeye geliyor.

Uyarı

Amaç-sonuç cümlesinde eylemlerden birinin gerçekleşip gerçeklemediği belli değildir. Burada, esas olan eylemin hangi amaçla yapıldığını vermektir. Amaç cümlelerinde +- (?) / + yöntemini uygulayalım.

- Sabah derse geç kalmamak **için** / **alarmını kurdu.**
  +– (?) amaç / + sonuç
- Eleştirmeler daha nesnel bir tutum takın**mak adına** / eserin yazarını bilmek istemez.
  +– (?) amaç / +

Karıştırma

Mısırlılar, mevcut bilgileri aktardığı için (neden +) / kültürlerini (sonuç +) öğrendik.	Mevcut bilgi üretimini kayda geçirmek, korumak ve aktarmak için (amaç +–) / yazı kullanılır. (sonuç +)
Ekipler hızlı bir şekilde harekete geçtiğinden (neden +) / arıza (sonuç +) hemen giderildi.	Teknik arızayı gidermek üzere (amaç +–) / ekipler harekete geçti. (sonuç +)

KOŞUL-SONUÇ

- Yargılardan birinin gerçekleşmesinin diğerine bağlı olduğu cümlelerdir.
- Cümledeki yargılardan biri gerçekleşirse diğeri de gerçekleşir.
- **"-sa/-se, -dıkça/-dikçe, mı, -mak üzere, -madan/-meden, koşuluyla, şartıyla, eğer..."** sözleri cümleye koşul (şart) anlamı verebilir.
  - Okul ve aile arasında iş birliği sağlan**sa** pek çok çocuğun eğitim almasını sağlayacağız.
  - Sosyal medyada bu konuları görünür kıl**dıkça** toplumsal duyarlılık artıyor.
  - Biz sizinle baş başa verdik **mi** çözemeyeceğimiz hiçbir sorun kalmaz.
  - Ay başında öde**mek üzere** benden borç istedi.
  - Bir sanatçı içinde yaşadığı toplumu tanı**madan** sınırları aşıp evrenselliği yakalayamaz.
  - Düzgün bir rekabet zemini sağlandığı **takdirde** daha kaliteli hizmet alabilirsiniz.
  - İnsanlar **ancak** taleplerini karşıla**dığında** seni el üstünde tutar.
  - İlk 1000'e gir, tatil benden!

Dikkat

Bazı cümlelerde koşul gerçekleşse de sonuca ulaşılmaz.

- Yağmur yağarsa çiftçinin yüzü gülecek. (Koşul-sonuç ilgisi var.)
- Yağmur yağ**sa da** çiftçinin yüzü gülmez. (Koşul gerçekleşse de sonuca ulaşılmaz.)

Aşağıdaki cümlelerin anlam ilişkilerini belirleyelim:

- Eserlerinde günlük konuşma dilinin samimiyetini ve ilişkilerdeki bozulmayı çok iyi yansıttığından okuyucuların diğer kitap için beklentilerini bir üst basamağa çıkardı. (.....)
- Maaşlar zamanında yatırılmadıkça personelin motivasyonu daha da düşecektir. (.....)
- Bu projeyle, gençlerin dijital okuryazarlık becerilerini geliştirerek onları geleceğin iş dünyasına hazırlamayı ve teknolojiyi etkin kullanmalarını sağlamayı hedefliyoruz. (.....)
- Daha güzel, daha nitelikli bir dergi çıkarabilmek için çoğu kez bir sözcük üzerinde saatlerce tartışıyoruz. (.....)
- Şiirlerinde anlam bütünlüğü sağlayabilmek adına sürekli okuyor, okuyor, okuyor. (.....)
- Gençlere okuma sevgisi kazandırılmadıkça eğitimin bir ayağı hep kesik kalacak. (.....)
- Yönetmenin özgün bir tarzı olması, filmin kült statü kazanmasını sağladı. (.....)

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yargı gerekçesiyle birlikte verilmemiştir?

A) Geri dönüşüme gereken önemi vermememiz, doğal kaynakların hızla tükenmesini ve çevre kirliliğini de beraberinde getirdi.

B) Arkeologlar yeni kalıntılar ortaya çıkarmak ve daha fazla bilgi elde etmek için teknolojik gelişmelerden yararlanıyorlar.

C) Yüz tanıma sistemlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte gizlilik endişesi arttı ve veri güvenliği yasaları sıklaştı.

D) Döviz kurlarındaki ani yükseliş yüzünden ithal ürünler pahalandı ve tüketici harcamaları azaldı.

E) Düzenli spor yapmayı bıraktıktan sonra hem uyku düzeni bozuldu hem de kilo almaya başladı.

ÇÖZÜM

A, C, D ve E seçeneğindeki cümlelerde eylemlerin gerçekleşme nedenleri verilmiştir. B seçeneğindeki cümlede ise amaç anlamı bulunmaktadır.

A seçeneğindeki "geri dönüşüme gereken önemin verilmemesi", C seçeneğindeki "yüz tanıma sistemlerinin yaygınlaşması", D seçeneğindeki "döviz kurlarındaki ani yükseliş" ve E seçeneğindeki "düzenli spor yapmayı bırakmak" sözleri eylemlerin gerekçesi yani nedenidir. B seçeneğindeki cümlede ise arkeologların "yeni kalıntılar ortaya çıkarmayı ve daha fazla bilgi elde etmeyi amaçladıkları", bu amaçlarına ulaşmak için de teknolojik gelişmelerden yararlandıkları (+- / +) söylenmiştir, bu cümlede gerekçe (neden) değil amaç ilgisi vardır.

Cevap: B

Örnek

(I) Mektup, XVI. yüzyıla kadar salt haberleşmek için kullanılıyor, bu anlamda bir tür gazete görevi de görüyordu. (II) XVI. yüzyıldan sonra ise son konusu görevinin yanı sıra duygu ve düşünceler de mektuplar aracılığıyla paylaşılmaya başlandı. (III) Goethe'nin ciltler dolusu mektupları, Schiller'in yazışmaları, Gogol, Puşkin, Byron'ın unutulmaz mektupları bunlar arasında sayılmaya değer niteliktedir. (IV) *Candide* yazarı Voltaire'in yazdığı mektuplar; öğüt vermek, danışmak, bilgi almak, yapıtlarını tanıtmak gibi değişik gayeler içerir. (V) Bu büyük ustanın en başarılı mektuplarıysa duygularını paylaşmak adına yazdığı mektuplardır.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangilerinde amaç anlamı yoktur?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) III ve V E) IV ve V

ÇÖZÜM

Parçada I ile verilen cümledeki "haberleşmek için", IV ile verilen cümledeki "gaye" ve V ile verilen cümledeki "paylaşmak adına" sözleri, bulunduğu cümlelere amaç anlamı katmıştır. Bu parçadaki II ve III. cümlelerde amaç anlamı yoktur.

Cevap: C

Örnek

Parçada (I) "Gençliğimde okuduğum kitapları yeniden okuyacak yaşa geldim." demiş bir yazar. (II) Ne kadar doğru bir tespit! (III) On ya da yirmi yıl önce okuduğumuz bir kitabı yeniden elimize aldığımızda ya da eski bir filmi tekrar izlediğimizde ne kadar değişik izlenimler elde ediniyor, nasıl da farklı yorumlara varabiliyoruz! (IV) Aynı durum, kuşkusuz tiyatro için de geçerlidir. (V) On yıl önce izlediğimiz bir oyunu, aynı yönetmenin on yıl sonraki yorumuyla seyretsek bu gerçeği çok iyi anlayacağız.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde koşula bağlılık söz konusudur?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM

Parçada V numarayla verilen cümlede koşula bağlılık söz konusudur. Bu cümledeki "on yıl önce izlediğimiz bir oyunu, aynı yönetmenin on yıl sonraki yorumuyla seyretmek" ifadesi, "gerçeği çok iyi anlama"nın koşulu olarak verilmiştir.

Cevap: E

C. CÜMLEDE KANITLANABİLİRLİK

Bir cümledeki kanıtlanabilirlik ilgisi cümlenin niteliğine göre değişir.

1. NESNEL (OBJEKTİF) CÜMLELER:

► Kişisel görüş içermeyen, doğruluğu ya da yanlışlığı kanıtlanabilir nitelikte olan yargılardır.

► Kanıtlanabilir, ölçülebilir ve tarafsız bilgiler sunar.

► Nesnel ifadelerde genellikle sayısal veriler, tarihler veya genel kabul görmüş gerçekler kullanılır.

- Yazar, Anadolu'dan İstanbul'a göçmüş bir ailenin ayakta kalma mücadelesini anlatıyor.
- Kürsüdeki adam, önce Türk ekonomisinde kabul gören değerleri yüksek sesle anlattı.
- Kasabadaki tek kahvehane akşam saatlerinde işten gelen insanları ağırlıyordu.
- Bilim insanları, sera gazı salınımlarını kontrol altına almak için pek çok yönteme başvuruyor.
- Postmodern terimi ilk kez sanat eleştirisi bağlamında 1870'lerde kullanıldı.

2. ÖZNEL (SUBJEKTİF) CÜMLELER:

► Yargıyı söyleyen kişinin kendi görüşünü, yorumunu, duygusunu, beğenisini, eleştirisini içeren cümlelerdir.

► Kişisel görüş, tercih veya yargı içerir.

► "bence", "bana göre" diye yorum yapabileceğimiz cümlelerdir.

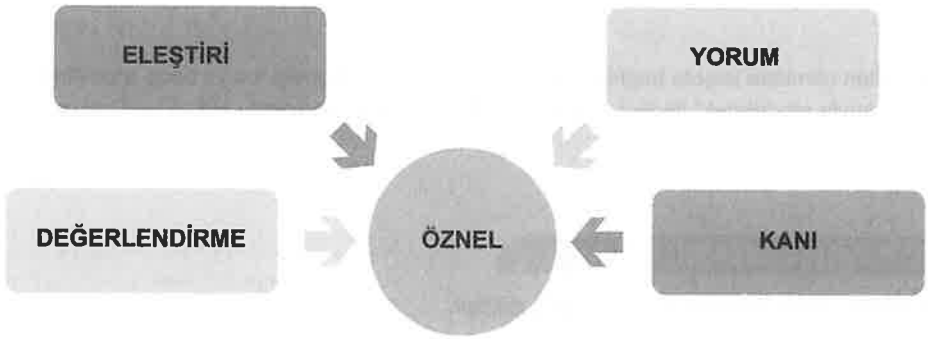
► **Yorum, kanı, değerlendirme, görelik, izlenim, duygu** içerir.

- Yazar, Anadolu'dan İstanbul'a göçmüş bir ailenin ayakta kalma mücadelesini **insanın içine işleyerek** anlatıyor.
- Kürsüdeki adam, bembeyaz saçları ve buğulu sesiyle bir **İlk Çağ bilgesini andırıyordu**.
- Kasabadaki tek ışık, caddenin sonunda **büyük bir ihtişamla gelenleri bekleyen** kahvehanenin ışığıydı.
- Moda açısından İnstagram küçük büyük tüm tasarımcılar için **harika** bir platform hâline geldi.
- Özgünlük sorununu unsurlar düzeyinde tartışmakla **vaktimizi berhava edeceğimizde hiç kuşku yok**!

Dikkat

Bu başlıktan karşımıza gelebilecek soru kökleri şöyledir:

- ► Aşağıdaki cümlelerden hangisi kanıtlanabilirlik açısından diğerlerinden farklıdır?
- ► Aşağıdaki cümlelerden hangisi söyleyenin kişisel düşüncelerini içermektedir? / içermemektedir?
- ► Aşağıdaki cümlelerden hangisi yorum içerir? / içermez?
- ► Aşağıdaki cümlelerden hangisinde kanıya yer verilmiştir? / yer verilmemiştir?

Aşağıdaki cümleleri kanıtlanabilirlik açısından değerlendirelim:

- İnsan ilişkilerinin pek çoğu akılla kavranamayacak, kavransa bile açıklanamayacak kadar karmaşıktır. (.....)
- 2024 yılında Almanya, dünyanın en çok otomobil ihraç eden üçüncü ülkesi olmuştur. (.....)
- Kediler ortalama 12-16 yıl yaşayan dünyanın en sevimli evcil hayvanlarıdır. (.....)
- Van Gogh, dünyanın en pahalı ve en çok ziyaretçi alan tablolarından *Yıldızlı Gece* tablosunu 1889 yılında Saint -Rémy'de derin acılar içinde yapmıştır. (.....)
- Bazı bitki çaylarının sindirimi kolaylaştırıcı etkileri, bazılarının sakinleştirici olduğu bir gerçektir. (.....:.)
- Sonbaharda dökülen yapraklar, insanlara her zaman hüzün verir. (.....)
- *Harry Potter* serisi, görsel ve ses efektleriyle *Yüzüklerin Efendisi* serisinden daha sürükleyicidir. (.....)

Örnek

(I) Büyük İskender'in cesur komutanlarından biri tarafından MÖ 4. yüzyılda kurulan kent, Fırat'ın kolay geçit veren birkaç yerinden biridir. (II) Bu yüzden de kente "köprü başı, geçit yeri" anlamlarına gelen Zeugma adı verilmiştir. (III) Fırat'ın batı yakasında, verimli topraklar üzerinde kurulan kent, stratejik önemi nedeniyle hızla büyür, gelişir. (IV) Kentin villalarından çıkan mozaiklerden bazıları mitolojik öyküleri anlatan sahneleriyle oldukça dikkat çeker. (V) Kısa sürede Pompei'nin üç katı büyüklüğe ulaşan görkemli kent, o dönemin Atina'sıyla boy ölçüşür duruma gelir.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangisi kanıtlanabilirlik açısından diğerlerinden faklıdır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM

Kanıtlanabilirlik açısından cümleler nesnel ve öznel cümleler olmak üzere ikiye ayrılır. Nesnel cümleler kanıtlanabilir; içerisinde kişisel görüş, yorum bulunmaz. Öznel cümle ise kanıtlanamayan, içerisinde duygu, düşünce olan cümlelerdir. I. cümledeki "cesur" ve "kolay geçit veren" sözleri, III. cümledeki "verimli" sözcüğü, IV. cümledeki "oldukça dikkat çeker" sözü, V. cümledeki "görkemli" ve "boy ölçüşür" sözleri kişisel görüş, duygu içerir. Dolayısıyla bu cümleler, kanıtlanamayan, öznel cümlelerdir. Ancak II. cümlede kişisel görüşe yer verilmemiştir, kanıtlanabilir nesnel bir niteliktedir.

Cevap: B

Örnek

Aşağıdaki cümlelerden hangisi parantez ( ) içindeki açıklamayla örtüşmemektedir?

A) Yazı dediğimiz büyülü şeyler; önceleri taşın, kilin, kemiğin, ipeğin bambunun üzerinde binlerce yıl; sonra papirüsün, parşömenin, derinin üzerinde epeyce oyalandı. (Öznel yargı)

B) Ailede tüm yükümlülükleri üzerine alan, çocuklarını her türlü sorumluluktan uzak tutan anne babalar, yaşamını biçimlendiremeyen, başkaları tarafından yönetilmeyi bekleyen bireyler yetiştirirler. (Nesnel yargı)

C) Özgün yapıtlar ortaya koyamamak, kendini sanatıyla bütünleştiremiyor olmak gibi nedenler birçok sanatçının sanat dünyasından silinip gitmesinin en önemli nedenlerindendir. (Öznel yargı)

D) Araştırmacılar tarafından yirmi yıl önce Japonya'da adı konulan kırık kalp sendromu, özellikle son on yıldır Batı ülkelerinde de görülmeye başladı. (Nesnel yargı)

E) Yüzlerce yıllık zeytin ağaçlarının kökleri üzerinde yükselen beton kutularda oturduğumuz sürece asla huzur bulamayacağız. (Öznel yargı)

ÇÖZÜM

B seçeneğinde verilen cümle, kişisel görüş içermektedir. Cümlede "anne babaların tüm yükümlülükleri üzerine alarak çocuklara zarar verdiği, bunun da çocukların ilerleyen yıllarda sorumsuz ve yönetilme konusunda birinin varlığına ihtiyaç duyacağı bir kişiye dönüşmesi" üzerinde durulmaktadır. Bu; kişiden kişiye değişen, yorum içeren bir yargıdır. Bu yüzden cümledeki anlam ilgisi, ayraç içinde verilen "nesnel yargı" açıklamasıyla örtüşmez.

A seçeneğindeki "büyülü şeyler" sözü, yorum içerir. Cümle, öznel bir yargı bildirir.

C seçeneğindeki "en önemli nedenlerindendir" sözü, yorum içerir. Cümle, öznel bir yargı bildirir.

D seçeneğinde araştırma sonucu verilmiş, bir saptama yapılmıştır, nesnel bir yargıdır.

E seçeneğindeki "asla huzur bulamayacağız" sözü, yorum içerir. Cümle, öznel bir yargı bildirir.

Cevap: B

D. CÜMLEDE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

DOĞRUDAN ANLATIM – DOLAYLI ANLATIM

► Başkalarına ait sözlerin **hiç değiştirilmeden**, biçim değişikliği yapılmadan, **olduğu gibi aktarılmasına doğrudan anlatım** denir.

► Doğrudan anlatımda aktarılan cümle **tırnak işareti** içinde ya da **virgülle** verilir.

- Atatürk "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir." **der.**
- Yazar, son romanımda toplum içinde derin yalnızlıklar yaşayan insanları anlatıyorum, **dedi.**
- Ufukta başka sıkıntılar da görünüyor, **diyerek** konuyu bağladı.

► Başkalarına ait sözlerin **değiştirilerek aktarılmasına dolaylı anlatım** denir.

► Dolaylı anlatım olan cümlelerin yükleminde "**söyledi, belirtti, dile getirdi, ifade etti...**" sözleri bulunur.

- Atatürk, hayatta en hakiki mürşidin ilim ve fen olduğunu **söyler.**
- Yazar son romanında toplum içinde derin yalnızlıklar yaşayan insanları anlattığını **belirtti.**
- İnsani eylemlerin amaçlar dikkate alınarak belirlendiğini **vurguluyor.**

TANIM CÜMLESİ

► Bir varlığın, kavramın ya da durumun ayırt edici temel özelliklerini belirten cümlelerdir.

► **"... nedir? / ... kimdir?"** sorusuna yanıt verir.

► Tanım cümleleri, **öznel** de **nesnel** de olabilir.

- Halkın seçimler yoluyla yönetime katıldığı siyasi sisteme **demokrasi** denir.
- **Şiir,** ritim ve imgeyle yoğrulmuş kısa anlatı türüdür.
- **Yalnızlık**, insanoğlunun her dem başvuracağı bir dinlenme adasıdır.
- ***Büyüteç***, genellikle bir sap üzerine yerleştirilmiş yakınsak mercek (ince kenarlı mercek) ile oluşturulan, nesneleri gerçek boyutundan daha büyük gösteren optik alettir.
- "Alışmak" anlamına da gelen **"kanıksamak"** sözcüğü, anlam olarak "olumsuz bir duruma sürekli maruz kala kala ona duyarsızlaşma"yı da beraberinde getirdi. Medya, şiddeti kanıksattı; trafikte kalmak, gürültüyü kanıksattı. Hepimiz pasif bir sürecin etkilenenleri olduk.

Dikkat

Açıklama cümlesi ile konu cümlesini birbiriyle karıştırmayın.

Tanım cümlesi, bir kavramın ne olduğu açıklanırken açıklama cümlesinde kavramın özellikleri verilir.

- Delta, bir nehrin taşıdığı alüvyonları denize veya göle döktüğü yerde biriktirmesi sonucu oluşan, verimli ve üçgen şeklindeki ova türüdür. (tanım cümlesi)
- Deltalar, tarıma elverişli oldukları için insanlar tarafından yoğun olarak yerleşim ve tarım alanı olarak kullanılır. (açıklama cümlesi)
- Sanat, insanların duygu, düşünce ve hayal dünyalarını estetik bir biçimde ifade etme yoludur. (tanım cümlesi)
- Sanat; insanların kelimelerle anlatamadığı duygu ve düşünceleri farklı yollarla ifade etmesine imkân tanır. (açıklama cümlesi)

KARŞILAŞTIRMA CÜMLESİ

► **Karşılaştırma cümlesi**; iki ya da daha fazla varlık, olay, durum veya kavram arasında **benzerlik ya da farklılıkları** ortaya koyan cümlelerdir.

► Bu tür cümlelerde genellikle **"gibi, daha, en, kadar, ise, çok, az, tersine"** gibi karşılaştırma anlamı taşıyan kelimeler bulunur.

► Kimi cümlelerde karşılaştırma bildiren herhangi bir sözcük bulunmaz. Cümleler arasındaki anlam ilgisinden karşılaştırma anlamı çıkar.

- Güneş enerjisi, çevreye fosil yakıtlardan **çok daha az** zarar verir ve sürdürülebilirdir.
- Modern teleskoplar, geçmişteki gözlemevlerine **oranla** çok yüksek çözünürlükte görüntü elde edebilmektedir.
- Bu yılki tatil, **geçen yılın aksine** hem huzurluydu hem de ekonomik geçti.
- Yeni dizüstü bilgisayarım, **önceki modeline göre** hem daha hafif hem de daha uzun pil ömrüne sahip.
- Göç olgusu, hem **bireysel** hem de **toplumsal düzeyde önemli sonuçlar** doğurur.

ANLATIM İLKELERİ

Yalınlık

► Anlatımda **mecazlı, sanatlı söyleyişlere yer vermemektir.**

► Süslü sözlerin, benzetmelerin, mecazların olduğu cümlelerde yalınlık ilkesi ihlal edilmiştir.

- Çitlerin yanında bir kadın duruyor, çocuk kadına doğru koşuyordu. (Yalın bir anlatım var.)
- Gecenin koynunda parlayan ay, yalnızlığımın en sadık ve eşsiz arkadaşıdır. (Yalın bir anlatım değil.)
- Uzayıp giden yemyeşil vadinin ortasında sakin bir nehir huzurla akarken nehrin iki yanında cennette olduğumuz hissini veren renk renk çiçekler, kelebeklere ev sahipliği yapıyordu. (Yalın bir anlatım değil.)

Duruluk

► Anlatımda **gereksiz sözcük kullanılmaması, yeterli sayıda sözcük kullanılmasıdır.**

► Aynı anlama gelen, birbirini karşılayan sözcük ya da ekler aynı cümlede kullanılırsa duruluk ilkesi ihlal edilmiş olur.

- Çocukluk döneminden itibaren sporla ilgilenmek, sağlıklı bir gelişim için oldukça önemlidir. (Bu cümlede gereksiz bir sözcük kullanılmamıştır, cümlenin duru bir anlatımı vardır.)
- Bazı sanat eserleri, toplumdaki adaletsizlikleri eleştirerek insanları düşünmeye ve değişmeye yönlendirerek teşvik eder. (Bu cümledeki yönlendirmek" ve "teşvik etmek" sözleri aynı anlama gelmektedir, bu cümle duru bir cümle değildir.)

Sadelik

► Anlatımda **yabancı sözcüklere yer vermemek, açık, anlaşılır bir dil kullanmaktır.**

► Sade bir anlatımı yediden yetmişe herkes anlar.

- İnsan, öfkesiyle başa çıkabilirse hem kendine hem de çevresine zarar vermekten kaçınmış olur. (Sade bir cümle.)
- Yeni yazılım güncellemesiyle sistem performansı arttı fakat bazı kullanıcılar hâlâ entegrasyon sorunu yaşıyor. (Cümlede yabancı sözcükler olduğu için cümlenin sade bir anlatımı yoktur.)
- DNA, genetik materyali taşır ve protein sentezinden sorumlu genetik kodları içerir. (Cümlede yabancı sözcükler olduğu için cümlenin sade bir anlatımı yoktur.)

Örnek

(I) "Cam tavan" (glass ceiling) terimi ilk kez 1986 yılında Wall Street Journal gazetesinde yayınlanan bir makalede kullanılmıştır. (II) Bu makalede, kadınların kurumsal kariyerlerinde belirli bir seviyeye kadar yükselebildikleri ancak daha üst pozisyonlara ulaşmalarının görünmez engellerle sınırlandığı vurgulanmıştır. (III) Cam tavan, özellikle iş dünyasında cinsiyet eşitsizliğini ve kurumsal ayrımcılığı açıklamak için önemli bir metafor haline gelmiştir. (IV) Bu sendromda bireyler yetenekli, eğitimli ve deneyimli olsalar bile üst düzey yönetim pozisyonlarına veya liderlik rollerine ulaşmakta sistematik engellerle karşılaşırlar. (V) Cam tavan; doğrudan bir yasağın ya da açık bir engelin değil daha çok önyargıların, cinsiyet ayrımcılığının, kurumsal kültür ve geleneksel rol kalıplarından kaynaklanan dolaylı kısıtlamaların karşılığıdır.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde bir tanıma yer verilmiştir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM

Tanım cümlesi "nedir/kimdir?" sorusuna yanıt olur. Parçada V numarayla verilen cümlede "can tavan sendromu" nedir sorusunu sorduğumuzda kavramının ne olduğunun cümledeki "daha çok önyargıların, cinsiyet ayrımcılığının, kurumsal kültür ve geleneksel rol kalıplarından kaynaklanan dolaylı kısıtlamaların karşılığıdır" sözlerinde verildiğini görmekteyiz.

Cevap: E

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde karşılaştırma yapılmamıştır?

A) Mekanik düşünme, özellikle ezbere dayalı eğitim sistemlerinde veya katı hiyerarşik yapılarda daha sık görülür.

B) Sorgulayan, analiz eden, değerlendiren bir düşünme süreci olan eleştirel düşünmede; diğer düşünme türlerinde olduğu gibi duygu ve otoriteye göre karar verme durumu yoktur.

C) Duygusal düşünme; insan doğasının doğal bir parçasıdır ve empati; ilişkiler, sanat gibi alanlarda önemli rol oynar.

D) Akıl yürütmeden çok hislerin, sezgilerin, anlık duygusal tepkilerin ön planda olduğu duygusal düşünmede tarafsızlık zayıflar, mantık ve analiz geri planda kalabilir.

E) Eleştirel düşünmede olan sorgulama, derinlemesine analiz etme gibi becerilerin olmadığı ezberci düşünmede bilgilerin anlamı kavranmadan öğrenilir, nasıl kullanılacağı sorgulanmaz.

ÇÖZÜM

A seçeneğindeki "daha sık görülür", B seçeneğindeki "diğer düşünme türlerinde olduğu gibi...yoktur", D seçeneğindeki "akıl yürütmeden çok hislerin, sezgilerin, anlık duygusal tepkilerin ön planda tutulduğu" ve E seçeneğindeki "eleştirel düşünmede olan.... becerilerin olmadığı ezberci düşünmede" sözleri karılaştırma anlamı içermektedir. C seçeneğindeki cümlede "duygusal düşünme" nin diğer düşünme türleriyle ilgili benzer ya da farklı yanları verilmemiş, herhangi bir karşılaştırma yapılmamıştır.

Cevap: C

Örnek

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yalın bir anlatım söz konusudur?

A) İnsanlar, duygu ve akıl arasında tutturdukları dengeyle ayakta kalır ve yaşam denen yolda sağlam adımlarla ilerler.

B) Zaman zaman usta yönetmenlerin sürekli yinelenen konuların yerine sporu filmlerinde ustaca işlemeleri onlara büyük başarılar getirmiştir.

C) Batı etkisinde önce emekleyen, sonra yürüyen çağdaş Türk şiiri eskiyi yok sayarak, eskiden gelen her şeyin üstünü çizerek gelişmedi.

D) Faust, Don Juan ve Don Kişot; emellerinin peşinden at gözlüğü takarak koşan, mükemmellik arayışıyla kibrin vücut bulmuş hâlleridir.

E) Özgün resimler, kendine has bir ruh ve sessizlik taşır; zamanın dokunuşunun eşsiz izlerini barındırarak izleyicide derin bir dinginlik hissi yaratır.

ÇÖZÜM

Yalınlık; anlatımda sanatlı, mecazlı söyleyişlerin olmamasıdır. A seçeneğindeki "insanların ...dengeyle ayakta kalması, yaşam denilen yolda sağlam adımlarla ilerlemesi" sözleri, C seçeneğinde çağdaş Türk şiiri için "önce emeklemesi, sonra yürümesi", "her şeyin üstünü çizmesi" sözleri, D seçeneğindeki söz konusu roman karakterlerinin "at gözlüğü takması" sözü ve E seçeneğinde özgün resimler için söylenen "kendine has bir ruh ve sessizlik taşıması", "zamanın dokunuşunun eşsiz izlerini barındırması" sözleri mecazlı, sanatlı ifadeler taşımaktadır; dolayısıyla bu cümleler yalın bir anlatıma sahip değildir. B seçeneğindeki cümlede mecaz anlama gelen, sanatlı bir söyleyiş yoktur. Sözcükler, gerçek anlamındadır. Dolayısıyla cümle yalın bir anlatıma sahiptir.

Cevap: B

E. CÜMLEDE KAVRAMLAR VE ÖZELLİKLERİ

OLASILIK (İHTİMAL) CÜMLESİ

► Bir şeyin olabilmesi durumu, olabilirlik durumu.

► Gerçekleşmesi kesin olmayan olay veya durumları bildiren cümlelerdir.

- Hafta sonu ailesiyle ufak bir tatile **çıkabilir**.
- Öğretmen, biyoloji dersinden yazılı **yapabileceğini** söyledi.

TAHMİN CÜMLESİ

► Akla, sezgiye veya bazı verilere dayanarak gerçekleşmiş ya da gerçekleşebilecek bir olay hakkında fikir yürütmektir.

► Tahmin cümlelerinde olay ya da durumla ilgili verilerden yola çıkarak bir fikir sahibi olmak anlamı vardır.

► **"sanırım, hehâlde, belki, galiba, düşünülüyor..."** sözleri tahmin bildirir.

- Yeni yapılan parkın gençler için de faydalı olacağı **düşünülüyor**.
- **Sanırım** en zoru da "Ben kimim?" sorusu çünkü cevabı her zaman değişir.
- Yan komşumuz Nevin Abla **herhâlde** köfte kızartıyor.

Dikkat

ÖYM, tahmin ve olasılık cümlelerini birbiriyle bir tutabiliyor. Diğer seçeneklerdeki anlam ilgilerine bakmakta fayda vardır.

VARSAYIM CÜMLESİ

► Henüz gerçekleşmemiş bir durumu gerçekleşmiş gibi kabul etmektir.

► **"tut ki, diyelim, farz et, farz edelim, mesela, ...düşünelim, velev ki..."** sözleri varsayım bildirir.

- **Tut ki** yarın her şey değişti, sen yine de aynı insan olarak kalabilir misin?
- Hayatta hiç hata yapmadığını **düşünelim**, o zaman nasıl öğreneceksin?
- **Diyelim** hepiniz bugün derse gelmediniz.
- Dünyanın bir gün tamamen sessizliğe büründüğünü **farz edelim**, siz ne hissederdiniz?

ÖNGÖRÜ CÜMLESİ

► Elde olan verilerden yola çıkarak ilerisi için tahminde, kestirimde bulunmaktır.

► Öngörü cümlesinde **geleceğe dair bir tahmin** anlamı vardır.

- **Önümüzdeki günlerde** sıcak hava dalgasının Türkiye'yi de etkileyebileceği bildirildi.
- Ekonomi Bakanı, **2026 yılının ikinci yarısında** enflasyonun tek haneli rakamlara ineceğini söyledi.
- Bilim insanları, dinozorların yok oluşunun nedenini Dünya'ya çarpan bir gök taşı olduğunu düşünüyor. (Geleceğe dair değil geçmişe dair bir tahmin anlamı içerdiği için cümle, **bir öngörü cümlesi değildir.**)

KESİNLİK BİLDİREN CÜMLE

► Cümlede net bir bilgi, durum ya da yargıyı karşılar.

► Kesinlik bildiren cümlelerde **şüphe, olasılık ya da tahmin anlamı veren sözlere yer verilmez.**

- Çınar, **26 Eylül 2018'de** dünyaya geldi.
- Yazar, son romanını **1984 yılında Urla'da** tamamlamıştır.
- Bir organizmanın genetik bilgisi DNA molekülünde saklanır.
- Güneş'in yüzey sıcaklığı **yaklaşık** 5.500°C'dir. **(Kesinlik bildirmez.)**

YORUM CÜMLESİ

► İçerisinde **kişisel görüş, duygu** bulunan cümledir.

► **Özneldir,** kanıtlanamaz.

► **"Bence, bana göre,** kanımca..." sözleri yorum bildirir.

- Bu kitap, insanın iç dünyasını **çok derin bir şekilde yansıtıyor.**
- Fikirleriniz kulağa **hoş gelse de** uygulanabilirlik açısından **gerçekçi değil.**

ELEŞTİRİ CÜMLESİ

► Bir kişinin, eserin, olayın ya da durumun **olumlu ve olumsuz özellikleri açısından ele alınmasıdır.**

► Eleştiri cümlelerinde ele alınan kişi, durum ya da eserin daha çok olumsuz bulunan özelliklerinin verildiği görülür.

► Özneldir.

- Sanatçının bunca eserden sonra özgün bir kimliğinin olmaması üzücü.
- Programlı çalışamıyorum diyen öğrenci, kaytarma özgürlüğünü yitirmekten korkan kişidir.

ÖZ ELEŞTİRİ CÜMLESİ

► Kişinin kendi davranışlarına yönelik yaptığı olumlu-olumsuz eleştirileridir.

► **Otokritik.**

- Son zamanlarda verimli ders çalışamıyorum.
- Çok çabuk sinirlendiğimi kabul ediyorum, daha sabırlı olmaya çalışacağım.

DEĞERLENDİRME CÜMLESİ

► Değerlendirme; **bir kişiyi, durumu, olayı ya da eseri inceleyip, gözlemleyip onunla ilgili bir sonuca ulaşmaktır.**

► Eleştiri cümlesi olarak da düşünülebilir.

► **Özneldir.**

- Öğrencinin sunumu oldukça nitelikli ancak metinde dil bilgisinden kaynaklı hatalar dikkat çekiyor.
- Sahne tasarımı, oyuncuların performansı gibi hususlarda oyunu beğenmekle birlikte bazı oyuncuların seslerinin salona ulaşmadığını söylemeliyim.

KONU CÜMLESİ

► **Konu cümlesi**, söz konusu kitap, dergi, film, tiyatro, sergi vb.nin **temel olarak ne hakkında olduğunu** belirten cümledir.

► Konu cümlesi, **"Neyi anlatıyor/ Ne hakkında?"** sorusuna cevap verir.

- Bu yazıda **iklim değişikliğinin tarım üzerindeki etkilerini** ele alacağız.
- Türk edebiyatında **bireyin iç dünyasını yansıtan** romanlar 1950'lerden itibaren ön plana çıkmıştır.
- **Sosyal medyanın gençler üzerindeki psikolojik etkileri** son yıllarda sıkça araştırılan bir konudur.
- Bu makalede **yapay zekânın eğitim alanında nasıl kullanıldığına** değinilecektir.
- Kemalettin Tuğcu; eseriyle bizlere **yoksulluğu, yaşamla savaşmayı, acımayı, yardımlaşmayı ve paylaşmayı** öğretti.

ÜSLUP CÜMLESİ

► **Üslup cümlesi**, bir yazarın, şairin ya da konuşmacının **dili kullanma biçimi**, **anlatım tarzı**, yani **üslubuna** (tarzına) dair yorum içeren cümledir.

► Üslup; **"biçem, biçim, anlatım tarzı"** sözleriyle de karşımıza gelebilir.

► Üslup cümlesi **"Yazar nasıl yazıyor?"** sorusuna cevap verir.

► Anlatımın yalın, süslü, mecazlı, özgün, sade, içten vb. olup olmadığını belirtir.

► Sanatçının anlatım tarzını değerlendirir.

- Yazar, **sade ve akıcı bir dille** karmaşık duyguları anlaşılır hâle getirmeyi başarmış.
- Şairin dili oldukça **mecazlı ve imgesel**, okuru duygusal bir yoğunluğa sürüklüyor.
- **Anlatımda ironik bir ton hâkim**, yazar toplumsal eleştirisini **ince bir mizahla** sunuyor.
- Roman boyunca yazarın **lirik ve içten üslubu**, okurla güçlü bir bağ kurmasını sağlıyor.
- Metin, **oldukça ağır ve sanatlı bir dille yazılmış**; bu da anlamayı zaman zaman güçleştiriyor.

Dikkat

Konu cümlesi yazarın ne yazdığına, ne söylediğine odaklanır.

Üslup cümlesinde ise ele alınan konunun nasıl söylendiği önemlidir.

- Yaşar Kemal, romanlarında Çukurova insanının yaşam mücadelesini anlatır. (konu cümlesi)
- Yaşar Kemal romanlarında sade bir söyleyişi benimsemekle kalmayıp sayfalarca süren betimlemelere başvurmuştur. (üslup cümlesi)
- Yaşar Kemal, romanlarında Çukurova insanının yaşam mücadelesini *(konu)* Türkçenin en doğal sözcüklerine başvurarak, *(üslup)* Çukurova'ya bir insan kimliği vererek anlatır. (Hem konu hem üslup cümlesi)

GERÇEKLEŞMEMİŞ BEKLENTİ CÜMLESİ

► Kişinin gelecekte olmasını umduğu, planladığı ya da hayal ettiği bir durumun, olayın ya da sonucun meydana gelmemesi anlamına gelir.

► **Hayal kırıklığı** anlamı vardır.

- Onunla bir gelecek kuracağını **sanıyordu**.
- Ekonomik büyüme bu yıl istediği gibi olur diye **düşünüyordu**.
- Geçen yıl istediğim üniversiteyi kazanırım **sanıyordum**.

ÖNSEZİ CÜMLESİ

► Önsezi; hiçbir belirti yokken bir şeyin olacağını sezme, **içe doğma**, **altıncı his**, **hissikablelvuku** anlamlarına gelmektedir.

- Bugün beni arayacağın içime doğdu.
- Son romanımın bu kadar satacağını biliyordum.

ÖN YARGI CÜMLESİ

► Bir kimse veya durumla ilgili belli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargı, **peşin hüküm**.

► Haksız genellemelerdir.

- Mavi gözlü insanlar hep özverilidir.
- Bu çocuk sessiz olduğuna göre kesin tembeldir.
- Kadınlar, iyi araba kullanamaz.

SİTEM CÜMLESİ

► Bir kimseye, yaptığı bir hareketin veya söylediği sözün üzüntü, alınganlık kırgınlık vb. duygular uyandırdığını **öfkelenmeden belirten** cümledir.

- Her zaman benim hatalarıma odaklanıyorsun, hiç kendi eksiklerini görmüyorsun!
- Beni bu kadar kolay unutman beni çok üzdü!
- Hani giderken beni de arayacaktınız?

YAKINMA (ŞİKÂYET) CÜMLESİ

► Yakınmak; bir durumdan dolayı **sızlanmak**, **şikâyet etmektir**.

- Yine geç kaldım, trafik yüzünden hiçbir şeyi zamanında yapamıyorum.
- İnsanlar toplu taşımalarda yüksek sesle konuşmamaları gerektiğini hâlâ öğrenemedi.

HAYIFLANMA CÜMLESİ

► TDK, "hayıflanmak" sözcüğünü "Yapılamayan bir şey için üzüntü duymak" olarak tanımlamaktadır.

► **"Kaçırılan bir fırsat"** vardır.

- O otobüse binecektim!
- Keşke daha çok çalışsaydım, daha iyi bir okulda okurdum.
- Beni uyaranları dinleseydim şimdi bu yolda bunları yaşamazdım.

PİŞMANLIK CÜMLESİ

► Kişinin **yaptığı bir işin veya davranışın olumsuz sonucunu görerek üzüldüğünü** bildiren cümledir.

- Sözlerimle sizi üzeceğimi bilmiyordum, özür dilerim.
- O evi tutarken çok acele ettik, daha güzellerini bulabilirdik.

ÖNERİ (TEKLİF) CÜMLESİ

► Bir konu ile ilgili ya da bir sorunu çözmek üzere öne sürülen **görüş, düşünce ya da teklif** içeren cümledir.

- Projeyi zamanında bitirmek için **iş bölümü yapmakta** fayda var.
- Yarın buluşup bu konuyu **detaylıca konuşalım.**
- Verilerin doğruluğunu kontrol etmek adına **tekrarlı ölçümler yapmak** faydalı olacaktır.

UYARI CÜMLESİ

► Herhangi bir konu, sorun üzerine **ikaz**da bulunan cümledir.

- Şoförle konuşmayınız.
- Laboratuvar ortamında koruyucu gözlük takmayı unutmayın.
- Bu ilaç, yalnız doktor tavsiyesiyle kullanılmalıdır.
- Yüksek sesle müzik dinlemek, kulak sağlığınıza zarar verebilir.

KÜÇÜMSEME CÜMLESİ

► Küçümsemek, bir kişi ya da duruma **değer ve önem vermemek, beğenmemek** anlamına gelmektedir.

- O eşsiz eserim dediğin, bu mu şimdi?
- Onun başarısı tamamen tesadüf, öyle zeki biri değil!

AZIMSAMA CÜMLESİ

► **Az bulmak**, yetersiz görmek.

- Günde on sayfa yazarak bu tezi zamanında bitiremezsin.
- Koskoca salonda sadece iki kişi mi alkışladı?

TASARI CÜMLESİ

► Tasarı, **olması ya da yapılması düşünülen bir şeyin** zihinde aldığı biçim anlamına gelmektedir.

► Tasarı cümlesi; bir düşünceyi, **planı** ya da yapılması istenen bir şeyi anlatır.

► Genellikle **gelecek**le ilgili bir yargı içerir.

- Bayramı ailemle köyde geçirmeyi düşünüyorum.
- İleride sadece anne ve 0-6 yaş aralığındaki çocukların gelebileceği bir kütüphane kurmayı planlıyorum.
- Gelecek yıl bu bölgedeki yanmış alanları ağaçlandırmak niyetindeyiz.

ABARTMA CÜMLESİ

► Abartma; bir nesneyi, kişiyi veya durumu **olduğundan daha önemli, daha büyük** ya da **çok göstermek** anlamına gelmektedir.

- O kadar acıktım ki bir fili yiyebilirim.
- Günlerdir kitap yazmaktan gözlerim neredeyse kör olacak.

KANIKSAMA CÜMLESİ

► Kanıksamak, bir eylemin, durumun çok tekrarlanması sebebiyle **yadırganmaz olmasıdır.**

► Kabullenme, **alışma** anlamına gelmektedir.

- Okullarda artan akran zorbalığıyla ilgili haberlere maalesef **tepki veremez olduk.**
- Dar görüşlü insanların tavırlarına da **alıştık.**
- Müdürün aşağılayıcı sözlerini kimse **umursamıyor.**

YADSIMA CÜMLESİ

► Yadsıma, **inkâr etme, reddetme** anlamına gelmektedir.

- Parayı kendi istedi ama şimdi istemediğini söylüyor.
- Kadına yönelik şiddetin yaygınlaşması **inkâr edilemez** bir gerçek hâline geldi.

İZLENİM CÜMLESİ

► İzlenim; bir durum ya da olayın duyular yoluyla **insan üzerinde bıraktığı etki, intiba** anlamına gelmektedir.

► İzlenim cümleleri, yorum içerir.

► İzlenim cümlelerinde sadece gözlemlenen durum ya da kişinin özellikleri bulunmaz, gözlemlenen kişi ya da durumun kişide bıraktığı etki mutlaka bulunmalıdır.

- Yeni gelen İngilizce öğretmeni, oldukça sabırlı ve sevecen görünüyor.
- Müze gerçekten çok etkileyiciydi, tarihle iç içe bir yolculuk gibiydi.
- Ormanda yürürken etrafımı saran serin hava, kuş cıvıltıları ve toprağın kokusu; doğanın ne kadar canlı ve huzur verici olduğunu hissettirdi bana.

AŞAMALI DURUM CÜMLESİ

► Aşamalılık bildiren cümlelerde bir işin ya da durumun **"adım adım, her geçen an/gün/dakika, günden güne, yılbeyıl..."** gibi belli bir sırayla ilerlemesi anlamı vardır.

► Aşamalılık, cümlede daha çok süreçleri, gelişmeleri ya da değişimleri ifade eder.

- Küçük bir dükkânla işe başlasa da **yıldan yıla** onlarca kişiye ekmek verdi.
- Zemini sağlam atarsanız anlam sorularında **her geçen gün** ilerlediğinizi görürsünüz.

SAPTAMA CÜMLESİ

► Saptama; bir şeyi **belirgin kılmak, tespit etmek** anlamına gelmektedir.

► Saptama cümlelerinde bir olgunun, nesnenin, olayın ya da kişinin özellikleri gözleme ya da ölçüme dayalı yargılarla nesnel bir şekilde verilir. Doğruluğu ya da yanlışlığı sınanabilir.

- Saptama cümlelerinde **"tespit edildi, belirlendi, biliniyor..."** ifadeler bulunabilir.
- Haziran ayında insanlar mont giyiyor.
- Yazar, son kitabını bir dergide yayımladığı öykülerini geliştirerek oluşturmuş.
- Apollo 11 göreviyle Ay'a ilk insanlı iniş 1969 yılında gerçekleştirildi.
- Çatalhöyük'ün Neolitik Dönem'e ait en büyük yerleşim yerlerinden biri olduğu belirlendi.
- NASA, 2021 yılında Perseverance adlı uzay aracını Mars'a başarıyla indirdi ve yüzeyde örnek toplama çalışmalarına başladı.
- Yapılan bir çalışmada, CRISPR-Cas9 gen düzenleme teknolojisinin kalıtsal hastalıkların tedavisinde başarılı sonuçlar verdiği gözlemlenmiştir.

ÇIKARIM CÜMLESİ

► Çıkarım; herhangi bir durum, olgu, olay ya da kişi ile ilgili eldeki verilerden yola çıkarak **doğru ya da yanlış bir sonuca ulaşmak**tır.

► Çıkarım cümlelerinde bir sonuca ulaşma esastır.

► Çıkarım cümlelerinde **"...göstergesidir, demek ki, anlaşılan..."** sözleri bulunabilir.

- Haziran ayında insanların mont giymesi *(saptama)*, havaların ısınmadığını **gösterir**. *(çıkarım)*
- Yazar, son kitabını bir dergide yayımladığı öykülerini geliştirerek oluşturmuş *(saptama)*, **anlaşılan** bu öyküler okur tarafından çok sevilmiş *(çıkarım)*.
- Apollo 11 göreviyle Ay'a ilk insanlı iniş 1969 yılında gerçekleştirildi *(saptama)*; bu, insanoğlunun kendi gezegeni dışındaki gök cisimlerine duyduğu ilginin ve merakın bir **göstergesidir** *(çıkarım)*.

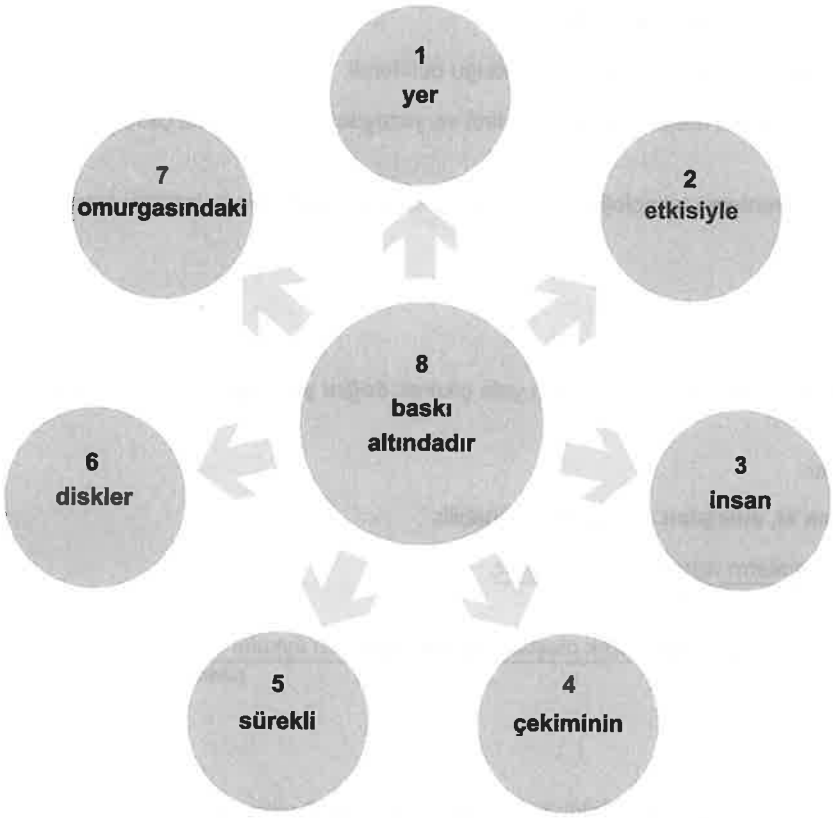
F. CÜMLE OLUŞTURMA

► Cümle oluşturma soru tiplerinde ÖSYM, öğrencilerin dil bilgisi, kelime bilgisi ve anlam bütünlüğü becerilerini ölçmek ister. Bu yüzden karışık verilen kelime gruplarının birbiriyle oluşturacağı anlam bütünlüğünü dil bilgisi, sözcük anlamı bilgisi becerilerini kullanarak oluşturmanız gerekir.

1. **ÖNCE YÜKLEMİ BUL!** Soru kökündeki "kurallı cümle" ifadesi, her şeyden önce yargı bildiren sözcük ya da sözün, yani yüklemin cümlenin sonunda olması gerektiğini söyler. Yüklemi bulduktan sonra ÖZNE'yi bul. Özne, eylemi yapan kişi ya da varlık; hakkında söz edilen kavramdır. Özne ve yüklem bir sözcük olabileceği gibi bir söz öbeği de olabilir.
2. **KONU/ANA DÜŞÜNCE BELİRLE!** Verilen söz öbeklerini dikkatle oku. Anlamlı bir cümle oluşturacağımız için cümlenin konusunu, ana düşüncesini belirlemeye çalış!
3. **DİL BİLGİSİ UNSURLARINA DİKKAT ET!** Okuma esnasında birbiriyle anlam ilgisi kurulabilen sözcüklere, görevli unsurlara dikkat et. Sözcük gruplarını birleştirirken eklerin, tamlamaların desteğine ihtiyaç duyacağız, bunları yakalamaya çalış.
4. **BLOKLARA BÖL!** Her söz öbeğini tek seferde birleştiremiyorsan numaralı sözleri blok blok birleştirmeyi dene!
5. **YAPIŞTIR!** Soru kökündeki istenen "baştan ikinci/üçüncü/dördüncü..." sözü bul ve işaretle.

Örnek

Aşağıdaki sözlerden anlamlı ve kurallı bir cümle kurmaya çalışalım:

İnsan omurgasındaki diskler

yer çekiminin etkisiyle

sürekli baskı altındadır.

Aşağıdaki sözleri anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturmak üzere sıralayalım:

I. sürecine daha fazla II. yüksek motivasyon, öğrenme III. odaklanmayı sağlar	(II) Yüksek motivasyon, öğrenme / (I) sürecine daha fazla / (III) odaklanmayı sağlar Verilen sözleri anlamlı ve kurallı bir cümle olacak şekilde sıralama istersek sıralama **II – I – III** şeklinde olur.
I. karakter olan Narcissus, kendine II. Yunan mitolojisinde bir III. bir nergis çiçeğine dönüşür IV. âşık olup yansımasına bakarken	(II) Yunan mitolojisinde bir / (I) karakter olan Narcissus, kendine / (IV) âşık olup yansımasına bakarken / (III) bir nergis çiçeğine dönüşür. Verilen sözleri anlamlı ve kurallı bir cümle olacak şekilde sıralama istersek sıralama **II – I – IV – III** şeklinde olur.
I. akıllı sensörler ve yapay II. ayarlamalar yapar III. zeka algoritmaları, kullanıcının IV. öğrenerek otomatik V. yaşam alışkanlıklarını	(I) Akıllı sensörler ve yapay / (III) zeka algoritmaları, kullanıcının / (V) yaşam alışkanlıklarını / (IV) öğrenerek otomatik / (II) ayarlamalar yapar. Verilen sözleri anlamlı ve kurallı bir cümle olacak şekilde sıralama istersek sıralama **I – III – V – IV – II** şeklinde olur.
I. başında veya sonunda yer II. kişilerin ve kurumların isimlerinin III. alan, filmde görev alan IV. listelendiği bölümdür V. film jeneriği, bir filmin	(V) Film jeneriği, bir filmin / (I) başında veya sonunda yer / (III) alan, filmde görev alan / (II) kişilerin ve kurumların isimlerinin / (IV) listelendiği bölümdür. Verilen sözleri anlamlı ve kurallı bir cümle olacak şekilde sıralama istersek sıralama **V – I – III – II – IV** şeklinde olur.

Örnek

I. gazlarının birikmesiyle iklim
II. yakıtların aşırı kullanılması
III. değişikliğine yol açmaktadır
IV. sonucunda atmosferde sera
V. küresel ısınma, fosil

Yukarıda numaralanmış sözler anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturacak şekilde sıralandığında hangisi baştan üçüncü olur?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM

Verilen sözleri kurallı ve anlamlı bir cümle oluşturacak şekilde sıralamak istersek sıralamanın V-II-IV-I-III şeklinde olduğunu görürüz. Baştan üçüncü söz, III numaralı söz olur.

(V) Küresel ısınma *(özne)*, fosil / **(II)** yakıtların aşırı kullanılması / **(IV)** sonucunda atmosferde sera / **(I)** gazlarının birikmesiyle iklim / **(III)** değişikliğine yol açmaktadır. *(yüklem)*

Cevap: D

Örnek

I. göçler sebebiyle kalabalıklaşan
II. XX. yüzyılın son çeyreğinde plansız iç
III. İzmir ve Bursa gibi şehirlere
IV. göre daha çok sorunla baş başa kalmıştır
V. İstanbul benzer kaderi yaşayan

Yukarıda numaralanmış sözler anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturacak şekilde sıralandığında hangisi baştan ikinci olur?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM

Verilen sözleri kurallı ve anlamlı bir cümle oluşturacak şekilde sıralamak istersek sıralamanın II-I-V-III-IV şeklinde olduğunu görürüz. Baştan ikinci söz, I numaralı söz olur.

(II) XX. yüzyılın son çeyreğinde plansız iç / **(I)** göçler sebebiyle kalabalıklaşan / **(V)** İstanbul benzer kaderi yaşayan / **(III)** İzmir
özne

ve Bursa gibi şehirlere / **(IV)** göre daha çok sorunla baş başa kalmıştır.
yüklem

Cevap: A

Örnek

I. de yararlanmış olmasıydı
II. dışındaki beşerî bilimlerden
III. Halil İnalcık'ı diğer tarihçilerden
IV. biri araştırmalarında tarih
V. ayıran önemli hususlardan

Yukarıda numaralanmış sözler anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturacak şekilde sıralandığında hangisi baştan dördüncü olur?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÇÖZÜM

Verilen sözleri kurallı ve anlamlı bir cümle oluşturacak şekilde sıralamak istersek sıralamanın **III-V-IV-II-I** şeklinde olduğunu görürüz. Baştan dördüncü söz, II numaralı söz olur.

(III) Halil İnalcık'ı diğer tarihçilerden / **(V)** ayıran önemli hususlardan / **(IV)** biri araştırmalarında tarih / **(II)** dışındaki beşerî
özne

bilimlerden / **(I)** de yararlanmış olmasıydı.
yüklem

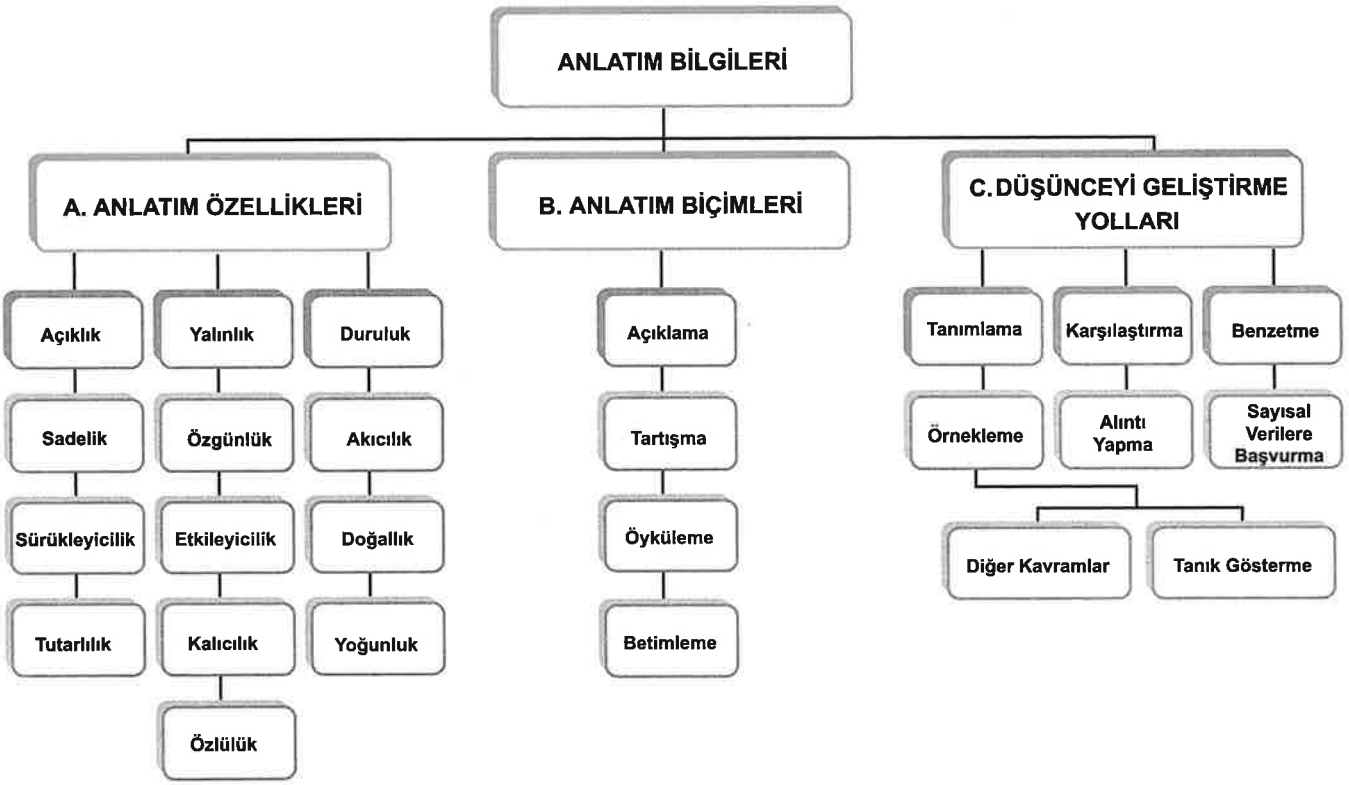
Cevap: B

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
TYT	1	1	–	1	1	1
MSÜ	–	1	–	1	1	1

Bu üniteden en çok gelen soru kökleri:

- ► Bu parçada söz edilen anlatım özelliği aşağıdakilerden hangisidir?
- ► Bu parçada yazar, eserde hangi anlatım özelliğinin olmamasından yakınmaktadır?
- ► Bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangisinde "----" özelliğine örnek vardır?
- ► Aşağıdaki cümlelerden hangisi yalın bir cümledir?
- ► Bu parçanın anlatım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?
- ► Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangilerine başvurulmuştur?
- ► Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisi ağır basmaktadır?
- ► Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisi yoktur?
- ► Bu parçanın anlatımıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

ZEDUVA

A. ANLATIM ÖZELLİKLERİ

1. AÇIKLIK

► Duygu ve düşüncelerin belirsiz olmaması; yoruma, anlam karmaşasına yol açmayacak şekilde okura iletilmesidir.

► Okur, açık bir metinden tek anlam çıkarır; herkes okuduğu metinden aynı anlamı çıkarır.

► Metnin izaha muhtaç olmaması, okurun anlam labirentlerinde dolaşmamasıdır.

2. YALINLIK

► Anlatımın süsten ve gösterişten uzak olmasıdır.

► Yalın bir anlatımda söz sanatları (kişileştirme, benzetme, eğretileme, somutlama...), mecazlı söyleyişler olmaz.

► Ağdalı bir dil kullanmamaktır.

3. DURULUK

► Anlatımda aynı anlama gelen sözcük ya da ek kullanılmamasıdır.

► Gereksiz sözlere yer vermemektir.

4. SADELİK

► Anlatımda yabancı sözcük kullanmamaktır.

► Türkçe sözcüklere yer vermektir.

► Sözlüğe ihtiyaç duymadan, yediden yetmişe herkesin anlayabileceği sözcükler kullanmaktır.

► Halkın, sokağın anlayacağı sözcükler kullanmaktır.

► Bilimsel terimlere yer vermemektir.

5. ÖZGÜNLÜK

► Ele alınan konunun ya da üslubun, eserin kurgusunun kimseye benzememesi, farklı olmasıdır.

► Anlatımın benzerlerinden farklı, kendine has olmasıdır.

► "Orijinal, yeni, farklı, kendine has, damga, mühür, imza, yeni yol, farklı bir açısı..." sözleri özgünlüğü çağrıştırır.

► "Monoton, alışılmış, sıradan, tekdüze, biteviye, basmakalıp, aynı tornadan çıkmak, tekrara düşmek, gidilmiş yollardan gitmek..." sözleri söz konusu kişinin ya da eserinin özgün olmadığını gösterir.

6. AKICILIK

► Anlatımın herhangi bir engele takılmadan akması yani kolay okunmasıdır.

► Akıcı bir anlatımda yabancı sözler, okumayı zorlaştıracak ek yığılmaları olmaz.

7. SÜRÜKLEYİCİLİK

► Ele alınan konuya ilginin sürmesi, merak unsurunun bulunmasıdır.

► Okurun eseri elinden bırakamaması, merakla eseri sonuna kadar okumasıdır.

8. ETKİLEYİCİLİK

► Eserin konusunun ya da üslubunun okuru etkilemesi, şaşırtması, bakış açısını değiştirmesidir.

► Okurun daha önce bilmediği bir dünyayla tanışması, bildiklerini sorgulamasıdır.

9. DOĞALLIK

► Anlatımın yapmacıklıktan uzak, içten, samimi bir söyleyişe sahip olmasıdır.

► Duygu ya da düşüncenin içten geldiği gibi anlatılmasıdır.

► Yazarın "ben" ya da "biz" dilini kullanmasıdır.

10. TUTARLILIK

► Anlatımın içeriğini oluşturan duygu ve düşüncelerin birbiriyle çelişmemesidir.

► Kimi zaman sanatçının savunduğu değer yargılarıyla eserlerinde ele aldıklarının tutarlı olup olmaması da metinlerde konu edilir.

11. KALICILIK

► Sanatçının ya da eserin yıllara meydan okuması, zamana direnmesi, çağları aşmasıdır.

► Yıllar da geçse eserin izinin devam etmesi, geçerliliğini korumasıdır.

12. YOĞUNLUK

► Eserde anlamın katman katman olması, sözcüklerde birden fazla anlam olması, metnin anlam derinliğinin olmasıdır.

► Yazar, satır aralarına gizlediği alt anlamlarla metine derinlik katar.

13. ÖZLÜLÜK

► Eserde az sözle çok şey anlatmaktır.

ANLATIM ÖZELLİKLERİ

ETKİNLİK

Aşağıdaki metinleri anlatım özellikleri açısından değerlendirelim:

1. "Yolculuktan bir gece evvel Mirza Han, Settarhan'a son talimatlarını verdi. Yezd'deki dükkânın adresi, ortağın ismi; halıların ebadı, rengi, adedi. Bunların hepsini Yezd'deki şubeye bırakabilirdi, onlar sevk ederlerdi ama bir itibarlı müşteri vardı ki onun siparişi mutlaka kapıdan, eline teslim edilecekti."

   Bu paragrafı mecaz, söz sanatı kullanma durumuna göre değerlendirelim:

   .....

2. "Camekânların arkasında sıralanmış, duvarlardaki gözlere dizilmiş mücevherlerden kışkırtıcı bir parıltı, sükûnetli bir ışık şelâlesi ancak böyle gür bir ışık altında ağır ağır dökülebilirdi." **cümlesinde hangi anlatım özelliğinin ilkelerine uyulmamıştır?**

   .....

3. "Eski bir dostum ile yeni ama çok sevdiğim bir arkadaşım bir konuda ters düşerse adaletli bir tutum sergilemeye özen gösteririm. Ona fazladan bir hak verme eğiliminde olmak istemem."

   Bu paragrafta hangi anlatım özelliğine dikkat edilmemiştir?

   .....

4. Oğuz Atay'ın romanları, bireyin iç dünyasını derinlemesine sorgulayan, postmodern anlatım teknikleriyle örülmüş, kalıpları kıran metinlerdir. Geleneksel roman yapısını yıkarak ironiyi, iç monoloğu ve bilinç akışını kendine has bir şekilde kullanır. Türk edebiyatında entelektüel bireyin varoluş sancılarını bu denli etkileyici anlatan ilk yazarlardan biridir.

   Bu paragrafa göre Oğuz Atay'ın romanlarında bulunan anlatım özelliği nedir?

   .....

5. *Kar* romanı, politik, felsefi ve sosyolojik katmanları iç içe geçirirken zaman zaman anlatı ritmini yitirerek okumayı zorlaştırır. Olay örgüsünden çok düşünsel derinliğe ve tartışmalara ağırlık vermesi, okuyucunun dikkatini dağıtabilir. Anlatıcının sık sık araya girerek metne müdahale etmesi ise hikâyenin doğal akışını kesintiye uğratır.

   Bu paragrafa göre Kar romanında bulunmayan anlatım özelliği nedir?

   .....

6. *Suç ve Ceza*, hem psikolojik çözümlemeleri hem de felsefi sorgulamalarıyla son derece katmanlı bir anlatı sunar. Dostoyevski, karakterlerin zihinsel çatışmalarını derinlemesine işlerken okuru sürekli düşünsel bir gerilimin içinde tutar. Özellikle Raskolnikov'un iç dünyasına yapılan ayrıntılı yolculuk, metni hem ağırlaştırır hem de anlam yüklü bir okuma deneyimi sunar.

   Bu paragrafa göre Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* romanında bulunan anlatım özelliği nedir?

   .....

7. Tarık Tufan'ın romanlarında duygusal derinlik ön planda olsa da anlatının bazı bölümlerinde geçişler doğal akışını yitirebilir. Karakterlerin ruh hâlleri başarılı şekilde yansıtılsa da olayların gelişimi yer yer beklenmedik yönlere sapar. Bu durum, yazarın vermek istediği temel düşüncenin okurda yeterince net karşılık bulmasını zorlaştırır, yazıda çelişki olduğu hissini doğurur.

   Bu paragrafa göre Tarık Tufan'ın romanlarında bulunmayan anlatım özelliği nedir?

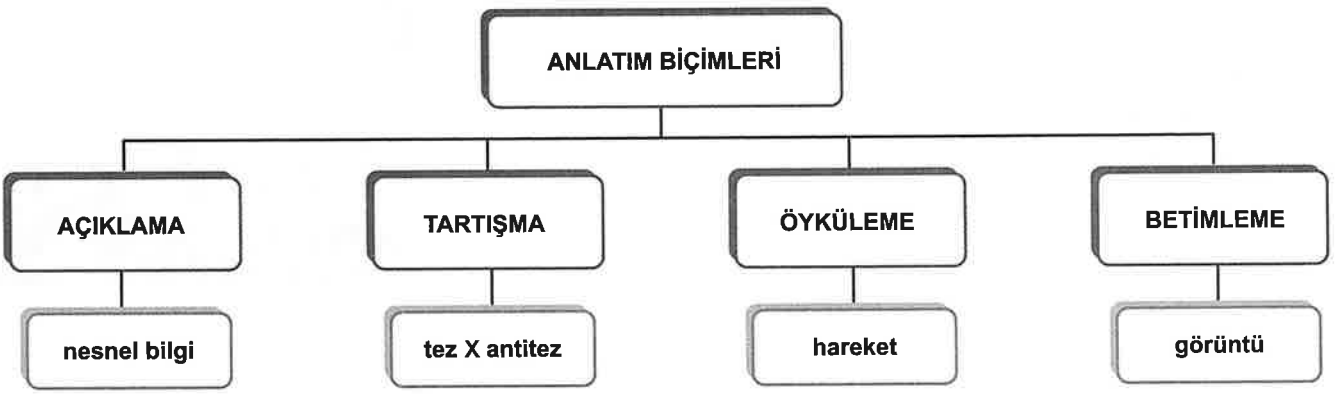
   .....

8. Özellikle Batı kültürüne göndermeler yaptığı bölümlerde Elif Şafak, romanlarında sıkça yabancı kelimelere yer verir. İngilizce başta olmak üzere farklı dillerden kullandığı sözcükler, kimi zaman karakterlerin diliyle kimi zaman anlatıcının sesiyle metne dâhil olur. Bu tercih, anlatıya kozmopolit bir hava katarken bazı okurlar için metnin akıcılığını ve yerel bağını zayıflatabilir.

   Bu paragrafa göre Elif Şafak'ın romanlarında bulunmayan anlatım özelliği nedir?

   .....

A. ANLATIM BİÇİMLERİ

- Bir metinde anlatılmak isteneni aktarma tarzı, **anlatım biçimi** olarak ifade edilir.
- Anlatım biçimleri, metnin türüne göre değişir.
- Anlatmaya bağlı metinlerde (roman, hikâye, destan, masal vb.) öyküleyici ve betimleyici anlatım kullanılır.
- Düşünce anlatan, bilgi veren metinlerde (makale, deneme, eleştiri, fıkra, röportaj vb.) açıklayıcı ve tartışmacı anlatım ağırlıktadır.
- Bir paragrafta tek anlatım biçimi olabileceği gibi birden fazla anlatım biçimi de olabilir.

1. AÇIKLAMA (AÇIKLAYICI ANLATIM)

- Bir konu hakkında bilgi vermeyi, o konuyu açıklamayı amaçlayan anlatımdır.
- Açıklayıcı anlatımda konunun, olayın çeşitli yönleriyle ilgili açıklamalar yapılır.
- Öğretici metinlerdir.
- Sanatsal bir dil tercih edilmez; dil yalındır, nesnel bir dil kullanılır, terimlere yer verilebilir.
- Makaleler, ders kitapları, bilimsel yazılar açıklayıcı anlatım ile yazılır.

2. TARTIŞMA (TARTIŞMACI ANLATIM)

- Yazar, savunduğu ya da karşı çıktığı bir görüşü verir.
- Savunduğu görüşün doğruluğunu, karşı çıktı görüşün yanlışlarını farklı yöntemlerle ispatlama yoluna gider. Amacı bir fikri benimsetmektir.
- Tez X antitez çatışması vardır.
- Sohbet havası içinde, senli-benli bir üslup kullanılır.
- Yazar, "ben/biz" dili kullanarak öznel bir dilden yararlanır.
- Yazar, soru cümleleri kullanarak okuru düşünmeye sevk etmek ister.
- Deneme, fıkra, köşe yazısı gibi türlerde başvurulan bir anlatım biçimidir.

3. ÖYKÜLEME (ÖYKÜLEYİCİ ANLATIM)

- ► Art arda gelişen olayları aktarmayı amaçlayan anlatımdır.
- ► Öyküleyici anlatımda sıralı bir olay akışı vardır. Her bir olay, kendinden sonra başka bir olayı doğurur. Olaylarda süreklilik, devamlılık vardır; varlıklar hareket hâlindedir.
- ► Olay aktarımı "yer, zaman ve kişi(ler)" çerçevesinde yapılır.
- ► Genellikle geçmiş zaman kip eki kullanılır.
- ► Amaç, okuru olay içinde yaşatmaktır. Cümlelerde "hareket" söz konusudur.
- ► Olay anlatan paragraflarda iki farklı anlatıcı vardır:

Birinci Kişili Anlatıcı	► Yazarın tayin ettiği **anlatıcı, olayın kahramanı**dır. ► Kahraman, ya kendi başından geçenleri anlatır ya da yaşanılan olayları, durumları kendi gözüyle anlatır. ► Bu anlatı **birinci tekil şahıs (ben)** ya da **birinci çoğul şahıs (biz)** diliyle olay anlattığı için yüklemlerde bu şahısların ekleri kullanılır. ► Bu anlatıcının bulunduğu bakış açısına **"kahraman bakış açısı"** denir.
Üçüncü Kişili Anlatıcı	► Yazarın tayin ettiği anlatıcı; öyküdeki olayları yaşayan kişilerden biri değildir, dışarıdan bir kişidir. ► Anlatıcı üçüncü tekil kişidir (o). ► Eğer anlatıcı, **sadece gördüğü kadarını** anlatırsa metinde "**gözlemci (müşahit, tanık anlatıcı) bakış açısı**" vardır. (güvenlik kamerası) ► Anlatıcı; kahramanların iç dünyasını, psikolojisini, geçmişte neler yaşadıklarını, akıllarından geçenleri, kısaca **her şeyi biliyorsa** metinde "**hâkim bakış açısı / tanrısal söylem / ilahî bakış açısı**" vardır. (Programlardaki "dış ses")

4. BETİMLEME (BETİMLEYİCİ ANLATIM)

- ► Bir nesneyi, insanı, yeri zihinde görsel olarak canlandıracak ayrıntılara yer veren anlatımdır.
- ► Betimleyici anlatım, daha çok görme duyusuna hitap eder.
- ► Zihinde bir fotoğraf oluşturmak, izlenim kazandırmak amaçlanır. Bu yüzden betimleme, "sözcüklerle resim yapma" olarak tanımlanır.
- ► Niteleyici sözlere, benzetmelere, kişileştirmelere, duyularla ilgili ayrıntılara sıkça yer verilir.

ANLATIM BİÇİMLERİ

ETKİNLİK

Aşağıdaki metinlerde kullanılan anlatım biçimlerini yanındaki kutucuğa yazınız.

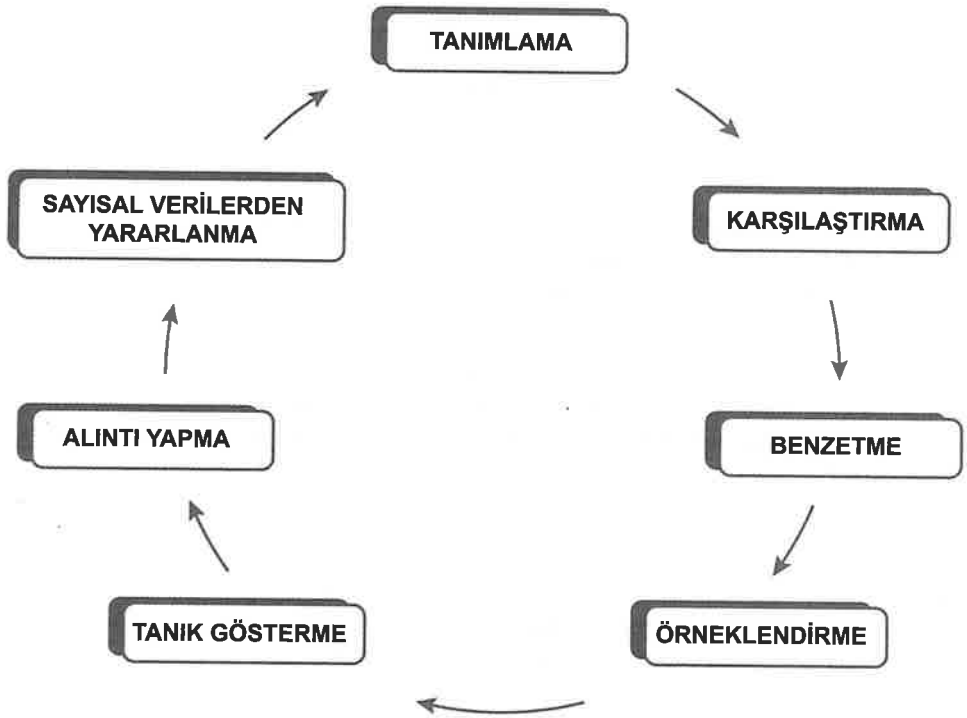
1. Pınar Kür, dedektif romanlarının temel özelliklerinin çoğuna sadık kalmıştır. Ayrıca metin boyunca olaylar gelişirken ayrıntı sayılacak ikinci derece özellikleri de belirtmekten geri kalmamıştır.	
2. Adamın gözleri kapalı. Bir ceviz ağacının altında üç yaşında, dişleri bembeyaz, gülen, emekleyen bir çocuk... Çocuk ter içinde. Yüzünden gözünden terler süzülür.	
3. Şimdi... Yazma eserler bizde şöyle zannedilir: "Yabancılar geldi, toplayıp götürdü". Hayır! Öyle değil! 1900'lere kadar yazma eserler pazardaydı. Her isteyen satın alabilirdi. Bir sorun yoktu. Kullanımdaydı.	
4. Eğilip toprağı eşeledi. Epeyce aradıktan sonra birkaç tohum buldu. Toz içinde kalmış ellerinin çatlaklarına toprak dolmuştu. Tohumları sildi. Sonra dişledi. Yüzünü acıyla buruşturdu. Sonra da tohumları başörtüsüne düğümledi. Kendi kendine "Vay!" dedi, "Vay garip başım! Tümü de çürümüş. ... Vay!" dedi.	
5. Eğirdir'i göl, bir boğazla ikiye ayırır. Kasabanın ucundaki biri büyük, biri ufak iki ada; Eğirdir Gölü'ne müstesna bir manzara değeri verir. Eğirdir kasabası, bunun ucuna yapılmış eski kalenin içinde ve kenarındadır. Evler, sürgün avı önünden kaçıyor gibi, üst üste, boğazlaşarak, gölün burun noktasına yapılmıştır.	
6. Güneş, dar sokakların üzerine yavaşça yayılırken eski taş evlerin duvarları altın sarısına bürünmüştü. Hasan, her sabah geçtiği fırının önünde durdu, içeriden taze ekmek kokusu sokağa taşıyordu. Cebinden bozukluklarını çıkarıp sayarken gözleri vitrindeki simitlere takıldı. O an çocukluğunda dedesiyle geldiği bu fırının önünde beklediği sabahları hatırladı. Aynı taş duvarlar, aynı kokular ama artık dedesi yoktu; sadece anıların sıcaklığı kalmıştı geriye.	
7. Taşkent'ten Semerkant'a giderken ben de Afrasyap'ı tercih ettim. Yaklaşık iki buçuk saat süren bu yolculuk sırasında iki kişilik bir vagona bilet almıştım. Yol arkadaşım, önce Taşkent'teki annesini ziyaret etti, sonra Buhara'daki ailesinin yanına döndü. Onunla biraz Türkçe, biraz İngilizce sohbet ettik.	
8. *Sevgili Arsız Ölüm* yayımlandığında karşı çıkanlar, romanı özellikle gerçekçilik yönünden eleştiriyor; romandaki kişilerin Türkiye gerçeklerine ters düşmese de bu gerçekliğin anlatılışının gerçekçi olmadığını söylüyorlardı. Roman denen anlatının mutlaka gerçekçi olması gerektiği inancına dayanan bu suçlama, gerçekçi yöntemin yöntemlerden yalnızca biri olduğunu hesaba katmadığı için yersiz ve haksız bir suçlamaydı.	

C. DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

► Bir metinde olay, duygu ve düşüncelerin daha etkili bir biçimde anlatılması için anlatım biçimlerine ek yöntemler kullanılır.

► Bir metinde tek bir düşünceyi geliştirme yoluna başvurulabileceği gibi birden fazla düşünceyi geliştirme yoluna da başvurulabilir.

► Düşünceyi geliştirme yolları şöyledir:

1. TANIMLAMA

► Bir varlığın, kavramın ne olduğunu "**---- nedir?**", "**---- kimdir?**" sorularına cevap olacak şekilde ifade etmektir.

► Daha çok "açıklama" ve "tartışma" anlatım biçiminin olduğu paragraflarda görülür.

► Tanım cümlesi, nesnel bir nitelik taşıyabileceği gibi öznel de olabilir.

- **Metamorfoz, bir canlının yaşam döngüsü içinde biçim ve yapı bakımından köklü bir değişime uğramasıdır.** Edebiyatta ise bu terim, bir karakterin fiziksel ya da ruhsal olarak dönüşümünü simgeleyen güçlü bir anlatım aracıdır.

2. KARŞILAŞTIRMA

► Aralarında anlam ilgisi bulunan en az iki durum, kişi, olay ya da kavramları **ortak** ya da **farklı** yönleriyle ele almaktır.

► Aynı varlık kendi özellikleri (geçmişte-şu anda-gelecekte bulunduğu durum, özellik, renk...) açısından da kıyaslanabilir.

► Karşılaştırma yapılırken "**ise, daha, kadar, en, daha, aksine, kıyasla, oysa, bunun yanında...**" sözcükleri kullanılabilir.

► Tüm anlatım biçimlerinde "karşılaştırma"ya başvurulabilir.

- Biyolojide **metamorfoz**, bir canlının yumurtadan başlayarak erişkinliğe ulaşana dek geçirdiği fiziksel değişim süreci olarak karşımıza gelir. **Edebiyatta ise** metamorfoz, bir karakterin içsel dönüşümünü ya da olağanüstü bir biçim değişimini simgeler ve genellikle bireyin kimlik, benlik ya da varoluş sorgulamalarını yansıtır.

3. BENZETME

► Bir varlığın öne çıkarılmak istenen özelliğini, başka bir varlığa benzetme yoluyla ifade etmek, benzetme yöntemidir.

► Benzetme, daha çok betimleme anlatım biçiminde görülse de tüm anlatım biçimlerinde benzetmeye başvurulabilir.

► "**gibi, tıpkı, sanki, kadar, âdeta, bir bakıma, andırmak, benzemek, -mışçasına ...**" sözleriyle benzetme yapılabilir.

- Metamorfoz, **bir melodinin notaları aynı kalmakla birlikte bambaşka bir ruhla yeniden yorumlanması gibidir**; biçim değişir ama derindeki öz sürer. Başka bir söyleyişle **yanardağ eteklerinde yıllarca sessizce biriken lavların bir gün patlayıp toprağı yeniden şekillendirmesini andırır**, içten gelen bir dönüşümün dışa vurumudur.

4. ÖRNEKLENDİRME

► Ele alınan konu, savunulan düşünce, yaşanılan olay, gözlemlenen bir durum hakkında destekleyici, kanıtlayıcı, somutlayıcı birtakım detaylarla geliştirici bilgi vermektir.

► Örnek, bir yargı hakkında fikir veren küçük parçadır.

► Bir yargının ardından onu somutlaştıracak örneklere yer vermek, örnekleme yöntemidir.

► Ele alınan konu ile ilgili **eser adı, sanatçı adı, nesne, varlık, olgu, olay...** örnek verilebilir.

► "**Söz gelimi, örneğin, mesela...**" sözleri örneklendirme için kullanılabilir.

- Edebiyatta metamorfoz, bir karakterin içsel dönüşümünü ya da olağanüstü bir biçim değişimini simgeler ve genellikle bireyin kimlik, benlik ya da varoluş sorgulamalarını yansıtır. **Franz Kafka'nın *Dönüşüm* adlı eserindeki Gregor Samsa karakteri;** bir sabah uyandığında dev bir böceğe dönüşerek hem fiziksel hem de psikolojik bir yabancılaşma ve dönüşümün simgesi olarak ele alınmıştır.

5. TANIK GÖSTERME

► Bir düşünceyi güçlendirmek, inandırıcı kılmak için alanında söz sahibi bir kişinin **o düşünceyi destekleyen** bir sözüne yer vermek, tanık gösterme yöntemidir. Böylece söz konusu düşünce daha inandırıcı hâle getirilir, somutlanır.

► Tanık gösterilen söz tırnak içinde doğrudan verileceği gibi ".... da dediği gibi" gibi bir ifadeyle kendi görüşünü desteklediğini gösteren sözlerle de verilebilir.

- 20. yüzyılın başlarına kadar Hurgada bir "hayalet kent" gibiydi. **Tarihçi John L. Meloy da "Kızıldeniz peyzajında gelişigüzel serpiştirilmiş hayalet kentler yer alır." demiş ve Hurgada'yı bu kentlere dâhil etmişti.** Neredeyse el değmemiş bir çöl ve deniz dünyasıydı Hurgada. Bu kıyıdan çölün göçebe halkı Bedeviler yararlanıyor, ekmeklerini de Kızıldeniz'den çıkarıyorlardı.

6. ALINTI YAPMA

► Bir eserden yapılan **doğrudan alıntı yapmak** ya da **bir kimsenin söylediği sözü olduğu gibi aktarmaktır**.

► Yapılan alıntı, paragrafın yazarının görüşünü desteleyebilir. Bu durumda alıntı, tanık gösterme için kullanılmıştır. Ancak yazar, bir kişinin sözünü, bir eserden bir cümleyi alıntı yapıp bu söze ya da bu alıntı cümlesine aykırı bir görüş söyleyebilir. Bu alıntıyı çürütmek isteyip bu görüşe karşı durduğunu kendi cümleleriyle açıklayabilir. Bu durumda yapılan alıntı, tanık gösterme için araç olmaz.

- Sonradan yazıya geçirilen bir konferans konuşmasından anladığımız kadarıyla **metamorfoz için Paul Valery şöyle der: "Her şey değişir; biz de değişiriz. Fakat bazı değişimler, insanı kendini yeniden tanımasını imkânsız kılar."** Bu görüşe katılmak kısmen mümkün görünmüyor çünkü yaşanılan değişim sadece yüzeydedir, insanın özü hiçbir zaman değişmez.

7. SAYISAL VERİLERDEN YARARLANMA

► Aktarılan bilginin, savunulan düşüncenin doğrulanması, inandırıcı olması amacıyla bir araştırma, anket ya da istatistiki bir inceleme sonucunun sayısal verilerle, oran-orantı, yüzdelik gibi sonuçlarla verilmesidir.

- Türkiye'deki internet kullanımının çoğu, sosyal medya ile ilişkili. Kullanıcılar, ortalama **2 saat 58 dakikasını** sosyal medya üzerinde geçiriyor. Sosyal medya kullanıcılarının aylık ortalama kullandığı sosyal medya platformu sayısı da **7,6.** İnternet kullanıcıları **%90,6** ile en çok Instagram kullanıyor.

Anlatım Bilgilerinde Karşımıza Gelebilecek Diğer Kavramlar:

Kişileştirme	▸ İnsana özgü özelliklerin insan dışı (canlı – cansız) varlıklara aktarılmasıdır.
Niteleyici Sözlere Başvurma	▸ İsmi durum, renk, şekil gibi özelliklere niteleyen niteleme sıfatı ya da eylemin gerçekleşme şeklini belirten durum zarfı gibi sözcüklere yer vermektir.
Duyularla İlgili Ayrıntılara Yer Verme	▸ İşitme, koklama, tatma, görme, dokunma gibi duyularla ilgili unsurlardan birine ya da birkaçına yer vermektir.
Sayıp Dökmelere Yer verme	▸ Bir olgu, kavram ya da varlıkla ilgili kimi özellikleri zihinde canlanacak şekilde art arda sıralayıp söylemektir.
Genellemelere Yer Verme	▸ Varlıklar ve olaylar arasındaki benzerliklerden hareketle o varlıkları ilgilendiren ortak bir yargı ileri sürmektir.
Gerekçesi Verilmiş Yargı Kullanma	▸ Neden-sonuç içeren cümlelere yer vermektir. Neden-sonuç ilgisi, cümleler arasında olabileceği gibi aynı cümlede de bulunabilir. ▸ "bu nedenle, bu yüzden, dolayısıyla, çünkü, zira, -dığından, -dığı için" gibi ifadeler neden-sonuç (gerekçe) bildirir.
Koşula Bağlılık	▸ Bir yargının gerçekleşmesinin başka bir yargıya bağlı olduğu cümlelerdir. ▸ "-sa, -dıkça, - koşuyla, şartıyla, yalnız, eğer..." ifadeleri koşul bildirir.
Anlatımda Tekdüzelikten Kaçınma	▸ Anlatımda tekdüzelik, cümlelerin hiçbir farklılık ve renklilik olmaksızın dümdüz akıp gitmesidir. ▸ Sanatçılar, anlatımına renklilik katmak için "devrik, eksiltili, kısalı uzunlu ya da farklı yapıda" cümlelere yer vererek anlatımda tekdüzeliği kırar. Yüklemi sonda olmayan cümle, "devrik cümle"; yüklemi bulunmayan cümle ise "eksiltili cümle"dir.
Değişik Cümle Türlerine Yer Verme	▸ Yüklemin yerine göre faklı cümleler kullanılabilir: kurallı, devrik, eksiltili cümle. ▸ Yüklemin türüne göre farklı cümleler kullanılabilir: isim cümlesi, fiil cümlesi. ▸ Yargı sayısına göre (yapısına göre) farklı cümleler kullanılabilir: basit, birleşik, sıralı, bağlı cümle.
Yinelemelere Başvurma	▸ İkilemelere, farklı yerlerde tekrarlanan sözcüğe yer verilebilir. ▸ Aynı anlamda ve görevde kullanılan eklerin ya da seslerin farklı sözcüklerde yinelenmesi de ses yinelemesi olarak verilebilir.

Aşağıdaki metinlerde başvurulan düşünceyi geliştirme yollarını yanındaki kutucuğa yazınız.

1. Yalnızlık bazen, ıssız bir kütüphanede tozlanmış bir kitabın rafta unutulmasıdır; oradadır ama kimsenin dikkatini çekmez. İçinde sayısız hikâye barındırsa da kapağına dokunan olmaz. Sessizlik, sayfalarının arasına sinmiş bir bekleyiş gibidir; hem geçmişin ağırlığını taşır hem de bir sesin hayalini.	
2. Telekomünikasyon; bilgi, ses, metin, görüntü ya da veri gibi içeriklerin kablolu, kablosuz, optik ya da diğer elektromanyetik sistemler aracılığıyla bir noktadan başka bir noktaya iletilmesidir. Telefon, radyo, televizyon, internet ve uydu sistemleri gibi teknolojiler telekomünikasyonun temel uygulama alanları arasında yer alır. Bu alan, hem bireysel iletişimi hem de küresel bilgi akışını sağlayan modern iletişim altyapısının temelini oluşturur.	
3. Su kemerleri, suyu uzak kaynaklardan şehirlere su taşımak için inşa edilen büyük ve işlevsel yapılardır. Buna karşılık, tarihi çeşmeler şehir içinde halkın su ihtiyacını karşılamakla birlikte estetik ve sanatsal yönü güçlü mimari ögelerdir. Su kemerleri mühendislik dehasını temsil ederken çeşmeler günlük yaşamla iç içe geçmiş bir kültür ve zarafet izidir.	
4. Osmanlı mimarisinde insanların hizmetinde bulunması için çok farklı yapılar inşa edilmiştir. Bu yapılar sadece hizmet vermekle kalmaz, estetik bir görüntü de oluşturur. İstanbul'daki Bozdoğan Kemeri, Bizans İmparatorluğu'ndan günümüze kalma bir su kemeri olarak hâlâ şehrin siluetinde yer alır. III. Ahmet Çeşmesi, hem su dağıtım işlevi görür hem de zarif süslemeleriyle dikkat çeker.	
5. Türkiye genelinde tarihî çeşme sayısına dair tam bir sayı bulunmasa da yalnızca vakıflara ait tescilli tarihin çeşme sayısı 2022 itibarıyla 3.684 olarak kaydedilmiştir. İstanbul'da ise bu sayı farklı kaynaklara göre 1.000 - 1.300 arasında değişmektedir.	
6. Gezi boyunca Ayasofya, Sultanahmet, Yerebatan Sarnıcı, Topkapı Sarayı, Gülhane Parkı, Galata Kulesi ve daha birçok yeri gezdik. Her biri ayrı güzellikteydi ama hepsini tek tek anlatmak yerine genel izlenimimi paylaşmak istiyorum.	
7. Eğitimin bireyin düşünme biçimini köklü şekilde değiştirdiğini savunan birçok isim vardır. Ünlü filozof Immanuel Kant da bu görüşü destekler ve "İnsan, eğitimle insan olur" diyerek eğitimin önemini vurgular. Onun bu sözü, eğitimin yalnızca bilgi değil, kişilik inşası olduğunu da ortaya koyar.	
8. Sabah güneşi, sanki uzun bir uykudan yeni uyanmış da dünyaya yeniden alışmaya çalışıyormuş gibi yavaşça dağların ardından süzülerek ortaya çıktı. Ağaçlar, rüzgârın kulağına fısıldar gibi esen serinliğine nazikçe eğilirken, yapraklar bu sessiz konuşmaya hışırtılarıyla katıldı. Uzaklarda kıvrıla kıvrıla akan dere ise, taşlara çarpa çarpa sanki günün ilk hikâyesini anlatıyor, doğaya tatlı bir uyanış melodisi sunuyordu.	

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
TYT	25	25	26	25	25	25
MSÜ	22	21	21	22	22	22

Bu üniteden en çok gelen soru kökleri:

- ► Bu parça iki paragrafa ayrılmak istense ikinci paragraf numaralanmış cümlelerin hangisiyle başlar?
- ► Bu parçada numaralanmış cümlelerden hangisi düşüncenin akışını bozmaktadır?
- ► Yukarıda numaralanmış cümlelerin anlamlı bir bütün oluşturabilmesi için hangilerinin birbiriyle yer değiştirmesi gerekir?
- ► Yukarıda numaralanmış cümleler anlamlı bir bütün oluşturacak biçimde sıralandığında hangisi baştan ikinci/üçüncü/dördüncü olur?
- ► Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?
- ► Bu parçada numaralanmış yerlerden hangisine "----" cümlesi getirilebilir?
- ► Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinden sonra "----" cümlesi getirilebilir?
- ► Bu sözler aşağıdaki sorulardan hangisine karşılık söylenmiş olabilir?
- ► Bu diyalogda boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?
- ► Aşağıdakilerden hangisi bu parçadaki düşünceyi destekler niteliktedir?
- ► Bu parçada ---- ile ilgili aşağıdakilerin hangisine değinilmiştir?
- ► Bu parçada söz edilen ---- ile ilgili aşağıdakilerin hangisi söylenebilir?
- ► Bu parçadan aşağıdakilerin hangisine ulaşılabilir?
- ► Bu parçadan aşağıdakilerin hangisine ulaşılamaz?
- ► Bu parçanın yazarıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?
- ► Bu parçada ---- ile ilgili aşağıdakilerin hangisine değinilmemiştir?

ZEDUVA

PARAGRAF SORULARINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN 10 ALTIN KURAL

1. **Soru kökünü dikkatlice oku.**
   Ne sorulduğunu anlamadan çözüme geçme. "Hangisi çıkarılamaz?" gibi olumsuz ifadelere özellikle dikkat et.
2. **Paragrafı bütün olarak kavra.**
   Cümleleri tek tek değil, paragrafın tamamını bir bütün olarak düşün.
3. **Ana düşünceyi bulmaya odaklan.**
   "Paragrafın temel amacı nedir? Yazar neyi savunuyor veya anlatıyor?" sorularına bir cevap bul.
4. **Yardımcı düşünce ve örnekleri ayırt et.**
   Ana düşünceyi destekleyen ayrıntıları karıştırma, örnekleri merkeze alma.
5. **Bağlaçlara ve geçiş ifadelerine dikkat et.**
   "Ancak, çünkü, oysa, bu nedenle" gibi ifadeler paragrafın yönünü gösterir.
6. **Yazarın bakış açısını yakala.**
   Tarafsız mı, eleştirel mi, savunucu mu? Bu, cevaba doğrudan etki edebilir.

7. **Aşırı yorumdan kaçın.**
   Paragrafta *olmayan* bir anlamı sen üretme. Metne sadık kal. Yalnızca verilen bilgiye göre düşün.
8. **Seçenekleri paragrafla karşılaştır.**
   Şıklar benzer görünse de küçük farklarla elenebilir. Sözcüklerin eş anlamı, çağrışımı çok önemli.
9. **Anahtar kelimeleri yakala.**
   Tekrar eden sözcükler, vurgulanan fikirler paragrafın merkezini gösterir. Somutlamalar, örnekler, yazarın karşı çıktığı fikir ya da kendi görüşünü verdiği cümleler ana fikri barındırır, dikkatli oku.
10. Zaman **yönetimine dikkat et.**
    Takıldığın soruya uzun süre harcama. İşaretle ve sonraya bırak.

Bu 10 maddeye dikkat ederek her gün düzenli soru çözer, sonrasında cevaplarını analiz edersen paragraf sorularında hızın ve netlerin gözle görülür şekilde artacaktır.

A. PARAGRAFIN YAPISI

► Paragraf, anlam bakımından bir bütün oluşturan ve cümlelerin belirli bir düzen içinde, uyumla bir araya geldiği metin parçasıdır. İçerisindeki cümleler, birbirini destekleyerek tutarlı bir düşünce akışı sağlar ve böylece okuyucunun metni kolayca anlamasına olanak tanır. Bu düzenli yapı, paragrafın hem anlatımını güçlendirir hem de mesajın etkili bir şekilde iletilmesini sağlar.

► Her cümle, kendi anlamının yanı sıra paragraf içinde belirli bir göreve sahiptir. Bu görev, işlenen konuyu vurgulamak ve metnin anlamını daha kapsamlı ve derin hâle getirmektir.

► Paragraf içinde yer alan her cümle, hem anlam hem de yapısal açıdan birbirine bağlıdır. Tıpkı bir trenin vagonlarının sıkı bir şekilde birbirine bağlanması, art arda sıralanan halkaların bir araya gelerek güçlü bir zincir oluşturması gibi cümleler de birbirine sıkı bir şekilde bağlanır. Paragrafın bütünlüğünü oluşturan giriş, gelişme ve sonuç bölümleri ise ana fikrin net bir şekilde ortaya konmasını sağlar.

Paragrafı oluşturan cümlelerle bir düşünce zinciri kurulur. Zincir oluşturmak, yapı ve mantıksal bağ kurmaktır.

1. PARAGRAFTA AKIŞI BOZAN CÜMLE

► **Paragrafın ana düşüncesini belirle:** Paragrafın ne anlatmak istediğini kavra. Akışı bozan cümle, genellikle bu ana düşüncenin dışında kalan bir konuyu, bakış açısını içerir.

► **Cümleler arası anlam ilişkisine bak:** Her cümle, bir öncekiyle anlam bakımından bağlantılı olmalı. Araya sıkışmış, önceki ya da sonraki cümleyle mantıksal bağı olmayan ifadeler çoğu zaman akışı bozar.

► **Yapı ve anlam zinciri kuran sözcüklere dikkat et:** Yinelenen sözcükler, "bu nedenle, buna karşın; o, bu, onun..." gibi ifadeler önceki cümlelere gönderme yapar.

► **Ana düşünce ve üslup değişikliğini fark et:** Cümleler arasında ani bir konu değişikliği olmayacaktır ancak aynı konunun farklı yönüne ani bir geçiş varsa, nesnel bir üsluptan öznel bir üsluba geçiliyorsa, eserden bir anda sanatçıya geçildiyse bu durum akışın bozulduğunu gösterebilir.

► **Akışı bozan cümleyi paragraftan çıkardığında paragraf daha anlamlı oluyorsa o cümle fazladır.** Şüphelendiğin cümleyi paragraftan çıkar ve paragrafı tekrar oku. Eğer metin daha akıcı ve bütünlüklü hâle geliyorsa evet, doğru cümleyi çıkarmışsındır.

Örnek - 1

(I) İnsanın doğaya olan uzaklığı arttıkça ruhsal dengesinde de belirgin değişiklikler ortaya çıkmaktadır. (II) Doğayla iç içe geçirilen zaman, bireyin stres düzeyini düşürürken zihinsel berraklığı da artırmaktadır. (III) Bu nedenle, doğa yürüyüşleri ve açık hava etkinlikleri pek çok psikolog tarafından önerilmektedir. (IV) Öte yandan, şehirdeki trafik sorununu çözmek için toplu taşımanın yaygınlaştırılması gerekmektedir. (V) Doğal çevreyle kurulan bağın zayıflaması, bireyin yalnızlık hissini ve tükenmişlik duygusunu da artırmaktadır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerden hangisi düşüncenin akışını bozmaktadır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

Örnek - 2

(I) İnsan zihni, karmaşık olayları anlamlandırırken çoğu zaman onları belli bir düzene oturtma ihtiyacı duyar. (II) Gelişen yapay zekâ uygulamaları, sağlık sektöründe teşhis süreçlerini hızlandırmakta ve hata oranını azaltmaktadır. (III) Bu düzen ihtiyacı, belirsizlikle baş edebilmek için evrimsel olarak gelişmiş bir eğilimdir. (IV) Zihin, anlamlandırma sürecinde bazı boşlukları sezgi ya da geçmiş deneyimlerle doldurur. (V) Bu da insanın aynı olayı farklı bağlamlarda farklı biçimlerde yorumlamasına neden olabilir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerden hangisi düşüncenin akışını bozmaktadır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

2. PARAGRAFI İKİYE BÖLME

► Önce numaralanmış cümlelerin giriş sözcüklerine bak, **kendinden önceki cümleye gönderme yapan kelimelerle başlayan cümleyi ele.**

► **İlk paragrafın konusunu-ana düşüncesini belirle.**

► Hangi **cümlede konunun, ana düşüncenin, bakış açısının değiştiğini fark et.**

► Devamında **gelen cümlelerle anlamsal bütünlük sağlanıyor mu, emin ol.**

Örnek - 3

(I) Hiper bağımsızlık, bireyin her durumda kendi kendine yetme çabasını ifade eden ve giderek yaygınlaşan bir davranış modelidir. (II) Bu kavram, özellikle modern toplumlarda bireyselliğin ön plana çıkmasıyla ilişkilendirilir. (III) Hiper bağımsız insanlar, başkalarından yardım istemeyi zayıflık olarak görebilir; duygusal veya pratik ihtiyaçlarını tek başına karşılamaya odaklanır. (IV) Bu tutum, öz güven ve öz yeterlik gibi olumlu özelliklerle bağlantılı olsa da aşırıya kaçtığında yalnızlık, tükenmişlik ve sosyal bağların zayıflaması gibi riskler doğurabilir. (V) Tükenmişlik sendromu, özellikle yoğun iş temposu ve sürekli stres altında çalışan bireylerde görülen duygusal, zihinsel ve fiziksel yorgunluk hâlidir. (VI) Kişinin iş performansında düşüşe, hayata karşı ilgisizliğe ve kronik yorgunluğa yol açarak yaşam kalitesini ciddi şekilde etkiler.

Bu parça iki paragrafa ayrılmak istense ikinci paragraf numaralanmış cümlelerin hangisiyle başlar?

A) II B) III C) IV D) V E) VI

Örnek - 4

(I) Kapadokya, milyonlarca yıl önce volkanik dağlardan çıkan lav ve küllerin oluşturduğu yumuşak tabakaların zamanla aşınmasıyla oluşmuştur. (II) Peribacaları, bu doğal sürecin en dikkat çekici ve özgün örneklerindendir. (III) Bölge, yalnızca doğal yapısıyla bile jeoloji, coğrafya gibi alanlarla uğraşan insanları kendine çekmektedir. (IV) Yüzyıllar boyunca Hristiyan topluluklar Kapadokya'da yaşamış, yer altı şehirleri ve kaya oyma kiliseler inşa etmiştir. (V) Tarihî ve kültürel özelliklere sahip yapılar, hem korunma amacı taşımış hem de inançlarını gizlice yaşamalarına imkân vermiştir. (VI) Bugün Kapadokya, hem doğa hem de tarih meraklıları için eşsiz bir açık hava müzesi olarak kabul edilmektedir.

Bu parça iki paragrafa ayrılmak istense ikinci paragraf numaralanmış cümlelerin hangisiyle başlar?

A) II B) III C) IV D) V E) VI

3. PARAGRAFTA YER DEĞİŞTİRMESİ GEREKEN CÜMLELER

- **Paragrafın giriş cümlesini bul.** Paragrafın giriş cümlesi; geneldir, tanıtıcıdır. Konuyu ortaya koyar.
- **Cümleler arasında mantık ve anlam bağı kur.** Her cümle, bir öncekine anlamca bağlanmalı. Bu bağı kuracak tekrar eden sözcükler, neden-sonuç ilgisi, göndermeler varsa bunları yakala.
- **Kronolojiye (zamansal döngülere), düşünce akışına (giriş-gelişme-sonuç) dikkat et.**
- **Her cümleyi "öncesi" ve "sonrası" ile düşünerek oku.** "Bu cümle hangi cümleden sonra gelirse anlam ilgisi doğru olur?" sorusunu sor.
- **Seçeneklerle flört et:** Yer değişikliğinde kimi zaman seçeneklerin eşleşmesi cevaba daha hızlı gitmeni sağlar, gözün seçeneklerde de olsun.

Örnek - 5

I. Her birey, yaşadığı çağın düşünce kalıpları içinde şekillenir ve bu kalıplar çoğu zaman fark edilmeden içselleştirilir.
II. Benimsenmiş bu düşünce biçimlerini sorgulamak sadece yeni fikirler üretmek değil; düşünmeye cesaret etmek anlamına gelir.
III. Çünkü birey, cesaret edip düşünmeye başladığı anda kendisine öğretilmiş olanı değil; gerçekten kavradığını inşa etmeye yönelir.
IV. Bu çabayı sarf edecek kişilerin de konfor alanlarından çıkıp sabırla düşünme pratikleri yapması gerekir.
V. Ancak bu, kolay bir süreç değildir; kavramların anlamlarını bilme, anlam sınırlarında gezinme ciddi bir çaba gerektirir.

Yukarıda numaralanmış cümlelerin anlamlı bir bütün oluşturabilmesi için hangilerinin birbiriyle yer değiştirmesi gerekir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) III ve V E) IV ve V

Örnek - 6

I. Kimlik inşası, tarih boyunca bireyin sosyal çevresiyle kurduğu ilişkilerle şekillenmiş bir süreçtir.
II. Sosyal medya kimliği ile gerçek kimlik arasında giderek derinleşen bir kopukluk yaşanması, kişinin onaylanma hazzını kaçınılmaz hâle getirmektedir.
III. Günümüzde ise insanlar, sosyal medya platformlarında kurguladıkları profiller aracılığıyla kimliklerini ifade etmeye çalışmaktadır.
IV. Üstelik algoritmaların yönlendirdiği içerik akışı, bireyin benlik algısını dış onaya daha da bağımlı hâle getirmektedir.
V. Bu da içsel benliğin ikinci plana atılmasına; kendi sesini, özünü, değerlerini ihmal etmesine yol açmaktadır.

Yukarıda numaralanmış cümlelerin anlamlı bir bütün oluşturabilmesi için hangilerinin birbiriyle yer değiştirmesi gerekir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) III ve IV E) IV ve V

4. PARAGRAF OLUŞTURMA

- Karışık verilen cümlelerden anlamlı bir paragraf oluşturmamız istenir.
- Yapılacak ilk iş, **bütün cümlelere hızlıca göz atmak, paragrafın giriş cümlesi olabilecek genel yargıyı bulmaktır**.
- **Giriş cümlesi, kendinden önce bir cümle olduğunu hissettirmez.** Cümle başında ya da cümle içinde önceki cümleye anlamsal olarak gönderme yapan bir sözcük bulunmaz. Geliştirilmeye açıklanmaya, detaylandırılmaya müsaittir.
- Giriş cümlesini dikkatle okuyup **konu-ana düşünceyi belirledikten sonra** hızlı bir şekilde diğer cümleleri oku, cümlelerin **konularını ve ana düşüncelerini belirle.**

- Anlamca birbirini devam ettiren cümleleri art arda sırala. **Cümleler arasındaki anlamsal ilgileri (neden-sonuç, çıkarım, koşul, öngörü, kronoloji...) yakala.**
- Cümleler; **yinelenen sözler, bağlayıcı unsurlar, göndermeler** dikkate alınarak sıralanmalıdır.
- Soru kökünde istenene göre cümlenin numarası işaretlenmelidir.

Örnek - 7

I. Bu, insanın yalnızca bilgiyle değil; anlamla da beslenen bir varlık olmasıdır.
II. Günümüzde bilgiye ulaşmak hiç olmadığı kadar kolaylaştı.
III. İkisi arasındaki farkı ayırt etmede yaşadığımız zorluk, insanın bir niteliğinden kaynaklanır.
IV. Artık birkaç saniyede sayısız veriye erişebiliyor, her konuda fikir sahibi olabiliyoruz.
V. Gelin görün ki bu bolluk, çoğu zaman bilgiyle anlamı birbirine karıştırmamıza yol açıyor.

Yukarıda numaralanmış cümleler anlamlı bir bütün oluşturacak biçimde sıralandığında hangisi baştan ikinci olur?

A) I B) II C) III D) IV E) V

Örnek - 8

I. Sanatın, insanın dünyayı algılama biçimini etkileyen ve dünyayı çoğu zaman sorgulatan güçlü bir işlevi vardır.
II. Kendi iç dünyasında değişim yaşayan kişi, hem düşünür hem de kendi varlığıyla yüzleşir.
III. Çünkü sanat, yalnızca estetik bir haz uyandırmaz; bireyin iç dünyasını dönüştürme gücüne de sahiptir.
IV. Sanatın bir süsleme aracı ya da hoş vakit geçirme biçimi olarak görülmesi ise onun derin işlevini gölgede bırakır.
V. Yüzleşmenin sonunda kendi varoluş nedenini ve gerçeğin kırılganlığını fark eder.

Yukarıda numaralanmış cümleler anlamlı bir bütün oluşturacak biçimde sıralandığında hangisi baştan dördüncü olur?

A) I B) II C) III D) IV E) V

5. PARAGRAF TAMAMLAMA

Paragraf şu yapısal unsurlardan oluşur:

a) Giriş Cümlesi:

▶ Paragrafta **ele alınacak konu**nun belirlendiği bölümdür.

▶ Çoğunlukla **genel bir ifade** içerir.

▶ Kendinden sonraki cümlelere dil ve düşünce yönünden sıkı sıkıya bağlıdır.

▶ Kendinden önce bir cümle olduğunu düşündürmez.

▶ Kendinden önceki bir cümle olduğunu düşündüren "**ama, fakat, çünkü, bu nedenle, zaten, yani...**" gibi bağlayıcı ögelerle, "**bu, şu, o**" gibi göndermelerle başlamaz.

- Zaman, insanoğlunun en karmaşık kavrayışlarından biridir.

b) Gelişme Cümleleri:

► Kendinden önceki cümlenin, ele alınan düşüncenin devamı niteliği taşır.

► **Giriş cümlesinde ele alınan genel konu, tez; bu bölümde daha anlaşılır hâle getirilir.**

► Konunun, ana düşüncenin daha iyi anlaşılması için **örnek, somutlama, karşılaştırma, neden-sonuç ilgisi kurma, alıntı yapma, tanık gösterme, sayısal verilere başvurma** gibi düşünceyi geliştirme yollarına yer verilir.

► Konu, açıklanır; derinleştirilir.

- Modern dünyada zamanı ölçmek kolaylaşmış ancak onu anlamak zorlaşmıştır. Teknoloji sayesinde zamanı ölçmek artık neredeyse anlık ve hassas. Saatler, telefonlar, bilgisayarlar hepimiz için zamanı kesin ve hızlı biçimde gösteriyor. Ama bu kadar çok zaman ölçme aracı varken "zamanın anlamını" ya da "zamanın değerini" kavramak ve yaşamak daha karmaşık bir hâle geliyor.

c) Sonuç Cümlesi:

► Paragrafta anlatılan düşünce ile ilgili **son söz**ün söylendiği bölümdür.

► Sonuç bölümünde paragrafın **ana düşüncesi özetlenir, toparlanır**.

► Toparlayıcı, özetleyici bir cümle olduğu için **genel bir nitelik gösterir; çoğunlukla ana düşünce bu bölümde verilir.**

► **Yazarın amacı** bu bölümde netleşir.

- Bu yüzden zamanı yönetmek değil, onunla uyum içinde yaşamak esas beceridir.

Örnek - 9

----. Oysa günümüzde hızlı yaşam temposu, bireyin bu doğal ritimle olan bağını zayıflatmaktadır. Uyku düzeninden beslenme alışkanlıklarına kadar pek çok şey, yapay ışıklar ve kesintisiz dijital etkileşim nedeniyle bozulmaktadır. Doğal döngülerle uyumlu bir hayat süremeyen modern insan, giderek daha çok zihinsel ve bedensel sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle uzmanlar, teknolojinin getirdiği hızdan bir ölçüde uzaklaşarak doğayla yeniden bağ kurmanın önemine dikkat çekmektedir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) İnsan, binlerce yıl boyunca doğanın döngülerine göre yaşadı ve bedenini buna göre ayarladı

B) Teknolojinin ilerlemesi, insan yaşamını birçok açıdan kolaylaştırsa da duygularına zarar verdi

C) Uyku sorunları, günümüzde gençler arasında giderek yaygınlaşan soruların başında gelir

D) İnsan bedeni, değişen beslenme alışkanlıklarına kolayca uyum sağlayamaz

E) Modern yaşamın bireyi yalnızlaştırdığı sık sık dile getirilse de bireyin kendi köklerine inme isteği genelde sığ bir istek olarak kalır

Örnek - 10

----. Bilimsel ilerlemeler, insanın doğaya hükmetme kapasitesini artırdığı kadar, ahlaki sorumluluklarını da ağırlaştırmıştır. Artık bir keşfin değeri yalnızca teknik başarıyla değil, doğurduğu etik sonuçlarla da ölçülmektedir. Genetik müdahaleler, yapay zekâ algoritmaları, biyoteknolojik deneyler; hepsi "Yapabiliriz." yargısının yanına "Yapmalı mıyız?" sorusunu da getirmiştir. Bu ikilem, bilimin tarafsız bir bilgi üretme süreci olmasının ötesine geçerek insanlığın vicdanıyla buluştuğu sınırları da gözler önüne serer. Bilimsel etkinlikler artık yalnızca laboratuvarlarda değil, toplumsal bilinçte ve ahlaki tartışmalarda da şekillenmektedir. Bu yüzden modern dünyada etik, bilimin ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir çünkü neyin yapılabileceği kadar neyin yapılmaması gerektiği de hayati önemdedir.

Bu parçanın başına düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Bilimsel gelişmeler her zaman insanlık için olumlu sonuçlar doğurmuştur

B) Teknoloji ve etik, çoğu zaman birbirinden bağımsız alanlar olarak görülür

C) Bilim, insanı doğadan ayıran tek etkinlik alanı olarak tanımlanabilir

D) Bilimsel keşifler yalnızca teorik düzeyde kalırsa anlamlıdır

E) Her bilimsel gelişme, aynı zamanda bir etik soruyu da beraberinde getirir

Örnek - 11

Son yıllarda spor dünyasında teknoloji kullanımı hızla artmıştır. Yeni malzemeler, gelişmiş antrenman teknikleri ve sporcu sağlığını izlemeye yönelik cihazlar, ----. Örneğin, koşu ayakkabılarında kullanılan hafif ve dayanıklı materyaller, atletlerin hızını artırmıştır. Yüzme mayolarında kullanılan su itici kumaşlar, su direncini azaltarak yüzücünün belirgin oranda hızını etkilemiştir. Bu gelişmeler sayesinde sporcuların sınırları zorlaması mümkün hâle gelmiştir.

Bu parçada boş bırakılan yere düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) antrenman programlarının daha etkili planlanmasında belirleyici olmuştur

B) spor salonlarının donanımının iyileştirilmesini sağlamıştır

C) spora ayrılan sürenin artırılması gerektiğini göstermektedir

D) performansın yükselmesinde etkili olmuştur

E) sporcuların mental dayanıklılıklarının güçlendirilmesinde faydalıdır

Örnek - 12

Modern ulus-devletlerinin oluşum sürecinde tarih anlatıları yalnızca geçmişin belgelenmesi amacıyla değil, kolektif kimliğin inşasında da önemli bir araç olarak kullanıldı. Özellikle 19. yüzyıldan itibaren birçok devlet; ortak bir köken, kahramanlar ve travmalar etrafında şekillenen ulusal tarih kitaplarıyla yurttaşlık bilincini beslemeye yöneldi. Bu süreçte tarih, nesnel bir bilim olmaktan çok, belirli ideolojik çerçeveler içinde işlevsel bir anlatıya dönüştü. Ulusların geçmişi, çoğu zaman seçici bir biçimde kurgulandı; bazı dönemler belli amaçlar için yüceltilirken bazıları ya yok sayıldı ya da önemsizleştirildi. ----.

Bu parçada boş bırakılan yere düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Ancak tarihsel olayların yorumlanmasında her zaman mutlak doğrulara ulaşmak mümkün değildir

B) Bu yaklaşım, tarih öğretimini akademik çevrelerle sınırlı bir tartışma alanına dönüştürmüştür

C) Böylece tarih, yalnızca geçmişi açıklayan değil; geleceği yönlendiren bir meşruiyet zemini hâline geldi

D) Tarihçilerin bu süreçte izledikleri yöntemler genellikle eleştiriye açık olmuştur

E) Oysa birçok toplum, tarihsel anlatılarla bugünkü sorunları arasında bağ kurmaktan kaçınmıştır

Örnek - 13

Bir ressam, tuvaline saatlerce emek vererek işlediği tablonun üzerine yanlışlıkla boya döker. İlk anda büyük bir öfkeye kapılsa da daha sonra bu lekeyi silmek yerine onun etrafını şekillendirerek bunu resmin parçası hâline getirmeye karar verir. Lekeyi merkeze alarak yeni figürler çizer, renk geçişleriyle lekenin etkisini yumuşatır ve ortaya özgün bir kompozisyon çıkar. Sonunda, beklenmedik bu hata, eseri daha da anlamlı kılar ve ressam, bu hâliyle tablosunu daha çok sever. Bu yaklaşım, ---- derin bir bakış açısının da göstergesidir.

Bu parçada boş bırakılan yere düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) başarının ancak sabır ve kararlılıkla elde edilebileceğini anlatan

B) sanatta ustalığın detaylara gösterilen özenle belirlendiğini savunan

C) kusurların, doğru yaklaşımla anlamlı bir bütünlüğe dönüştürülebileceğini ima eden

D) eski tekniklerin çağdaş sanatla harmanlanması gerektiğini ifade eden

E) yaratıcılığın geleneksel kalıplara sadakatle geliştiğini öne süren

6. PARAGRAFA CÜMLE YERLEŞTİRME

► Bu tarz sorularda öncelikle **soru kökünü dikkatle okumak** gerekir.

► Soru kökünde "**numaralanmış yerlerden hangisine**" diyorsa paragraftaki **her bir numara, soru kökünde verilen cümlenin gelebileceği yerin numarası**dır. Yani boşluk doldurma sorusu gibi düşün, beş tane boşluk var.

► Soru kökünde "**numaralanmış cümlelerin hangisinden sonra**" diyorsa **her bir numara, cümlenin numarası**dır. Soru kökünde verilen cümle, numaralanmış cümleden sonra getirilmelidir.

► **Soru kökünde verilen cümle dikkatle okunmalı, cümlenin konusu, ana düşüncesi belirlenmeli**. Cümledeki **anahtar kelimeler, bağlayıcı unsurlar, göndermeler belirlenerek** paragrafta ilgili cümle bulunmalı.

Örnek - 14

Antik Yunan tiyatroları, mimari tasarımıyla izleyiciyle oyun arasındaki etkileşimi en üst düzeye çıkarmayı hedeflemişti. (I) Yarım daire biçimindeki oturma düzeni, hem akustiği iyileştiriyor hem de seyircilerin sahneye odaklanmasını kolaylaştırıyordu. (II) Roma Dönemi'nde ise tiyatro yapıları, şehir planlamasının bir parçası hâline gelerek kapalı mimarilerle bütünleştirildi. (III) Bu dönemde inşa edilen bazı tiyatroların altında drenaj sistemleri ve çok katlı sahne binaları yer alıyordu. (IV) Tüm bu bilgiler, büyük oranda kazı çalışmaları sırasında ulaşılan kalıntılara dayanıyor. (V)

Bu parçada numaralanmış yerlerden hangisine "Ancak bugüne ulaşan bütüncül bir sahne yapısına henüz rastlanmadı." cümlesi getirilebilir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

Örnek - 15

(I) Orta Çağ Avrupa'sında mutfak yalnızca bir yemek hazırlama alanı değil, aynı zamanda toplumsal statü ve kültürel kimliğin sergilendiği önemli bir mekândı. (II) Saray mutfaklarında kullanılan baharatlar, yemeğe sadece lezzet katmakla kalmaz, uzak coğrafyalarla kurulan ticaretin de sembolü hâline gelirdi. (III) Özellikle tarçın, karanfil ve safran gibi egzotik ürünler; soyluların sofralarında güç ve ayrıcalığın göstergesi olarak yer bulurdu. (IV) Buna bağlı olarak dönemdeki yazılı tariflerin çoğu, üst sınıflara hitap ettiği için sıradan halkın yeme alışkanlıklarına dair bilgiler oldukça sınırlıdır. (V) Halkın yemek ve baharat kültürü büyük oranda bir sır olarak kalmıştır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinden sonra "Dolayısıyla bu tariflerin çoğunda sıradan halkın günlük sofrasına, kullandıkları baharatlara dair somut bir örneğe rastlanmaz." cümlesi getirilebilir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

7. PARAGRAFIN HANGİ SORUYA KARŞILIK YAZILDIĞINI BULMA

► Önce soru kökünü oku. Soru kökü olumlu mu, olumsuz mu ayırt et:

► **"Bu sözler aşağıdaki sorulardan hangisine karşılık söylenmiş olabilir?"** soru tarzında **paragrafın ilk cümleleri** bizim için önemlidir. Yazarın **neyi savunduğu**nu ya da **neye karşı çıktığı**nı bu cümlelerde görebilirsin. Paragrafın diğer cümlelerine de hızlıca göz atıp, **anahtar kelimeleri yakala**yarak uygun soru cümlesinin bulunduğu seçeneği işaretleyebilirsin!

► **"Bu parçada aşağıdaki sorulardan hangisinin yanıtı yoktur?"** soru tarzı, **aslında yardımcı düşünce soru tipi gibi** değerlendirilmeli. **Hızlı bir şekilde seçenekleri oku**yup **anahtar kelimeleri belirle**melisin, ardından **paragrafta bu kelimelerin yardımıyla cümleleri eşleştir**melisin.

Örnek - 16

Benim için edebiyat; gerçekliğin yalnızca anlatılması değil; duyumsatılmasıdır. Bu yüzden imgeler vazgeçilmezdir. Kelimeler aracılığıyla okurun zihninde bir resim çizmekle kalmaz, kalbinin kıyılarına da dokunursunuz. İmgeler, soyut olanı somutlaştırır; görünmeyeni görünür kılar. Bir duyguyu doğrudan söylemek yerine o duyguyu bir çağrışımlar zinciriyle sezdirerek aktarmak, işte edebiyatın asıl büyüsü burada başlar! Gözyaşını "yaş" diyerek değil de "pencere kenarında unutulmuş bir su damlası" diyerek anlatmak, okurun katılımını ister; onu yazının içine çeker. Bu yüzden, yazarken imgeleri sadece bir süs değil, düşüncenin taşıyıcısı olarak görürüm.

Bu sözler aşağıdaki sorulardan hangisine karşılık söylenmiş olabilir?

A) Edebiyatta imgeler neden olmazsa olmaz bir anlatım aracıdır?

B) Edebî metinlerde dilin süsleyici yönü mü yoksa açıklayıcı yönü mü daha önemlidir?

C) Yazarların kurmaca karakterler yaratmaları, sembollerden yararlanmaları okuru etkiler mi?

D) Edebî eserlerde sade ve doğrudan ifadeler yerine yoğun ve süslü bir anlatım neden tercih edilmelidir?

E) Okurla duygusal bağ kurmak için imge kullanımında nelere dikkat etmek gerekir?

Örnek - 17

Birkaç yıl önce bir edebiyat panelinde Selim İleri ile aynı oturumdaydık. Sohbet arasında bir dinleyici geldi, bize iltifatlar yağdırdıktan sonra bana döndü ve "----" dedi. Ben önce sustum, sonra Selim Bey söz aldı: "Edebiyatın da yaşadığı dönemler olur, bugün nostaljiyle hatırladığımız ne varsa bir zamanlar hayatın tam ortasındaydı." Gülümsedim. Tam olarak benim vereceğim cevaptı. Çünkü bugün "klasik" dediğimiz eserler ya da yazarlar, bir zamanlar sadece "güncel"di; yani kendi çağlarının içindeydi, günümüz edebiyatı gibi "o anın" sesiydi. Bir kez daha anladım: Aynı havayı solumuş yazarlar arasında böyle bir sözleşme vardı. Biri susar, diğeri tamamlar, sözler kitaplar gibi birbirine eklemlenir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdaki soru cümlelerinden hangisi getirilmelidir?

A) Geleneksel edebiyatın bugünkü edebî üretim üzerinde hâlâ etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

B) Okurlar sizin eserlerinizde neden hep geçmişe dair bir duygu bulduklarını söylüyor olabilirler?

C) Kendi kuşağınızla bugünün genç yazarları arasındaki temel fark nedir?

D) Sizce eleştirmenler edebiyatın yönünü edebiyatçılardan daha mı çok etkiliyor?

E) Günümüz edebiyatının klasik eserlerle arasında bir bağ olduğunu düşünüyor musunuz?

Örnek - 18

Maskelenmiş depresyon, klasik depresyon belirtilerinin açıkça görülmediği ancak kişinin farklı şikâyetleriyle kendini gösterdiği bir depresyon türüdür. Bu durumda birey üzüntü, umutsuzluk veya motivasyon eksikliği gibi tipik depresyon semptomları yerine bedensel yakınmalar, huzursuzluk veya davranışsal değişiklikler sergileyebilir. Örneğin, sürekli baş ağrısı, mide problemleri, yorgunluk, uyku bozuklukları veya nedensiz ağrılar gibi fiziksel belirtiler ön planda olabilir. Maskelenmiş depresyon, kişinin duygusal sıkıntılarını farkında olmadan bedenine yansıtmasıyla ortaya çıkar ve bu nedenle teşhis edilmesi daha zordur. Ayrıca, bu tür depresyon genellikle "gizli" olduğu için çevredekiler tarafından da fark edilmeyebilir.

Bu parçada "maskelenmiş depresyon" ile ilgili aşağıdaki sorulardan hangisinin yanıtı yoktur?

A) Kişide hangi sağlık sorunlarıyla varlığını hissettirir?

B) Kolay fark edilememesinin gerekçesi nedir?

C) Diğer depresyon türlerinden farkı nedir?

D) Hangi çevresel etkenlerin sebebiyle ortaya çıkar?

E) Tanı konmasında zorlanılmasının sebebi nedir?

8. PARAGRAFTA DİYALOG TAMAMLAMA / RÖPORTAJ

- Bu sorularda **öncelikle ilk soruya karşılık verilen cevabı dikkatle oku.** Cümlenin **konusunu, ana düşüncesini belirle.** Yazar, neyi savunuyor, neye karşı çıkıyor, tespit et.
- **Ardından seçeneklerden I numarayla verilen soru/cümleyi oku.** İlk paragrafla uyuşan seçenek(ler) kalsın, diğerlerini ele.
- Son olarak **ikinci paragrafı okuyarak metnin konusunu ve ana düşüncesini belirle.** Bu bakış açısını veren cümleyi, kalan seçenekler arasından bul ve işaretle.

Örnek - 19

Gazeteci: (I) ----?

Yazar: Gözlem benim yazı disiplinimin temelini oluşturur. İnsan davranışları, suskunluklar, jestler, gündelik hayatın içindeki çatışmalar sürekli zihnimi meşgul eder. Ayrıca felsefi metinler, sinema ve çağdaş sanat da yazma sürecime düşünsel katkı sunar.

Gazeteci: (II) ----?

Yazar: Kurmaca benim için bir biçim sorunu değil, bir varoluş meselesidir. Öykü yazmak, dünyayı anlamaya çalışmanın küçük ama yoğun bir yöntemidir. Romana kıyasla daha sınırlı görünse de aslında öykü, o sınırlılığın içinden sonsuzluğu kurcalayabilme cesaretidir. Çünkü öykü, okura hazır bir dünya sunmaz; boşlukları, eksikleriyle konuşur.

Bu diyalogda boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) (I) Yazarken en çok beslendiğiniz duygular hangileri
(II) Roman yerine öykü yazmayı neden tercih ediyorsunuz

B) (I) Güncel olaylar yazılarınıza nasıl yansıyor
(II) Hikâyelerinizde neden sıklıkla yalnız karakterlere yer veriyorsunuz

C) (I) Kurmaca dışı metinlerle aranız nasıl
(II) Öykülerinizi şiire yakın bulanlar var, siz ne düşünüyorsunuz

D) (I) Kısa biçimli anlatılar sizi kısıtlamıyor mu
(II) Öykü mü, roman mı yazmak daha zordur sizce

E) (I) Yazma sürecinde nelerden beslenirsiniz
(II) Öykü türünü tercih etmenizin özel bir nedeni var mı

Örnek - 20

Muhabir: (I) ----?

Araştırmacı: Günümüzde tarih çalışmaları sadece metinlerin okunmasıyla sınırlı kalmıyor. Arkeolojik buluntular, dijital arşivler ve coğrafi bilgi sistemleri gibi çeşitli veri kaynakları kullanılmakta. Bu çeşitlilik, tarihe multidisipliner bir bakış açısı kazandırıyor.

Muhabir: (II) ----?

Araştırmacı: Tarihsel olayları anlamak için farklı disiplinlerin yöntemlerinden faydalanmak gerekir. Sadece tarihî vesikalardaki bilgiler bir ülkenin, toplumun yaşamı ve tarihi hakkında bize bilgi vermez. Örneğin, sosyoloji ve ekonomi gibi alanlardan alınan modeller, olayları daha kapsamlı analiz etmemizi sağlar. Bu, tarihin özüne zarar vermeyeceği gibi onu zenginleştirecektir de.

Bu diyalogda boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) (I) Tarih araştırmalarında dijital teknolojilerin rolü nedir
(II) Tarih yazımında diğer sosyal bilimlerden yararlanmak doğru mudur

B) (I) Tarihçiler sadece yazılı kaynaklara mı dayanmalıdır
(II) Tarihsel olayların kesin sonuçları var mıdır

C) (I) Tarih yazımında bilimsel yöntemlere ne kadar yer verilmektedir
(II) Tarihçiler hangi arkeolojik buluntuları öncelikli olarak inceler

D) (I) Tarih ve arkeoloji arasındaki ilişki nasıldır
(II) Tarih bilimi diğer disiplinlerle nasıl ilişkilendirilir

E) (I) Tarih araştırmalarında kullanılan kaynak çeşitliliği neden önemlidir
(II) Tarih çalışmalarında sadece anlatısal yöntemler yeterli midir

9. PARAGRAFTA KONU / ANA DÜŞÜNCE

► **Her paragrafın bir konusu vardır. Konu, paragrafta üzerinde durulan şeydir.**

► Paragraf, çoğunlukla **tek bir konu** üzerine kurulur. Bu; sanat, doğa, bilim, insan psikolojisi, bilgi, teknoloji, toplumsal değişim gibi kavramsal bir mesele olabilir.

- Örneğin "zaman algısı", "okuma eylemi", "insanın doğaya yabancılaşması" vb.

► **Her paragraf bir ana düşünce etrafında şekillenir. Ana düşünce, yazarın vermek istediği mesajdır. Bu mesaj, genel bir yargıdır. Paragrafın sadece bir kısmını değil, tamamını kapsar. Ana düşünce yazarın savunduğu görüş, karşı çıktığı durumdur.**

- "Yazar, ---- konusunda ne düşünüyor? Neye karşı çıkıyor? Ne anlatmak istiyor?" Paragrafın tamamı bu sorularla ulaşılabilen ana düşünceyi destekleyecek biçimde şekillendirilir. Yazar, ana düşünceyi açıklarken
  - somutlama yaparak düşüncenin zihnimizde kolay canlanmasını sağlar,
  - örnek vererek konunun daha açık olmasını sağlar,
  - karşılaştırma yaparak ayrıntıları görmemizi ister,
  - kendi gibi düşünen, alanında uzman bir kişinin görüşüne başvurarak "Bana inanmıyorsan ona inan." der,
  - sayısal veri kullanarak bilimselliğin, istatistiğin gücüne sığınır...
- Ancak bunların hepsi ana düşünceyi daha iyi anlamamız için verilir. "Örneklendirme, benzetme, tanımlama, karşılaştırma, tanık gösterme..." yöntemleri ana düşünce değildir; bunlar ana düşünceyi açıklamak için kullanılmıştır.
- Ana düşünce, **genel bir yargı olarak paragrafın giriş cümlesinde, sonuç cümlesinde yer alabileceği gibi paragrafın içinde sürekli yinelenen sözlerle ya da cümlelerde örtük biçimde vermiş anlamlardan da çıkarım yoluyla verilir.**

Örnek - 21

Yarasalar, memeliler arasında uçabilen tek tür olmalarının yanı sıra ekosistemde kritik roller üstlenirler. Geceleri avlanarak zararlı böcek popülasyonunu kontrol altında tutarlar. Ayrıca, bazı türleri meyveyle beslendikleri için tohum yayılımına katkı sağlar. Son yıllarda yapılan araştırmalarda, yarasaların yaşadıkları mağaraların sıcaklık ve nem dengesini korumalarının hayatta kalmaları için büyük önem taşıdığı belirlenmiştir. Bilim insanları, iklim değişikliğine bağlı olarak bu mikro yaşam alanlarının bozulmasının, yarasa popülasyonunu ciddi şekilde tehdit ettiğini ifade etmektedir. Özellikle kış aylarında bu ortamların bozulması, kış uykusuna yatan yarasaların uyanmasına ve enerji kaybı nedeniyle ölmesine neden olabilmektedir.

Bu parçadan yarasalarla ilgili aşağıdakilerin hangisine ulaşılabilir?

A) Uçabilen tek memeli oldukları için evrimsel olarak diğerlerinden daha gelişmiş sayıldıklarına

B) Mağara dışındaki yaşam alanlarına da kolayca uyum sağlayabildiklerine

C) Doğadaki denge açısından farklı görevler üstlenebildiklerine

D) Enerji kaybı yaşamamak için meyve tüketiminden uzak durduklarına

E) İnsanlar tarafından korunmadıklarında hızla yok olabildiklerine

Örnek - 22

Bir kişi trafikte başka bir sürücünün ani bir fren yapması karşısında "Bu kişi dikkatsiz ve saygısız biri." diye düşünür. Oysa daha sonra frene, yolda aniden beliren bir hayvana çarpmamak için zorunlu olarak basıldığı öğrenilir. Psikolojide, bireylerin başkalarının davranışlarının sebeplerini genellikle kişisel özelliklere bağlayıp çevresel nedenleri göz ardı etmeleri "temel atıf hatası" olarak adlandırılır. Bu durum, insanların başkalarını değerlendirirken nasıl bir eğilimde olduklarını açıklamaktadır.

Bu parçadan aşağıdakilerin hangisine ulaşılabilir?

A) Temel atıf hatası, gerçek değerlendirmelerde kişisel özelliklerin çevresel faktörlerden daha önemli olduğunu gösterir.

B) İnsanlar genellikle başkalarının davranışlarının arkasındaki dış koşulları göz önünde bulundurur.

C) Trafikte yaşanan tüm ani fren hareketleri sürücünün dikkatsizliğine işaret eder.

D) Başkalarının davranışlarını değerlendirirken her zaman objektif olunabilir.

E) İnsanlar yaşadıkları olumsuzlukların kaynağı olarak dış koşulları değil, kişileri görmektedir.

Örnek - 23

Narkissos, sudaki yansısına âşık olmadı yalnızca. O, başkalarının gözünden kendine hayran kalmış bir benliğin trajedisini yaşadı. Kendine bakarken dünyayı unuttu. Yansıya değil, yansıtılana âşık oldu. Bu, bir öz sevgi değil; başkalarının sevgisini kendi benliğinde esir etme arzusuydu. Narkissos'un körlüğü, kendini görememesinden değil, başka hiçbir şeyi görememesindendir.

Bu parçaya göre Narkissos'un trajedisinin temelde

I. dış dünyanın cazibesini reddediş,
II. yalnızca kendine yönelmiş bir sevgi,
III. güzelliğin geçiciliğini kavramada eksiklik,
IV. başkaları üzerinden tanımlanan bir benlik,
V. aynada yitirilen kimliğe duyulan hayranlık

unsurlarından hangisine dayandığı söylenebilir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

Örnek - 24

Modern insan zihni, bir zamanlar yıldızlarla konuşan eski bilgeliklerin enkazı üzerinde kurulmuş cam kulelere benziyor. Hafıza artık sadece unutmanın değil, hatırlamaya karşı duyulan bir tedirginliğin mekânı. Her şey kayıt altında ama kimse hiçbir şeyi gerçekten hatırlamıyor. Bilgi, tıpkı ıssız bir çölü geçerken sırtında taşıdığın su gibi değerli olması gerekirken şimdi sonsuz bir dijital okyanusta kıymetsizleşiyor. Zihin, ezberle değil erişimle yetiniyor; öğrenmek yerine çağırıyor, anlamak yerine kopyalıyor. Ve belki de en sessiz çöküş burada başlıyor: İnsan, kendi hafızasının sürgünü hâline geliyor.

Bu parçaya göre modern insanın bilgiyle kurduğu ilişki aşağıdakilerden hangisiyle <u>en iyi</u> açıklanabilir?

A) Bilgiye sürekli erişimin getirdiği kolaylık, öğrenme sürecinin niteliğini artırmıştır.

B) Bilginin değeri, artık zihinsel emekle değil; dijital yeterlikle ölçülmektedir.

C) Modern insan, bilgiyi anlamaktan çok, onunla pratik fayda ilişkisi kurar.

D) Hafıza, teknolojik ilerlemeler sayesinde daha da güçlenmiştir.

E) Geleneksel bilgi aktarımı, çağdaş insan için zaman kaybı olarak görülmektedir.

10. PARAGRAFIN YARDIMCI DÜŞÜNCELERİ

- Bu tür sorularda; **ana düşünceye destek olan, onu açan, örnekleyen veya neden-sonuç, karşılaştırma gibi yollarla güçlendiren yan düşünceleri (yardımcı düşünceleri) bulman** istenir.
- **"değinilmemiştir, ulaşılamaz, söylenemez, yoktur, söz edilemez..."** olumsuz soru köklerini içerir.
- Soru kökü doğru okunmalı, olumsuz ifade gözden kaçmamalıdır.
- **Seçenekler kısaysa önce seçenekler okunmalı, anahtar kelimeler belirlenmeli,** ardından paragraf okunmalı.
- **Seçenekler uzunsa önce paragraf okunmalı, paragrafı ikiye, üçe bölerek cümleler arasında ilgi kurarak seçenekler tek tek elenmelidir.**
- **Paragrafı okurken ana düşünceyi tespit etmek faydalıdır çünkü** yardımcı düşünceler, her zaman ana düşünceye bağlıdır.
- Paragraftaki **açıklayıcı ve tamamlayıcı ayrıntılar önemlidir:** Tanımlar, örnekler, karşılaştırmalar, neden–sonuç ilişkileri, istatistik gibi unsurlar yardımcı düşüncedir. Bunlar, ana fikri **güçlendirmek, desteklemek** ve **somutlaştırmak** için kullanılır.

Örnek - 25

Modern insan, zihninin yeni bir evresine adım attı: Bilmek, artık hatırlamak değil; erişilebilir olmakla ölçülüyor. Hafıza, sabit bir çekmece olmaktan çıktı; geçici bulutlarda gezinir oldu. Bu durum, yalnızca pratik bir kolaylık değildir. Bu durum, aynı zamanda zihinsel bir terk ediştir. Bellek, bedensizleşti. İnsanlar artık kendi geçmişlerinin bile arşivcisi değil. Bir doğum tarihi, bir şiirin dizesi, bir yol tarifi... Her biri bir ekrana emanet. Bilgiye güven arttıkça kendine güven azaldı. En korkuncu ise kapıda: Hatırlamayan bir tür, zamanla düşünme refleksini de yitirmeye başlar. Çünkü hatırlamak, yalnızca bilgi değil; kimliktir.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada değinilen durumun bir sonucu değildir?

A) Kolay erişim sayesinde düşünme refleksinin güçlenmesi

B) Bireyin kendi kimlik inşasında hafızanın etkisinin zayıflaması

C) Zihinsel faaliyetlerde dış kaynaklara artan bağımlılığın artması

D) Bilginin bireysel değil, toplu veri hâline dönüşmesi

E) İnsan belleğinin aktif kullanım oranının azalması

Örnek - 26

İdeal bir kütüphane, sadece kitapların sessizliğe gömüldüğü bir mekân değil; aynı zamanda okurun iç sesine saygı duyan bir varlık gibi davranmalıdır. Kitapların yalnızca sırtları değil; ruhları da görünür olmalı raflarda. Benim için bir kütüphanenin değeri, aradığım kitabı hızla bulmamda değil, bulamadığımda bile onun gölgesini hissedebilmemdedir. Sessizliğin içinde yankılanan bir fısıltı gibi, her kitap diğerini çağırmalı. Bir masaya oturduğumda kimse beni izlememeli, aksine varlığımdan haberdar bile olunmamalı. Kütüphane, merakın cezalandırılmadığı bir sığınak olmalı. Ve en önemlisi, ödünç alınan sadece kitap değil; zamandır. Okurdan daha sonra geri alınacak ama izleri hep kalacak bir zaman...

Bu parçanın yazarına göre ideal bir kütüphanede aşağıdaki özelliklerden hangisinin olması beklenmez?

A) Kitapların yalnızca fiziksel değil, anlam katmanlarıyla da erişilebilir olması

B) Kütüphanenin kişisel arayışlara müdahale etmeyen bir özgürlük sunması

C) Okurun varlığına dikkat çekmeden ona sessiz alanlar sunması

D) Kitapların yerinin kolay bulunabilir olmasının öncelik sayılması

E) Zamanın, okuma süreciyle birlikte geçici ama kalıcı izler bırakan bir unsur olarak görülmesi

Örnek - 27

Günümüzde alışveriş, yalnızca ihtiyaçla değil; kimlikle de ilintilidir. Tüketici, aldığı ürünle yalnızca bir ihtiyacını karşılamaz; aynı zamanda "Ben buyum." mesajını da verir. Bu nedenle markalar, ürünleri kadar değerlerini de vitrine çıkarır. Artık bir gömlek, sadece kesimiyle değil; etik üretim koşulları, çevre dostu malzemeleri, sosyal sorumluluk projeleriyle de değerlendirilir. Ancak bu ahlaki vitrin, kimi zaman yalnızca vitrinden ibarettir. Gerçekten sürdürülebilir olmayan ama öyleymiş gibi pazarlanan ürünler, tüketicinin iyi niyetini kullanır. Bu sahte etik algı, pazarlamanın gri bölgelerinden biridir. Alıcının beklentisi ile üreticinin vaadi arasındaki bu estetik gerilim, yalnızca cebimize değil; vicdanımıza da seslenir artık.

Bu parçaya göre günümüz tüketim anlayışıyla ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Tüketim tercihleri bireyin kimliğini yansıtma aracı hâline gelmiştir.

B) Ürünlerin ahlaki ve çevresel nitelikleri alım kararlarında etkili olmaktadır.

C) Pazarlamada değer odaklı sunum, tüketiciyi duygusal olarak etkilemeyi amaçlar.

D) Tüketicinin etik beklentileri, üretici tarafından zaman zaman yanıltıcı şekilde kullanılır.

E) Tüketiciler, sadece temel ihtiyaçlarına odaklanarak alışveriş yapmaya yönlendirilir.

Örnek - 28

Bir grup sosyal psikolog, bireylerin sosyal çevreye karşı sergilediği üç farklı tutumu incelemiştir: İsyankâr tavır, bağımsız tavır ve uyumlu tavır.

- İsyankâr tavır: Sosyal normlara ve otoriteye karşı çıkarak özellikle çevrenin beklentilerine zıt davranışlar sergileyen ve kendi isteğini ön planda tutan bireylerin tutumudur.
- Bağımsız tavır: Sosyal çevrenin etkisinden bağımsız olarak kendi değerleri ve kararları doğrultusunda hareket eden, başkalarının görüşlerinden etkilenmeyen bireylerin sergilediği tutumdur.
- Uyumlu tavır: Sosyal normlara, beklentilere ve otoriteye uyum göstererek çevrenin onayını almaya çalışan, toplumsal düzeni koruyan bireylerin tutumudur.

Bu açıklamalara göre aşağıdaki durumlardan hangisi parantez ( ) içinde verilen kavramla uyuşmamaktadır?

A) Genç bir bireyin, okul kurallarının aksine okula makyaj yaparak gitmeye karar vermesi (İsyankâr tavır)

B) Bir kişinin, grup baskısına rağmen kendi stilini koruması (Bağımsız tavır)

C) Arkadaşlarının giyindiği gibi giyinmek istemeyen bir gencin yalnız kalma kaygısıyla onlar gibi giyinmesi (Uyumlu tavır)

D) Sosyal kurallara uymak istemeyen birinin kurallara uymaya karar vermesi (Bağımsız tavır)

E) Pazarda bir kişinin, en kalabalık tezgâhın bulunduğu yerden alışveriş yapmak istemesi (Uyumlu tavır)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
D	B	D	C	E	C	D	B	A	E	D	C	C	D	D	A	E	D	E	E	C	E	D	B	A	D	E	D

• SÖZCÜKTE YAPI

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
TYT	1	1	1	–	–	1
MSÜ	–	1	1	1	2	2

Bu üniteden en çok gelen soru kökleri:

- ► Bu parçadaki numaralanmış sözcüklerden hangisinin kökü, tür bakımından diğerlerinden faklıdır?
- ► Bu parçadaki altı çizili sözcüklerden hangisinin kökü, tür bakımından diğerlerinden faklıdır?
- ► Bu parçadaki numaralanmış sözcüklerden hangisi diğerlerinden faklı bir ek almıştır?
- ► Bu parçadaki numaralanmış sözcüklerden hangisi belirtme durumu eki almamıştır?
- ► Bu parçadaki numaralanmış sözcüklerden hangisi hem yapım eki hem çeki almıştır?
- ► Bu parçadaki altı çizili sözcüklerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A. KÖK BİLGİSİ

- ► İSİM KÖKÜ
- ► FİİL KÖKÜ
- ► YANSIMA KÖK
- ► SESTEŞ KÖK
- ► ORTAK KÖK

B. EK BİLGİSİ

- ► YAPIM EKLERİ
- ► ÇEKİM EKLERİ

C. YAPISINA GÖRE SÖZCÜKLER

- ► BASİT SÖZCÜK
- ► TÜREMİŞ SÖZCÜK
- ► BİRLEŞİK SÖZCÜK

• A. KÖK BİLGİSİ

► Kök, bir sözcüğün daha küçük parçaya ayrılamayan, anlamlı en küçük parçasıdır.

► Bulunan her anlamlı parça kök olamaz. Kök ile sözcük arasında bir anlam ilgisi olmalıdır.

- ▸ kelebekler < kel (-) < kelebek (+)
- ▸ zamansızlık < zam (-) < zaman (+)
- ▸ görevli < gör-
- ▸ bekçi < bek
- ▸ söyledik < söz (z > y)
- ▸ kavşak < kavuş-
- ▸ getirdi < gel-tir-
- ▸ uydurma < ud (d>y)
- ▸ devrim < devir-
- ▸ adak < ad
- ▸ yeşil < yaş
- ▸ kardeş < karın

Türkçede kökler, tür ve anlamlarına göre incelenir.

● TÜRLERİNE GÖRE KÖKLER

İSİM KÖKÜ

► Bir varlığı, kavramı, duyguyu, niteliği karşılayan köklere denir.

▹ ev, ağaç, insan, masa, güzel, iyi, sağ, ben, sen, ve...

FİİL KÖKÜ

► İş, hareket bildiren köklere denir.
► "-mek/-mak" eklerini alabilir.

▹ gel-, sev-, oku-, git-, koş, yaz-, bil-, kır-, anla-, iç-...

ÖSYM, Sözcükte Yapı ünitesinde en çok buradan soru sormuştur.

YANSIMA KÖK

► Doğadaki seslerin taklit edilmesiyle oluşmuş köklerdir.
► Yansıma kökler de isim kökü kabul edilir.
► Bir sözcüğün yansıma kök olması için işitme duyusuyla algılanması gerekir.
▸ Pat, küt, çıt, fıs, şır, gur, çat, küt, hav, miyav...
▸ Patırtı, gurul gurul, şırıldı, çıtladı... sözcükleri, yansımadan türemiştir.

● ANLAMLARINA GÖRE KÖKLER

SESTEŞ KÖK

► Yazılışları, okunuşları aynı olmasına rağmen anlamları farklı olan köklerdir.

▹ an, ben, gül, yaz, yıl, taş, ak, düş, kır, yüz...

ORTAK KÖK

► Hem isim hem de fiil olarak kullanılan, aynı anlama gelen köklerdir.

▹ sıva, güreş, barış, güven, göç, boya, tat, eski...

Uyarı

► Sesteş ve ortak kök, sözcüklerin gerçek anlamında aranır; yan ve mecaz anlamında aranmaz.

Uyarı

Sesteş kökte sözcüklerin isim ve fiil anlamları birbirinden farklı iken ortak kökte sözcük ister isim kökü ister fiil kökü olarak kullanılsın aynı anlamdadır.

- Çocuğun yüzünde benler çıkıyor. (İsim kökü-surat)
- Havuzda yüzmüş, hayli yorulmuştu. (Fiil kökü-yüzmek)
- Yıllarca bir düş ile oyalanmışım, diye ağladı. (İsim kökü-hayal)
- Şair, belediyenin kapatmadığı bir çukura düşmüştü. (Fiil kökü-düşmek)

Anlamlar farklı, sesteş kök.

- Masadaki tozu silelim. (İsim kökü)
- Sınıf hayli tozmuş. (Fiil kökü)
- Onunla aramızda güvene bağlı bir ilişki kalmadı. (İsim kökü)
- Uzun zamandır ona güvenmiyorum. (Fiil kökü)

Anlamlar aynı, ortak kök.

SÖZCÜK	KÖK TÜRÜ	SÖZCÜK	KÖK TÜRÜ
alıntı		ayrıntı	
gelinlik		doğuyu	
kanamış		toplantı, toplum, topluca	
acıktım		umut	
vatandaş		kıvrımlı	
harcadık		ilerliyor	
ağardı		benziyor	
birikti		geçitin	
kumsal		adımlarımız	
güneye		parıldadı	
eylemleri		bilinç	

B. EK BİLGİSİ

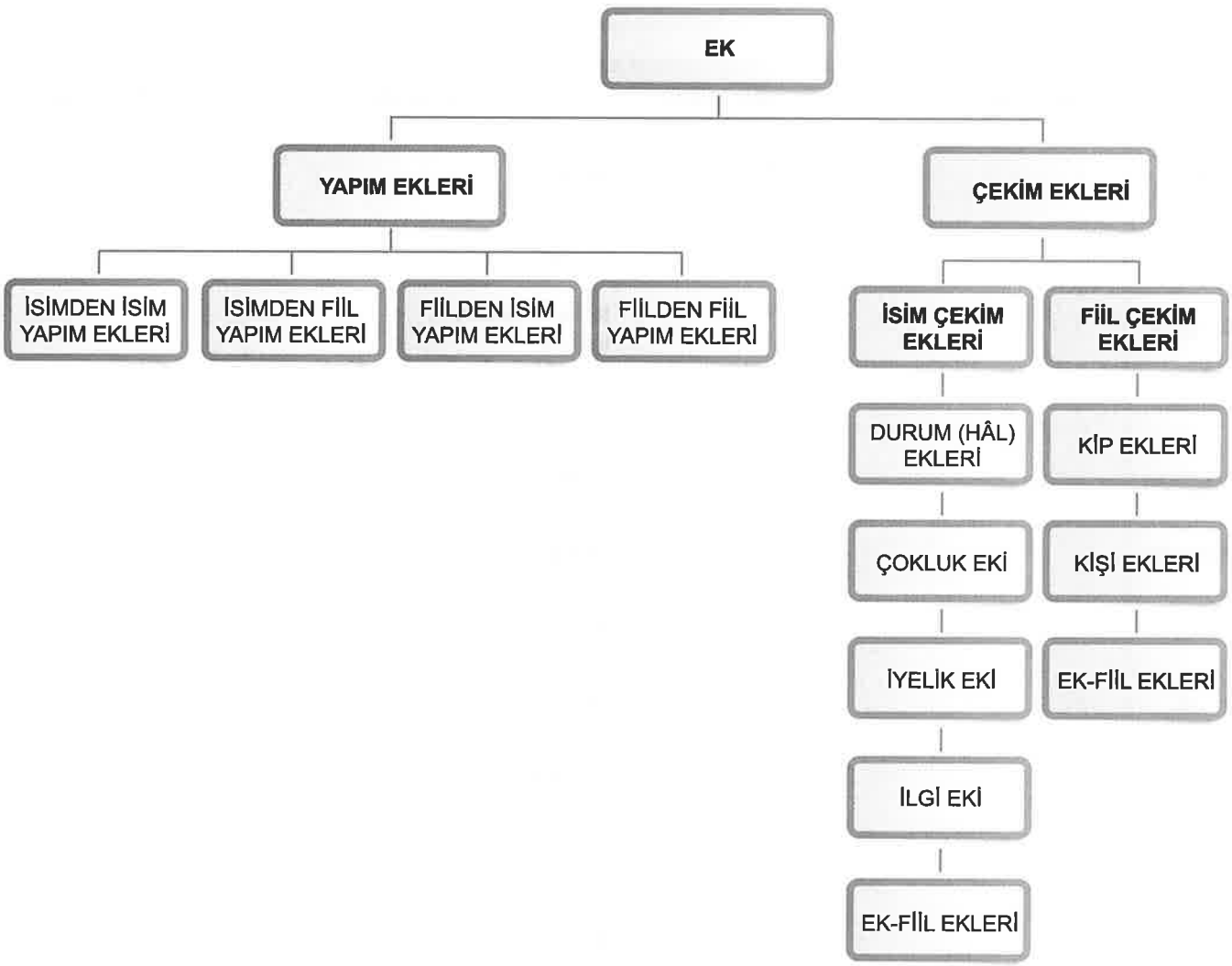
► **Sözcük türetmeye ya da sözcüğün cümlede görev kazanmasına katkıda bulunan dil bilgisi parçalarına ek denir.**

► **Türkçede sözcükler -genellikle- isim ya da fiil köküne önce yapım eki, sonra çekim eki getirilmesiyle oluşur.**

KÖK + YAPIM EKİ + ÇEKİM EKİ

Bir sözcük, birden fazla yapım eki ve/veya çekim eki alabilir.

- yeteneğim < yet-enek-im (*F.K Y.E Ç.E*)
- taşıtların < taşı-t-lar-ın (*F.K Y.E Ç.E Ç.E*)
- adaylığınızda < ad-ay-lık-ınız-da (*İ.K Y.E Y.E Ç.E Ç.E*)
- kanıyordu < kan-a-yor-idi (*İ.K Y.E Ç.E Ç.E*)

YAPIM EKLERİ

▶ Sözcük kök ya da gövdelerine gelerek onlardan yeni sözcükler türeten eklerdir.

▶ Yapım ekleri, sözcüklerin anlamını değiştirir.

▶ Yapım ekleri; sözcüklerin yapısını değiştirir, yapısına göre "türemiş sözcük" yapar.

▶ Kimi yapım ekleri, sözcüklerin türünü değiştirir. (İ → F, F → İ)

- geç-it
  F.K F.İ
- göz-le-...
  İ.K. İ.F

▶ Bir sözcük birden fazla yapım eki alabilir:

- an-ımsa-t-tır-, gül-ünç-leş-tir-en...
  1 2 1 2 3 4

Türkçede dört tür yapım eki vardır:

İSİMDEN İSİM YAPIM EKLERİ		İSİMDEN FİİL YAPIM EKLERİ	
▸ ad-daş	▸ kır-aç	▸ çok-al-	▸ göz-et-
▸ ana-ç	▸ kuru-ak	▸ ileri-le-	▸ kara-r-
▸ baş-ak	▸ bir-ey	▸ koku-la-	▸ öz-le-
▸ bek-ci (c<ç)	▸ dik-ey	▸ tü-kür-	▸ bir-ik-
▸ boy-ut	▸ gün-ey	▸ yamuk-l-	▸ küçük-l-
▸ eş-it	▸ bakır-aç		
		▸ harç-a-, kan-a-, yaş-a-, tün-e-, ad-a-, dil-e-, boş-a-, beniz-e-...	

FİİLDEN İSİM YAPIM EKLERİ		FİİLDEN FİİL YAPIM EKLERİ	
▸ kon-uk	▸ bul-gu	▸ ayır-ıl-	▸ büyü-t-
▸ yet-enek	▸ bas-ın, ek-in, yay-ın, diz-in	▸ der-le-	▸ oku-t-
▸ bas-amak, kaç-amak	▸ bit-gin (g<k)	▸ çık-ar-	▸ gül-üş-
▸ göz-le-m	▸ dene-y	▸ kak-ala-, ov-ala-	▸ sakla-n-
▸ ye-m	▸ um-ut, yak-ıt, taşı-t	▸ sür-dür-	▸ an-ımsa-

▸ an-ı, yaz-ı, kaz-ı, bat-ı, diz-i, çat-ı, aç-ı, sız-ı, sür-ü, doğ-u

▸ oy-a, sür-e, çevir-e, sap-a

▸ say-gı, der-gi, al-gı, bit-gi, bil-gi, yet-gi, sor-gu, dol-gu

▸ doğ-um, bas-ım, yay-ım, yaz-ım, doğ-um

▸ ayır-ıntı, çök-üntü, kaz-ıntı, bula-ntı

1. **Fiil kök ya da gövdelerine gelerek onlardan isim, sıfat, zarf yapan fiilimsi ekleri de yapım ekidir.**

   - **İSİM-FİİL:** gül-**me**-(y)i, bak-**ış**, oku-**mak**...
   - **SIFAT-FİİL:** sev-**en** insan, görül-**esi** yerler, çık-**maz** sokak, yaz-**ar** kasa, bil-**dik** konular, gel-**ecek** günler, geç-**miş** gün...
   - **ZARF-FİİL:** gel-**ip**, uyu-(y)**unca**, görme-(y)**eli**, gelir-**ken**, de-(y)**e**, sev-**meden**, ağla-**dıkça**, koş-**arak**, gel-**ir** gel-**mez**, dur-**maksızın**, koş-**tuğunda**...

2. **Çatı ekleri yapım ekidir:** oku-**n**-, sev-(i)**l**, ağla-**ş**-, çık-**ar**-, oku-**t**-, sez-**dir**-...

3. **Türkçede önce yapım ekleri, sonra çekim ekleri gelir ancak bu kurala aykırı bazı ekler vardır:**

   - yerdeki < yer - de - ki (ç.e. y.e.)
   - annemsiz < anne - m - siz (ç.e. y.e.)
   - teyzemgil < teyze - m - gil (ç.e. y.e.)

4. **" –ki" eki, eklendiği sözcüğü sıfat yaptığında yapım eki görevindedir.**

   - yerde-**ki** halı, akşam-**ki** maç... (Yapım Eki)
   - sen**inki**, ev**inki**, telefonun**ki**... (Çekim Eki)

GÖVDE

► İsim ya da fiil köküne bir tane yapım eki geldiğinde oluşan sözcüğe **gövde** denir.

GÖVDE = KÖK + 1 YAPIM EKİ

- ince-**l**-, uza-**t**-, bil-**dir**-, yaş-**ar**-, kum-**sal**, ulaş-**ım**, ye-**m**...

İSİM GÖVDESİ			FİİL GÖVDESİ		
Yapım eki, eklendiği sözcüğü isim yaparsa sözcük isim gövdesi olur.			Yapım eki, eklendiği sözcüğü fiil yaparsa sözcük fiil gövdesi olur.		
an-ıt (Y.E)	<	Fiil → İsim Gövdesi	su-sa- (Y.E)	<	İsim → Fiil Gövdesi
yap-ı (Y.E)	<	Fiil → İsim Gövdesi	gül-ümse- (Y.E)	<	Fiil → Fiil Gövdesi
söz-cük (Y.E)	<	İsim → İsim Gövdesi	pay-laş- (Y.E)	<	İsim → Fiil Gövdesi
yurt-daş (Y.E)	<	İsim → İsim Gövdesi	yaz-dır- (Y.E)	<	Fiil → Fiil Gövdesi

► Sözcüğün birden fazla yapım eki alarak oluştuğu yapı unsuru "**gövdeden türemiş sözcük**" ifadesiyle sorgulanır.

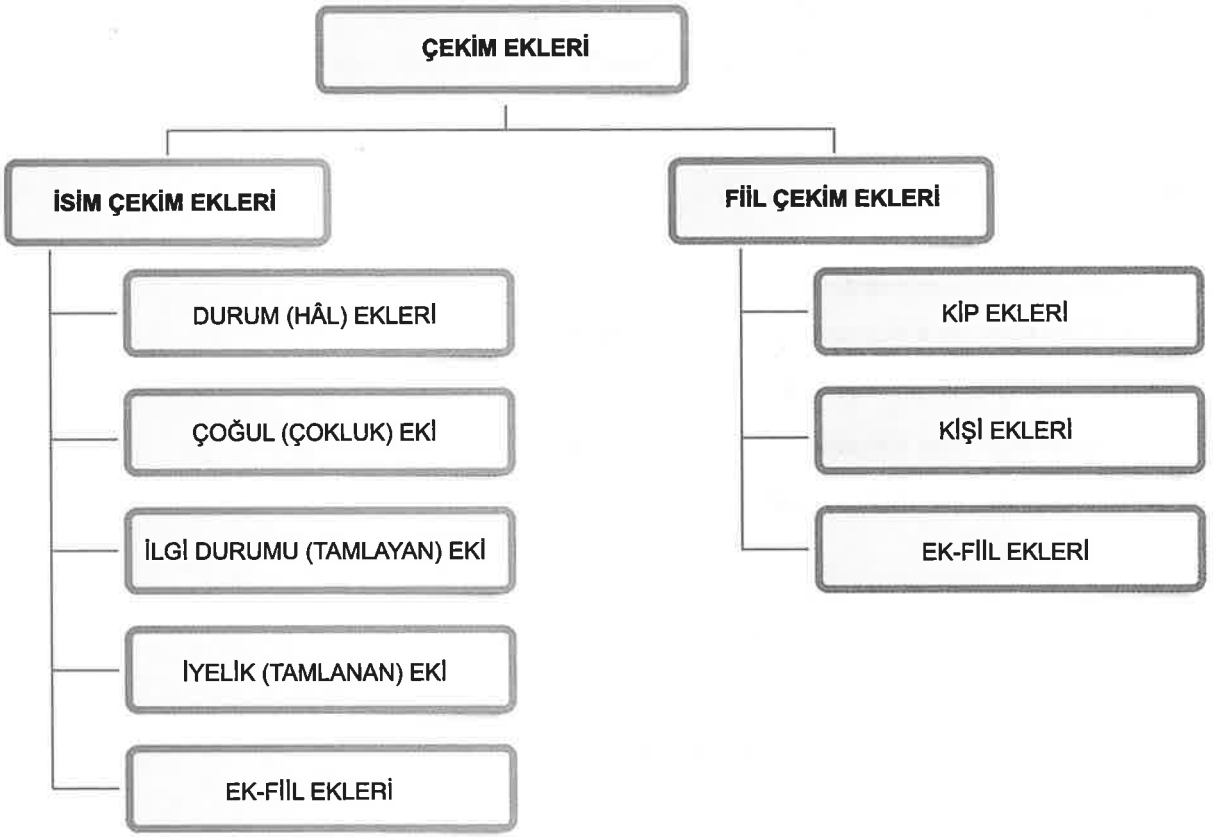
GÖVDEDEN TÜREMİŞ SÖZCÜK — **KÖK + 1 YAPIM EKİ + 2. YAPIM EKİ... (GÖVDE)**

- göz - le - m (1 2)
- göz - le - m - ci (1 2 3)
- göz - le - m - ci - lik (1 2 3 4)

ÇEKİM EKLERİ

► Yeni sözcük türetmeyen, sözcüğün anlamını ve türünü değiştirmeyen ancak geldiği sözcüklerin cümlede görev kazanmasını sağlayan dil bilgisel unsurlardır.

► Çekim ekleri, **İsim Çekim Ekleri** ve **Fiil Çekim Ekleri** olmak üzere iki başlıkta incelenir.

İSİM ÇEKİM EKLERİ

İsim ve isim soylu sözcüklere gelerek onların cümledeki görevini ve farklı durumlarını belirleyen eklerdir.

DURUM (HÂL) EKLERİ

Yalın Durum:

► Sözcüğün, herhangi bir durum (hâl) eki almamış hâlidir.

- Ev, ağaç, insan, ağıt, gözcü, bu, gibi, aşağı...

► Sözcük, durum (hâl) ekleri dışında herhangi bir çekim eki alabilir.

- Evler, ağacım, insandı...

► Cümlede özne, belirtisiz nesne, zarf tümleci ve yüklem yapar.

- Ev, caddenin başındaymış. (Özne)
- Caddenin başına yeni bir ev yaptık. (Belirtisiz Nesne)
- Caddenin başındaki yeni bir evdi (ev-idi) (Yüklem)

Belirtme Durumu (Hâl) Eki: "-ı, -i, -u, -ü"

► Bu eki alan sözcük, cümlede "**neyi, kimi**" sorularından birine yanıt olarak cümlede **Belirtili Nesne** olarak görev yapar.

- Evi caddenin başına yaptık. (Neyi?– Belirtili Nesne)
- Son günlerde Orhan'ı okulda görmüyorum. (Kimi? – Belirtili Nesne)
- Yaşamı anlamlı kılan tek şey, insanca kalabilmektir. (Neyi?)

Karıştırma

Türkçede "-ı, -i, -u, -ü" eki üç görevde kullanılır:

1. Belirtme Durumu (Hâl) Eki:

► Eklendiği sözcüğü belirtme görevindedir.

► "**neyi, kimi?**" sorularına yanıt olur, cümlede nesne görevindedir.

- Filmi anlamak için çok çaba sarf ettik.
- Günümüzde hayatı farklı yönleriyle anlatan kitaplar yazılıyor.
- Çocuğu anlamak, iyiye ve doğruya yönlendirmek gerekir.

2. III. Tekil Kişi İyelik Eki:

► Eklendiği sözcüğün neye, kime ait olduğunu bildirir.

► İsim tamlamasının unsurudur, tamlanan eki olarak kullanılır.

- Filmi hayatın farklı bir yanına ışık tutuyor.
- Sanatçının hayatı hakkında uzun bir araştırma yaptım.

3. Yapım Eki:

► Yeni sözcük türetir.

► Fiilden isim yapar.

- çat-ı, yaz-ı, kaz-ı, bat-ı…

► Fiilden fiil yapar

- kaz-ı-, sür-ü-, bür-ü-...

Yönelme Durumu (Hâl) Eki: "-a, -e"

► Bu eki alan sözcük, cümlede "**neye, kime, nereye**" sorularından birine yanıt olarak cümlede genellikle **Dolaylı Tümleç (Yer Tamlayıcısı)** olarak görev yapar.

- Eve günlerdir gitmiyormuş. (Nereye?– Dolaylı Tümleç)
- Son günlerde Orhan'a rastlamıyorum. (Kime? – Dolaylı Tümleç)
- Yaşama anlam yüklüyorum, bu anlam arayışında kitaplara başvuruyorum. (Neye? – Dolaylı Tümleç)

Karıştırma

Türkçede "-a, -e" eki, yönelme durumu eki dışında farklı görevlerde de kullanılır:

- **Fiil Çekim Eki / İstek Kip Eki:** gel-e-(y)-im, oku-(y)-a-sın..
- **Yapım Eki / İsimden Fiil Yapım Eki:** kan-a-, beniz-e-, yaş-a-...
- **Yapım Eki / Eylemsi Eki / Zarf-Fiil Eki:** yan-a yan-a, koş-a koş-a, de-y-e (diye)

Bulunma (Kalma) Durumu (Hâl) Eki: "-da, -de; -ta, -te"

► Bu eki alan sözcük, cümlede "**neyde, kimde, nerede**" sorularından birine yanıt olarak cümlede genellikle **Dolaylı Tümleç (Yer Tamlayıcısı)** olarak görev yapar.

- Evde günlerdir misafir varmış. (Nerede?– Dolaylı Tümleç)
- Son günlerde Orhan'da kalıyordu. (Kimde? – Dolaylı Tümleç)
- Varoluşun anlamını yaşamda arıyorum. (Neyde? – Dolaylı Tümleç)

Karıştırma

Türkçede "-da, -de" eki, bulunma durumu eki dışında yapım eki olarak da kullanılır:

- göz-de öğrenci, söz-de insan...
- ışıl-da-, cıvıl-da-, tıkır-da-...

Ayrılma (Çıkma) Durumu (Hâl) Eki: "-dan, -den; -tan, -ten"

► Bu eki alan sözcük, cümlede "**neyden, kimden, nereden**" sorularından birine yanıt olarak cümlede genelde **Dolaylı Tümleç (Yer Tamlayıcısı)** olarak görev yapar.

- Bu koku günlerdir evden geliyormuş. (Nereden?– Dolaylı Tümleç)
- Kitaplarımı Orhan'dan almalıyım. (Kimden? – Dolaylı Tümleç)
- Yaşamdan ders almalı, derslerimizden çıkarımlar yapmalıyız. (Neyden? – Dolaylı Tümleç)

Karıştırma

Türkçede "-dan, -den" eki, ayrılma durumu eki dışında farklı görevlerde de kullanılır:

1. Tamlayan Eki: sorular-**dan** birkaçı, aşağıdakiler-**den** hangisi...

2. Yapım Eki / İsimden İsim Yapım Eki: can-**dan** arkadaş, su-**dan** bahaneler, sıra-**dan** insan...

ÇOĞUL (ÇOKLUK) EKİ: "-ler, -lar"

► Eklendiği ismin tek değil, çok olduğunu anlatır.

- ev-ler, insan-lar, şehir-ler...

► "-ler, -lar" çokluk eki, eklendiği sözcüğe çokluk anlamının dışında farklı anlamlar katabilir:

- Akşam **Alilere** yemeğe gidiyoruz. (aile)
- **Türklerin** alışkanlıklarından vazgeçmesi zordur. (millet)
- **Tarık Beyler** henüz gelmedi. (saygı)
- **Tarık Beyler** nihayet teşrif etti. (alay)
- Üç **yaşlarında** bir çocuk bulunmuş. (yaklaşık)
- Seni **dünyalara** değişmem. (abartı)

► "-ler, -lar" çokluk eki, özel isme geldiğinde "-lar, -ler" eki ve kendinden sonraki ekler kesme işareti ile ayrılmaz:

- Türkler, Almanlar, İngilizler, Aliler, Yunus Emreler; Türklerin, Almanlara, İngilizlerden...

Karıştırma

"-lar, -ler" eki, iki görevde kullanılır.

1. Çokluk Eki: ev-**ler**, insan-**lar**, şehir-**ler**, hikâye-**ler**,
2. III. Çoğul Kişi Eki: geldi-**ler**, sevmiş-**ler**, okutmalı-**lar**...

İLGİ DURUMU (TAMLAYAN) EKİ: "-ın, -in, -un, -ün"

► Belirtili isim tamlamasında tamlayan eki olarak kullanılır.

- şehir-**in** sorunu
- cadde-(n)**in** başı
- çocuk-**un** oyuncağı
- sınav-**ın** kaygısı
- o-(n)**un** gibisi
- çoğu-(n)**un** notu
- YKS'-(n)**in** sonucu

► **"Ben"** ve **"biz"** sözcülerine eklendiğinde **"-im"** şekline dönüşür:

- Ben-**im** yolum
- Biz-**im** hayalimiz

Karıştırma

Türkçede "-ın, -in" eki, tamlayan (ilgi durumu) eki dışında farklı görevlerde de kullanılır:

1. İsimden İsim Yapım Eki: yaz-**ın**, kış-**ın**, güz-**ün**, üst-**ün**, ilk-**in**...

2. Fiilden Fiil Yapım Eki: döv-**ün**-, gör-**ün**-...

3. Fiilden İsim Yapım Eki: bas-**ın**, ak-**ın**, ek-**in**...

İYELİK (TAMLANAN) EKİ: "-im, -in, -i, -imiz, -iniz, -leri"

- (Benim) kitap-**ım** → I. Tekil Kişi İyelik Eki
- (Senin) kitap-**ın** → II. Tekil Kişi İyelik Eki
- (Onun) kitap-**ı** → III. Tekil Kişi İyelik Eki
- (Bizim) kitap-**ımız** → I. Çoğul Kişi İyelik Eki
- (Sizin) kitap-**ınız** → II. Çoğul Kişi İyelik Eki
- (Onların) kitap-**ları** → III. Çoğul Kişi İyelik Eki

Karıştırma

Verilen sözcüğün kökünü ve aldığı ekleri incelerken cümlenin anlamından, bağlamdan uzaklaşmamak gerekir.

- Şehrin sorunları vardır. < şehir - in (*tmlyn e.*) sorun - lar (*çokluk e.*) - ı (*III. tekil kişi iyelik e.*)
- Şehirlerin sorunları vardır. < şehir - ler (*çokluk e.*) - in (*tmlyn e.*) sorun - ları (*III. çoğul kişi iyelik e.*)

Karıştırma

III. Tekil Kişi İyelik Eki "-ı, -i" ile Belirtme Durumu (Hâl) Ekini "-ı, -i" birbiriyle karıştırma!

► III. Tekil Kişi İyelik Eki "-ı, -i" isim tamlamasında tamlanan eki olarak görev yapar. Dolayısıyla bu ekin bağlı olduğu bir tamlayan vardır. Bu tamlayan (onun) kimi zaman düşebilir. Belirtme durumu (hâl) eki ise bir tamlama kurmaz.

- Karakteri belirleyen pek çok faktör vardır.
  Belirtme d.e.
- Karakteri sağlam, özgüveni yüksekti.
  III. tekil kişi iyelik eki
- Şehri kuşatan askerlerin geri çekilmesini istedi.
  Belirtme d.e.

Dikkat

Bir sözcük hem III. tekil kişi iyelik eki hem de belirtme durumu (hâl) eki alabilir. Bu durumda sondaki ek her zaman belirtme durumu (hâl) ekidir.

► Kitabın kapağını hiç açmadığını söylüyordu.

▹ kitap-**ın** kapak **-ı** (n) **-i**
İlgi (tmlyn) e. *İyelik (tmnln.) e.* *Belirtme d. e.*
İsim Tamlaması

EK-FİİL (EK-EYLEM) EKLERİ: "idi, imiş, ise, -dır"

► Türkçede ek-fiil "i-" fiilidir.

► Ek-fiilin Türkçede iki görevi vardır. Burada isim ile ilgili görevini göreceğiz.

► "idi, imiş, -dır" ek-fiil ekleri isim ve isim soylu sözcüklere gelerek onları yüklem yapar. "ise" ek-fiili ise genelde sözcüğün yan cümle olarak cümlede görev almasını sağlar.

▹ Orman, tüm canlarıyla uzun ve kara kışa hazır-**dır**.

▹ Demokrasi, insan ırkının tek ümidiy**di** (ümidi **idi**).

▹ Çantasından düşen küçük defter, maviymiş (mavi **imiş**).

▹ Çocuklar da evdeyse (evde **ise**) görmeye gidelim.

Uyarı

► Fiiller olumsuz çekime girerken "-me, -ma" olumsuzluk ekini alır: geldi ✗ gel-**me**-di.

► İsimler, ek-fiil alarak olumsuz çekime girerken "değil" sözcüğünü alır: güzel-**idi** ✗ güzel **değildi**.

FİİL ÇEKİM EKLERİ

Fiil kök ya da gövdelerine gelerek fiile zaman, dilek (tasarlama) anlamı katan ve fiile kimin tarafından yapıldığını bildirme anlamı katan kişi ekleridir.

KİP EKLERİ

► Fiil kök ya da gövdelerine gelerek fiile zaman ve dilek (tasarlama) anlamı katan eklerdir.

HABER (BİLDİRME) KİPLERİ				DİLEK (TASARLAMA) KİPLERİ		
Eyleme zaman anlamı katar.				**Eyleme zaman anlamı katmaz.**		
Şimdiki Zaman	-()yor -makta -mekte		gel-(i)yor gel-mekte oku-makta	**Gereklilik Kipi**	-meli -malı	gel-meli oku-malı
Gelecek Zaman	-ecek -acak		gel-ecek oku-(y)-acak	**Şart Kipi**	-se -sa	gel-se oku-sa
Geniş Zaman	-r -( )r		oku-r gel-(i)r	**İstek Kipi**	-e -a	gel-e-(y)-im oku-(y)-a-sınız
Öğrenilen G. Zaman	-mış -miş	-muş -müş	gel-miş oku-muş	**Emir Kipi**	–	gel oku
Görülen G. Zaman	-di -dı	-du -dü	gel-di oku-du			

► Fiiller, olumsuz çekime girerken "-me, -ma" olumsuzluk ekini alır.

▸ gel-me-yor (gelmiyor), gel-me-mekte, gel-me-(y)-ecek, gel-me-miş, gel-me-di; gel-me-meli, gel-me-se, gel-me-(y)-e-(y)-im, gel-me.

► Geniş zaman kip eki, olumsuz çekime girerken sadece I. Tekil ve I. Çoğul kişide "**-me, -ma**" şeklindeyken diğer kişilerin çekiminde "**-mez, -maz**" hâlindedir.

▸ gel-me-m, gel-mez-sin, gel-mez, gel-me-y-iz, gel-mez-siniz, gel-mez-ler → Geniş zamanın olumsuz çekimi

KİŞİ EKLERİ

► Fiil kök ya da gövdelerine kip eklerinden sonra gelerek fiilin kim tarafından yapıldığını gösteren eklerdir.

Ben	I. Tekil Kişi	gel-di-**m**	sev-(i)yor-**um**	al-a-(y)-**ım**
Sen	II. Tekil Kişi	gel-di-**n**	sev-(i)yor-**sun**	al-a-**sın**
O	III. Tekil Kişi	gel-di	sev-(i)yor	al-a
Biz	I. Çoğul Kişi	gel-di-**k**	sev-(i)yor-**uz**	al-a-**lım**
Siz	II. Çoğul Kişi	gel-di-**niz**	sev-(i)yor-**sunuz**	al-a-**sınız**
Onlar	III. Çoğul Kişi	gel-di-**ler**	sev-(i)yor-**lar**	al-a-**lar**

EK-FİİL (EK-EYLEM) EKLERİ: "idi, imiş, ise, -dır"

► Ek-fiilin ikinci görevini göreceğiz:

► Kip eki almış fiil kök ya da gövdelerine gelerek fiile ikinci bir zaman anlamı katan, birleşik çekimli (zamanlı) eylem yapan dil bilgisel unsurlardır.

► idi: Hikâye Birleşik Zaman
► imiş: Rivayet Birleşik Zaman
► ise: Şart Birleşik Zaman
► -dır: Ek-Fiilin Geniş Zamanı

FİİL KÖK / GÖVDESİ + KİP EKİ 1. ZAMAN + EK-FİİL EKİ 2. ZAMAN (idi / imiş / ise)

Basit Çekimli (Zamanlı) Fiil	Birleşik Çekimli (Zamanlı) Fiil
► Tek zamanlı fiildir.	► İki zamanlı fiildir.
► Fiil + Kip Eki (1. zaman)	► Fiil + Kip Eki (1. zaman) + Ek-fiil (2. zaman)
▸ gel-(i)yor (1)	▸ gel-(i)yor-idi (1 2) (hikâye) → geliyordu
▸ anlat-acak (1)	▸ anlat-acak-imiş (1 2) (rivayet) → anlatacakmış
▸ sev-miş (1)	▸ sev-miş-ise (1 2) (şart) → sevmişse
▸ oku-malı (1)	▸ oku-malı-idi (1 2) (hikâye) → okumalıydı

► Ek-fiil ekleri, kendinden önceki sözcükten ayrı yazılabileceği gibi kendinden önceki sözcüğe ekleşerek bitişik de yazılabilir. Bu durumda "i" ünlüsü düşer.

- geliyor idi = geliyordu
- anlatacak imiş = anlatacak imiş
- sevmiş ise = sevmişse

C. YAPISINA GÖRE SÖZCÜKLER

Sözcükler yapısına göre üç başlıkta incelenir.

1. Basit Sözcük	2. Türemiş Sözcük	3. Birleşik Sözcük
► Yapım eki almamış, hiçbir sözcükle birleşmemiş sözcüklerdir. ► Kök hâlde olabilir ya da sadece çekim eki alabilir. ► KÖK ► KÖK + ÇEKİM EKİ	► İsim ve fiil köklerine ya da gövdelerine yapım eki getirilerek türetilen sözcüklerdir. ► KÖK + YAPIM EKİ ► KÖK + YAPIM EKİ + ÇEKİM EKİ	► En az iki sözcüğün birleşmesiyle oluşan sözcüktür. ► Oluşan yeni sözcük bir kavramı, olguyu ya da olayı karşılar. ► Bitişik ve ayrı yazımları, TDK'nin belirlediği kurallar dâhilindedir. ► SÖZCÜK + SÖZCÜK
▸ gel, oku, sev, bu, insan, şehir, su, gibi... ▸ geldim, okuyun, bunu, insanlarda... ▸ şehrimdi, suyunmuş, gibiydik...	▸ gel-in, gel-in-lik, gel-in-lik-im ▸ su-sa-, su-sa-t-mış-idi...	▸ birkaç, sonuç, yalıçapkını, affetmek, varsaymak, başeser, Yeşilırmak, çokbilmiş, uyurgezer; baştan savmak, fark etmek, çiğ köfte...

Birleşik sözcüğün oluşumunda aşağıdaki durumlar söz konusu olabilir, bu durumda sözcük bitişik yazılır:

1. **Ses Düşmesi** → birbiri, kahvaltı, cumartesi, defnetmek, vakfetmek, kahrolmak...
2. **Ses Türemesi** → affetmek, hissetmek, hallolmak, addetmek, hazzetmek, sırrolmak...
3. **Tür Kayması** → kaptıkaçtı, uyurgezer, dedikodu, hanımeli, keçiboynuzu...
4. **Anlam Kayması** → aslanağzı, devetabanı, çekyat, imambayıldı...

Birleşik sözcükler kuruluşlarına göre incelenir:

SIFAT TAMLAMASI	Yeşilırmak, sarıkuyruk (balık), yeşilbaş (ördek)...
BELİRTİSİZ İSİM TAMLAMASI	keçiboynuzu, kuşburnu, balköpüğü...
CÜMLE ŞEKLİNDE OLANLAR	külbastı, mirasyedi...
FİİL + FİİL	tutkal, çekyat, okuryazar, çıkagelmek, düşeyazmak...
İSİM + FİİLİMSİ	barışsever, basınçölçer, değerbilmez...
İSİM + YARDIMCI FİİL	affetmek, hissetmek, hallolmak, resmetmek, hapsolmak....

SÖZCÜKTE YAPI **ETKİNLİK**

Aşağıdaki sözcüklerin kök ve eklerini bulup türlerini yazınız.

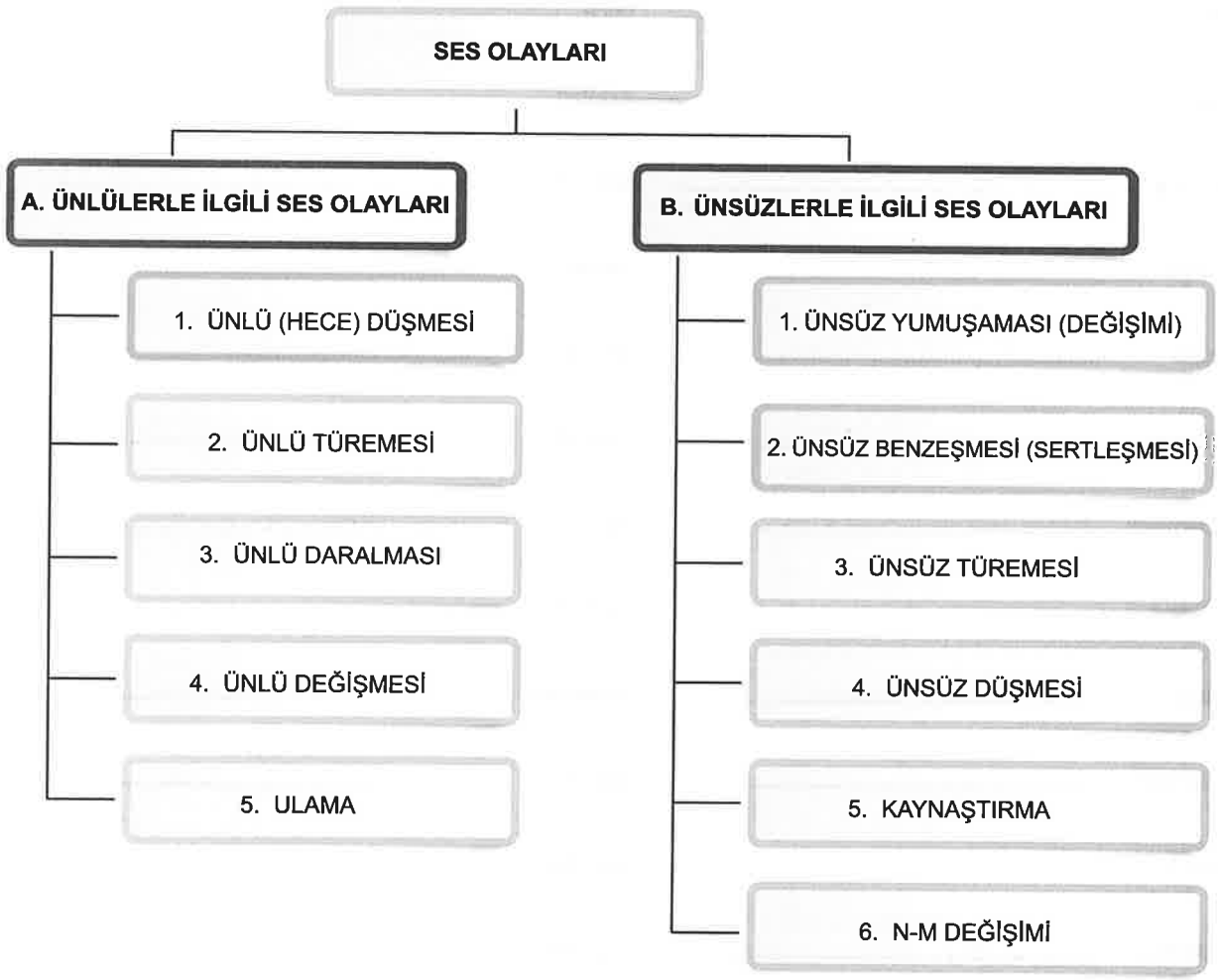
gizliydi	.....	gerekçesine	.....
gündemde	.....	erdemliler	.....
kışın	.....	kimlikten	.....
kökeninin	.....	sürecine	.....
nesneldi	.....	ortaksan	.....
ödevim	.....	önce	.....
önem	.....	özetten	.....
arsızlara	.....	sonrayı	.....
yalnızların	.....	toptan	.....
sarışın	.....	yeşillik	.....
dertleştik	.....	evlendi	.....
gözlemiştik	.....	ağarmış	.....
çizelgeyi	.....	çevrime	.....
dikişin	.....	kapağına	.....
sınavdaki	.....	oğlanın	.....
yanlıştı	.....	toplandık	.....
kokladınız	.....	sızladıkça	.....

SES BİLGİSİ

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
TYT	–	1	–	1	–	–
MSÜ	1	1	1	1	1	1

Bu üniteden en çok gelen soru kökleri:

- ▶ Bu parçada aşağıdaki ses olaylarından hangisi yoktur?
- ▶ Bu dizelerde aşağıdaki ses olaylarından hangisi yoktur ?
- ▶ Bu parçadaki numaralanmış sözcüklerin hangisinde hem ünsüz yumuşaması hem ünsüz benzeşmesi vardır?

A. ÜNLÜLERLE SES OLAYLARI

	DÜZ		YUVARLAK	
	GENİŞ	DAR	GENİŞ	DAR
KALIN	a	ı	o	u
İNCE	e	i	ö	ü

1. ÜNLÜ (HECE) DÜŞMESİ

► Son hecesinde "ı, i, u, ü" dar ünlü bulunan kimi sözcükler, ünlü ile başlayan **yapım eki** ya da **çekim eki** alırken ve başka bir sözcükle **birleşirken** sözcüğün son hecesindeki bu dar ünlü düşer.

► Bir sözcükte ünlü düşmesi üç temel şekilde gerçekleşir:

Yapım eki alırken (sözcük türetilirken)

- çevir-e < çevre
- kıvır-ım < kıvrım
- yalın-ız < yalnız
- öğren-ici < öğrenci
- ileri-le- < ilerle-
- yumurta-la- < yumurtla-
- besi-le- < besle-
- devir-im < devrim

Çekim eki alırken

- akıl-ım < aklım
- şehir-e < şehre
- asıl-ı-n-da < aslında
- ağız-ımız < ağzımız
- beniz-i < benzi
- boyun-u < boynu
- fikir-imiz < fikrimiz
- şahıs-ım-a < şahsıma
- omuz-u < omzu
- devir-in < devrin

Birleşme esnasında

- defin etmek < defnetmek
- kahır olmak < kahrolmak
- hapis etmek < hapsetmek
- sabır etmek < sabretmek
- şükür eylemek < şükreylemek
- meyil etmek < meyletmek
- devir etmek < devretmek
- emir etmek < emretmek

Dikkat

Belirtisiz ad tamlamasıyla oluşturulan yer adlarında da ünlü düşmesi görülür.

- Kadıköyü < Kadıköy
- Tekirdağı < Tekirdağ

Uyarı

Birleşik sözcüklerin oluşumu sırasında iki ünlü yan yana gelirse bu ünlülerden biri veya bir ünlüyle bir ünsüz düşer. Buna "ünlü aşınması" da denir.

- biri biri → birbiri
- ne için → niçin
- ne asıl → nasıl
- pazar ertesi → pazartesi
- bu öyle → böyle
- kayın ana → kaynana

Uyarı

1. **Ek-fiilin çekimli biçimleri "idi, imiş, ise" ayrı yazılabildiği gibi bitişik de yazılabilir. Ünsüzle biten kelimelere bitişik yazıldığında "i" ünlüsü düşer, ayrıca büyük ünlü uyumuna uyar:**
   - yorgun-du (yorgun idi), güzel-miş (güzel imiş), gelir-se (gelir ise) vb.
2. **Ek fiilin zarf-fiil eki almış biçimi olan "iken" ayrı yazılabildiği gibi kelimelere eklenerek de yazılabilir. Eklenerek yazıldığında "i" ünlüsü düşer:**
   - başlayacak-ken (başlayacak iken), çalışıyor-ken (çalışıyor iken), durgun-ken (durgun iken) vb.
3. **"ile" sözcüğü ayrı yazılabildiği gibi eklenerek de yazılabilir. Eklenerek yazıldığında "i" ünlüsü düşer:**
   - annesi-(y)-le (annesi ile), kalem-le (kalem ile), çocuk-la (çocuk ile) vb.
4. **"Karac'oğlan, n'aber, Dünyada yârdan datlı var m'ola?" kullanımlarında da ünlü düşmesi vardır.**

Uyarı

1. **Aşağıdaki ikilemelerde ünlü düşmesi yoktur:**
   - Ağız ağıza, burun buruna, koyun koyuna, omuz omuza, devirden devire, nesilden nesile, şehirden şehire vb.
2. "içeri, dışarı, ileri, şura, bura, ora, yukarı, aşağı, ileri vb." **sözcükler ek aldıklarında sonlarında bulunan ünlüler düşmez:**

Y	D	Y	D
içerde	içeride	dışardan	dışarıdan
ilerde	ileride	şurda	şurada
burda	burada	orda	orada
yukarda	yukarıda	aşağda	aşağıda vb.

2. ÜNLÜ TÜREMESİ

Türkçede ünlü türemesi iki şekilde görülür:

Tek heceli kimi sözcükler, küçültme eki "-cık, -cik, -cuk, -cük" ekini aldığında ünlü türer.	**"m, p, r, s," sesleriyle pekiştirilen kimi sözcüklerle bu sesler arasında ünlü türer.**
dar < dar-cık < dar-a-cık	sağlam < sapsağlam < sapasağlam
az < az-cık < az-ı-cık	gündüz < güpgündüz < güpegündüz
bir < bir-cik < bir-i-cik	yalnız < yapyalnız < yapayalnız
genç < genç-cik < genç-e-cik	çevre < çepçevre < çepeçevre

Uyarı

"sırılsıklam, çırılçıplak" sözcüklerinde hem ünlü hem ünsüz türemesi vardır.

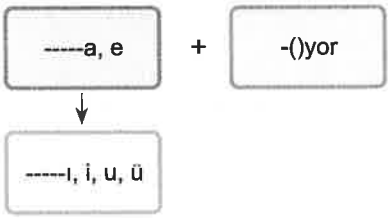
Uyarı

► **"gülücük, öpücük" sözcüklerinde ünlü türemesi yoktur. Bu sözcüklerde ünsüz düşmesi vardır:**

- gül-üş-cük < gülücük
- öp-üş-cük < öpücük

3. ÜNLÜ DARALMASI

► "a, e" geniş ünlü ile biten sözcüklere "**-( )yor**" şimdiki zaman eki getirildiğinde "a, e" geniş ünlüsü daralarak "**ı, i, u, ü**"ye dönüşür. (Kelimenin kök-ek ayrımı çok iyi yapılmalı.)

anla-	+	-( )yor	→ anlıyor
ağla-			ağlıyor
bekle-			bekliyor
özle-			özlüyor
dinle-			dinliyor
uza-			uzuyor
de-			diyor
ye-			yiyor
gel-me-			gel-mi-yor

Uyarı

"gel-(i)yor, git-(i)yor, sev-(i)yor, çalış-(ı)yor, bil-(i)yor..." sözcükleri ünsüz ile bittiği için bu sözcüklerde ünlü daralması olmaz.

► Ek-fiil "**de-, ye-**" eylemlerinde "y" ünsüzünün daraltıcı etkisi yazıda gösterilir:

- diye, diyen, diyerek, diyerek; yiyen, yiyerek, yiyince, yiyecek...

► "**niye**" sözcüğünde de daralma vardır: ne-y-e < niye

► "**-ma, -me**" olumsuzluk eki, "-( )yor" eki ile karşılaştığında her zaman daralma gerçekleşir.

- gel-me-yor (gelmiyor), bak-ma-yor (bakmıyor), oku-ma-yor (okumuyor)...

4. ÜNLÜ DEĞİŞİMİ

► Türkçede sadece "ben" ve "sen" sözcükleri yönelme durumu (hâl) eki "-a/-e" aldığında görülür.

- ben + –e < bana
  sen –a < sana

► Bu ses olayına "**kökte ünlü değişimi**" de denmektedir.

5. ULAMA

► Ünsüzle biten bir sözcükten sonra ünlüyle başlayan bir sözcük gelirse ilk sözcüğün sonundaki ünsüz, söyleyişte ikinci sözcüğün başına gider. Bu durum yazıya geçirilmez.

ünsüz + ünlü

- Yok edin insanın insana kulluğunu!
- Sanatçının aramızdan ayrılışının on ikinci yılındayız.

Uyarı

► **Aralarında noktalama işareti olan sözcüklerde ulama gerçekleştirilmez:**

- Eve gitmiş, uyumuş.
- Ahmet, arkadaşının istediği okula yerleştiğini öğrenince mutluluktan ağladı.

B. ÜNSÜZLERLE İLGİLİ SES OLAYLARI

	SÜREKSİZ	SÜREKLİ
SERT	p, ç, t, k	f, s, ş, h
YUMUŞAK	b, c, d, g, ğ	j, l, m, n, r, v, y, z

1. ÜNSÜZ YUMUŞAMASI (DEĞİŞİMİ)

► Sözcük sonlarında bulunan süreksiz sert ünsüzler "**p, ç, t, k**", ünlülerle karşılaşınca yumuşar, "**b, c, d, g, ğ**" olur.

p / ç / t / k + Ünlü ile başlayan bir ek

↓

b / c / d / g, ğ

kita**p**	-ı	<	kita**b**ı
kazan**ç**	-a	<	kazan**c**a
geçi**t**	-i	<	geçi**d**i
başa**k**	-ı	<	başa**ğ**ı
çeşitli-li**k**	-i	<	çeşitlili**ğ**i
ol-du**k**	-u	<	oldu**ğ**u
dağar-cı**k**	-ı	<	dağarcı**ğ**ı
a**t**-	ım	<	a**d**ım
gö**k**-	ün	<	gö**ğ**ün
yok e**t**-	en	<	yok e**d**en

► Ünsüz yumuşamasına aykırı durumlar vardır:

1. Bazı alıntı kelimelerde yumuşama olmaz:

- ahlakın
- cumhuriyete
- evrakı
- hukuku
- sepeti
- sanata
- blokun
- emlake

2. Bazı tek heceli sözcüklerde yumuşama olmaz:

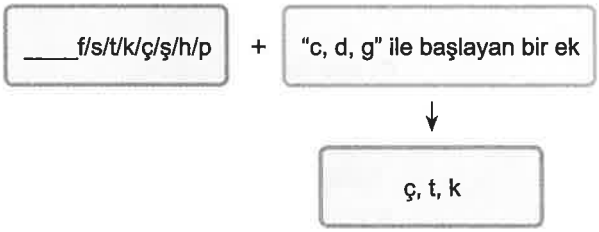
- ak / akı
- at / atı
- ek / eki
- et / eti
- göç / göçü
- ip / ipi
- kaç / kaçıncı
- saç / saçı
- aşk / aşkım

3. Özel isimlere ek getirildiğinde oluşacak yumuşama, sözcüğün yazımında gösterilmez:

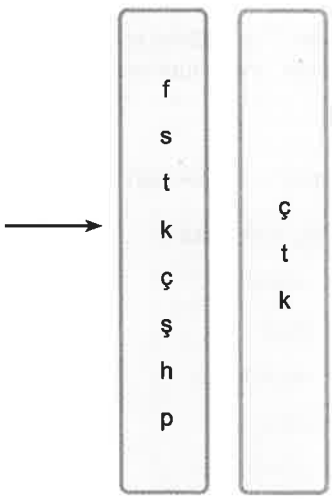
- Zeynep'in
- Irak'a
- Aytaç'ı
- Mehmet'e

2. ÜNSÜZ BENZEŞMESİ (SERTLEŞMESİ)

► "f, s, t, k, ç, ş, h, p" sert ünsüzlerinden biriyle biten sözcüğe, "c, d, g" ile başlayan bir ek geldiğinde bu eklerin başındaki yumuşak ünsüzler sertleşir ve "ç, t, k" ye dönüşür:

aç-dı	<	açtı
aş-cı	<	aşçı
bak-dı-m	<	baktım
bas-gı	<	baskı
çiçek-den	<	çiçekten
düş-gün	<	düşkün
geç-di-m	<	geçtim
ipek-ci	<	ipekçi
sabah-dan	<	sabahtan
uzak-da	<	uzakta
yükseklik-den	<	yükseklikten
çarp-dık-ı	<	çarptığı
yok idi (du)	<	yoktu
eksik idi (di)	<	eksikti
bit-di	<	bitti
bit-gi / bit-gin	<	bitki /bitkin
TÜBİTAK'dan	<	TÜBİTAK'tan
1923'de	<	1923'te

Uyarı

"**üçgen, dörtgen, beşgen, çokgen**" sözcüklerinde ünsüz benzeşmesi yapılamaz.

3. ÜNSÜZ TÜREMESİ (İKİZLEŞMESİ)

Ünsüz türemesi, iki şekilde görülür:

a. Arapça tek heceli sözcükler "etmek, edilmek, olmak, olunmak" yardımcı eylemleriyle birleşirken tek heceli sözcüğün son hecesindeki ünsüz türer.

af				affetmek
his		YARDIMCI EYLEM		hissetmek
hal				halletmek / hallolmak
haz		etmek		hazzetmek
zan	+	eylemek	→	zannetmek
sır		olmak		sırrolmak
ret		olunmak		reddetmek
ad				addetmek

b. Arapça tek heceli sözcükler ünlü ile başlayan bir çekim eki alırken sözcüğün son hecesindeki ünsüz türer.

af				affınız
his				hissi
haz		ÇEKİM EKİ		hazzı / hazza
zan				zannımca
sır		İlgi eki		sırrınız
ret	+	İyelik eki	→	reddi
tıp		Durum eki		tıbbın
hak				hakkım
zam				zammı
şık				şıkkı

Uyarı

"**kuvvet, bakkal, şiddet...**" sözcükleri kök durumundadır. Türeme yoktur. **"bitti (bit-di), attı (at-dı) vb.**" sözcüklerinde ünsüz benzeşmesi vardır, ünsüz türemesi yoktur.

4. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Ünsüz düşmesi genel olarak üç şekilde karşımıza çıkar:

____ k + "-cık, -cik; -cak, -cek"		
ufa**k**-cık	<	ufacık
küçü**k**-cük	<	küçücük
mini**k**-cik	<	minicik
sıca**k**-cık	<	sıcacık
yumuşa**k**-cık	<	yumuşacık
çabu**k**-cak	<	çabucak
büyü**k**-cek	<	büyücek

____ k + "-l, -la" yapım eki		
ufa**k**-l-	<	ufal-
ufa**k**-la-	<	ufala-
küçü**k**-l-	<	küçül-
alça**k**-l-	<	alçal-
yükse**k**-l-	<	yüksel-
seyre**k**-l-	<	seyrel-

Diğer ünsüz düşmeleri		
ad-daş	<	adaş
ast teğmen	<	asteğmen
üst teğmen	<	üsteğmen
kalk-dır-	<	kaldır-
gülüş-cük	<	gülücük
öpüş-cük	<	öpücük

5. KAYNAŞTIRMA ÜNSÜZLERİ

► Türkçe sözcüklerde iki ünlü yan yana gelemez. Kökle ek arasında bu durum gerçekleşirse araya "**y, ş, s, n**" kaynaştırma ünsüzlerinden biri girer.

- masa-**y**-ı, iste-**y**-ecek, gör-e-**y**-im; ne-**y**-in derdi, su-**y**-un üstü...
- iki-**ş**-er, altı-**ş**-ar, yedi-**ş**-er...
- onun şapka-**s**-ı, atkı-**s**-ı, kafa-**s**-ı...
- kapı-**n**-ın, masa-**n**-ın, şapka-**n**-ın, kedi-**n**-in; Ahmet'in kardeşi-**n**-i, (onun) evi-**n**-e; bu-**n**-u, şu-**n**-u, o-**n**-u...

Uyarı

"n" kaynaştırma ünsüzü, "-da, -de; -dan, -den" durum eklerinden önce gelebilir:

- bu-**n**-da, şu-**n**-da, o-**n**-da; bu-**n**-dan, şu-**n**-dan, o-**n**-dan; kapısı-**n**-da, (onun) evi-**n**-den...

Karıştırma

II. tekil iyelik eki ("-ın, -in, -un, -ün") ile kaynaştırma ünsüzü olan "n"yi karıştırma! Bunun için önce var olan tamlamayı bulmaya çalış!

- Senin kardeş-in-i okulda gördüm. ("in" iyelik eki)
- Onun kardeşi-n-i okulda gördüm. ("n" kaynaştırma ünsüzü)

6. N-M DEĞİŞİMİ (GERİLEYİCİ ÜNSÜZ BENZEŞMESİ, DUDAK ÜNSÜZÜ BENZEŞMESİ)

Türkçede dil-damak ünsüzü olan "n"den sonra dudak ünsüzü olan "b" gelemez. Bu yüzden yabancı sözcüklerdeki "nb"ler, "mb"ye dönüşmüştür:

+	−
tembel	tenbel
zambak	zanbak
cambaz	canbaz
pembe	penbe
imbat	inbat
sümbül	sünbül

Uyarı

Özel adlar ve birleşik sözcükler, bu kuralın dışındadır:

- İstanbul, Zeytinburnu, Safranbolu; altınbaş, sonbahar, binbaşı, onbaşı...

Dikkat

Türkçede bazı sözcüklerde görülen "ln, rb, rp" gibi ünsüzlerin birbiriyle yer değiştirmesine GÖÇÜŞME (SES AKTARMASI) denir. Bu, bir yazım yanlışıdır.

- "yalnış (yanlış), yanlız (yalnız), kiprik (kirpik), kirbit (kibrit), eşki (ekşi), sarmısak (sarımsak)...
  − + − + − + − + − + − +

BÜYÜK ÜNLÜ UYUMU (KALINLIK-İNCELİK UYUMU)

Bir kelimenin birinci hecesinde kalın bir ünlü (a, ı, o, u) bulunuyorsa diğer hecelerde de kalın, ,ince bir ünlü (e, i, ö, ü) bulunuyorsa diğer hecelerdeki ünlüler de ince olur.

a, ı, o, u → a, ı, o, u
e, i, ö, ü → e, i, ö, ü

- ✔ sevinç
- ✔ çocuk
- ✔ erik
- ✔ adım
- ✔ bilge
- ✔ yolcu
- ✔ eğri
- ✔ burun
- ✔ orman
- ✔ ışık
- ✔ çekirdek
- ✔ dalga

Aslen Türkçe oldukları hâlde sonradan uğradıkları ses değişikliği nedeniyle büyük ünlü uyumuna uymayan sözcükler de vardır:

- ✔ anne (ana)
- ✔ hangi (kangı)
- ✔ elma (alma)
- ✔ kardeş (karındaş)...

"-ki, -yor, -ken, -leyin, -mtırak, -gil-, -daş" ekleri, tek biçimli eklerdir yani bu eklerdeki ünlüler sözcüğe göre değişmez. Bu ekler, büyük ünlü uyumuna uymaz.

- ✔ geliyor, seviyor, koşarken, bakarken, sabahki, yarınki, yeşilimtırak, ekşimtırak, dayımgil, sabahleyin, akşamleyin, meslektaş... (Kurala uymamışlar.)
- ✔ koşuyor, atlıyor, giderken, düşerken, öğlenki, bizimki, acımtırak, sarımtırak, geceleyin, sesteş, işteş... (Kurala aykırılık yok.)

Tek heceli ve birleşik sözcüklerde büyük ünlü uyumu aranmaz:

- ✔ çok
- ✔ az
- ✔ bir
- ✔ bilgisayar
- ✔ keçiboynuzu
- ✔ açıkgöz

Sonunda ince ünlü bulunan yabancı sözcüklere getirilen ekler, uyumu bozabilir:

- ✔ sıhhat-im, saat-i, gol-e, alkol-lü...

Yabancı kelimelerde büyük ünlü uyumu aranmaz.

- ✔ bina, selam, tiyatro, rüya, kitap, metot...

KÜÇÜK ÜNLÜ UYUMU (DÜZLÜK-YUVARLAKLIK UYUMU)

Bir sözcükte düz (a, e, ı, i) ünlüden sonra düz (a, e, ı, i), yuvarlak (o, ö, u, ü) ünlüden sonra yuvarlak dar (u, ü) veya düz geniş (a, e) ünlüler bulunur.

a, e, ı, i → a, e, ı, i
o, ö, u, ü → a, e
o, ö, u, ü → u, ü

"-ki" aitlik eki yalnızca birkaç örnekle küçük ünlü uyumuna uyar:

- ✔ bugünkü
- ✔ dünkü
- ✔ öbürkü

Küçük ünlü uyumuna uymayan Türkçe kelimeler de vardır:

- ✔ avuç
- ✔ avunmak
- ✔ çamur
- ✔ kabuk
- ✔ tavuk
- ✔ savunmak
- ✔ yamuk
- ✔ yağmur
- ✔ kavurmak

Küçük ünlü uyumuna aykırı bazı sözcüklere getirilen ekler, sözcüğün son ünlüsüne uyar:

- ✔ kavun-u
- ✔ konsolosluk-un
- ✔ muzır-lık
- ✔ yağmur-luk

Küçük ünlü uyumu alıntı kelimelerde aranmaz.

- ✔ fotoğraf
- ✔ jeton
- ✔ radyo
- ✔ otobüs
- ✔ psikolog
- ✔ müzik

Tek heceli ve birleşik sözcüklerde küçük ünlü uyumu aranmaz:

- ✔ gel, sev, yap, ak; kadınbudu, akşamüstü...

SES BİLGİSİ ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerdeki ses olaylarını bulunuz.

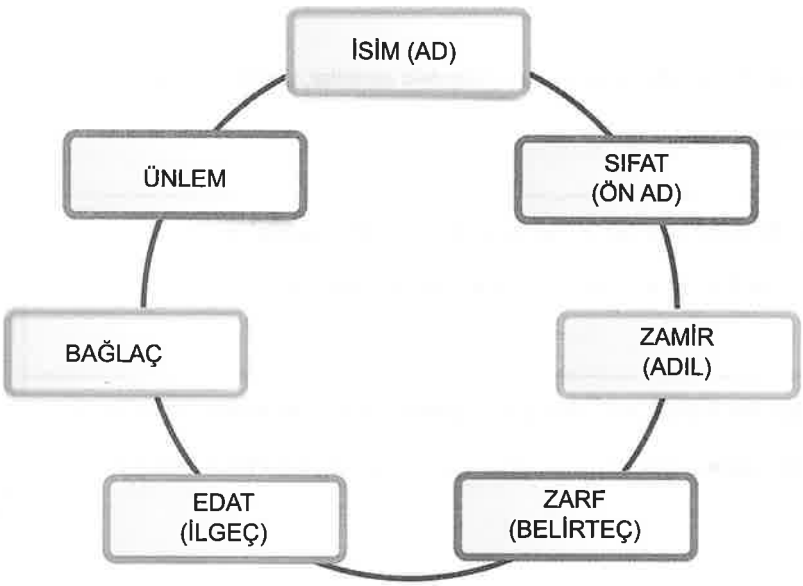
1.	Yeşil alanlardan uzakta olmak, stresli bir yaşamı beraberinde getiriyor çünkü doğayı yok eden karmaşık düzendeki yapılar, algılarımızı etkiliyor ve zihni yorgunluğu yoğun şekilde hissetmemize neden oluyor.
2.	Yerköprü Şelalesi, Ermenek Çayı üzerindeki harikalardan biridir ve yaklaşık 30 metre yükseklikten akmıyor da sanki bir tül gibi uçuşuyor.
3.	Hakkında çok şey duyduğumuz şelalenin tabanında bulunan su tünelindeki sarkıtlar, ufacık gözenekler ve zengin bitki çeşitliliği büyüleyici bir atmosfer oluşturuyor.
4.	Nerede olursam olayım yağmur peşimde, yağdıkça yağıyor ve yağmurun küçücük damlaları içinde saklanan ilham perileri aklıma düştüğünden mi, yağmur sonrası toprak kokusunu sevdiğimden mi benimle geliyor?
5.	"Bir Dağ Dibinde Gece Vakti Birlikte Yapılan Raks İçin Söylediğim Başlangıç" adlı şiirin içinde dağ kelimesi hiç geçmiyor ama şiirin başlığı ile şiirde toprakla gök arasında çizilen resim, bir dağ imgesinde birleşiyor zannedilir.
6.	Yazar, son çıkan kitabında birçok insanın erken yaşta karşılaştığı çeşitli zorlukları ufacık bir kızın yüreğinden bize aktarıyor öyle ki bu samimi üslup okuyucuyu da hemen sarıp sarmalıyor.
7.	Daracık yollardan geçip şehrin tarihinde kaybolmak bana çok iyi geldi.
8.	Bu koşturmaların içinde nasıl iyi kalınabildiğini anlattığım küçücük bir yazı yazıyorum.

İSİM SOYLU SÖZCÜKLER

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
TYT	1	1	1	–	–	–
MSÜ	3	2	2	2	1	1

Bu üniteden en çok gelen soru kökleri:

- ► Bu parçadaki numaralanmış sözcüklerden hangisi tür bakımından diğerlerinden farklıdır / aynıdır?
- ► Bu parçada aşağıdaki sözcük türlerinden hangisi yoktur?
- ► Bu parçada ---- türlerinden hangisi yoktur?
- ► Bu parçada numaralanmış sözcüklerin türü aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla doğru olarak verilmiştir?
- ► Bu parçada numaralanmış tamlamalardan hangisi, türü bakımından diğerlerinden farklıdır?

Sınavlarda sözcüklerin anlamı, yapısı gibi tür özellikleri de sorulmaktadır. Sözcükler kavramları karşılarken farklı görevler üstlenirler. Bir sözcük, farklı görevlerde (türlerde) kullanılabilir:

- ▹ Güzele bakmak sevaptır. *Ad*
- ▹ Güzel günler göreceğiz çocuklar. *Sıfat*
- ▹ Bu hafta güzel çalıştık. *Zarf*
- ▹ Güzel! Bu dersi de bitirdiniz. *Ünlem*

İSİM (AD)

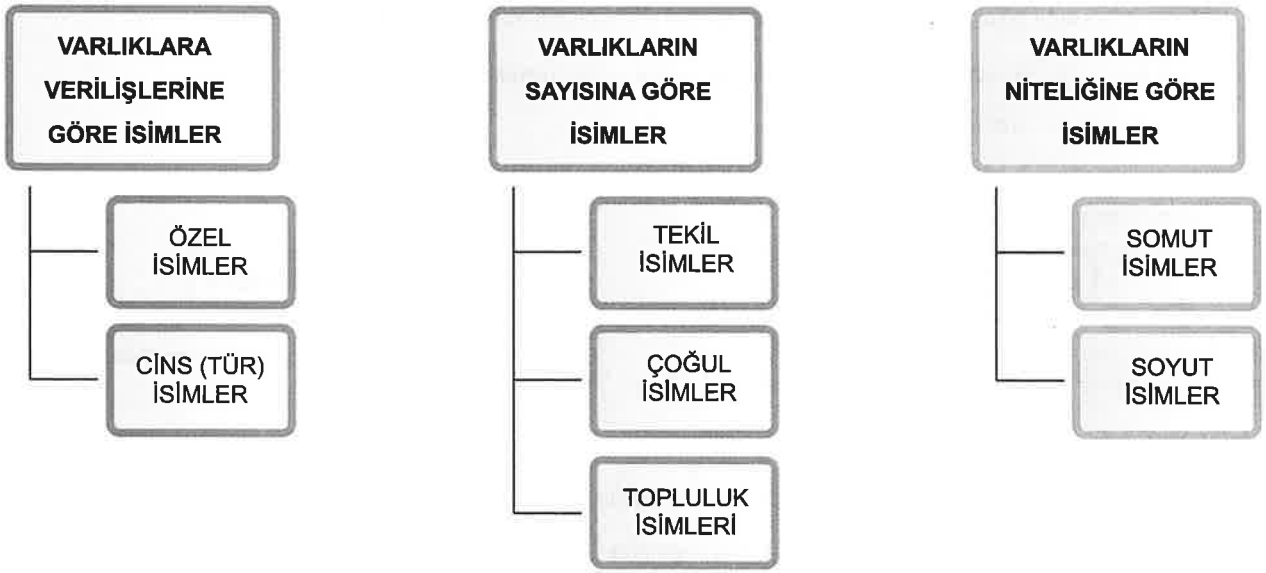
Varlıkları, kavramları karşılayan, duygu ve düşünceleri anlatan sözcüklere **isim (ad)** denir.

İsimlerin Özelliklerine Genel Bir Bakış

- ► İsimler, tek başlarına anlamlı sözcüklerdir. Cümle içerisinde kullanıldığı yere göre **somut-soyut, genel-özel, tekil-çoğul-topluluk** gibi anlamsal özellikleri yanında **gerçek, yan, mecaz ve terim** gibi anlamları da karşılamaktadır.
- ► İsimler, **isim çekim eklerini** alabilir. Bu, onların cümlede öge görevi üstlenmesini sağlar.
  - ▹ ev-e, Aslı'da, insan-lar, güzel-idi...
- ► İsimler, **isimden isim yapım eki** ve **isimden fiil yapım eki** alabilir. Bu durumda yeni sözcükler oluşur.
  - ▹ ev-cil, ev-len-...
- ► İsimler, kendi gibi isimlerle ya da zamirlerle **isim tamlaması** kurabilir.
  - ▹ ev-in yol-u, ev kredi-(s)i...
- ► İsimler, sıfat alarak **sıfat tamlamasında** tamlanan görevi üstlenebilir.
  - ▹ beyaz *sıfat* ev *isim*

İSİM TÜRLERİ

İsimler, genel olarak üç grupta incelenir:

1. Varlıklara Verilişlerine Göre İsimler

ÖZEL İSİMLER

Tek olan, benzeri olmayan varlıkları karşılayan isimlerdir.

- Türkiye, Ankara, Anıtkabir, Atatürk Türkiye Cumhuriyeti...
- Dün gece Pamuk, sabaha kadar miyavladı.
- Çocuk, günlerdir okula gitmiyormuş.

CİNS (TÜR) İSİMLER

Aynı türden varlıkları, kavramları karşılayan isimlerdir.

- çocuk, ev, araba, insan...
- Çiftçiler pamuk topluyordu.
- Çocuk, evin neşe kaynağıdır.

2. Varlıkların Sayısına Göre İsimler

TEKİL İSİMLER	ÇOĞUL İSİMLER	TOPLULUK İSİMLERİ
▶ Tek bir varlığı karşılan isimlerdir.	▶ Aynı türden birden çok varlığı karşılayan isimlerdir. ▶ "-ler, -lar" çoğul ekini alır.	▶ Biçim yönünden tekil, karşıladıkları varlıklar açısından çoğul olan isimlerdir.
▸ insan ▸ ev ▸ ağaç ▸ asker	▸ insanlar ▸ evler ▸ ağaçlar ▸ askerler	▸ millet ▸ halk ▸ sürü ▸ orman ▸ ordu ▸ bölük ▸ takım ▸ orkestra ▸ sülale ▸ aile

▶ Bazı sözcükler, ad aktarması yoluyla topluluk adı olabilir:

- Haftaya bizim sınıfı boyayacaklar. (tekil ad)
- Haftaya bizim sınıf pikniğe gidecek. (ad aktarması yoluyla topluluk adı → "sınıftaki öğrenciler")

▶ Topluluk isimleri, çoğul eki alabilir. Bu durumda oluşan sözcük, çoğul isimdir.

- takım-lar, ordu-lar, orman-lar, millet-ler...

3. Varlıkların Niteliğine Göre İsimler

SOMUT İSİMLER

Beş duyu organından en az biriyle algılanabilen varlıkları karşılayan isimlerdir.

→ çocuk, ev, araba, insan, ses, ışık, hava...

SOYUT İSİMLER

Beş duyu organından en az biriyle algılanabilen varlıkları karşılayan isimlerdir.

→ sevgi, akıl, rüya, fikir, öfke, dostluk, saygı...

▶ Bazı somut sözcükler, cümle içinde soyut isim olarak kullanılabilir.

- Ayakkabının **bağını** bir türlü bulamıyorum. (kendi alamında → somut anlam)
- Çocukluk arkadaşlarıyla arasında güçlü bir **bağ** vardı. ("ilişki, iletişim" soyut anlamını karşılamaktadır.)

▶ Bazı soyut sözcükler de cümle içinde somut isim olarak kullanılabilir.

- Ne zaman bu şehrin sokaklarında dolaşsam anılarım gelir aklıma. (kendi alamında → soyut anlam)
- Ne zaman seni düşünsem anılarım konuşur benimle. ("anılar", insan gibi konuşuyor, somut bir varlık gibi verildi, somutlaştırma var.)
- Hüzün, her akşam bizden önce gelir, evin baş köşesine otururdu.
- Korkularımı aldım karşıma, konuştum.

İSİMLERDE KÜÇÜLTME

▶ İsimlere getirilen "-cik, -cık; -cek, -cak; -ceğiz, -cağız; -ce, -ca; -ımsı, -imsi; -mtırak" ekleriyle yapılır.

- Çocuğun elleri minicikti.
- Askerler tepeciği aşınca rahatladı.
- Çantası beyazdı ama ayakkabıları mavimsiydi.

▶ Bu ekler, kullanıldığı sözcüğe küçültme anlamı dışında başka anlamlar da katabilir:

- babacığım, yavrucuk, ninecik, çocukcağız... (sevgi, şefkat)
- kedicik, kadıncağız... (acıma)
- ressamcık, insancık... (küçümseme)

▶ "-cik, -cık" küçültme eki; kimi sözcülere küçümseme, acıma, küçültme, sevgi, vs. anlamı vermez. Eklendiği sözcüğü kalıcı isim hâline getirir:

- bademcik, maymuncuk, gelincik.

Dikkat

"-cik, -cık" eki, eklendiği sözcüğü sadece küçültme ismi yapmaz, cümledeki kullanımına göre küçültme sıfatı ve küçültme zarfı da yapar.

- Çocuğun eldiveni küçücüktü.
  Küçültme ismi
- Çocuğun küçücük eldiveni eline olmuyordu.
  Küçültme sıfatı
- Çocuğun eldiveni küçücük kalmıştı.
  Küçültme zarfı

İSİMLERDE PEKİŞTİRME

İsimlere getirilen "m, p, r, s" sesleriyle ve "mı, mi" soru ekiyle yapılır.

- Gözleri yemyeşil, saçları sapsarıydı.
- Yaşlı adamın sözleri anlamlı mı anlamlıydı.

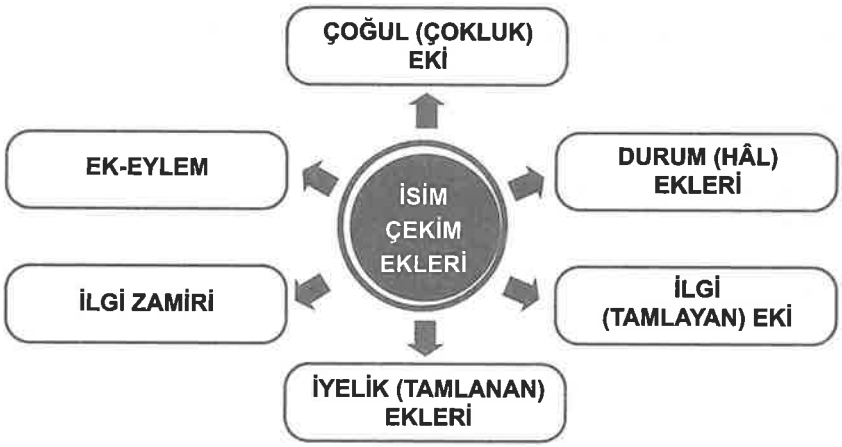
Dikkat

"m, p, r, s" sesleriyle yapılan pekiştirmeli sözcükler, kimi cümlelerde sıfat kimi cümlelerde zarf görevinde kullanılırlar.

- Küçük kızın saçları sapsarıydı.
  Pekiştirme İsmi
- Küçük kızın sapsarı saçları vardı.
  Pekiştirme Sıfatı
- Küçük kızın saçları sapsarı olmuştu.
  Pekiştirme Zarfı

Not Al

İSİM ÇEKİM EKLERİ

1. Çoğul (Çokluk) Eki: -ler/-lar

► İsimlere gelerek onları çoğullaştırır.

- evler, insanlar, şehirler, sorular...

► "-ler, -lar" eki, eklendiği sözcüğe çokluk anlamı dışında faklı anlamlar katar:

- Sabahları erken kalkarım. (genelleme)
- Özlemler, tatile çıkmak istiyor. (aile)
- Korkma, bu ülkede Mustafa Kemaller tükenmez. (benzerlik)
- Hasta çocuk, ateşler içinde yatıyor. (abartma)
- Vali Beyler, okulumuzu ziyaret etti. (saygı)
- Üç yaşlarında bir çocuk bulunmuş. (yaklaşık)
- Bu topraklarda Türklere dair pek çok iz bulundu. (soy sop, millet)
- Müdür, Alileri odasına çağırdı. (arkadaş)

► "-ler, -lar" eki, özel isme geldiğinde kesme işareti ile ayrılmaz.

- Yunuslar, Mevlânalar, Mustafa Kemaller, Toroslar, Ahmetler, Türkler, İngilizler...

► Özel isme getirilen "-ler, -lar" ekinden sonraki ekler de kesme işareti ile ayrılmaz.

- Yunusları, Mustafa Kemalleri, Türklere...

► "Toroslar'ın, Balkanlar'a, Alper'i, Kaçkarlar'da..." kullanımlarındaki yazım doğrudur.

2. Durum (Hâl) Eki

- Yalın Durum (Hâl) : Durum (hâl) eki almamış isimdir. → Ev aldık. Evim çok güzel. Evler yapıldı.
- Belirtme Durumu (Hâl) Eki : -i, -ı → Evi yeni boyadık. Seni görmemişim.
- Yönelme Durumu (Hâl) Eki : -e, -a → Eve hiç gitmemiş. Ona söylemedik.
- Bulunma Durumu (Hâl) Eki : -de, -da → Evde kimse kalmadı. Bende kalabilirsin.
- Ayrılma Durumu (Hâl) Eki : -den, -dan → Evden yeni taşındık. Senden duymuştuk.

Karıştırma

► **"-i, -ı" eki; belirtme durumu eki, iyelik eki ve yapım eki olarak kullanılabilir:**

- Evi bir güzel temizledik. (Belirtme durumu eki)
- Evi bizimkinde daha büyüktü. (İyelik eki)
- Anı, yazı, kazı, sürü, batı, sızı, doğu... (Yapım eki)

► **"-e, -a" eki; cümlede yönelme eki, zarf-fiil eki, fiilden isim yapım eki ve istek eki olarak kullanılabilir:**

- Eve gitmek istemiyordu. (Yönelme durumu eki)
- Sana bu kitabı oku diye verdim. (Zarf-fiil eki)
- Bu çevre, çocuk için çok sakıncalı. (Fiilden isim yapım eki)
- Hafta sonu size geleyim. (İstek Kip Eki)

Karıştırma

► **"-den, -dan" eki; cümlede ayrılma durumu (hâl) eki, tamlayan eki ve yapım eki olarak kullanılabilir:**

- Evden yeni taşınmışlar. (Ayrılma durumu eki)
- Çocuklardan birkaçı derse gelmedi. (Tamlayan eki)
- Sıradan konuları anlatmayı severdi. (Yapım eki)

3. İlgi (Tamlayan) Eki

► Belirtili isim tamlamasının tamlayanı ile tamlananı arasında ilgi kurarak tamlayanı tamlanana bağlar.

çocuk-**un**	kalp-i
masa-**(n)ın**	üst-ü
insan-**ın**	hayat-ı
bilgisayar-**ın**	ekran-ı
sınav-**ın**	kaygı-(s)ı
ben-**im**	dünya-m
biz-**im**	hayal-imiz
Tamlayan (ilgi) eki	Tamlanan (iyelik) eki

4. İyelik (Tamlanan) Ekleri

► İsim tamlamalarında tamlananın neye, kime ait olduğunu belirten eklerdir.

- I. Tekil Kişi İyelik Eki → ev-**im** → (benim)
- II. Tekil Kişi İyelik Eki → ev-**in** → (senin)
- III. Tekil Kişi İyelik Eki → ev-**i** → (onun)
- I. Çoğul Kişi İyelik Eki → ev-**imiz** → (bizim)
- II. Çoğul Kişi İyelik Eki → ev-**iniz** → (sizin)
- III. Çoğul Kişi İyelik Eki → ev-**leri** → (onların)

İyelik (Tamlanan) Eki

► İyelik ekleri, isim tamlaması kurar.

► İsim tamlamasındaki tamlayan görevindeki zamir, düşebilir. Ancak iyelik ekinden tamlayan ile ilgili bilgi sahibi olabiliriz.

- Yaşama sanatı hepimizin öğrenemsi gereken bir sanattır. (Belirtsiz isim tamlamasında tamlanan (iyelik) görevinde.)
  tamlayan tamlanan
- Yazarın söyleyişi, o dönemde hepimizi derinden etkilemişti. (Belirtili isim tamlamasında tamlanan (iyelik) görevinde.)
  tamlayan tamlanan
- Hayatı hepimiz için örnek bir mücadele göstergesiydi. ("onun" tamlayanı düşmüştür.)
- Unutmayın, sözleriniz hayata bakış açınızı yansıtır.
  "sizin" tamlayanı düşmüş

5. İlgi Zamiri

► İsmin olmadığı yerde, ismin yerini tutan "-ki" ekidir.

► "-ki" ilgi zamiri, tamlanan görevindeki sözcüğün yerini tutar.

► Bu ek, her zaman bitişik yazılır.

- evin telefonu → evinki
  -ki
- benim notum → benimki
  -ki

Karıştırma

Türkçede "-ki" eki, iki görevde kullanılır:

1.İlgi Zamiri Olan "-ki": İsmin yerini tutar.

- benimki (benim evim), seninki (senin araban), evinki (evin borcu), telefonunki (telefonun faturası)...

2. Sıfat Yapan "-ki": Eklendiği sözcüğü sıfat yapar, kendinden sonraki ismi belirtir.

- yerdeki halı, akşamki maç, camdaki leke...

Türkçede "ki" sözcüğü iki görevde kullanılır:

1.Bağlaç Olan "ki": Cümlenin içinde yer alarak sözcükleri, söz öbeklerini ve cümleleri birbirine bağlar.

- Sen ki bize çok bağlıydın.
- Bizi özlemiş ki günlerdir arıyor.

2. Edat Olan "ki": Cümlenin sonunda yer alarak cümleye "şüphe, pekiştirme, yakınma, kınama vb." duygular anlamı katar.

- Acaba bizimle gelmez mi ki?
- Böyle de olmaz ki!

6. Ek-Eylem: idi, imiş, ise, -dır/-dir

► İsme getirilen "idi, imiş, -dır/-dir" ek-eylemleri ismi yüklem yapar. "ise" ek-eylemi yan cümlecik kurar.

- Sınıfın en yüksek puanını alan Çınar idi (Çınar'dı).
- Yeni evlerinin bahçesi çok küçük imiş (küçükmüş).
- Şairin üslubu Türk edebiyatında yenidir.
- Araba kirli ise (kirliyse) temizleyelim. ("ise" ek-fiili yüklem yapmamıştır.)

► Ek-eylemin geniş zamanında şahıs ekleri kullanılır.

1. Tekil Şahıs (ben)	→	insanım, öğrenciyim
2. Tekil Şahıs (sen)	→	insansın, öğrencisin
3. Tekil Şahıs (o)	→	insan(dır), öğrenci(dir)
1. Çoğul Şahıs (biz)	→	insanım, öğrenciyim
2. Çoğul Şahıs (siz)	→	insansınız, öğrencisiniz
3. Çoğul Şahıs (onlar)	→	insan(dır)lar, öğrenci(dir)ler (insanlardır, öğrencilerdir)

- Ben Türkçe öğretmeni(y)im.
- Bugünlerde yorgunsun.

YAPISINA GÖRE İSİMLER

BASİT YAPILI İSİMLER	TÜREMİŞ YAPILI İSİMLER	BİRLEŞİK YAPILI İSİMLER
Yapım eki almamış, başka bir sözcükle birleşmemiş isimdir. Çekim eki alabilir.	İsim veya fiil kök ve gövdelerine bir yapım eki getirilmesiyle oluşmuş isimlerdir.	Birden fazla ismin bir araya gelerek yeni bir varlığı veya kavramı karşılayacak şekilde kalıplaşmasıyla oluşturdukları yeni isimlerdir.
kitap, insan, şehir, masa evim, insanlar...	kitap-lık, göz-cü, sev-gi, diz-i, çıtır-tı...	hanımeli, aslanağzı, kuşburnu, denizanası, suçiçeği, bigisayar...

İSİM (AD) **ETKİNLİK**

Aşağıdaki cümlelerde isim türündeki sözcükleri belirleyip aldığı isim çekim eklerini yazınız.

1.	Gazeteyi aldı, katlayıp ceketinin cebine koydu.
2.	Sabaha karşı diş ağrısı diner gibi oldu.
3.	Saçlarını parmaklarının ucuyla geriye itti.
4.	Sokaklarda sert bir karayel fırtısına varmış.
5.	Yıllarca koştuğum heveslerin ardından koşmayı bıraktım.
6.	Yazarların eserlerini büyük bir tutkuyla tanıtan bu adam benim babamdı.
7.	Hafta sonuna ödevleri bitirmesi gerekiyordu.
8.	Sendeki heves, benimki kadar canlı değildi.
9.	Hedeflerinize ulaşmak için hayal kurmaktan vazgeçmeyin.
10.	Bazı günler bizim mahalleden geçerdi.

• SIFAT (ÖN AD)

► İsimleri renk, durum, şekil gibi özelliklerle niteleyen ve işaret, belirsizlik, sayı, soru gibi anlam ilgileriyle belirten sözcüklere **sıfat (ön ad)** denir.

SIFAT	İSİM
güzel	ev
iki	
birkaç	
caddenin başındaki	
hangi	
hayalini kurduğum, bahçesinde hanımelleri olan	
bu	

Sıfatların Özelliklerine Genel Bir Bakış

► Her sıfat, nitelediği ya da belirttiği isimle sıfat tamlaması oluşturur.

SIFAT	İSİM
▸ neşeli	gün
▸ isyankar	bulutlar
▸ bu	hayatın
▸ iki	sınav
▸ hangi	okul
▸ sokaklarda büyüyen	çocuklar

Sıfat Tamlaması

► Sıfatlar, -genellikle- isim çekim eki almaz.

- **Şu** çocuk, **güzel** öykü, **birkaç** ev...
- **Sevdiğim** film, **gideceğiniz** okul... (istisna)

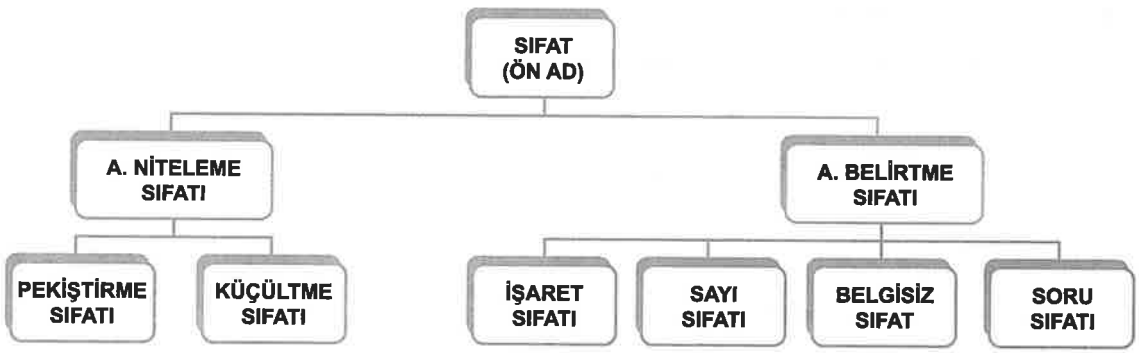
1. Niteleme sıfatı isim çekim eki alırsa isim olur.	2. Belirtme sıfatları isim çekim eki alırsa zamire dönüşür.
Yaşlı **kadına** kimse yer vermedi. *niteleme s. isim*	**Bazı** **insanlar** karanlıktan korkuyor. *belirtme sıfatı isim*
Yaşlıya kimse yer vermedi. *isim*	**Bazıları** karanlıktan korkuyor. *zamir*

► Bir sıfat, birden fazla ismi niteleyip belirtebilir.

- **Özgün** şiirler ve öyküler yazıyordu.
  sıfat isim isim
- **Karanlık, boğucu bir** hava bekliyordu bizi.
  sıfat sıfat sıfat isim

► Zamir türündeki bir sözcük, bir sıfat tarafından nitelenebilir ya da belirtilebilir.

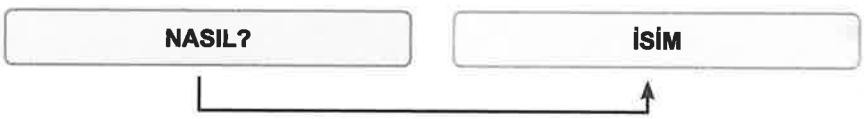
- **Bazı şeyler** bana anlamsız geliyor.
  sıfat zamir
- **Çalışkan biri** olduğunu söylemişti.
  sıfat zamir

A. NİTELEME SIFATI

► Varlıkların renklerini, biçimlerini ve durumlarını bildiren sözcüklerdir.

► İsimlere yöneltilen "nasıl" sorusuna verilen yanıt, niteleme sıfatıdır.

- **Güzel** günler göreceğiz çocuklar. (Nasıl günler?)
  n.s. isim
- **Kırmızı** kazağını çok seviyordu.(Nasıl kazak?)
  n.s. isim
- Çocukları **yuvarlak** masanın etrafında topladık. (Nasıl masa?)
  n.s. isim
- **Huysuz** biri olduğu her hâlinden belliydi. (Nasıl biri?)
  n.s. zamir
- **Dağların kıyıya paralel uzandığı** bir coğrafyaydı bizimki.
  niteleme sıfatı isim
- **İnce düşünceli, telaşlı** bir adam yanına geldi.
  1. n. s. 2. n. s. isim

Karıştırma

NASIL
- • İSİM > SIFAT
- • EYLEM • EYLEMSİ > ZARF

güzel kitap (sıfat isim)	hızlı araba (sıfat isim)	temiz kıyafet (sıfat isim)
güzel konuştu (zarf eylem)	hızlı sürüyor (zarf eylem)	temiz görünüp (zarf eylem)

Dikkat

Sıfatın nitelediği isim düştüğünde sıfat, adlaşır. Bu durumda sıfat, ADLAŞMIŞ SIFAT adını alır.

- Küçük (n.s.) çocuğun (isim) sesi buraya kadar geliyordu.
- Küçüğün (adlaşmış sıfat) sesi buraya kadar geliyordu.
- Gençlere destek olmalıyız, dedi.
- Hafta sonu kirlileri yıkamakla geçti.
- Kitap okuyanların kelime hazinesi daha geniştir.

PEKİŞTİRME SIFATI	KÜÇÜLTME SIFATI
▶ "m, p, r, s" sesleriyle yapılır. yemyeşil ova apaçık konular tertemiz eşyalar mosmor çanta sapasağlam ev	▶ "-ce, -cik, -msı, -mtırak" ekleriyle yapılır. büyükçe ev ufacık kalem mavimsi elbise ekşimtırak erik
▶ "mı, mi" soru ekiyle yapılır. güzel mi güzel düşünceler	

Karıştırma

▶ Pekiştirmeli sözcük, isim ve zarf görevinde de kullanılabilir.
- Saçları sapsarıydı. (İsim)
- Saçları sapsarı görünüyordu. (Zarf)

▶ Küçültme bildiren sözcük, isim ve zarf görevinde de kullanılabilir.
- Evlerinin bahçesi genişçeydi. (İsim)
- Kağıtları masaya genişçe yaydı. (Zarf)

B. BELİRTME SIFATLARI

İsmi işaret, sayı, belirsizlik ve soru bakımından belirten sıfatlardır.

1. İŞARET (GÖSTERME) SIFATI

► İsimleri işaret yoluyla belirten (gösteren) sıfatlardır.

► İsimlere yöneltilen "**hangi**" sorusuna verilen yanıt, işaret sıfatıdır.

► "**bu, şu, o, aşağı, yukarı, öteki, beriki, böyle, şöyle, öte, karşı, öbür...**" sözcükleri ismi işaret yoluyla belirtirse işaret sıfatı olur.

- **Bu** soruları daha önce çözmedik.
  işaret sıfatı *isim*
- **Şu** evin arkasındaymış deniz.
  işaret sıfatı *isim*
- Son günlerde **o** filmi izlemek istiyorduk.
  işaret sıfatı
- **Aşağı** kata bu hafta taşınan olmuş.
  işaret sıfatı
- Biz, öteki otobüsü bekliyoruz.
  işaret sıfatı
- İnanıyorum ki daha önce böyle bir doğa görmediniz.
  işaret sıfatı
- İstanbul'un **öte** yakasına bu saatte nasıl gidelim?
  işaret sıfatı
- Şehrin **karşı** kıyısında bir okulda görevliyim.
  işaret sıfatı
- Siz bunu çözün, ben öbür soruyu çözeceğim.
  işaret sıfatı
- Gözüm **yerdeki** halının desenlerine takıldı.
  işaret sıfatı

Dikkat

► İşaret sıfatı, kendinden sonra gelen ismi işaret ederken isim çekim eki almaz.

- bu ev (i.s. isim) — şu öğrenci (i.s. isim) — o konuyu (i.s. isim) — böyle hayat (i.s. isim)
- şöyle bir ev (i.s. isim) — karşı mahalle (i.s. isim) — öteki sokak (i.s. isim) — öbür adam... (i. isim)

► **İşaret bildiren sözcük, bir ismin yerini tutarsa "işaret zamiri" olur. Bu durumda işaret zamirinin isim çekim eki alabildiğini unutmayalım.**

- **Bunu** size aldım. (Kalemi) (işaret zamiri) X **Bu** kalemi size aldım. (i.s isim)
- İstediklerini **şuradan** alabiliriz. (işaret zamiri) X İstediklerini **şu** marketten alabiliriz. (i.s isim)

2. SAYI SIFATI

► İsimleri sayı yoluyla belirten sıfatlardır.

► İsimlere yöneltilen "kaç, kaçıncı, kaçar, kaçta kaç, kaçız" gibi sorusuna verilen yanıt, sayı sıfatıdır.

ASIL SAYI SIFATI	SIRA SAYI SIFATI (-inci/-ıncı)	KESİR SAYI SIFATI	ÜLEŞTİRME SAYI SIFATI (-er/-ar)	TOPLULUK SAYI SIFATI (-z/-iz)
bir ev **iki** çocuk **üç** yarışmacı **25** kilometre	**birinci** kat **ikinci** yarışmacı **21.** yüzyıl **ilk** gün **ortanca** çocuk **son** kat	**çeyrek** altın **yarım** ekmek **yüzde on** hisse **dörtte bir** arsa	**ikişer** ekmek **üçer** çocuk **dörder** kalem	**ikiz** bebek **üçüz** kedi

Dikkat

► **Üleştirme ekini alan sayı sözcükleri rakamla değil yazıyla yazılır:**

- 2'şer (değil) ikişer, 3'er (değil) üçer...

Karıştırma

► **"bir" sözcüğü, cümlede "iki, üç" gibi sayı anlamındaysa "sayı sıfatı"dır.**

- Ankara'da **bir** gün kalabileceğiz.
- **Bir** kişi daha gelirse oyunu başlatacağım.

► **"bir" sözcüğü, cümlede "herhangi bir" anlamına gelecek şekilde belirsizlik bildiriyorsa "belgisiz sıfat"tır.**

- Elbet **bir** gün buluşacağız, bu böyle yarım kalmayacak.
- Sorunlarınızı **bir** psikolog yardımıyla çözebilirsiniz.

► **"bir" sözcüğü, ek alarak kullanılmış ve belli belirsiz bir varlığın yerine kullanılmışsa "belgisiz zamir"dir.**

- **Biri** gelip sizin hayatınızı değiştirmeyecek.
- Böyle durumlarda **birinden** yardım istemeyi deneyin.

► **"bir" sözcüğü yerine "sadece, yalnız, tek" sözcüklerinden birini getirebiliyorsak sözcük, "zarf" görevinde kullanılmıştır.**

- Bu soruyu koca sınıfta **bir** ben çözdüm.
- **Bir** sen yalnız bırakmadın beni.

Uyarı

► **Sayılar, tek başına kullanılmışsa, bir ismi sayı olarak belirtmiyorsa sayı ismidir:**

- Ben de **ikiye** çıkıyordum.
- Birden **üçün** katlarını saymaya başladı.

3. BELGİSİZ SIFAT

► İsimleri kesinlik olmaksızın belirten sıfatlardır.

► İsimleri nicelik (sayı) bakımından belirsiz bir şekilde belirtirler.

► **"bazı, birkaç, birtakım, bütün, bir, biraz, hiçbir, her, tüm, kimi..."** sözcükleri bir ismin önüne gelerek ismi **"belli belirsiz"** belirtirse belgisiz sıfat olur.

- **Bazı** insanları anlayamıyorum.
  belgisiz sıfat isim
- Birkaç gün sonra biz de geleceğiz.
  belgisiz sıfat isim
- Son günlerde birtakım sorunlar yaşıyordu.
  belgisiz sıfat
- Kardeşi bütün günü evde ders çalışarak geçirmiş.
  belgisiz sıfat
- Sadece güzel **bir** gelecek istiyoruz.
  belgisiz sıfat
- Sokak hayvanlarına **biraz** su verebilirsiniz.
  belgisiz sıfat
- Yaşadığımız **hiçbir** olumsuzluk bizi etkilememeli.
  belgisiz sıfat
- Geçen yıl **her** gün yüzlerce soru çözdüm de sınavı kazandım.
  belgisiz sıfatı
- **Tüm** öğrencilere başarılar dilerim.
  belgisiz sıfatı
- Biliyoruz ki **kimi** acılar paylaşarak azalır.
  belgisiz sıfat

Uyarı

► **Belgisiz sıfat, isim çekim eki almadan ismi belirtir.**

- **Bazı** insanlar erken kalkamıyor.
  belg. sıfat isim
- Çınar, **tüm** soruları kendi çözmüş.
  belg. sıfat isim

► **Belgisiz sıfat, isim çekim alarak ismin yerini tutarsa belgisiz zamir olur.**

- Bazıları erken kalkamıyor.
  belgisiz zamir
- Çınar, soruların tümünü kendi çözmüş.
  belgisiz zamir

4. SORU SIFATI

► İsimleri soru yoluyla belirten sıfatlardır.

► Soru sıfatına verilecek yanıt, sıfat olur.

► "nasıl, kaç, kaçar, kaçıncı, hangi, ne..." soruları ismin önüne gelip ismi soru bakımından belirtirse soru sıfatı olur.

- Sınavda nasıl (soru sıfatı) sorular (isim) vardı? (Zor sorular)
- İzmir'de kaç (soru s.) gün (İsim) kalacaksınız? (On gün)
- Kaçıncı (soru sıfatı) kata (isim) çıkacaksınız? (Üçüncü kat)
- Basketboldaki takımlar kaçar (soru sıfatı) kişiden (isim) oluşuyor? (Beşer kişiden)
- Sizin köye hangi (soru sıfatı) yoldan (isim) gitmeliyiz? (Şu yoldan)
- Çocuklar bize ne (soru sıfatı) gün (isim) gelecekti? (Bir sonraki gün, şu gün)
- Tatil boyunca ne kadar (soru sıfatı) para harcadınız? (Çok (isim) para)
- Olaylara hangi (soru sıfatı) noktadan (isim) baktığımız da önemli. (Soru sıfatı var ama cümlede soru anlamı yok.)

Karıştırma

► Soru sıfatı, **isim çekim eki almadan ismi belirtir. Soru sıfatına verilen yanıt da bir sıfattır.**

- Hangi (soru sıfat) evde (isim) oturuyorsunuz? → (Şu (sıfat) evde (isim))
- Sınavda kaç (soru sıfat) soruyu (isim) boş (sıfat) bıraktın? → (Beş (sıfat) soruyu (isim))

► **Soru sıfatı, isim çekim eki alırsa soru zamiri olur ve soru zamirine verilen yanıt, isim ya da zamirdir.**

- Hangisinde (soru zamiri) oturuyorsunuz? (Şurada (zamir) ya da mavide. (isim))
- Sınavda soruların kaçını (soru zamiri) boş bıraktın? (Beşini (isim))

Dikkat

► **Bir cümlede soru sıfatı olsa da soru anlamı olmayabilir:**

- Hangi kitabı okuyacağıma karar veremedim.
- Yemeğe kaç kişinin katılacağını yeni öğrenmiş.

► **Bir cümlede hem soru sıfatı hem de başka bir soru sözcüğü bulunabilir:**

- Kaç öğrencinin törene katılmadığını biliyor musun? (Soru anlamı soru edatı olan "mı" ile sağlanmıştır.)
- Hangi filme gittiğinizi neden bana söylemiyorsun? (Soru anlamı soru zarfı olan "neden" ile sağlanmıştır.)

Karıştırma

► **"ne" sözcüğü, cümlede farklı görevlerde kullanılabilir:**

- Ankara'ya **ne** gün döndünüz? (İsmi belirtti.)
  soru sıfatı isim
- Sana gelirken **ne** alalım? (Alacağı varlığın adını sordu.)
  soru zamiri
- Çocuğa **ne** ağladığını sordu. (Ağlama eyleminin gerekçesini sordu.)
  soru zarfı eylem
- Son günlerde **ne** ailesini **ne** arkadaşlarını görebiliyordu. (Sözcükleri bağladı.)
  bağlaç (ne...ne)

DİKKAT!
Bu ayrım 2025-MSÜ'de sorulmuştur.

YAPISINA GÖRE SIFATLAR

BASİT SIFATLAR	TÜREMİŞ SIFATLAR	BİRLEŞİK SIFATLAR
Yapım eki almamış sıfatlardır.	Yapım eki almış sıfatlardır.	Birleşik sözcüklerin sıfat görevinde olanlarıdır.
iyi gün **kötü** film **hoş** kitap **kırmızı** kazak **bazı** insanlar **bu** konu **iki** gün **kaç** ekmek...	**sevim-li** çocuk **korku-suz** asker **yan(ı)l-ış** soru **ev-siz** insanlar **git-en** yolcu **çık-maz** sokak **bil-dik-im** konular...	**1. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Sıfatlar:** **açıkgöz** çocuk **birkaç** mesele **boşboğaz** adam... **2. Kurallı Birleşik Sıfatlar:** **küçük bahçe-li** ev **bin yıl-lık** türkü **oda-(s)ı geniş** ev **saç-ı kırmızı** kadın **durak-a yakın** ev **akıllı uslu** çocuk...

Uyarı

► **Fiil kök ya da gövdelerine getirilen "-an, -ası, -mez, -ar, -dik, -ecek, -miş" ekleri sıfat yapar.**

► **Bu ekler, sıfat-fiil (ortaç) ekleridir.**

► **Sıfat-fiil ekleri, yapım eki kabul edilir.**

► **Bu yüzden bu ekleri alan sözcük, yapısı bakımından türemiş sözcüktür.**

- **oku(y)-an çocuk**
- **koş-ar adım**
- **geç-miş gün**
- **öpül-esi eller**
- **tanı-dık insanlar**
- **görün-mez kaza**
- **öden-ecek senetler**

SIFAT (ÖN AD) ETKİNLİK

1. Aşağıdaki parçada altı çizili sözcüklerin türlerini yazınız.

Köyden kasabaya taşınmıştık. Cadde üstünde, sol tarafta bahçesi olan, beyaz boyalı bir ev satın almıştık. Bahçemizden, komşu bahçeden gelen küçük bir su yolu geçiyordu. Bu su, yan duvarın altından aşağıdaki bahçelere akıyordu. Bizim bahçenin bir köşesinde ufak bir tel kümes vardı. Dip tarafa domates, biber, yeşil salatalık ekilmişti. Cadde tarafında sardunyalar, pembe karanfiller, hanımelleri bulunurdu.

2. Aşağıdaki parçada altı çizili sözcüklerin türlerini yazınız.

Son zamanlarda kimi sanatçılar; insandan kopan, insan ögesini dışlayan bir yönseme içindeler. Kimi eleştirmenler de bunu takdir ediyor. Birtakım söz oyunlarına yer vermeyi, biçimsel denemeler yapmayı şiir yazmak için yeterli sayıyor. Fakat türü ne olursa olsun, her yazınsal yaratının temel işlevi insanı, insana anlatmaktır. Okuduğum bir şiir, öykü ya da roman, insan dünyasının gizli kalmış bölgelerine beni götürmüyorsa, kendimi ya da başkalarını keşfetmeme ipuçları vermiyorsa, yalnızlığımın, acılarımın destekçisi olmuyorsa, kısaca duygu dünyamın sınırlarını genişletip beni özgürlüğün kırlarında dolaştırmıyorsa neye yarar ki?

3. Aşağıdaki parçada altı çizili sözcüklerin türlerini yazınız.

Artık kalkma vaktimin geldiğini anlamış oldum kahvemin bittiğini fark edince. Neyse ki çevrede çok fazla insan yoktu ve hislerimi aktarırken fazla zorlanmadım. Keza tam odaklanmışken en ufak bir gürültü bile insanın kalemini etkileyebiliyordu. Yüreğime konaklanmış ve uzun bir süre boyunca misafir ettiğim acıyı silip atmalıydım artık kendimden. Peki, ne zaman kopacak bu haykırış benliğimden? Bilmiyorum. Yollar bile terk edilmiş arazi gibiydi, bomboştu. Belli belirsiz arabalar geçiyordu caddeden, o kadar. Kafamı kaldırdım ve mavimsi gökyüzüne baktım sadece.

• ZAMİR (ADIL)

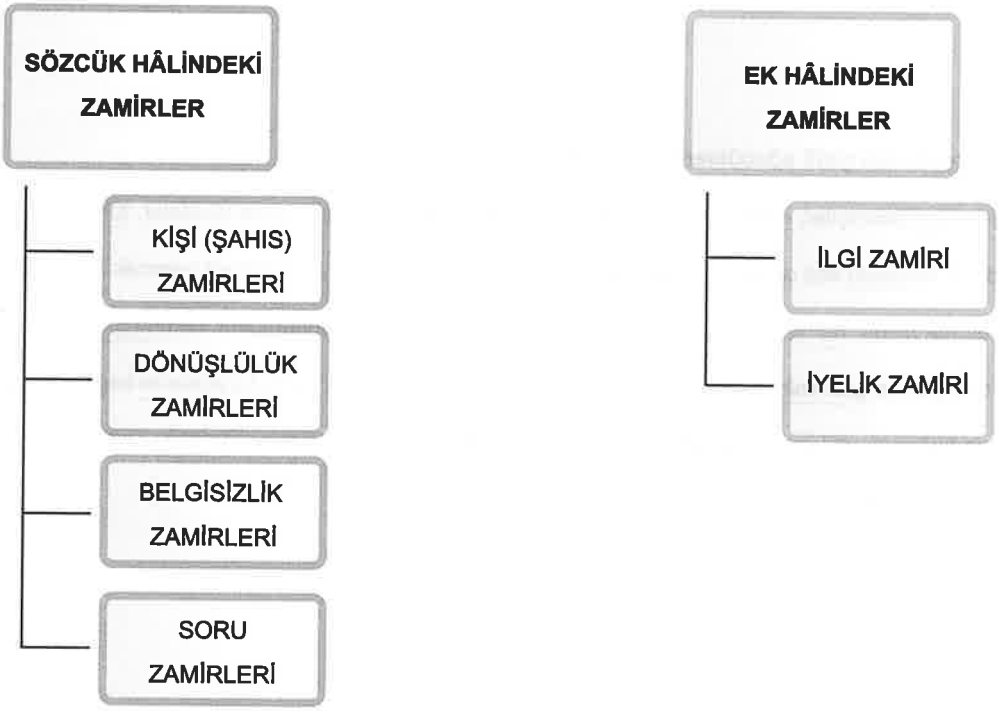
► İsmin yerini tutan, ismin yerine getirildiği tüm işlevleri yerine getirebilen sözcük ya da eklere zamir (adıl) denir.

Zamirlerin Özelliklerine Genel Bir Bakış

► Zamirler özel sözcüklerdir, her sözcük zamir görevinde kullanılamaz.

► Zamirler, isimlere gelen çekim eklerini alabilir.

► Zamir türünde bir sözcük, isim tamlamalarında tamlayan ya da tamlanan görevi üstlenebilir.

• SÖZCÜK HÂLİNDEKİ ZAMİRLER

1. KİŞİ (ŞAHIS) ZAMİRLERİ

► İnsan adlarının yerine kullanılan zamirlerdir.

ben	sen	o
biz	siz	onlar

► Kişi zamirleri, isim çekim eklerini alabilir.

- Beni benden alırsan seni sana bırakmam.
- Çocukları eve **ben** çağırdım.
- **Ondan** aldığım kitapları okuyacağım.
- Bu akşam **bizde** kalabilirsiniz.
- Olayları bir de **bana** anlatın.
- **Seni** uzun zamandır görmüyorduk.
- **Onların** ödül alacak kadar sesi güzelmiş.
- **Bizler** de bu konuya yabancı değiliz.
- Çocukları okula bırakan **sendin**

2. DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRİ

► Bir cümlede eylemin özne tarafından yapıldığını bildirmeye ve vurgulamaya yarar.

► Dönüşlülük zamiri "**kendi**" sözcüğüdür.

- Dün akşamki yemeği **kendim** yaptım.
- Soruları **kendin** çözmelisin.
- Biraz da **kendi** çaba sarf etmeli.
- Bu yayınevini **kendimiz** kurduk.
- Okula artık **kendiniz** gidebilirsiniz.
- Bu sonucu **kendileri** istedi.

► **"kendi"** sözcüğü tek başına kullanılabileceği gibi anlamı kuvvetlendirmek adına kişi zamirleriyle birlikte de kullanılabilir. Bu kullanım, bir anlatım bozukluğu nedeni değildir.

- Dün akşamki yemeği **ben kendim** yaptım.
- Bütün eşyaları **Çınar kendisi** taşıdı.

3. İŞARET ZAMİRLERİ

► İsimlerin yerini işaret yoluyla tutan zamirlerdir:

► "**bu, şu, o, bunlar, onlar, şunlar, öteki, beriki, böyle, şöyle**..." sözcükleri ismin yerini işaret yoluyla tutabilir.

- **Bunu** senin için almıştım. (kalemi)
  İsmin yerini tuttu. →İşaret zamiri
- İstersen **şunu** izleyelim. (filmi)
  İsmin yerini tuttu. →İşaret zamiri
- Dün akşam **onu** yemeğe doğradım. (soğanı)
  İsmin yerini tuttu. →İşaret zamiri
- **Burada** dinlenmek ister misiniz? (bank, pastane)
- **Şuraya** oturalım. (cafe)
- Bize **orayı** tarif eder misiniz? (kasabayı)
- Ben **bunu** çözeyim, sen de **ötekini** çöz. (soruyu)
- **Berikini** de siz için. (limonata)

► İsim çekim eklerini alabilir:

- Onlar da **bura-(y)-ı** çok beğenmiş. (Belirtme durumu eki)
- Sizi şura**-da** beklemiştik. (Bulunma durumu eki)
- Biz de **ora-lar-ı** görmeyi çok istemiştik. (Çoğul eki-belirtme durumu eki)

Karıştırma

► **"O" sözcüğü, kişi adının yerini tutarsa kişi zamiri, insan dışı bir varlığın yerini tutarsa işaret zamiri olur.**

- Son günlerde **onun** söylediği her sözü dinliyoruz. (Kişi adı yerini tutmakta, kişi zamiri)
- Son günlerde **onu**, daha çok içiyoruz. (İnsan dışı bir varlığın yerini tutmakta, işaret zamiri)

Karıştırma

► **İşaret sıfatları ile işaret zamirleri birbiriyle karıştırılmamalıdır.**

► **İşaret sıfatları; çekim eki almaz, bir ismi belirtir. İşaret zamiri ise çekim eki alır ve bir ismin yerini tutar.**

İşaret Sıfatı		İşaret Zamiri
Şu kitapları size almıştım.	X	**Şunları** size almıştım.
Bu şehrin insanları sıcakkanlıdır.	X	**Buranın** insanları sıcakkanlıdır.
Bazı insanlar **o** yemeği yiyemiyor.	X	Bazı insanlar **onu** yiyemiyor.

4. BELGİSİZ ZAMİRLER

► İsimlerin yerini belli belirsiz tutan zamirlerdir.

► **"Biri, bazıları, birazı, birçoğu, başkası, kimi, kimileri, hepsi, herkes, hiçbiri, çoğu, şey, falan..."** sözcükleri ismin yerini belli belirsiz tutabilir.

- Dün **biri** seni sormuş.
  (Kim o? → Belli değil.)
- **Bazıları** müzik dinleyerek ders çalışır.
  (Kimler? → Kaç kişiler? → Belli değil.)
- Mantının **birazını** size ayırdık.
  (Ne kadarını? → Belli değil.)
- Testteki birkaç soru hatalıydı, **birçoğu** da zordu.
  (Kaçı? → Belli değil.)
- **Başkası** olsa yüzüne bakmazdı.
- **Kimi** bizimle konuşmuyordu.
- **Hepsi** işinde gücünde insanlar.
- Nedense konuşmaların **hiçbirini** anlamıyordum.
- Sen de **çoğunu** değersiz bulmadın mı?
- Bazı **şeyler** zorlamaya gelmez.

► "şey" belgisiz zamiri, sıfat alabilir:

- **bazı** şeyler, **birçok** şey...

Karıştırma

► **Belgisiz sıfatlar ile belgisiz zamirler birbiriyle karıştırılmamalıdır.**

► Belgisiz sıfatlar; **isim çekim eki almaz, bir ismi belirtir. Belgisiz zamirler ise isim çekim eki alır ve bir ismin yerini tutar.**

Belgisiz Sıfat	Belgisiz Zamir
▸ **Bazı** insanlar karanlıktan korkuyor.	▸ **Bazıları** karanlıktan korkuyor.
▸ Dün **çok** soru çözdük.	▸ Dün soruların **çoğunu** çözdük.
▸ Yanımıza **bir** polis geldi, kimlik sordu.	▸ Yanımıza **biri** geldi, kimlik sordu.

5. SORU ZAMİRLERİ

► İsimlerin yerini soru yoluyla tutan zamirlerdir.

► Soru zamirinin yerine bir isim ya da zamir getirilebilir.

► Soru zamirine verilecek yanıt bir isim ya da zamirdir.

► **"Kim, ne, kimi, neyi, nereye, hangisi, kaçı, nerede..."** soruları, bir varlığın ismini buldurmaya yönelik sorulmuşsa cümlede soru zamiridir.

- Masadaki kitapları **kim** getirdi? (**Ali** getirdi. / **O** getirdi.)
- Hafta sonu **nereye** gideceğiz? (**Bursa'ya** gideceğiz. / **Tiyatroya** gideceğiz. / **Oraya** gideceğiz.)
- Sana doğum gününde **ne** alayım? (**Kitap** al. / **Telefon** al. / **Bunu** al.)
- Bu elbiselerden **hangisi** senin?
- Sorulardan **kaçını** çözemedin?
- Dün akşam **nerede** kaldın?

Karıştırma

► **Soru sıfatları ile soru zamirleri birbiriyle karıştırılmamalıdır.**

► **"Soru sıfatları"; isim çekim eki almaz, bir ismi belirtir. "Soru zamirleri" ise isim çekim eki alır ve bir ismin yerini tutar.**

► **Soru sıfatına verilecek yanıt bir sıfattır. Soru zamirine verilecek yanıt isim ya da zamirdir.**

Soru Sıfatı	Soru Zamiri
▸ Denemede **kaç** soruyu boş bıraktın? (**Üç** soru)	▸ Denemede soruların **kaçını** boş bıraktın? (**Üçünü**)
▸ Caddedeki **hangi** ev sizin? (**Kırmızı** ev)	▸ Caddedeki evlerden **hangisini** aldınız? (**Şunu/Maviyi**)

Dikkat

► **Bir cümlede soru anlamı, farklı türde bir sözcükle sağlanabilir:**

- Sabahın bu saatinde kapıyı çalan **kim**? (Soru zamiri)
- **Hangi** öğrenciydi soruların cevabını soran? (Soru sıfatı)
- **Neydi** onun deminden beri sizden öğrenmek istediği? (Soru zamiri)
- Kimden haber beklediğini söyledi **mi**? (Soru edatı)
- Söyle bize, bu zor görevi **nasıl** başardın? (Soru zarfı)

EK HÂLİNDEKİ ZAMİRLER

1. İLGİ ZAMİRİ

► **İsmin olmadığı yerde ismin yerini tutan "-ki" ekidir.**

► "-ki" ilgi zamiri, **tamlanan** görevindeki sözcüğün yerini tutar.

► Bu ek, her zaman bitişik yazılır.

- Evin kredisi bitti ama **arabanın ki** duruyor.
  arabanın kredisi = arabanınki
- Benim telefonumun şarjı bitti, **senin kini** kullanabilir miyim?
  senin telefonun = seninki

HATIRLAYALIM

Türkçede iki tane ek olan "-ki" ve iki tane sözcük hâlinde "ki" vardır. Bunları 5. Ünite'de anlatmıştık.

1. İYELİK ZAMİRİ

► Bir varlığın ya da kavramın kime veya neye ait olduğunu gösteren eklerdir.

TEKİL		VARLIK	ÇOĞUL		VARLIK
1.	(benim)	ev-im	1.	(bizim)	kalem-imiz
2.	(senin)	ses-in	2.	(sizin)	masa-nız
3.	(onun)	kitap-ı	3.	(onların)	not-ları

► Belirtili ya da belirtisiz isim tamlamasında tamlanan eki görevindedir.

- kitap-ın kapak-ı
  iyelik eki-zamiri (tamlanan eki)
- yaşam-ın anlam-ı
  iyelik eki-zamiri (tamlanan eki)
- doğa-(n)ın kanun-lar-ı
  iyelik eki-zamiri (tamlanan eki)
- be-im hayal-im
  iyelik eki-zamiri (tamlanan eki)

  Belirtili İsim Tamlaması

- kitap kapak-ı
  iyelik eki-zamiri (tamlanan eki)
- yaşama sanat-ı
  iyelik eki-zamiri (tamlanan eki)
- doğa parça-(s)ı
  iyelik eki-zamiri (tamlanan eki)
- kendi çaba-m
  iyelik eki-zamiri (tamlanan eki)

  Belitisiz İsim Tamlaması

ZAMİR (ADIL)

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde kullanılan zamirleri bulup çeşitlerini yazınız.

1. Bir gün onunla sizin kapının önünden geçiyorduk.
   ⇨ .....
2. Bu yazının neresini beğenmediniz, söyler misiniz?
   ⇨ .....
3. Hemen belirteyim ki bizler ekonomik zorluklar çekmiş bir milletiz.
4. Keşke bana bunu daha önce hatırlatsaydınız.
   ⇨ .....
5. Aslında ben kendimi değil ülkemi düşünüyordum.
   ⇨ .....
6. Gözüm kimseyi görmüyor, herkesle arama mesafe koydum.
   ⇨ .....
7. Ne söyler şu dağa çoban çeşmesi?
   ⇨ .....
8. Bunu yapmaya kendinde kuvvet bulamadı.
   ⇨ .....
9. Benimki kaybolmuş dedin diye bunu getirdim sana.
   ⇨ .....
10. Kenan için yazılan yazıların birkaçını tercüme etti.
    ⇨ .....
11. Şunlar hemen öğrencilere dağıtılsın.
    ⇨ .....
12. Doğru yol hangisidir, siz söyleyin de bilelim.
    ⇨ .....
13. O sırada çoğunluğun dili neyse onu tercih ediyorlardı.
    ⇨ .....
14. Onu bunu bırak da bize neler yaptığını anlat.
    ⇨ .....
15. Burası yabancı bir yer, çocuğu kim görecek de haber verecek?
    ⇨ .....
16. Bu konuda ilgili makamla kendim görüşeceğim.
    ⇨ .....
17. Başka biri olsa bensiz yaşayamayacağını söylerdi.
    ⇨ .....
18. Ona en büyük ders, görmezden gelmek olacak.
    ⇨ .....
19. Ona bir daha bu kadar su dökme, çürür.
    ⇨ .....
20. Bizimkilerin bayramda karşıdaki köye gideceği tuttu.
    ⇨ .....

TAMLAMALAR

► En az iki sözcüğün aralarında bir anlam ilgisi oluşturarak meydana getirdiği sözcük gruplarına tamlama denir.

► Tamlamayı oluşturan iki unsur vardır: **Tamlayan** ve **tamlanan**. Tamlayan yardımcı unsur, tamlanan ana unsurdur.

► Türkçede tamlamalar, iki başlıkta incelenir:

İSİM ZAMİR + İSİM ZAMİR EDAT = İSİM TAMLAMASI

SIFAT + İSİM ZAMİR = SIFAT TAMLAMASI

Tamlayan	Tamlanan	Tamlayan	Tamlanan
sınıf	başkan-ı	sıcak	hava
ülke	gündem-i	hangi	ev
sınıf-ın	başkan-ı	iki	gün
yaşam-ın	anlam-ı	bu	sorunlar
ben-im	sınıf-ım	bazı	ülkeler
kardeş-in	gibi-si	yaşadığım	şehir
		güzel	şeyler

Dikkat

2020-TYT→ sıfat tamlaması buldurma

2024-TYT → farklı tamlamayı buldurma (İsim tamlaması – sıfat tamlaması)

2024-MSÜ → farklı türdeki isim tamlamasını buldurma (belirtili isim tamlaması – belirtisiz isim tamlaması)

İSİM TAMLAMALARI

1. BELİRTİLİ İSİM TAMLAMASI

► Tamlayan, tamlananın neye ya da kime ait olduğunu bildirir:

- şeh(i)r-in sorun-u
- çocuk-un ses-i
- film-in büyü-(s)ü
- YKS'nin sonuç-u

► Tamlayan, ilgi eki "-ın, -in"; tamlanan, iyelik eki "-ı, -i" alır.

Tamlayan	Tamlanan
İsim	İsim
-ın / in	-ı/-i

► "Ben" ve "biz" zamirleri tamlayan olduğunda tamlayan ve tamlanan eki değişir:

- ben-im kardeş-im
- biz-im hayal-imiz

► Tamlayan da tamlanan da zamir olabilir.

- **siz-in** felsefe-(n)-iz
- **birkaçı-(n)ın** hayal-i
- **şu-(n)un** şura-(s)ı
- Ali'(n)-in **ne-(y)-i**
- sorular-ın **çok-u**

► Tamlanan edat olabilir.

- o-(n)-un **gibi-(s)i**

► Tamlayan ya da tamlanan isim-fiil olabilir.

- **çalışma-(n)ın** fayda-(s)-ı
- çocuk-un **gülüş-ü**

► Tamlayan ve tamlanan yer değiştirebilir.

- **Ses-i** gitmiyordu kulağımdan **annem-in**.
  tamlanan *tamlayan*

► Tamlayan ya da tamlanan birden fazla olabilir.

- **Şiirin** ve **müziğin** **anlamı** böyle günlerde belirginleşir.
  1. tamlayan 2. tamlayan tamlanan

- **Edebiyatın** **anlamı** **ve** **değeri** iyi anlaşılırsa bizi yüceltir.
  tamlayan 1.tamlanan 2. tamlanan

► Tamlayan ya da tamlanan, bazen her iki unsur birden sıfat alabilir.

- **Temiz** **havanın** **faydası** saymakla bitmez.
  sıfat tamlayan tamlanan

- **İşçilerin** **yorgun** **gözlerinde** arayın hayatın anlamını.
  tamlayan sıfat tamlanan

- **Yorgun** **gecelerin** aydınlık **sabahlarında** ulaşacağız düşlerimize.
  sıfat tamlayan sıfat tamlanan

► Tamlayan düşebilir.

- **Sesimizi** kimseye duyuramamıştık. ("bizim" tamlayan düşmüş.)
  tamlanan

- Bugün **kardeşi** bizde kalacaktı. ("onun" tamlayanı düşmüş.)
  tamlanan

- **Sesini** çok beğenmişler. ("onun" mu "senin" mi? Tamlayanın düşmesi anlam belirsizliğine yol açmış.)
  tamlanan

► Tamlanan eki düşebilir.

- Sizin **araba** yine su kaynatmış. ("sizin araba-**nız**")
  tamlayan tamlanan

- Bugün bizim **sokağa** su verilmeyecekmiş. (bizim sokak-**ımız**")
  tamlayan tamlanan

► Tamlayan eki "-ın, -in" yerine "-dan, -den" eki gelebilir.

- Kitaplar-**dan** bir kısmı bu bilgiyi vermiyor.
- Sorular-**dan** bazılarında zorlandık.

2. BELİRTİSİZ İSİM TAMLAMASI

► Tamlayanın ek almadığı, sadece tamlananın "-ı, -i" ekini aldığı isim tamlamasıdır.

Tamlayan	Tamlanan
İsim	İsim
-	-ı/-i

- okul müdür-**ü**
  tamlayan tamlanan
- bayram sevinç-**i**
  tamlayan tamlanan
- çay saat-**i**
  tamlayan tamlanan
- yaşama sanat-**ı**
  tamlayan tamlanan
- sınıf başkan-**ı**
  tamlayan tamlanan
- sınav heyecan-**ı**
  tamlayan tamlanan

► Tamlayanla tamlanan, farklı anlam ilgileriyle birbirine bağlanır.

- okul müdürü → tür
- sel felaketi → neden
- ayva reçeli → ham madde
- keçi inadı → benzetme
- Çubuk turşusu → yer, özgü

► Tamlayanın önüne gelen sıfat -genellikle- tamlamanın tamamını belirtir.

- **yeni** giysi dolabı
- **Eski** Devlet Bakanı
- **çıkmaz** sokak tabelası (istisna)
- **kareli** masa örtüsü
- **kırmızı** mercimek çorbası (istisna)

► Tamlayan cümle olabilir.

- Düşman şehre yaklaşıyor **haberi**, askerler arasında hızla yayıldı.
  tamlayan (cümle) *tamlanan*
- Seni seviyorum **sözü** kime iyi gelmez ki?
  tamlayan (cümle) *tamlanan*

► Tamlayan ya da tamlanan isim-fiil olabilir.

- **gül me** krizi
- **sev mek** zamanı
- çocuk **bak mayı**
- **oku ma** bayramı
- çocuk **gül üşü**

► "kendi" zamiri dışında zamirle tamlama kurulmaz.

- **kendi** hata(s)ı
- **kendi** sorumluluk-u

3. ZİNCİRLEME İSİM TAMLAMASI

► En az üç ismin anlam ilgisiyle bir araya gelerek oluşturduğu isim tamlamasıdır.

- vişne reçelinin kokusu
- belediye başkanının makam aracı
- şehrin sorunlarının çözümü
- başkanın pahalı aracı (Arada sıfat var, zincirleme isim tamlaması değil.)

► En az iki isim tamlaması iç içe geçmiştir.

- **kahve fincanı**nın desen-i
  belirtisiz i. t. / *tamlayan (belirtili i.t.)* — *tamlanan*
- sokak satıcısının **sesi**(n)**in hüzn-ü**
  belirtisiz i. t. / *tamlayan (belirtili i.t.)* — *belirtisiz i. t.* / *tamlanan*

TAMLAMALAR

ETKİNLİK

a. Aşağıdaki cümlelerde yer alan tamlamaları bulup çeşitlerini yazınız.

1. Bu evin bostandan bozma güzel bir bahçesi vardı.
   ⇨ .....
2. Yayın hayatına İstanbul'da başlamış, zamanla Anadolu'yu da görmüştü.
   ⇨ .....
3. Donanma gemilerinin kamaralarında şemsiye ile oturduklarını işitirdik.
   ⇨ .....
4. Okula hâlâ bir dünya haritası göndermemişlerdi.
   ⇨ .....
5. Çamlığın ücra ve gölgelik yerlerine banklar koyacaklar.
   ⇨ .....
6. Gözlerinin derinlikleri sonsuz, nemli ve ateşle patlıyordu.
   ⇨ .....
7. Kendine ait bir şeyi ezdiği için zaferin acı tortusunu da hissediyordu.
   ⇨ .....
8. Onu en çok para meseleleri düşündürüyordu.
   ⇨ .....
9. Yunan ordusu bütün Anadolu'da, Trakya'da, Bursa'da görünüyordu.
   ⇨ .....
10. Yağmur sicim gibi yağıyor, çamur dereleri akıyordu.
    ⇨ .....

b. Aşağıdaki parçada yer alan isim tamlamalarını bulup çeşitlerini yazınız.

1. Kirli bir sokaktan geçip köşkün merdivenlerini tırmandım. İlk bakışta hepsi birbirine benzeyen kapıların arasında düz tahta kapıyı tanıdım. Çaldığım kapı açıldığında az evvel yaşadığım keşmekeşten eser kalmamıştı. Zevkli döşenmiş bir evin odasında bulmuştum kendimi. Yemyeşil bahçeden taşan huzur, geniş pencerelerden ayaklarımın dibine doğru uzanıyordu.

2. Uzay çalışmalarının son yıllarda hız kazanması, ülkelerin bu alana yaptığı yatırımları önemli ölçüde artırmıştır. Bu durum, uzay araştırmalarının hayatımızdaki yerinin giderek büyüdüğünü gösteriyor. Uzay keşifleri için harcanan bütçelerde genel bir artış gözleniyor ancak farklı programlar arasında ayrılan fonlarda belirli bir denge söz konusu.

3. Herkesin yüreğinde, geçmişe bakan bir pencere vardır. Hayatın hengâmesinden fırsat buldukça bu pencereden seyrederiz eski günleri. Bir sabahçı kahvesi misali camlarındaki buğuya, eski zaman melodileri eşlik eder her daim. Geçmişe özlem bahsi açılınca ilk sırayı çocukluk alır. Sokaklarda oynadığımız oyunları özleriz: saklambaç, beştaş, çelik çomak... Tüplü televizyonları özleriz, eski misafir odalarını, gaz lambasını...

ZARF (BELİRTEÇ)

► **Eylemin, eylemsinin, sıfatın ya da zarfın** anlamını **durum, nitelik, zaman, miktar, yer-yön ve soru** bakımından tamamlayan sözcüklere **zarf (belirteç)** denir.

► Bir sözcüğün zarf olup olmadığına bakarken sözcüğün cümledeki işlevini ve diğer sözcüklerle olan ilişkisini göz önünde bulundurmalıyız.

- Sonunda yarışta **hızlı** bir **araba** gördük.
  sıfat *isim*
- Yeni aldığı araba **hızlı** **gidiyor**.
  zarf *fiil*
- **Hızlı** **konuştuğunuzda** sizi anlamıyorum.
  zarf *fiilimsi*
- Araba sandığımdan da **hızlıydı**.
  isim
- **Çok** **söz** yalansız olmaz.
  sıfat *isim*
- Sözlerinin **çoğu** yalandı.
  zamir
- Adam, **çok** **konuşuyordu**.
  zarf *fiil*
- Çocuk **çok** **ağlayınca** üzüldüm.
  zarf *fiilimsi*

Dikkat

► **Zarflar, sıfatlarla karıştırıldığı için ÖSYM tarafından sıkça sorulur.**

► **Sıfatlar, ismi niteleyip belirtirken zarflar, eylem ya da eylemsiyi belirtir.**

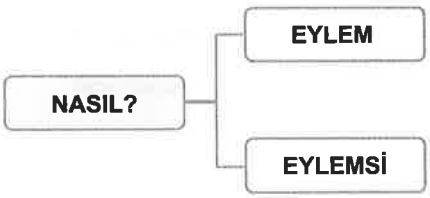
- **Güzel** günler göreceğiz.
  sıfat *isim*
- **Nasıl** bir hayatın var?
  sıfat *isim*
- Toplantıda **güzel** konuştunuz.
  zarf *eylem*
- **Nasıl** geldin bu saatte?
  zarf *eylem*

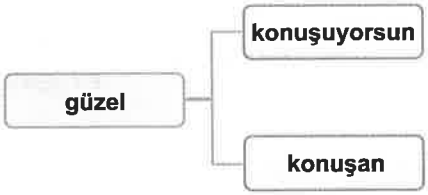
1. DURUM ZARFI

► Eylemin, eylemsinin gerçekleşme şeklini bildiren zarflardır.

► Eylemin, eylemsinin yapılış biçimini anlatır.

► Eyleme, eylemsiye yöneltilen "**nasıl**" sorusuna yanıt olur.

- Yavaş *durum zarfı* yürüyelim *eylem* de bize yetişsinler.
- Başından geçen olayları **güzelce** *durum zarfı* **anlattı** *eylem*.
- Bize verilen görevi **başarıyla** *durum zarfı* **tamamlayıp** *eylemsi* bitirdik.
- Sizinle **konuşarak** *durum zarfı* **anlaşabileceğimizi** *eylemsi* düşünüyoruz.
- Çocuklar odalarında **sessiz sessiz** *durum zarfı* **oynuyorlar** *eylem*.

Karıştırma

► **"nasıl" sorusunu isme yöneltirsek alacağımız yanıt SIFAT, eyleme ya da eylemsiye yöneltirsek alacağımız yanıt ZARF olur.**

- Kadın, derin *sıfat* düşüncelere *isim* daldı. (Nasıl düşünce?)
- Kadın derin *zarf* düşünüyor *eylem*, erkek umursamıyordu. (Nasıl düşünüyor?)

► Durum zarfları, eylemi eylemsiyi "**kesinlik, yineleme, olasılık, yaklaşıklık, sınırlama, üleştirme, dilek, varsayım...**" anlamlarıyla da niteler ve kimi kaynaklarda bu anlamlara göre de isimlendirilebilir.

- Bu konuda **belki** sizin de fikrinizi alırım. (**olasılık**)
- Onunla **asla** konuşmam. / **Mutlaka** konuşalım. / **Kesinlikle** gelmiyormuş. / **Hiç** konuşmamışlar. / **Asla** unutmayacağım. (**kesinlik**)
- Bize **yine** gelin. / **İkide bir** seni soruyor. / **Tekrar** görüşelim. / Burada **bir daha** yemek yemeyelim. / **Daima** evde misafir vardı. (**yineleme**)
- **Keşke** bizimle gelseniz. / **Umarım** bu yıl yerleşirim. (**dilek**)
- **Artık** görüşmeyelim. / **Bundan sonra** aramasın. (**sınırlama**)
- **Tut ki** Ankara'da okuyorsun. / Üniversiteye gittiğini **varsayalım**. (**varsayım**)
- **İşte** gidiyorum çeşm-i siyahım. (**gösterme**)

2. ZAMAN ZARFI

► **Eylemin, eylemsinin gerçekleşme zamanını bildiren zarflardır.**

► Eylemin, eylemsinin ne zaman yapıldığını anlatır.

► **Eyleme, eylemsiye yöneltilen "ne zaman"** sorusuna yanıt olur.

- Toplantı yarın yapılacakmış.
- Şimdi sizi arıyordum.
- Bugün istediğimiz kadar çalışamadık.
- Sizinle haftaya güzel bir yemek yiyelim.
- Gün doğarken yola çıkardık.

Karıştırma

► **Zaman bildiren sözcükler, cümlede her zaman zaman zarfı olmaz. Bunu görebilmek için cümledeki bağlamdan yola çıkmalı, ezber yapmamalıyız.**

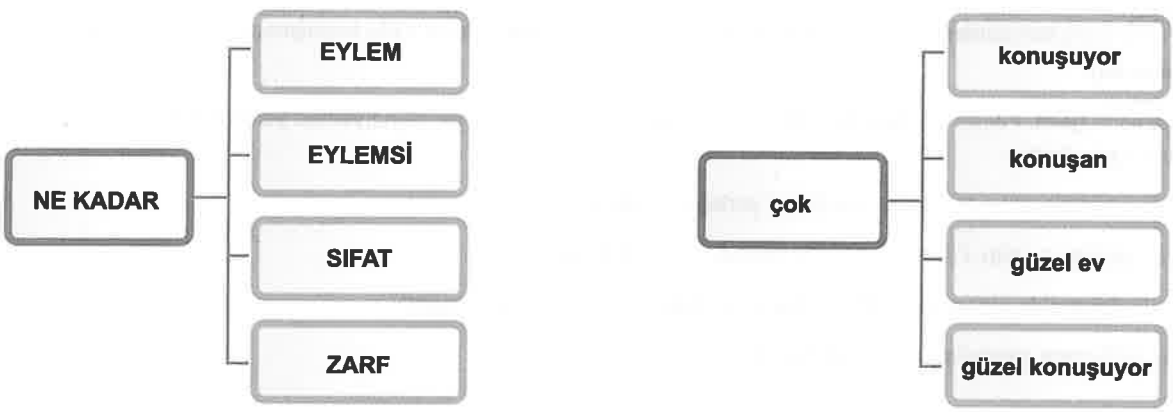
► **Zaman bildiren sözcük; eylemin ya da eylemsinin gerçekleşme şeklini bildirirse "zaman zarfı", bir zaman kavramını karşılarsa "isim"dir.**

- Gece, büyük bir sesle uyandık. (Ne zaman uyandık?)
  zaman zarfı
- Onlarla akşam buluşalım mı?(Ne zaman buluşalım?)
  zaman zarfı
- Gece, seni bana hatırlatır. (Seni bana hatırlatan şey ne?)
  isim
- Bir sis gibi çöküyor şehrin üstüne akşam. (Çöken ne?)
  İsim

3. MİKTAR (AZLIK-ÇOKLUK) ZARFI

► **Eylemin, eylemsinin, sıfatın, zarfın miktarını bildiren zarflardır.**

► **Eyleme, eylemsiye, sıfata ve zarfa** yöneltilen "ne kadar" sorusuna yanıt olur.

- Dünkü oyunda çok güldük.
  miktar z. eylem
- Hafta sonu hiç çalışamadım.
  miktar z. eylem
- Bugünlerde az yemeliyim.
  miktar z. eylem
- Karşılaştıklarında pek konuşmuyorlar.
  miktar z. eylem
- Biraz uyursam kendime gelirim.
  miktar z. eylem
- Bayağı beklediğini söyledi.
  miktar z. eylemsi
- Epey başarılı bir film izledik.
  miktar z. sıfat isim

Sen de epey sabırsız davradın.
miktar z. zarf eylem

Dikkat

"en" ve "daha" sözcükleri sıfatı, adlaşmış sıfatı ve zarfı "üstünlük" anlamında derecelendirir. Bu durumda bu sözcükler, "üstünlük/derecelendirme zarfı" olarak adlandırılır.

- Bu mercan resifi, en büyük resiflerden biri.
  der. zarfı sıfat isim
  ("en üstünlük" anlamında)
- Üniversiteye gitmenizi en çok ben isterim.
  der. zarfı zarf eylem
  ("en üstünlük" anlamında)
- Takımdaki en güçlüyü sakatladılar.
  der. zarfı adlaşmış sıfat
  ("en üstünlük" anlamında)
- Bu kitap daha güzel sözleri hak ediyor.
  der. zarfı sıfat isim
- Bu mantıdan daha çok yemeyin.
  der. zarfı zarf eylem
- Senden daha güzelini görmedim.
  der. zarfı adlaşmış sıfat

4. YER-YÖN ZARFI

► Eylemi, eylemsiyi yön bildirerek tamamlayan zarflardır.

► Eyleme ve eylemsiye yöneltilen "nere" sorusuna yanıt olur.

- Günlerdir aşağı inmiyorum.
  yer-yön zarfı
- Eşyaları yukarı çıkaralım mı?
  yer-yön zarfı
- İçeri girmek ister misiniz?
  yer-yön zarfı
- Biraz dışarı çıkalım da hava alalım.
  yer-yön zarfı
- Arabayı biraz ileri alalım.
  yer-yön zarfı
- Benim geri döneceğimi düşünmemiş.
  yer-yön zarfı

Karıştırma

► **Yer-yön bildiren sözcük, eylemi ve eylemsiyi belirtirse zarf, ismi işaret yoluyla belirtirse sıfat, isim çekim eki alırsa (ileriye, geriye, aşağıya, yukarıya, içeriye, dışarıya, öteye, beriye...) isim olur.**

- Çocuklar oynamak için **yukarı** *zarf* çıktı. *eylem*
- Çocukları **yukarıya** *isim* çıkardım.
- Dün **yukarı** *sıfat* katı *isim* su bastı.

5. SORU ZARFI

► Eylemi, eylemsiyi soru yoluyla bildiren zarflardır.

► Soru zarflarına verilecek yanıt da bir zarftır.

► **"nasıl, ne kadar, ne zaman, nere, niçin, neden, niye, ne..."** sözcükleri eyleme ve eylemlesiye "durum, miktar, zaman, yer-yön, gerekçe..." yönleriyle soru sorduğunda soru zarfı olur.

- Bu havada oraya **nasıl** *soru zarfı* gideceksiniz? *eylem* → **Yürüyerek** *zarf* gideceğiz. *eylem*
- Yıldızeli'nden **ne zaman** *soru zarfı* taşındınız? *eylem* → **Otuz beş yıl önce** *zarf* taşındık. *eylem*
- Çocukları **ne kadar** *soru zarfı* seviyosunuz? *eylem* → **Çok** *zarf* seviyorum. *eylem*
- Yerdeki kolileri **nere** *soru zarfı* bıraktın? *eylem* → **Aşağı** *zarf* bıraktım. / **Aşağıya** *isim* bıraktım.
- Günlerdir **neden** bizimle konuşmuyorsun?
- **Niye** ders çalışmıyorsun evladım?
- **Ne** ağlıyorsun saatlerdir?
- Olayları **nasıl** *soru zarfı* gördüğünüzle *eylemsi* ilgileniyorum.

Dikkat

► **Bir cümlede soru zarfı olsa da soru anlamı olmayabilir:**

- Buraya kadar **nasıl** geldiğinizi anlatmadınız.
- Konuların **ne zaman** biteceğini çalışma programına yazdım.

► **Bir cümlede hem soru zarfı hem de başka bir soru sözcüğü bulunabilir:**

- Erzincan'da **ne kadar** kaldığını da anlattı **mı**? (Soru anlamı soru edatı olan "mı" ile sağlanmıştır.)
- **Nasıl** çalıştığınızı, **niçin** sağlıklı beslendiğinizi de yeni kitabınızda anlatacak **mısınız**? (Soru anlamı soru edatı olan "mı" ile sağlanmıştır.)

ZARF (BELİRTEÇ)

ETKİNLİK

Aşağıda verilen cümlelerdeki zarfları (belirteçleri) bulup çeşitlerini yazınız.

1. Okuduğun kitabı kendince yorumlamalısın. ⇨ .....
2. İleri biraz kalabalık görünüyor, burada beklesek. ⇨ .....
3. Yarına ertelediğimiz toplantıyı ona şimdi söyledim. ⇨ .....
4. Zehra hâlâ eve gitmemiş, ailesi epey telaşlanmış. ⇨ .....
5. Öğretmenimin sözünü hep hatırlıyorum, o günleri hiç unutmuyorum. ⇨ .....
6. Cildinde sanki gül şeklinde lekeler oluşmuştu. ⇨ .....
7. Buradaki evleri yıkacaaklar, üstelik mahallenin planını değiştirecekler. ⇨ .....
8. Semiha'nın ikide bir aynı soruyu sorması hoşuna gitmemişti. ⇨ .....
9. Gözlüklü olan öylesine çalışıyor, zamanın geçmesini bekliyordu. ⇨ .....
10. Genç kadın o gün dışarı erkenden çıkmak için işlerini çabucak bitirdi. ⇨ .....
11. Bu ilânı vermeye kendini yetkili görüyordu. ⇨ .....
12. O zaman fark edilmeyen şeyler birer birer gözüne görünüyordu. ⇨ .....
13. Her sorun karşısında dimdik durmayı kimden öğrendin? ⇨ .....
14. Suya balıklama atlayıp herkesi şaşırttı. ⇨ .....
15. Fabrika şefi, işçilerin yüzüne bakmaksızın ne zaman gidileceğini sordu. ⇨ .....
16. Enver Paşa birdenbire içeri girince askerler ansızın sustu. ⇨ .....
17. En sevdiği kitabı herkese tavsiye ediyor, övüyor da övüyordu. ⇨ .....
18. Adamı bir bohça gibi yerinden kaldırıp aşağı indirdiler. ⇨ .....
19. Birden tavanı kaplayan gövdesiyle gerindi. ⇨ .....
20. Bu konuları hafta sonu sizinle ayrıca konuşalım. ⇨ .....
21. İnsan, daha güçlü canlılara karşı tek başına kendini koruyamaz. ⇨ .....
22. Kendi varoluşunu maziyle tanımlayabileceğini düşünen yazara göre mazi, daima vardır. ⇨ .....
23. Müdür, geç kaldığınızı söylerken biz hızla ayağa kalktık. ⇨ .....
24. Çocukları eğlendirmek için ne zaman geleceksiniz? ⇨ .....
25. Yüzü sapsarı olmuş, belki korktuğu bir durum yaşadı. ⇨ .....

EDAT (İLGEÇ)

► Tek başına anlamı olmayan ancak isim ve isim soylu sözcük ve sözcük gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla ilişki kuran görevli sözcüklere **edat (ilgeç)** denir.

► Edatların cümle içinde kurdukları anlam ilişkileri geçicidir. Bunlar "**benzerlik, beraberlik, başkalık, miktar, sebep, amaç, vasıta, zaman, mekân, yön gösterme vb.**" ilişkileridir.

Türkçede en çok kullanılan edatlar:

gibi	**ile**	**mı/mi**	**ki**	**göre**	**için**
denli	bakarak	değin	kadar	nazaran	ilişkin
değil	**ait**	**üzere**	**-e karşı**	**-e rağmen**	**-e dair**
-e dek	**-e doğru**	**-den başka**	**-den dolayı**	**-den ötürü**	**-den beri**
diye	**dair**	**-e karşın**	**bakımından**	**-dan gayrı**	

► Kimi edatlar ile isim çekim ekleri arasında bir anlam benzerliği olabilir.

- Bu çantayı **sana** getirdim. Bu çantayı senin **için** getirdim.
- Gördüğüm arazi **toprakça** zengindir. / Gördüğüm arazi toprak **bakımından** zengindir.
- **Korktuğundan** sapsarı kesildi çocuk. / Korktuğu **için** sapsarı kesildi çocuk.

► Kimi edatlar yalın hâldedir, kimi edatlar, eklerle öbekleşir.

- Bizimle geliyor **mu**?
  yalın hâlde
- Söylesem de anlamaz **ki**!
  yalın hâlde
- Yağmur**dan dolayı** dışarı çıkamadık.
  ayrılma hâl eki ile öbekleşmiş
- Sabah**a karşı** yola çıkabildik.
  yönelme hâl eki ile öbekleşmiş
- Uyu**mak için** odasına gitti.
  isim-fiil eki ile öbekleşmiş

► Edatlar eklendikleri ad, sıfat, zamir gibi isim soylu sözcük ve sözcük grupları ile bir edat grubu oluştururlar; bu **edat grupları** cümlede isimlerden önce **sıfat**, sıfat ve zarflardan önce gelerek **zarf** görevi yaparlar. **İsim** çekim ekleri alarak **isim** gibi kullanılırlar.

- Çocuğun **inci gibi** dişleri vardı. *sıfat*
- Çocuğun dişleri **inci gibi** parlıyordu. *zarf*
- Çocuğun dişleri **inci gibiydi**. *isim*
- Ovada on beş yirmi **kadar** çadır vardı. *sıfat*
- On bardak **kadar** çay içip kalktı. *zarf*
- Hiçbir tiyatroda bu **kadarını** görmedim. *isim*

Karıştırma

► "ile (-le/-la)" sözcüğü kendinden önceki sözcüklerle anlam ilgisi kurarak cümleye "birliktelik, araç, vasıta..." anlamları katıyorsa **edat (ilgeç)**; sözcükleri, söz öbeklerini birbirine bağlıyorsa **bağlaçtır.**

ile ≠ ve edat

ile = ve bağlaç

- Tatilde ailesiyle (ailesi ile) Aydın'a gidecekmiş. ("birliktelik" anlamında → edat)
- Tatilde arabayla (araba ile) Aydın'a gidecekmiş. ("vasıta" anlamında → edat)
- Bu köprüden arabayla (araba ile) bisikletlerin geçişi daha kolay oluyor. (bağlama görevinde → bağlaç)

Karıştırma

► "ki" sözcüğü cümlenin sonunda yer alarak bulunduğu cümleye "pekiştirme, şüphe, yakınma, kınama gibi" anlamlar katıyorsa **edat (ilgeç)**; cümlenin içinde yer alarak sözcükleri, söz öbeklerini, cümleleri birbirine bağlıyorsa **bağlaçtır.**

- Acaba gelmez mi **ki**? (**edat**)
- Bunu bana bırakırlar mı **ki**? (**edat**)
- Böyle de olmaz **ki**! (**edat**)
- Sen **ki** koskoca dünyaya hükmettin! (**bağlaç**)
- Seni özelmiş **ki** buraya kadar gelmiş. (**bağlaç**)

Karıştırma

► "değil" sözcüğü cümlenin sonunda yer alıyorsa **edat (ilgeç)**; cümlenin içinde yer alarak yargıları birbirine bağlıyorsa **bağlaçtır.**

- Ben de hareket edecek hâlde **değilim**. (**edat**)
- Bu anı huzurla yaşamıyor **değiliz**. (**edat**)
- Kahramanlıklarının kendilerine **değil** millete, orduya ait olduğunu söylediler. (**bağlaç**)
- Yalnız bizim **değil** gençlerin de geleceği söz konusu. (**bağlaç**)

EDAT (İLGEÇ) **ETKİNLİK**

Aşağıdaki cümlelerde yer alan edatları bulup cümleye kattığı anlam ilgisini belirleyelim:

1. Yağmurun yağmasıyla trafik felç oldu.
   ⇨ .....
2. Konuşmasını yapmak için kürsüye çıktı.
   ⇨ .....
3. Deniz gibidir gökyüzü / Aldırma gönül aldırma
   ⇨ .....
4. Boyuna göre bir pantolon bulunca sevindi.
   ⇨ .....
5. Ben arkamı dönünceye kadar gitmiş.
   ⇨ .....
6. Bu konuyu benden başka anlayan yokmuş.
   ⇨ .....
7. Sadece kendine ait bir oda istiyordu.
   ⇨ .....
8. Akşama dek parayı bulup borcumuzu ödemeliyiz.
   ⇨ .....
9. Sınıfta on kadar öğrenci vardı.
   ⇨ .....
10. Kardeşinin boyu bana göre daha kısaydı.
    ⇨ .....
11. En zor günlerimde sen benim yanımda değildin.
    ⇨ .....
12. Sabaha kadar ağlasan da almaz ki!
    ⇨ .....
13. Bana göre bu adamdan bir şey olmaz.
    ⇨ .....
14. Parasızlığa rağmen istediği şehirde okumayı başardı.
    ⇨ .....
15. Çocuklar da okuldan geldi mi?
    ⇨ .....
16. Olaylara dair bir şey sorduğunu duymadık.
    ⇨ .....
17. Boğaza doğru uzun uzun sohbet ettik.
    ⇨ .....
18. Sen onlara bakarak daha anlayışlısın.
    ⇨ .....
19. Yağmur yağdı mı kimse dışarı çıkamıyor ki.
    ⇨ .....
20. Sana oku diye verdiğim kitapları okudun mu?
    ⇨ .....

BAĞLAÇ

► Tek başına anlamı olmayan; eş görevli sözcükleri, söz öbeklerini, cümleleri birbirine bağlayan ya da çeşitli anlam ilgileri kuran görevli sözcüklerdir.

- Yapay zekâ ile sahte (sözcük) **ve** gerçek (sözcük) algımız değişti.
- Sanatçının duyarlılığı (sözcük) **ve** okurun beklentisi (sözcük) bir noktada birleşir.
- Savaşçı kulağının farklı olduğunu düşündü (cümle) **ve** danışmanına ayaklarının ucuna basarak yürümesini söyledi. (cümle)

► **Cümledeki anlamlarına ve görevlerine göre Türkçede en çok kullanılan bağlaçlar:**

ve	**veya**	**ya da**	**ki**	**ile (-le, -la)**	**de/da**
ilâ	**meğer**	**velev ki**	**lakin**	**değil**	**yahut**
dahi	**bile**	**ancak**	**yalnız**	**ama**	**fakat**
oysa	**ne var ki**	**çünkü**	**zira**	**öyle ki**	**meğer ki**
söz gelimi	**örneğin**	**yoksa**	**hele**	**veyahut**	**yani**
oysaki	**hâlbuki**	**kâh... kâh**	**ya...ya...**	**hem...hem...**	**ister...ister**
gerek...gerek	**ya... ya da**	**hem...hem de**	**ne...ne de**		

- Gönüllerin hüzünleriyle zevklerinin birleştiği yerde başlar müzik.
- Âdetlerimizle birlikte seviçlerimiz **de** söndü.
- Bu yıl yedi **ilâ** sekiz günlük bir tatilim olacak.
- Biz gene dalgın **ve** hüzünlü hâlimizden sıyrılamıyorduk.
- Siz **dahi** gelseniz bizi yolumuzdan döndüremezsiniz.
- Dalıp gitmişti **ve** dudakları belli belirsiz bir gülümseme ile gerilmişti.
- Bu başarıda senin **de** katkın olduğunu unutmuyoruz.
- **Gerek** baba **gerek** ana tarafından Türkmen'miş.
- **Hem** sizleri göreyim **hem** bu haberi vereyim, dedim.
- **İster** tutumlu olsun **ister** har vurup harman savursun bize ne!
- **Ne** Ali'ye minnet et **ne** Veli'ye.
- Kadın **olsun** erkek **olsun** her ikisinin de aile birliğinde önemli görevleri vardır.
- **Ya** bu deveyi gütmeli **ya** bu diyardan gitmeli.
- **Ancak** on on beş adım attıktan sonra akıllarına çocuk geldi.
- Sizinle gelmek istiyor **fakat** bu aralar meteliğe kurşun atıyor.
- Konuşulanları yazacak oldu **ama** uyku bir yandan bastırdı.
- Bu düzenin değişmesi gerekiyordu **yalnız** önce anlayışı değişmeliydi.
- **Söz gelimi** Orhan Veli de dili en yalın hâliyle kullanmıştır.
- Sorunların çözümü için çaba sarf ediyor **ki** hepimizi tek tek arayıp konuşuyor.

► Bağlaçlar, eş görevli sözcükleri ve söz öbeklerini bağlarsa **bağlama grubu** yapar.

- Veli **ile** öbür bahçe sahipleri büsbütün susuz kaldı.
  (Sözcük-sözcük gruplarını bağladı. → bağlama grubu)
- Moleküler kimya, biyoloji **ve** genetik alanlarında çalışmalar yapmaya devam ediyor.
  (Sözcük-sözcük gruplarını bağladı. → bağlama grubu)
- **Ne** bilimsel çalışmaları **ne de** sahadaki uygulamaları takip edebiliyoruz.
  (Sözcük-sözcük gruplarını bağladı. → bağlama grubu)

► Bağlaçlar, cümleleri birbirine bağlarsa **bağlı cümle** yapar.

- Hakikaten buradan gidecekmiş gibi konuşuyor **ve** bu ikisinin de hoşuna gidiyordu.
  (Cümleleri bağladı. → bağlı cümle)
- Bu çöküntünün sebebini aradı **ama** hiçbir gerekçe bulamadı.
  (Cümleleri bağladı. → bağlı cümle)

ÜNLEM

► İnsanın ruh dünyasındaki duygu ve heyecanları dışa vurmaya, bir yönü ile de tabiattaki çeşitli ses ve olayları taklit yolu ile adlandırmaya yarayan sözcüklerdir.

- İlk hedefiniz Akdeniz'dir: **İleri!**
- **Haydi** artık gidelim!
- **Vay canına** ne yağmurdu!
- Sağ ol **be** Esma Abla! İçim yanmıştı.
- **Aferin** Aliço'ya!
- **Ohoo!** Siz geleceksiniz de yola çıkacağız...
- Çay mı, **hay yaşasın!**
- Kader bu **abe kader!**
- **Hıh!** Bu çetelerle mi savaş kazanacaksınız?
- **Hah**, geliyorlar bak!
- **Aman** dikkatli basınız!
- **Vah zavallı**, demek öksüz kaldı!
- **Aaa!** Ben Kerim Bey sanmıştım! **Affedersiniz!**
- **Ohh!..** Cennet bu kadar güzelse yaşadık.
- **Ey** hanların gönlümü sızlatan duvarları!

► Ünlemler, tek başlarına kullanılabildikleri gibi bir isim ögesi ile birleşerek **ünlem grubu** da oluştururlar.

- Hey gidi!
- Vay canına!
- Yeter be!
- Tövbe tövbe!

► Aslında ünlem olmayan ancak yer yer duygusal anlamlar yüklenerek ünlem olarak kullanılan sözcükler de vardır:

- **Dikkat**, düşeceksin!
- **Zavallı**! Ne söylediğinin farkında bile değil.
- Sınav başladı. **Başarılar!**
- Çok anlayışlısın, **maşallah!**

Dikkat

► Ünlemler, isim çekim eki aldıklarında adlaşır.
- Kazadan sonra arabanın **ahı** gitmiş.

EDAT İLGEÇ - BAĞLAÇ - ÜNLEM

ETKİNLİK

Aşağıda verilen cümlelerde altı çizili sözcüklerin türlerini belirtilen yere yazınız.

1. Öğrenciler de sabahlara kadar çalıştı, sonunda başarılı oldular.
2. Ne geldi aradı ne de bir haber gönderdi.
3. Ah! O eski günleri ne çok özlüyorum, bir bilsen!
4. Onunla konuşmak bana iyi geliyor, onun gibi düşünen insanlar az çünkü.
5. Bu tartışmanın kazananı olmaz sadece kaybedeni olur bana göre.
6. Bir de etkinliklere katılmak istemediğini söyledi, dersler dışında hiçbir şeyle ilgilenmiyor.
7. Pikniği iptal ettik, yağmurdan dolayı herkes evine erken döndü.
8. Duyunca çok şaşırdım, ey kalbim nasıl da kırıldı ansızın!
9. Geri dönmedi hâlâ, ona rağmen umutla bekliyoruz.
10. Ya sinemaya gidelim ya da sahilde yürüyüş yapalım.
11. Okuduğum kitaplarla gerçek hayat arasında her zaman bir bağ kurarım.
12. Gelecekti fakat son anda planını iptal etmek zorunda kaldı.
13. Of! Bütün gün çalıştım ama hâlâ işin yarısına bile gelemedim.
14. İşe yeniden alışmak zordu hepimiz için, tatilden sonra kimse toparlanamadı.
15. Kurallara uyarak hareket ettiğini söyledi ama kimseyi kurallara uyduğuna ikna edemedi.
16. Projelerin teslimi gerekiyor, unutmayın yıl sonuna kadar her şey tamamlanmalı.
17. Kitabın konusunu ve kurgusunu çok beğendi ama yazarın üslubunu değil.
18. Eyvah, sınavın tarihini tamamen unutmuşum, ne yapacağım şimdi?
19. Yemek yaptım, sofrayı kurdum ve seni beklemeye başladım.
20. Sınav sorularıyla konunu pekişmesini sağladık mı?
21. Hem kitabı okudu hem uzun uzun notlar çıkardı.
22. Ne yazık ki, verdiğimiz emeklerin karşılığını alamadık bu projede de.
23. Aman dikkat et, bu yokuşta frenler tutmayabilir!
24. İstanbul'da değil İzmir'de daha mutlu olduğunu söyledi.

İSİM SOYLU SÖZCÜKLER - KARMA ETKİNLİK

5. Aşağıda verilen parçalarda altı çizili sözcük ve söz gruplarının türlerini yazınız.

1. Edebî eser okumayı, bilgi vermediği için zaman kaybı sayan okurlarla muhakkak karşılaşmışızdır. Bu okurlar, edebiyatı sıkıcı veya bilgilenmeye aykırı gördükleri için bilgiye kestirmeden ulaşan kitapları bulup okumak isterler. Bu yüzden edebiyat okumalarını gereksiz görüp, ciddi bir yanılgıya düşüp çalışmalarını başka alanlara yönlendirirler. Kuşkusuz her emek gibi okuma da bir hedefe yöneliktir.

2. Mezarlık yolu hiç de sessiz bir yol değil. Bir motorun patpatı, kuş sesi, arı, sinek vızıltısı, denizin çakıla serilişi, konuşa konuşa geçenlerin bazen neşeli bazen hüzünlü sesleriyle dolu. Yürürken eşek nanelerinin kırmızı çiçekleri, katırtırnaklarının parlak sarısı, yaban turplarının, ballıbabaların, çalısüpürgelerinin, devedikenlerinin, karabaşların parıltısı dikkatinizi çekiyor.

3. Doğru ve güzel, aynı şeyler değildir. Doğru, akla hizmet eder, genel ve soyuttur. Oysa güzel, duygularımıza ve hayal gücümüze hitap eder ve somuttur. Bazı doğrular güzeldir ama bazıları hayranlık, heyecan ve coşku uyandırmadığı için güzel bulunmaz. Matematikte, fizik ve kimyada karşımıza çıkan birçok doğru vardır ama bunların "güzel" ile bağlantısı pek yoktur. Bazen doğrulukla ilgisi olmayan, hayal gücü ile yapılan eserler güzeldir.

4. Güneş çok geç battığı için dantel kıyıların güzelliğini doya doya seyretmek mümkün oluyor. Yeşillin tüm tonlarını barındıran bu fiyortlar, cennetin tarifine uyuyor. Dağların zirvelerindeki karların suyundan oluşan şelaleler, köpük köpük suları ve şırıl şırıl sesleriyle görüntüye güzellik katıyorlardı. Her fiyortta, 5-10 evden oluşan bir köy görüntüye giriyordu. Rengârenk boyanmış evler, rüyalarımı süsleyen evlerle tıpatıp uyuşuyordu.

İSİM SOYLU SÖZCÜKLER - KARMA

ETKİNLİK

Aşağıda verilen cümlelerdeki altı çizili sözcüklerin türlerini yazınız.

1. Gecenin **geç** ve yıldızsız bir saatinde gökyüzüne baktı.
2. Çok **geç** kalktığını, saate bakınca anladı ne yazık ki.
3. Eski güzel günlerdeki gibi, **gece** sakin ve huzur vericiydi.
4. Çocukluk yıllarımda, yalnız **gece** oynatılan kuklalar vardı.
5. Arabayı koştururken boynundaki ziller **güzel** şıngırdıyordu atın.
6. İnan ki senin **güzel** hatırın olmasa bu işe kesinlikle girişmezdim.
7. **Çok** beğendiği ve sevdiği hâlde yine de almadı o elbiseyi.
8. Çalışırken **çok** zorlansam da emeklerimin karşılığını aldım.
9. Çekmecesindeki deftere ne **delice** fikirler yazmıştı, kim bilir.
10. Mesleğini **delice** seviyor ve kariyer basamaklarını bir bir tırmanıyordu.
11. **Başka** filmler de izledim ama bunu dahaa çok beğendim.
12. Bu etkinlikten **başka** birine katılacağımızı sanmıyorum.
13. İlkokul öğretmenimin yeri bende hep **başkadır**.
14. Gece içtiğim çay artık bana **fazla** geliyor.
15. **Fazla** mal göz çıkarmaz diyerek her bulduğu parayı kenara atıyordu.
16. Sizin **hangi** evde oturduğunuzu bilmediğini söyledi.
17. Çocukları bugün **hanginiz** bahçeye çıkaracak?
18. Batı medeniyeti **ile** aramızda köprü kurmaya çalışıyoruz.
19. Batı medeniyeti **ile** Doğu kültürü pek çok konuda atbaşı gider.
20. Günümüzde çocukların **değil** daha çok ailelerin destek almaya ihtiyacı var.

EYLEM SOYLU SÖZCÜKLER

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
TYT	–	–	–	1	–	1
MSÜ	1	1	1	1	1	1

Bu üniteden en çok gelen soru kökleri:

- ▶ Bu parçada altı çizili fiilimsilerden hangisinin türü diğerlerinden farklıdır?
- ▶ Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil örneği vardır?
- ▶ Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde fiilimsi yoktur?
- ▶ Bu parçada numaralanmış sözcüklerden hangileri fiilimsidir?
- ▶ Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde sıfat-fiil yoktur?

EYLEM (FİİL)

ZEDUVA

- ▶ İş, oluş, hareket bildiren; kip ve kişi eki alarak çekime giren sözcüklere eylem (fiil) denir.
- ▶ "-mek, -mak" ekini alabilir.
  - ▸ gel-, sev-, oku-, git-, bak-, ak-... → Fiil Kökü
  - ▸ oku-t-, sev-in-, anla-ş-, bak-tır-... → Fiil Gövdesi (Fiil Kökü + FFYE)
  - ▸ ev-len-, su-sa-, yol-cu-la-... → Fiil Gövdesi (İsim Kökü + İFYE)

ANLAMLARINA GÖRE EYLEMLER (FİİLLER)

İŞ (KILIŞ) EYLEMİ	DURUM EYLEMİ	OLUŞ EYLEMİ
Nesne alabilen eylemlerdir.	Nesneye ihtiyaç duymayan, öznenin içinde bulunduğu durumu anlatan eylemlerdir.	Öznenin kendi iradesi dışında gelişen eylemlerdir.
"neyi, kimi" sorularına yanıt verir.	"neyi, kimi" sorularına yanıt vermez.	"kendi kendine" anlamı vardır. "Dönüşüm-değişim" söz konusudur.
anlamak sevmek	oturmak uzanmak	Saçları ağarmış. Boyu uzadı.
okumak bilmek	uyumak gülmek	Çiçekler büyüyor. Demir paslanmaz.
tanımak yıkamak	ağlamak yürümek	Elmalar çürümüş. Ağaçlar yeşerir.

EYLEMDE ÇEKİM (FİİL ÇEKİMİ)

Kip ve kişi eki alarak çekime giren eylemlere (fiillere) "çekimli eylem (fiil)" denir.

EYLEMDE KİŞİ (ŞAHIS EKLERİ)	EYLEMDE KİP (KİP EKLERİ)		EYLEMDE OLUMSUZLUK	EYLEMDE SORU
	Haber (Bildirme) Kipleri	Dilek (Tasarlama) Kipleri	-me / -ma	mı/mi/mu/mü

Eylemde Kişi (Şahıs Ekleri)

► Eylemi kimin yaptığı ile ilgili bilgi verir.

► Şahıs (kişi) ekleri, -genellikle- kip eklerinden sonra gelir.

Şahıs (kişi) eklerinin farklı kiplerle çekimini görelim:

BEN	1. Tekil Kişi	gel-di-m	gel-(i)yor-um	gel-e-(y)-im
SEN	2. Tekil Kişi	gel-di-n	gel-(i)yor-sun	gel-e-sin
O	3. Tekil Kişi	gel-di	gel-(i)yor	gel-e
BİZ	1. Çoğul Kişi	gel-di-k	gel-(i)yor-uz	gel-e-lim
SİZ	2. Çoğul Kişi	gel-di-niz	gel-(i)yor-sunuz	gel-e-siniz
ONLAR	3. Çoğul Kişi	gel-di-ler	gel-(i)yor-lar	gel-e-ler
III. Tekil Kişi (O) eki yoktur.				

Eylemde Kip (Kip Ekleri)

► Eylemin gerçekleşme zamanı ya da tasarlanma durumu ile ilgili bilgi verir.

► Eylem kök ya da gövdelerine getirilir.

► Haber kipleri, eyleme zaman anlamı katar; dilek kipleri eyleme zaman anlamı katmaz.

Haber Kipleri

► Eyleme zaman anlamı katarak işin ne zaman yapıldığını anlatır.

► Fiil kök ya da gövdelerine gelir.

a. Görülen (Bilinen) Geçmiş Zaman: -dı /-di /-du /-dü; -tı /-ti /-tu /tü

► Eylemin, söyleyişten önce gerçekleştiğini bildirir.

► Eylemin yapıldığını **"görme, tanık olma"** ve bilimsel, tarihî metinlerde **"kesinlik"** anlamı vermek için kullanılır.

- Kamyonetin kasasına tüm kolileri koydular.
- Türkler, Anadolu'ya Orta Asya'dan göç etti.

anla-**dı**-m	anla-dı-n	anla-dı	anla-dı-k	anla-dı-nız	anla-dı-lar
sev-**di**-m	sev-di-n	sev-di	sev-di-k	sev-di-niz	sev-di-ler
oku-**du**-m	oku-du-n	oku-du	oku-du-k	oku-du-nuz	oku-du-lar
çöz-**dü**-m	çöz-dü-n	çöz-dü	çöz-dü-k	çöz-dü-nüz	çöz-dü-ler
anlaş-**tı**-m	anlaş-tı-n	anlaş-tı	anlaş-tı-k	anlaş-tı-nız	anlaş-tı-lar
kes-**ti**-m	kes-ti-n	kes-ti	kes-ti-k	kes-ti-niz	kes-ti-ler
okut-**tu**-m	okut-tu-n	okut-tu	okut-tu-k	okut-tu-nuz	okut-tu-lar
küs-**tü**-m	küs-tü-n	küs-tü	küs-tü-k	küs-tü-nüz	küs-tü-ler
Olumsuz Çekimi (-ma/-me) : sev-**me**-di-m, oku-**ma**-dı-n, çöz-**me**-di, anlaş-**ma**-dı-k, kes-**me**-di-niz, okut-**ma**-dı-lar					
Soru Çekimi (mı/mi/mu/mü) : anladı **mı**, sevdin **mi**, okudum **mu**, çözdük **mü**...					

b. Duyulan (Öğrenilen) Geçmiş Zaman: **-mış /-miş /-muş /-müş**

► Eylemin söyleyişten önce gerçekleştiğini bildirir.

► Eyleme "**başkasından duyma, başkasından öğrenme**" anlamı katar.

- Bizim takım, dünkü maçta yenil**miş**.

► Kimi cümlelerde eyleme "**sonradan farkına varma**" anlamı katar.

- Börek güzel ol**muş**, bir tabak daha alabilir miyim?

anla-**mış**-ım	anla-mış-sın	anla-mış	anla-mış-ız	anla-mış-sınız	anla-mış-lar
sev-**miş**-im	sev-miş-sin	sev-miş	sev-miş-iz	sev-miş-siniz	sev-miş-ler
oku-**muş**-um	oku-muş-sun	oku-muş	oku-muş-uz	oku-muş-sunuz	oku-muş-lar
çöz-**müş**-üm	çöz-müş-sün	çöz-müş	çöz-müş-üz	çöz-müş-sünüz	çöz-müş-ler
Olumsuz Çekimi (-ma/-me): sev-**me**-miş-im, oku-**ma**-mış-sın...					
Soru Çekimi (mı/mi/mu/mü): anlamış **mı**, görmüş **mü**, gelmiş **miyim**, okumuş **musun**...					

c. Şimdiki Zaman: -( )yor, -makta /-mekte

► İşle anlatışın aynı anda gerçekleştiğini, eylemin devam ettiğini bildirir.

► "-( )yor" ve "-mak/-mekte" olmak üzere iki tane şimdiki zaman kip eki vardır.

► "a/e" geniş ünlü ile biten sözcüklere "-( )yor" şimdiki zaman kip eki geldiğinde sözcüğün sonundaki "a/e" geniş ünlü daralarak "ı/i/u/ü"ye dönüşür:

- anla-yor → anlıyor
- özle-yor → özlüyor

► Ünsüzle biten bir sözcüğe "-( )yor" şimdiki zaman eki geldiğinde ünsüzle "-( )yor" eki arasına "ı/i/u/ü" yardımcı ünlüleri girer:

- gel-(i)yor
- sev-(i)yor
- bak-(ı)yor
- bil-(i)yor...

oku-yor-um	oku-yor-sun	oku-yor	oku-yor-uz	oku-yor-sunuz	oku-yor-lar
sev-(i)yor-um	sev-(i)yor-sun	sev-(i)yor	sev-(i)yor-uz	sev-(i)yor-sunuz	sev-(i)yor-lar
al-makta-(y)-ım	al-makta-sın	al-makta	al-makta-(y)-ız	al-makta-sınız	al-makta-lar
Olumsuz Çekimi (-ma/-me): oku-ma-yor-um (okumuyorum), sev-me-yor-sun (sevmiyorsun) al-ma-makta-(y)ım, sev-me-mekte-siniz...					
Soru Çekimi (mı/mi/mu/mü): okuyor **mu**, seviyor **musun**, anlıyor **muyuz**...					

d. Gelecek Zaman: -acak /-ecek

► İşin söyleyişten sonra gerçekleşeceğini bildirir.

anla-(y)-acak-ım	anla-(y)-acak-sın	anla-(y)-acak	anla-(y)-acak-ız	anla-(y)-acak-sınız	anla-(y)-acak-lar
sev-ecek-im	sev-ecek-sin	sev-ecek	sev-ecek-iz	sev-ecek-siniz	sev-ecek-ler
sor-acak-ım	sor-acak-sın	sor-acak	sor-acak-ız	sor-acak-sınız	sor-acak-lar
çöz-ecek-im	çöz-ecek-sin	çöz-ecek	çöz-ecek-iz	çöz-ecek-siniz	çöz-ecek-ler
Olumsuz Çekimi (-ma/-me) : anla-ma-(y)-acak-ım, sev-me-(y)-ecek-sin...					
Soru Çekimi (mı/mi/mu/mü): anlayacak **mı**, sevecek **misin**, soracaklar **mı**, çözecek **miyiz**...					

e. Geniş Zaman: -( )r

► Eylemin sürekli, her zaman yapıldığı anlamını verir.

► Geniş zaman kipinin olumsuz çekimi "-maz/-mez" eki ile yapılırken I. Tekil ve I. Çoğul kişinin olumsuz çekimi "-ma/-me" ile yapılır.

- gel-me-m
- gel-me-(y)-iz
- gel-mez-sin
- gel-mez-siniz
- gel-mez
- gel-mez-ler

► Ünsüzle biten bir sözcüğe "-( )r" geniş zaman eki geldiğinde ünsüzle "-( )r" eki arasına "a/e/ı/i/u/ü" yardımcı ünlüleri girer:

- bak-(a)r
- al-(ı)r
- yorul-(u)r
- sev-(e)r
- sev-(i)r
- gör-(ü)r...

anla -r-ım	anla-r-sın	anla-r	anla-r-ız	anla-r-sınız	anla-r-lar
sev-(e)r-im	sev-(e)r-sin	sev-(e)r	sev-(e)r-iz	sev-(e)r-siniz	sev-(e)r-ler
sor-(a)r-ım	sor-(a)r-sın	sor-(a)r	sor-(a)r-ız	sor-(a)r-sınız	sor-(a)r-lar
al-(ı)r-ım	al-(ı)r-sın	al-(ı)r	al-(ı)r-ız	al-(ı)r-sınız	al-(ı)r-lar
gel-(i)r-im	gel-(i)r-sin	gel-(i)r	gel-(i)r-iz	gel-(i)r-siniz	gel-(i)r-ler
Olumsuz Çekimi (-maz/-mez; -ma/-me) : gel-**mez**-sin, oku-**maz**-sınız, anla-**maz**-lar gel-**me**-m, git-**me**-m, sev-**me**-(y)-iz, oku-**ma**-(y)-ız					
Soru Çekimi (mı/mi/mu/mü): gelir **miyim**, alır **mısın**, büyür **mü**, okur **musunuz**...					

Dilek (Tasarlama) Kipleri

Eylemin hangi dilekle (tasarlama) ile yapıldığını bildirirken eyleme zaman anlamı katmaz.

a. Gereklilik Kipi: -malı /-meli

► Eyleme gereklilik anlamı katar.

anla-**malı**-(y)-ım	anla-malı-sın	anla-malı	anla-malı-(y)-ız	anla-malı-sınız	anla-malı-lar
sev-**meli**-(y)-im	sev-meli-sin	sev-meli	sev-meli-(y)-iz	sev-meli-siniz	sev-meli-ler
oku-**malı**-(y)-ım	oku-malı-sın	oku-malı	oku-malı-(y)-ız	oku-malı-sınız	oku-malı-lar
gel-**meli**-(y)-im	gel-meli-sin	gel-meli	gel-meli-(y)-iz	gel-meli-siniz	gel-meli-ler
Olumsuz Çekimi (-ma/-me) : gel-**me**-meli-(y)-im, oku-**ma**-malı-sın, anla-**ma**-malı, sev-**me**-meli-(y)-iz...					
Soru Çekimi (mı/mi): gelmeli **miyim**, almalı **mısın**, büyümeli **mi**...					

b. Şart Kipi: -sa /-se

► Eyleme şart anlamı katar.

anla-**sa**-m	anla-sa-n	anla-sa	anla-sa-k	anla-sa-nız	anla-sa-lar
sev-**se**-m	sev-se-n	sev-se	sev-se-k	sev-se-niz	sev-se-ler
oku-sa-m	oku-sa-n	oku-sa	oku-sa-k	oku-sa-nız	oku-sa-lar
gel-se-m	gel-se-n	gel-se	gel-se-k	gel-se-niz	gel-se-ler
Olumsuz Çekimi (-ma/-me) : gel-me-se-m, oku-ma-sa-n, anla-ma-sa, sev-me-se-k...					
Soru Çekimi (mı/mi) : gelsem **mi**, alsan **mı**, büyüsek **mi**...					

► Şart kip eki, sadece yüklemde değil cümlenin içinde de bulunabilir. Bu yüzden sadece yükleme bakarak kip eki aramak yanlıştır.

- Denklemi doğru kursan cevabı bulacaksın.
- Bu yoldan gitsek eve daha hızlı gideceğiz.

c. İstek Kipi: -a/-e

► Eyleme istek anlamı katar.

sev-e-(y)-im	sev-e-sin	sev-e	sev-e-lim	sev-e-siniz	sev-e-ler
al-a-(y)-ım	al-a-sın	al-a	al-a-lım	al-a-sınız	al-a-lar
gel-e-(y)-im	gel-e-sin	gel-e	gel-e-lim	gel-e-siniz	gel-e-ler
Olumsuz Çekimi (-ma/-me) : gel-me-(y)-e-(y)im, oku-ma-(y)-a -sın, anla-ma-(y)-a-lar, sev-me-(y)-e-lim...					
Soru Çekimi (mı/mi): geleyim mi, alalım mı...					

d. Emir Kipi:

► Eyleme emir anlamı katar.

► Emir kip eki yoktur.

► Fiil kök ya da gövdeleri çekime girmediğinde emir hâlindedir: gel, oku, sev, anla; okut, anlattır, evlen...

► Emir kipi çekiminde fiil kök ya da gövdesi sadece kişi eki alabilir.

► Emir kipi, I. Tekil (Ben) ve I. Çoğul (Biz) kişi çekimine girmez.

Ben	Sen	O	Biz	Siz	Onlar
-	sev	sev-sin	-	sev-in / sev-iniz	sev-sinler
-	al	al-sın	-	al-ın / al-ınız	al-sınlar
-	gel	gel-sin	-	gel-in / gel-iniz	gel-sinler
Olumsuz Çekimi (-ma/-me) : gel-me, sev-me-sin, gel-me-(y)-in, oku-ma-sınlar...					
Soru Çekimi (mı/mi): gelsin mi, alsınlar mı					

EYLEMDE KİP / ZAMAN / ANLAM KAYMASI

► Bir kip ekinin kendi anlamında kullanılmamasına **"kip / anlam / zaman kayması"** denir.

► Yüklemdeki kip eki her zaman kendi anlamında kullanılmayabilir. Yüklemdeki kip eki, başka bir kip ekinin yerine kullanılabilir.

- **Hafta sonu tüm sınıf sergiye gidiyoruz.** (Eylemde kullanılan kip eki, şimdiki zaman kip ekidir ancak bu ek, gelecek zaman kip eki "**-ecek**" anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır. Çünkü cümleden "hafta sonu" yapılacak bir eylem olduğu anlaşılmaktadır.)
- **Sabahları arkadaşlarımla spor yapıyorum.** (Eylemde kullanılan kip eki, şimdiki zaman kip ekidir ancak bu ek, geniş zaman kip eki "**-r**" anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır. Çünkü cümleden "sabahları" yapılan bir eylem olduğu anlaşılmaktadır.)
- **Sigortası 1999'da yatmaya başlar, böylece emekliliğe hak kazanır.** (Eylemde kullanılan kip eki, geniş zaman kip ekidir ancak bu ek, geçmiş zaman kip eki "**-dı, -mış**" anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır. Çünkü cümleden "1999'da" yapılan bir eylem olduğu anlaşılmaktadır.)

► Kip kayması, bir anlatım bozukluğu sayılmaz.

- "**Temmuz ayında büyük bir kampa katılıyoruz.**" cümlesinde kip kayması vardır ancak anlatım bozukluğu yoktur.

Karıştırma

Türkçede "-r, -maz/-mez, -acak/-ecek, -mış/miş, -dık/-dik" ekleri, farklı görevlerde kullanılabilir. Bu eklerin işlevini doğru bulmak için cümleyi okumakta fayda vardır.

-r, -mez/-maz, -acak/-ecek, -mış/-miş, -dık,-dik

Kip eki olarak kullanılır, yüklemde yer alır.	**Sıfat-fiil eki olarak kullanılır, ismi niteler ya da adlaşmış sıfat-fiil olur.**
Menfaatler baskın çıkar bu tür ilişkilerde. *Yüklem*	Lütfen burada çıkar ilişkilerine göz yummayın. *Sıfat-fiil İsim Yüklem*
Görünmez elbette buraya koyduğun vazo. *Yüklem*	Görünmez kazaların arttığını düşünüyorum. *Sıfat-fiil İsim Yüklem*
Çözülecek bu sorular akşam yemekten sonra. *Yüklem*	Çözülecek sorular hayli birikmiş. *Sıfat-fiil İsim Yüklem*
Onların da yıpranmış elbiseleri, yenisini alalım. *Yüklem*	Onların yıpranmış elbiselerini onardığını hiç görmedim. *Sıfat-fiil İsim Yüklem*
Biz de tanıdık yoldan geçen gençleri. *Yüklem*	Burada tanıdık insanlar olduğu için mutluyuz. *Sıfat-fiil İsim Yüklem*

EK-FİİL (EK-EYLEM): idi, imiş, ise

► Ek-fiil, Eski Türkçedeki "er-" "olmak" yardımcı fiilinin "er->ir->i-" değişimi ile ekleşmiş biçimidir.

► Ek-fiilin tek başına bir anlamı yoktur.

► Ek-fiilin iki görevi vardır:

1. **"idi, imiş, i-dir" ek-fiilleri isim ve isim soylu sözcüklere eklenerek** onları **yüklem** yapar. **"ise"** ek-fiili, isim ve isim soylu sözcüklere gelerek onları **yan cümlecik** yapar.

- Üniversiteyi okuduğum Trabzon, en sevdiğim şehirdi. (şehir-idi)
- Hepimizi derinden üzen, çocuğun kimsesizliğiydi. (kimsesizliği-y-idi)
- Bu zamana kadar neredeydin? (nerede idi-n)
- İşler, başta bu kadar karışık değilmiş. (değil-imiş)
- O gün anlamamıştım ama haklıymışsınız. (haklı-imiş-siniz)
- Bu sıcak yaz günlerinde en sevdiği şey uyumakmış. (uyumak-imiş)
- Yazar, iki yol arasında sıkışmış bir insandır. (insan-dır)
- Ben başarılıysam (başarılı-ise-m) bunda sizin de payınız var.
- O gün okuldaysak (okulda-ise-k) yanımıza gelebilirsiniz.
- Babası bu olan bitene razı değildi. (razı değil-idi)

2. **"idi, imiş, ise"** ek-fiilleri basit zamanlı (çekimli) eylemlere gelerek **birleşik zamanlı (çekimli) eylem** yapar.

► **Basit zamanlı (çekimli) eylem, tek kip eki almış eylemdir.**

Basit Zamanlı Eylem = Fiil kök / gövde + **Kip Eki** + Kişi Eki
1.zaman

- Dün akşam kardeşim seni **bekle-miş.** (Tek kipi eki almış.) ①
- Ne söylediğini bilerek **konuş-tu.** (Tek kipi eki almış.) ①
- Gerçekleri bir türlü **görmü-yor.** ①
- Maç hafta sonu **yapıl-acak.** ①
- Akşamları işten erken **çık-(a)r.** ①
- Gelecekte bu sorunların hiçbiri **kal-maz.** ①
- Soruları ünite bitiminde **çöz-meli-sin.** ①
- Bu akşam erken saatte size **gel-e-(y)-im.** ①
- Kar **yağ-sa** dışarı **çık-(a)r-ız.** ① ①

► **Birleşik zamanlı (çekimli) eylem, ek-fiil almış, iki zamanlı eylemdir.**

Birleşik Zamanlı Eylem = Fiil kök / gövde + Kip Eki + Ek-fiil (idi, imiş, ise) + Kişi Eki
1.zaman *2.zaman*

- Dün akşam kardeşim seni **beklemişti. (bekle-miş-idi)** ① ②
- Ne söylediğini bilerek **konuştuydu. (konuş-tu-idi)** ① ②
- Gerçekleri bir türlü **görmüyormuş. (görme-yor-imiş)** ① ②
- Maç hafta sonu **yapılacakmış. (yapıl-acak-imiş)** ① ②
- Akşamları işten erken **çıkarmış. (çık-(a)r-imiş)** ① ②
- Gelecekte bu sorunların hiçbiri **kalmazmış. (kal-maz-imiş)** ① ②
- Soruları ünite bitiminde **çözerse (çöz-(e)r-ise) netleri yükselir.** ① ②
- Bu akşam erken saatte bize geleydin **(gel-e-(y)-idi-n)** onu da **görürdün. (gör-(ü)r-idi-n)** ① ② ① ②
- Kar **yağsaymış (yağ-sa-(y)-imiş)** dışarı **çıkacakmış. (çık-acak-imiş)** ① ② ① ②

Basit zamanlı (çekimli) eylemi **BİRLEŞİK ZAMANLI (ÇEKİMLİ) EYLEM** yapar.

Fiil kök / gövde + Kip Eki + **Ek-Fiil**

gel-(i)yor → **geliyor idi** → **Birleşik zamanlı eylem** *(Hikâye birleşik zaman)*
1 *1 2*

sevecek → **sevecek imiş** → **Birleşik zamanlı eylem** *(Rivayet birleşik zaman)*
1 *1 2*

anladı → **anladı ise** → **Birleşik zamanlı eylem** *(Şart birleşik zaman)*
1 *1 2*

geliyor-dur → **Birleşik zamanlı eylem yapmaz.**
1

EK-FİİL

idi

imiş

ise

-dır / -dir

İsim ve isim soylu sözcüklere gelerek onları **YÜKLEM** yapar.

İsim / İsim soylu sözcük + **Ek-Fiil**

- **Her şeyde garip bir mazi kokusu vardı. (var idi)**
- **Dalış için orası tehlikeliymiş. (tehlikeli imiş)**
- **Şair, o dönem de oldukça yalnızdır.**
- **Hayallerimizden vazgeçmeye hazır değildik.**

Birleşik Zamanlı Fiillerin Çekimi

a. Hikâye Birleşik Zaman Çekimi: idi

idi: Hikâye Birleşik Zaman Çekimi		
oku-yor idi	okuyordu	Şimdiki zamanın hikâyesi
oku-du idi	okuduydu	Görülen geçmiş zamanın hikâyesi
okumuş idi	okumuştu	Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi
okuyacak idi	okuyacaktı	Gelecek zamanın hikâyesi
okur idi	okurdu	Geniş zamanın hikâyesi
okumalı idi	okumalıydı	Gereklilik kipinin hikâyesi
okusa idi	okusaydı	Şart kipinin hikâyesi
okuya idi	okuyaydı	İstek kipinin hikâyesi
oku	oku	YOK

b. Rivayet Birleşik Zaman Çekimi: imiş

imiş: Rivayet Birleşik Zaman Çekimi		
oku-yor imiş	okuyormuş	Şimdiki zamanın rivayeti
oku-du imiş	okuduymuş	Görülen geçmiş zamanın rivayeti
okumuş imiş	okumuşmuş	Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti
okuyacak imiş	okuyacakmış	Gelecek zamanın rivayeti
okur imiş	okurmuş	Geniş zamanın rivayeti
okumalı imiş	okumalıymış	Gereklilik kipinin rivayeti
okusa imiş	okusaymış	Şart kipinin rivayeti
okuya imiş	okuyaymış	İstek kipinin rivayeti
oku	oku	YOK

c. Şart Birleşik Zaman Çekimi: ise

ise: Şart Birleşik Zaman Çekimi		
oku-yor ise	okuyorsa	Şimdiki zamanın şartı
oku-du ise	okuduysa	Görülen geçmiş zamanın şartı
okumuş ise	okumuşsa	Öğrenilen geçmiş zamanın şartı
okuyacak ise	okuyacaksa	Gelecek zamanın şartı
okur ise	okursa	Geniş zamanın şartı
okumalı ise	okumalıysa	Gereklilik kipinin şartı
okusa	okusa	YOK
okuya	okuya	YOK
oku	oku	YOK

Dikkat

- **Fiillere olumsuzluk anlamı kazandırmak için kullanılan "-ma, -me" eki, ek-fiillerde kullanılmaz, ek-fiilin olumsuz biçimi "değil" edatı ile yapılır.**
- **"-dir,-dir" ek-fiili, "bildirme eki" olarak da geçer. Bu ek, fiillere geldiğinde birleşik zamanlı eylem yapmaz. Cümleye "tahmin, kesinlik, zaman" anlamı verir.**
  - Askerler o dönem de kararlılık **göstermektedir**. (kesinlik)
  - Bu yöreye herhâlde daha önce de **gelmişsindir**. (tahmin)
  - Sizin de **günlerdir** aramanızı bekledik. (zaman, "-dan beri" - zarf)
- **"-dir, -dır" ek-fiili, adlara gelen kişi ekleri** olarak şu şekilde karşımıza çıkar:
  - (Ben) yalnız-**ım** (Sen) yalnız-**sın** (O) yalnız-**dır**
  - (Biz) yalnız-**ız** (Siz) yalnız-**sınız** (Onlar) yalnız-**dırlar**

YAPISINA GÖRE EYLEMLER

BASİT YAPILI EYLEMLER

- ✔ Yapım eki almamış eylemlerdir.
- ✔ Çekim eki alabilirler.
  - gel, oku, sev, anla, git...
  - geldim, okumuşsun, anlamalıyız, yazıyorduk...

TÜREMİŞ YAPILI EYLEMLER

- ✔ İsim ya da fiillere gelen yapım ekleriyle türetilmiş fiillerdir.
- ✔ oku-**t**-du, sev-**dir**-miş-sin
- ✔ su-**sa**-(y)-acak, dert-**len**-dik...
- ✔ Akşamları işten erken çıkardı. (çık-**ar**-idi)
  f.k f.f ek-fiil
  y.e.

BİRLEŞİK YAPILI EYLEMLER

- ✔ Yardımcı Eylemle Kurulan Birleşik Eylemler
- ✔ Anlamca Kaynaşmış Birleşik Eylemler
- ✔ Kurallı Birleşik Eylemler

BİRLEŞİK YAPILI EYLEMLER

1. YARDIMCI EYLEMLE KURULAN BİRLEŞİK EYLEMLER

İSİM + etmek/eylemek/olmak/olunmak/kılmak/buyurmak	
SES OLAYI OLAN BİRLEŞİK EYLEMLER	**SES OLAYI OLMAYAN BİRLEŞİK EYLEMLER**
affetmek, hissetmek, halletmek, hallolmak, sırrolmak, kaybolmak, kaydetmek, addetmek...	alt etmek, arz etmek, dans etmek, el etmek, emir buyurmak, göç etmek, ilan etmek, kul etmek, kul olmak, terk etmek, var olmak, yok olmak, zapt etmek, hasta olmak, namaz kılmak, memnun olmak, telefon etmek, yardım etmek...
emretmek, keşfetmek, hapsetmek, hapsolmak, şükretmek, keşfetmek, resmetmek, vakfetmek...	
celbetmek, darbetmek, menolunmak, cemetmek, dercetmek, hamdetmek, katetmek...	

2. ANLAMCA KAYNAŞMIŞ BİRLEŞİK EYLEMLER

► Birleşik eylemi oluşturan sözcüklerden biri veya her birinin gerçek anlamından uzaklaşarak anlamca kaynaşmasıyla, yeni bir anlamı karşılamasıyla oluşan birleşik eylemlerdir.

- varsay-, vazgeç-, başvur-, öngör-...
- ele almak, baştan savmak, gözden düşmek, öne çıkmak...

3. KURALLI BİRLEŞİK EYLEMLER

1. YETERLİLİK EYLEMİ (Fiil + -ebil)	▸ sevebilirsin	▸ çözebilirim
2. TEZLİK EYLEMİ (Fiil + -iver)	▸ geliverin	▸ çözüver.
3. YAKLAŞMA EYLEMİ (Fiil + -eyaz)	▸ düşeyazdı	▸ öleyazdık.
4. SÜRERLİLİK EYLEMİ (Fiil + edur / -ekal / -egel)	▸ Siz gidedurun.	▸ Ardından bakakaldık.

EYLEMSİLER (FİİLİMSİLER)

► Eyleme getirilen eklerle isim, sıfat, zarf görevinde kullanılan sözcüklerdir.

Eylemsiler ile İlgili Bilmemiz Gerekenler:

► Eylemsiler; **isim, sıfat** ve **zarf**ın özelliklerini yüklenir ve cümlede bu türdeki sözcüklerle aynı görevde kullanılır.

► Eylemsiler, **eylemler gibi kip ve kişi eki alarak eylem çekimine girmez.**

► Eylemsi ekleri, **yapım eki** (fiilden isim yapım eki) olduğu için eylemsiler, yapısı bakımından **türemiş sözcük**tür.

► Eylemsiler, cümledeki **yargı sayısını artırır** ve **yan cümle** kurar. Bu özellik sayesinde yapısı bakımından **birleşik cümle** kurarlar.

► Eylemsiler, cümlede **özne, nesne, tümleç, yüklem** gibi görevlerde bulunabilirler.

► Eylemsiler, kendilerinden önceki sözcük ya da sözcük gruplarıyla öbekleşerek **eylemsi grubu (isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu)** oluşturabilir.

► Türkçede üç çeşit eylemsi vardır:

İSİM-FİİL (AD-EYLEM) → **SIFAT-FİİL (ORTAÇ)** → **ZARF-FİİL (BAĞ-FİİL / ULAÇ)**

- -ma/-me
- -mak/-mek
- -iş/-iş

- -an/-en
- -ası/-esi
- -maz/-mez
- -( )r
- -dık/-dik/-duk/-dük
- -acak/-ecek
- -mış/-miş/-muş/-müş

- -ıp/-ip
- -ınca/-ince
- -alı/-eli
- -ken
- -a/-e
- -madan/-meden
- -dıkça/-dikçe
- -arak/-erek
- -dığında/-diğinde
- -(r)...mez
- -maksızın/-meksizin

1. İSİM-FİİL (AD-EYLEM):

► Fiil kök ya da gövdelerinin karşıladığı oluş, kılış ve durumları; şahıs ve zamana bağlı olmadan gösteren eylem adlarıdır.

► Fiil kök ya da gövdelerine getirilen "**-ma/-me, -ış/-iş, -mak/-mek**" ekleriyle yapılan eylemsilerdir.

-ma/-me	-ış/-iş/-uş/-üş	-mak/-mek
Okumayı seviyorum.	Şiiri **okuyuşuna** hayran kaldık.	Kitap **okumak** da bir sanattır.
Beklemeye tahammülü yok.	Bu **bekleyişin** bir sonu olmalı.	Onu **beklemekten** başka çaremiz yok.
Titremesi geçmişti.	Çocuğun **titreyişi** içimi acıttı.	Hastalıkta **titremek**, önemli bir belirti.
Onun da **düşünme** becerisi gelişir.	Bizi **düşünüş** şekli çok inceydi.	**Düşünmek** için bizden zaman istedi.

► İsim-fiil, cümlede isim görevinde kullanıldığı için **isim çekim eklerini alabilir**.

▹ ağla-ma-(y)-ı, oku-ma(y)**a**, bak-ış-**ta**, bekle-mek-**ten**, nüfus art-ış-**ı-(n)ın**, gül-üş-**ler**, yaşa-mak-**idi**, dinlen-mek-**miş**...

► Cümlede **özne, nesne, tümleç, yüklem** görevinde yer alabilir.

▹ **Okumak**, beni dinlendiriyordu.
Özne

▹ Çocuklar, **okumayı** yeni söktü.
Belirtili Nesne

▹ Çocuklar, **okumaktan** sıkıldı.
Dolaylı Tümleç

▹ En sevdiği şey, **okumaktı**.
Yüklem

► İsim tamlamasında ve sıfat tamlamasında tamlayan ya da tamlanan olabilirler.

▹ **Çocuk** **yetiştirmeyi** kolay bir iş olarak göremeyiz. (Belirtisiz isim tamlaması)
tamlayan *tamlanan*

▹ **Sevilmenin** **mutluluğunu** yaşayan bir çocuktu. (Belirtili isim tamlaması)
tamlayan *tamlanan*

▹ **Kollarında başlayan** titreme, tüm vücuduna yayıldı. (Sıfat tamlaması)
tamlayan (sıfat) *tamlanan*

► İsim-fiiller olumsuzluk eki alabilir.

- Sabahları **uyanmama** sorunu varmış.
  Olumsuzluk eki – İsim-fiil eki

► Edat ile öbekleşebilir.

- Renksizliğini **örtmek** için gece boyu çaba gösterdi.

► Bazı isim-fiiller **kalıcı nesne, yer, iş veya kavram adı** olabilirler. Bu durumda isim-fiil olarak kullanılmazlar.

- inme, besleme, bazlama, bağlama, çizme, donanma, dondurma, dolma, dokuma, duraklama, ezme, haşlama, kapama, kavurma, kazma, kızartma, koşma, koçaklama, közleme, oyma, sıtma, oturtma, pastırma, sarma, sürme, uçurtma, yağma, uçuş...

► Bir isim-fiil ile ona bağlı unsurlardan oluşan kelime grubuna **isim-fiil grubu** denir. İsim-fiil, kelime grubunun sonunda yer alır. İsim-fiil grupları, cümle içinde farklı ögelerde yer alabilir.

- **Uyumak**, ona iyi gelecekti. (İsim-fiil var, isim-fiil grubu yok.)
  İsim-fiil

- **Uyumak isteyen çocuk**, odasına çekildi. *(İsim-fiil var ancak isim-fiil, grubun sonunda değil, başında yer almakta.)*
  İsim-fiil grubu olamaz.

- **Geleceğe umutla bakabilmek**, gençlere miras olmalıdır.
  İsim-fiil grubu

- Bazı görevliler, **yolcuların gergin bekleyişini** önemsemiyordu.
  İsim-fiil grubu

2 SIFAT-FİİL (ORTAÇ)

► Fiil kök ya da gövdelerine getirilen "**-an, -ası, -mez, -( )r, -dik, -ecek, -miş**" ekleriyle oluşan sözcüklerdir.

► Sıfat-fiiller, "**nasıl**" sorusuna yanıt olarak **niteleme sıfatı** görevinde kullanılır.

-an/en	okuyan çocuk	solan yaprak	seven insan	bekleyen kadın
-ası/-esi	yıkılası evler	olası seçenek	öpülesi elleri	boyu devrilesi adam
-maz/-mez	dayanılmaz acı	görünmez bir el	su götürmez gerçek	dönülmez akşam
-( )r	çıkar yol	çekilir dert	güler yüz	benzer iş
-dık/-dik/-duk/dük	tanıdık yüz	beklenmedik misafir	çözdüğüm soru	kurduğumuz hayaller
-acak/-ecek	ayakta duracak hâl	kalacak ev	verilecek cevap	seveceğimiz insanlar
-mış/-miş/-muş/-müş	bağlanmış ip	kemikleşmiş yüz	unutulmuş sözler	dökülmüş yapraklar

- Yere **düşen** yapraklara basmadan yürümeye çalıştık.
- Filmin karakteri, **sevilesi** bir çocuk olmadığına inandırılmış.
- **Yanmaz** tavaların sağlığa zararları tartışıldı.
- Odasındaki **çalar** saati komodinin üstüne koyar.
- **Sevdiğim** yazarların kitabını okumak beni mutlu eder.
- Sizlere **anlatacağım** hikâyenin ana fikrini isteyeceğim.
- **Değer verilmiş** çocuklar, değer vermekten de çekinmez.

► Bazı sıfat-fiiller kalıcı ada dönüşerek fiilimsi özelliğini kaybeder.

- Dolmuş beş dakika sonra hareket edecek.
- İhtiyaç sahibi ailelere yakacak yardımı yapıldı.
- Kızılay'da döner yemek istedi. (döner kebap)

► Bir sıfat-fiil ile ona bağlı unsurlardan oluşan kelime grubuna **sıfat-fiil grubu** denir. Sıfat-fiil, kelime grubunun sonunda yer alır.

- **Sorgulayan** gençlere ihtiyaç duyuyoruz. *(Sıfat-fiil var fakat sıfat-fiil, grubun sonunda değil. Sıfat-fiil grubu yok.)*
  Sıfat-fiil
- **Okuduklarını sorgulayan** gençlere ihtiyaç duyuyoruz. *(Sıfat-fiil, grubun sonunda yer almıştır, sıfat-fiil grubu vardır.)*
  Sıfat-fiil grubu var.
- **Karar vermekte zorlandığını** her fırsatta söylüyordu. *(Sıfat-fiil, grubun sonunda yer almıştır, sıfat-fiil grubu vardır.)*
  Sıfat-fiil grubu var.

Karıştırma

"-mez, -( )r, -dik, -ecek, -miş" eklerini kip ekleri ile karıştırmamak gerekir. Bu ekler, sıfat-fiil olduğunda ismi niteler; kip eki olarak kullanıldığında çekimli fiil yapar, yüklemde yer alır.

SIFAT-FİİL EKİ	KİP EKİ
Yan-maz tavalarda indirim varmış	Bu tavalar ne yaparsan yap yan-maz.
Gül-er yüzünü hiçbir şeye değişmem.	O, duyduğu her şeye gül-er.
Tanı-dık bir isim görünce çok mutlu oldum.	İsminizi listede görünce tanı-dı-k.
Görül-ecek bir hesabım var sizinle.	Bu hesap, akşamüstü görül-ecek.
Değer gör-müş çocuklar yetiştirmek isteriz.	Çocukluğunda ailesinden yeterince değer gör-müş.

3. ZARF-FİİL (ULAÇ / BAĞ-FİİL)

► Fiil kök ya da gövdelerine getirilen "**-ip, -ince, -eli, -ken, -a, -madan, -dıkça, -arak, -r...mez, -maksızın, -dığında, -esiye**" ekleriyle zarf yapan sözcüklerdir.

- Yanımıza **gelip** seni sordu.
- Çınar, **uyanınca** beni arasın.
- **Görmeyeli** ne kadar büyümüşsün!
- Çocuklar **yüzerken** çok mutlu.
- **Yana yana** seni arıyordu.
- **Konuşmadan** yapamıyordu.
- **Yağmur yağdıkça** dışarı çıkamayız.
- Kadın, **gelir gelmez** işlere başladı.
- Yağmur, sabaha kadar **durmaksızın** yağdı.
- **Geldiğinde** işleri bitirmiştik.
- Anlattıklarına **ölesiye** güldük.

► Zarf-fiiller, cümleye **zaman, durum ve koşul** gibi anlamlar katar.

- **Eve varınca** bize mutlaka haber verin.
  (zaman)
- **Soruları çözmeden** konuyu anlayamazsın.
  (koşul)
- Bunca yolu **yürüyerek** mi gelmiş?
  (durum)

► "**-iken**" ek-fiili, eylemlere getirildiğinde **zarf-fiil** yapar, isim soylu sözcüklere getirilirse **zarf** yapar.

- Kardeşim **küçükken** epey yaramazlık yapardı. (küçük iken)
  Zarf
- **Eve gelirken** ilkokul öğretmenimi gördüm. (gelir iken)
  Zarf-fiil

► Bir zarf-fiil ile ona bağlı unsurlardan oluşan kelime grubuna **zarf-fiil grubu** denir. Zarf-fiil, kelime grubunun sonunda yer alır.

- Otobüse **koşarak** yetişebildik. *(Zarf-fiil var fakat zarf-fiil grubu yok.)*
  Zarf-fiil
- **İçeri girdiğinde** herkes susmuştu. (Zarf-fiil var, zarf-fiil, grubun sonunda.
  Zarf-fiil grubu var.
- **İstediği puanı alınca** rahat bir uyku çekecekti.
- **Yaşlı bir çınar ağacının gövdesine yaslanıp** bütün acısını anlattı.

EYLEMDE ÇATI

Eylemlerin özne ve nesneye göre kazandığı anlam ve biçim özelliklerine "çatı" denir.

Eylemlerde çatı, sadece fiil cümlelerinde aranır.

A. Öznesine Göre Eylemde Çatı			
Etken Çatı	Edilgen Çatı	Dönüşlü Çatı	İşteş Çatı

B. Nesnesine Göre Eylemde Çatı			
Geçişli Çatı	Geçişsiz Çatı	Oldurgan Çatı	Ettirgen Çatı

A. Öznesine Göre Eylemde Çatı

1. Etken Çatı

► Yüklemde **belirtilen işin kim tarafından yapıldığı belli olan eylem**lerdir.

► Cümlede **gerçek / gizli özne** vardır.

- **Annem**, bulaşıkları akşam bir güzel **yıkadı**. (İşi yapan belli.)
  Gerçek Özne
- **Çocuklar**, kitapları masanın üstüne **bıraktı**. (İşi yapan belli.)
  Gerçek Özne
- Yemekleri sabah yapıp dolaba **koymuştu**. *("O" Gizli Özne)*
- **Kardeşim**, hafta sonları iş için Adana'ya **gidiyor**.
  Gerçek Özne
- **Kafesteki kuş**, Afrika'daki bir köyden geldi.
  Gerçek Özne

2. Edilgen Çatı

► Yüklemde **belirtilen işin kim tarafından yapıldığı belli olmayan** eylemlerdir.

► Eylem, "**başkası tarafından**" yapılır.

► **Sözde Özne** vardır.

► Yüklemde "**-I, -n**" eklerinden biri vardır.

- **Bulaşıklar** akşam bir güzel **yıka-n-dı**. (İşi yapan belli değil.)
  Sözde Özne
  - ✔ **Yıkanan ne?** → Bulaşıklar
  - ✔ **Bulaşıkları yıkayan kim?** → Belli değil.

- **Siparişini verdiğim kitap** güvenliğe **bırak-ıl-dı**.
  Sözde Özne
  - ✔ **Bırakılan ne?** → Siparişini verdiğim kitap
  - ✔ **Bırakan kim?** → Belli değil.

- **Yemekler** sabah **yapılıp** dolaba **kon-ul-muştu**.
  Sözde Özne
  - ✔ **Yapılan, konulan ne?** → Yemekler
  - ✔ **Yapan, koyan kim?** → Belli değil.

3. Dönüşlü Çatı

► Öznenin yaptığı işten yine öznenin etkilendiği eylemlerdir.

► Eylemde, "**kendi kendine yapma**" anlamı vardır.

► Cümlede **gerçek/gizli özne** bulunur.

► Yüklemde "**-I, -n**" eklerinden biri vardır.

- **Çocuk,** maçtan gelince bir güzel **yıka-n-dı.**
  Gerçek Özne
  - ✔ *Yıkanan kim → Çocuk. →Yıkayan kim ? → Çocuk.* ***"Kendi kendine yıkandı."***

- Hastalandığımı duyunca **annem** çok **üz-ül-müş**.
  Gerçek Özne
  - ✔ *Üzülen kim → Annem. →* ***"Kendi kendine üzülmüş."***

- Düğün için saatlerce **süs-le-n-dik**. (Biz- Gizli Özne)
  - ✔ *Süslenen kim → Biz. →* ***"Kendi kendimize süslendik."***

4. İşteş Çatı

► Eylemin bildirdiği işin **birden fazla kişi tarafından** yapıldığı çatılardır.

► İşin "**birlikte**" ya da "**karşılıklı**" yapılması söz konusudur.

► Eylemde "**-ş**" işteşlik eki bulunur.

- Yıllar sonra okul arkadaşlarımla **görüştük**. (karşılıklı)
- Kurumla **yazışıp** tatil kararı aldık.(karşılıklı)
- Çocuklar, bahçede **ağlaşıyor**. (birlikte)
- Kuşlar sakin sakin **uçuşuyor**, sabah serinliğinde. (birlikte)

Dikkat

► **ağırla-ş-, güzel-le-ş-, beyaz-la-ş-, durgun-la-ş-, taş-la-ş-, yoz-la-ş-**" eylemlerinde işteşlik anlamı değil bir durumdan başka bir duruma geçiş anlamı söz konusudur.

► Bugün aldığı ekle kaynaşmış olduğu için kök biçimleri kullanıştan düşmüş olan "**apış-, barış-, bitiş-, kavuş-, konuş-, savaş-, yanaş-, yapış-, yakış-, yatış-...**" gibi eylemlerdeki "-ş" ekleri de aslında bir işteşlik ekidir.

B. Nesnesine Göre Eylemde Çatı

1. GEÇİŞLİ ÇATI	1. GEÇİŞSİZ ÇATI	3. OLDURGAN ÇATI	4. ETTİRGEN ÇATI
✔ Nesne alabilen eylemlerdir.	✔ Nesne alamayan eylemlerdir.	✔ Geçişsiz fiil + -r, -t, -dır *Geçişli fiil*	✔ Geçişli fiil + -r,-t, -dır *Geçişli fiil*
▸ okudum	▸ ağladım	▸ ağla-t-tı-m	▸ iç-ir-miş
▸ seviyorum	▸ oturduk	▸ dur-dur-muş	▸ oku-t-tu-m
▸ anlamalıyız	▸ uyuyormuş	▸ çık-ar-malı-sın	▸ sev-dir-(i)yor
▸ çözseniz	▸ durmalısın		

- Arkadaşlarıyla bahçede **top oynuyorlar**. (Geçişli Çatı)
- Çevresinden ihtiyaç sahipleri için **kıyafet topluyordu**. (Geçişli Çatı)
- Bu akşam da işten geç bir vakitte **çıktı**. (Geçişsiz Çatı)
- Bu akşam da **işçileri** geç **çıkardı**. (Oldurgan Çatı)
- Çantasından **irice bir kitap çıkardı**. (Oldurgan Çatı)
- **Dökülen fındıkları** bahçedeki çocuklara **toplattı**. (Ettirgen Çatı)
- Arkadaşlarım için **tavuk pişirdim**. (Ettirgen Çatı)
- Komedyen her sözüyle **bizi güldürdü**. (Oldurgan Çatı)
- **Toplantıdaki her konuşmayı** bir rapor hâlinde **yazdı**. (Geçişli Çatı)
- Ödevi için çocuğa **bir hikâye yazdırdı**. (Ettirgen Çatı)
- Bütün gece **okuyup yazdı**. (Geçişli Çatı)

EYLEMLER (FİİLLER) ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerin eylemlerini tüm özellikleriyle inceleyelim:

1. Sabahın erken saatlerinde yürüyüşe çıkıp derin nefesler almayı seviyorum.

2. Öğrenciler, sınavdan önce tekrar yaparak bilgilerini pekiştirmeye çalıştılar dün gece.

3. Bu yaz tatilinde Karadeniz yaylalarını doyasıya gezip doğanın tadını çıkardık.

4. Kitap fuarında saatlerce dolaşarak sevdiğim yazarların imza gününe katılırdım.

5. Mutfakta geçireceğin zamanı keyifli hâle getirmek için yeni tarifler denemeye karar vermelisin.

6. Her sabah pencereyi açar açmaz sokaktan gelen kuş seslerini keyifle dinliyormuş.

7. Düşüncelerini açıkça ifade ettiği için çoğu zaman yanlış anlaşılmazdı.

8. Kütüphanede çalışırken sessizliği bozan tek şey sayfa çevirme sesiydi.

9. Sokakta yürürken aniden yağan yağmurdan korunmak adına bir dükkâna sığındım.

10. Film boyunca ağlamamak için kendimi zor tuttum ama sonunda dayanamadım.

11. Öğretmen derse başlamadan önce sınıfta dikkatleri toplamaya çalıştı.

12. Yeni yazılım sayesinde işlemleri birkaç saniyede kolayca tamamlayabiliyorum artık.

13. Tiyatro sahnesinde oyuncular repliklerini ezberledikleri gibi başarıyla canlandırmışlar.

14. Geçmişte yaşadığı travmaları anlatsa içindeki yükü hafifletecek.

15. Bu antik kent, yüzyıllar boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yaptı.

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
TYT	1	1	–	1	1	–
MSÜ	1	1	–	–	1	–

► Söz öbekleri (kelime grupları); bir varlığı, kavramı, niteliği, bir durumu veya hareketi karşılamak üzere, belirli kurallar içinde yan yana gelen kelime topluluğudur.

► Söz öbekleri, en az iki kelimenin bir cümle içinde geçici olarak oluşturduğu anlamsal ve yapısal bütünlüktür.

► Söz öbeği oluşturan kelimeler, belli bir düzen ve kural çerçevesinde arka arkaya sıralanır.

► Söz öbeğini oluşturan ana unsur, çoğunlukla grubun sonunda yer alır.

► Söz öbekleri; cümle ve diğer söz öbekleri içinde tek kelime gibi isim, sıfat, zarf ve eylem görevi yapar; öge içinde parçalanamaz.

▸ Dallarda uzanan hışırtılar, / ağaçtan ağaca sürüklenerek / ormanın kızıl deriliklerinde / kayboluyordu.

isim	*zarf*	*isim*	*eylem*
(sıfat tamlaması)	*(zarf-fiil grubu)*	*(isim tamlaması)*	*(birleşik eylem grubu)*
Özne	*Zarf Tümleci*	*Yer Tamlayıcısı*	*Yüklem*

1. İSİM TAMLAMASI

► İyelik eki almış bir isim unsurunun (tamlanan), iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla (tamlayan) kurduğu sözcük grubudur.

Belirtili İsim Tamlaması	İsim + ilgi eki (-ın/-in) + İsim + iyelik eki (-ı,-i,-u,-ü)	şehir-in sakin-ler-i öğrenci-(n)in başarı-(s)ı biz-im hayal-imiz
Belirtisiz İsim Tamlaması	İsim + İsim + iyelik eki (-ı,-i,-u,-ü)	şehir ışıklar-ı telefon bağlantı-(s)ı yaşam amaç-ı
Zincirleme İsim Tamlaması	1. İsim Tamlaması + 2. İsim Tamlaması	eğitimin amacının belirlenmesi yaşam kalitesinin gerçekliği çay kaşığının kiri

2. SIFAT TAMLAMASI

► Bir sıfat ile sıfatın nitelediği ya da belirttiği isimden oluşan sözcük grubudur.

► Ana unsur isimdir ve sıfat ile isim ek almadan bir grup oluşturur.

- Türkler, **verimli topraklar** konusunda oldukça bilinçlidir.
  sıfat tamlaması

- **Bütün insanlar**, yaşamın anlamı konusunda sorgulayıcı olmalıdır.
  sıfat tamlaması

- İşçilere sadece **iki gün** verdiler.
  sıfat tamlaması

- **Bu yollardan** kimler kimler geçti!
  sıfat tamlaması

- Yolculuk boyunca **mavileşen manzara** bizi mest etti.
  sıfat tamlaması

- **Eserken yelken açmadığım rüzgâr** beni zor durumda bıraktı.
  sıfat tamlaması

- **Daha deniz görmemiş bir kasaba çocuğuydu** babam.
  sıfat tamlaması

- **Kırmızı kiremitli, beyaz badanalı evler** şehir girişinde gelenleri karşılıyordu.
  sıfat tamlaması

3. EDAT GRUBU

► Bir isim ya da bir söz grubu ile bir edattan kurulan sözcük grubudur.

► Edat, sözcük grubunun sonunda yer alır.

- **Hayal ettiğim** gibi bir hayat yaşamak istiyordum.
  edat grubu

- **Bu kurabiyeleri çocuklar için hazırladım.**
  edat grubu

- **Yapay zekânın verdiği yanıtlar insan gibiydi.**
  edat grubu

- **Gece gündüz çalışmasına** rağmen istediği sonuca ulaşamamış.
  edat grubu

- **Bir demet çiçekle** annesini ziyaret **eden o** değil.
  edat grubu *edat grubu*

4. BAĞLAMA GRUBU

► Birbirine bağlaçlarla bağlanmış iki veya daha fazla ismin meydana getirdiği sözcük gruplarıdır.

- Kitabın kapağı, **kırmızı ile siyah** ağırlıklıydı.
  bağlama grubu
- **Babalar ve oğulları** için bir etkinlik düzenledik.
  bağlama grubu
- **Ne sevinç ne üzüntü** vardı yüzünde.
  bağlama grubu

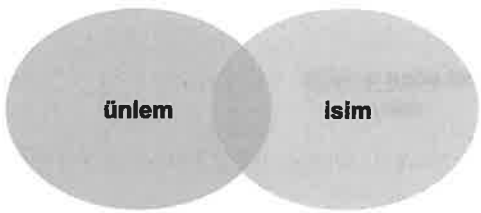
► Birbirine bağlanan unsurlar sözcük grubuda olabilir.

- **İçeri girmek** ve **arkadaşına niçin ağladığını sormak** istedi.
  isim-fiil grubu *isim-fiil grubu*
  bağlama grubu
- Hem **sevdiklerinin güvenliğini** hem **şirketinin geleceğini** düşünüyordu.
  belirtili isim tamlaması *belirtili isim tamlaması*
  bağlama grubu

5. ÜNLEM GRUBU

► **Bir ünlem ile bir isim unsurundan kurulan sözcük grubudur.**

- Ey **Türk gençliği**, birinci vazifenin farkında ol!
  ünlem grubu

- A **benim aslan oğlum**, yanıma gelmez oldun!
  ünlem grubu

- Hey **Sakarya**, kim demiş suya vurulmaz perçin?
  ünlem grubu

6. İSİM-FİİL GRUBU

► Bir isim-fiil ve ona bağlı unsurlardan oluşan sözcük grubudur.

► İsim-fiil, sözcük grubunun sonunda yer alır.

sözcük	sözcük	sözcük (isim-fiil)	– ma – ış – mak

- **İstanbul'u almak** Fatih'e kısmet oldu.
  isim-fiil grubu

- **Biraz sonra gireceği sınava hazırlanmak**, yıllarını almıştı.
  isim-fiil grubu

- **Bu saatlerde buradan büyük bir vapurun geçmesini** beklemiyorduk.
  isim-fiil grubu

- Her sabah ilk işim, **o gün neler yapılacağını belirlemektir**.
  isim-fiil grubu

- İçimize işleyen, **çocuğun ürkek bakışlarıydı**.
  isim-fiil grubu

- **Konuşmak** hepimize iyi geldi. (İsim-fiil grubu yoktur.)
  isim-fiil grubu

7. SIFAT-FİİL GRUBU

► Bir sıfat-fiil ile ona bağlı unsurlardan oluşan sözcük grubudur.

► Sıfat-fiil, sözcük grubunun sonunda yer alır.

sözcük	sözcük	sözcük (sıfat-fiil)	– an – ası – mez	– ( )r – dik – ecek	– miş

- **Eski İstanbul'un güzel semtlerini yaratan** kültür, günümüzde nedense yok.
  sıfat-fiil grubu

- **Sonbahar yapraklarının arasında dolaştığımız** o günü hiç unutmadım.
  sıfat-fiil grubu

- **İstediği bölüme yerleşmiş** insandan daha mutlusunu görmemiştim.
  sıfat-fiil grubu

- **Konuştuğu** insanları sevmemiş, onlara güvenmemiştir. (Sıfat-fiil grubu yoktur.)
  sıfat-fiil

8. ZARF-FİİL GRUBU

► Bir zarf-fiil ile ona bağlı unsurlardan oluşan kelime grubudur.

► Zarf-fiil, kelime grubunun sonunda yer alır.

sözcük	sözcük	sözcük (zarf-fiil)	– ip – ince – eli	– ken – a / – e – maden	– dıkça – arak – maksızın	– dığında – r... – mez – esiye

- **Güneşin batacağı yere iyice yaklaşınca** mutluluktan ağlıyordu.
  zarf-fiil grubu
- Çocuklar, **tören yerine yaklaşırken** bir ses duydular.
  zarf-fiil grubu
- **Müzik başladığında** bütün salon bir sessizliğe gömüldü.
  zarf-fiil grubu
- Olayları, **kendi bildiğince** anlatmayı seçti.
  zarf-fiil grubu
- **İstanbul'un aydın simalarıyla tanışarak** yeni bir çevre edinmişti.
  zarf-fiil grubu
- Ben **bu gurbet ele düştüm düşeli**
  zarf-fiil grubu
  Her gün biraz daha süzülmekteyim

9. TEKRAR GRUBU

► Bir nesneyi, bir hareketi karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin (ikilemenin) meydana getirdiği sözcük grubudur.

► İkilemeler, tekrar grubudur.

- **Mini mini** çocuklar, birinci sınıfa başladı.
  tekrar grubu
- Buraya gelene kadar **diyar diyar** dolaştım.
  tekrar grubu
- Deli gönül, **yaza yaza** usandı.
  tekrar grubu
- Okumanız için aileniz **iyi kötü** bir şeyler yaptı.
  tekrar grubu
- **Kahve mahve** yapmam ben sana.
  tekrar grubu
- **İşinde gücünde** insanlardı, kimseye zararları yoktu.
  tekrar grubu

10. BİRLEŞİK EYLEM

► Bir hareketi karşılamak üzere bir arada bulunan kelimeler topluluğudur.

YARDIMCI EYLEMLE KURULANLAR	Kar, geceden beri **devam ediyordu**. Tüm dosyaları **yok ettiler.** Bizi nihayet **affedecekmiş.** Siz biraz **sabredin**, her şey düzelir.
KURALLI BİRLEŞİK EYLEMLER	Verdiği notları **yazıverdik**. Siz **konuşadurun**, ben geliyorum. Bu sorunlar yıllardır **tartışılagelmiştir**. Anlattıklarına **şaşakaldık**. Kolileri ben **taşıyabilirim**. Soğuktan **donayazmışlar.**
ANLAMCA KAYNAŞMIŞ BİRLEŞİK EYLEMLER	Ölüm **kol gezer** her yerde. Bu dağlara **gönül verdi** Köroğlu. Otuz sene içinde hiç **sözünü tutmadı**. **Tası tarağı topladı**, bir gecede buradan taşındı.

11. ÜNVAN GRUBU

► Bir şahıs ismiyle bir ünvan veya akrabalık isminden kurulan sözcük grubudur.

► Şahıs ismi başta, ünvan ve akrabalık ismi sonda bulunur.

- Çağrı **Bey**
- Ülkü **Hanım**
- Bilge **Kağan**
- Osman **Dayı**
- Mehlikâ **Sultan**
- Enver **Paşa**
- Mehmet Âkif **Bey**
- Suzuz **Dede**

12. SAYI GRUBU

► Basamak sistemine göre sıralanmış sayı isimleri topluluğudur.

► Sayılar, sondan başa doğru büyür. Küçük sayı sonda bulunur. Sayı isimleri eksiz birleşir.

► Türkçede sayılar, sayı grubu dışında, tek kelime veya sıfat tamlaması ile karşılanır.

- Bir, beş, on, seksen, yüz, bin, milyon... (kelime)
- İki yüz, beş bin, otuz milyon... (sıfat tamlaması)
- **On bir, doksan iki, yüz elli dört...** (sayı grubu)

13. KISALTMA GRUBU

► Kelime grupları ve cümlelerden yıpranma ve kalıplaşması yoluyla ortaya çıkan gruplardır.

► Kısaltma grupları; isim-fiil, sıfat-fiil, ve zarf-fiil gruplarından kısalmış ve bunların bir kısmı kalıplaşmıştır.

a. İsnat Grubu	gözü tok (adam) eli açık (arkadaş) iki düğmesi kopuk (palto)
b. Yükleme Grubu	yüzü aşkın (olan) insan kitabı tetkik (etmek)
c. Yaklaşma Grubu	cana yakın (insan) geleneğe bağlı (toplum) Mehlikâ Sultan'a âşık yedi genç başına buyruk (olarak) hareket etmek
d. Bulunma Grubu	haftada bir solda sıfır yükte hafif
e. Uzaklaşma Grubu	içten pazarlıklı (çocuk) kendinden emin (adam) benden gizli (iş)
f. Vasıta Grubu	bayrakla süslü (sınıf) sırmayla işli (ceket) davayla ilişkili (olan) insanlar parayla yüklü (olarak)

SÖZCÜK GRUPLARIYLA İLGİLİ BİLİNMESİ GEREKEN ÖNEMLİ BİLGİLER

1. Sözcük grupları, dil bilgisi konularıyla iç içedir.

- Onlarla tanışmamız gerekecek.
  - ✔ "onlarla konuşmamız" isim-fiil grubu, cümlenin öznesidir.
  - ✔ "onlar ile" edat grubunda ilk unsur kişi zamiridir.

2. İkiden fazla sözcükten oluşan sözcük gruplarında iç içe geçmiş, birbirini tamamlayan başka sözcük grupları da bulunur.

- Yararlı bilgiler öğretmek için uğraşıyoruz.
  - ✔ yararlı bilgiler öğretmek için: edat grubu
  - ✔ yararlı bilgiler öğretmek: isim-fiil grubu
  - ✔ yararlı bilgiler: sıfat tamlaması

3. Fiilimsilerin bir fiilimsi grubu oluşturmadığı durumlar da olabilir.

- Biraz gecikmiştim, **beklemek** istememiş.
- Son vapura **koşarak** yetişebildik.
- **Unuttuğumuz** anıları, bu film sayesinde hatıradık. (Sıfat-fiil, bir fiilimsi grubu oluşturmamıştır; sıfat tamlamasında tamlayan görevindedir.)

4. Bir kelime grubunun isimlendirilmesinde çoğunlukla sondaki unsurun esas alındığı unutulmamalıdır.

- Yarışmaya katılmak isteyenler, ailesinden yazı getirsin. (Altı çizili grup isim-fiil grubu değil, sıfat-fiil grubu)
- Tüm gün ders çalışmak için kütüphaneye gittim. (Altı çizili grup isim-fiil grubu değil, edat grubudur. / İsim-fiil grubu, "tüm gün ders çalışmak" kısmıdır.)

SÖZCÜK GRUPLARI **ETKİNLİK**

Aşağıdaki parçalarda yer alan söz gruplarını bulup çeşidini yazınız.

1. Unutulmaz yazar Dostoyevski'nin kahramanlarından Hipolit Terantiyev; insanları karşısına alıp çeyrek saat konuştuğunda onlara tüm gerçeği anlatabileceğini, onları ardından sürükleyerek dünyayı değiştirebileceğini düşünüyordu.

2. Yazar, son çıkan kitabında birçok insanın erken yaşta karşılaştığı çeşitli zorlukları ufacık bir kızın yüreğinden bize aktarıyor. Öyle ki bu samimi üslup okuyucuyu da hemen sarıp sarmalıyor.

3. Denizanasının, vücudunda ürettiği bir molekül olan yeşil floresan proteini 238 amino asitten meydana gelmektedir. Bu yapı; başka bir proteine, moleküle veya kimyasal reaksiyona ihtiyaç duymadan etrafına floresan yeşil ışık verir. Bu özelliğinden dolayı moleküler biyoloji, genetik mühendisliği ve biyomedikal alanlarında çalışan araştırmacıların bir hayli ilgisini çekmektedir.

4. Eski evler, şimdiki apartmanlar gibi insanları doğadan ayırmazdı. Eve bahçeden geçilir, bahçeyi sulamak için bir kuyudan su çekilir, çiçekler bahçeden evlere girer, lavanta çiçekleri temizliği duyuran kokularını yataklara dökerdi. İnsanlar, ne tattıkları zevkleri değiştiren mevsimleri ne de sevdikleri hayvanları düşünmemezlik ederdi. Evin en rahat köşelerinde kediler uyuklardı.

5. Büyük Patlama Kuramı'na göre evrenin oluşumunun erken dönemlerinde sıcaklıklar, atom çekirdeklerinin birleşmesini sağlayacak kadar yüksekti. Bu durum hafif elementlerin oluşumuna zemin hazırladı.

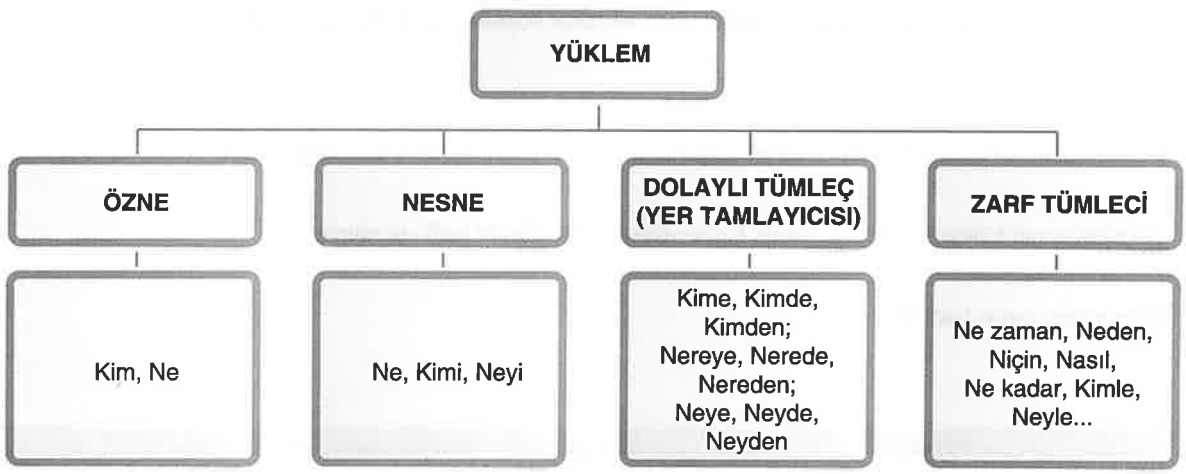
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
TYT	1	1	1	1	1	1
MSÜ	2	2	2	2	1	2

Bu üniteden en çok gelen soru kökleri:

- ▶ Bu cümledeki ögelerin dizilişi aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla verilmiştir?
- ▶ Aşağıdaki cümlelerden hangisinin öge dizilişi "---- - ---- - ----- - -----" cümlesi ile aynıdır?
- ▶ Bu cümle, aşağıdakilerden hangisiyle tamamlanırsa öge dizilişi "---- - ---- - ---- - -----" şeklinde olur?
- ▶ Yukarıda numaralanmış cümlelerden hangisinin öge dizilişi "---- - ---- - ---- - ----" cümlesi ile aynıdır?

• CÜMLE NASIL OLUŞUR

- ▶ Bir düşünceyi, duyguyu, durumu, olayı yargı bildirerek anlatan kelime ve kelime dizisine **cümle** denir.
- ▶ Cümle, kelime ya da kelime grupları ile kurulur. Varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketleri karşılayan sözcük ve söz grupları, tek başlarına yargı bildirmezler.
- ▶ Cümlenin ögelerini oluşturan sözcük grupları bölünmez:
  - ▸ ikilemeler
  - ▸ tamlamalar
  - ▸ edat-bağlaç grupları
  - ▸ deyimler
  - ▸ eylemsi grupları
  - ▸ birleşik eylem grupları vb.
- ▶ Cümlenin kurulabilmesi için yargı bildiren çekimli bir fiil veya ek-fiille çekimlenmiş bir isim yeterlidir. En küçük cümle, bu özelliğe sahip tek kelimelik bir cümledir.
  - ▸ Fotoğraf *(Cümle değil.)*
  - ▸ Makine *(Cümle değil.)*
  - ▸ Fotoğraf makinesi *(Cümle değil.)*
  - ▸ Fotoğraf makinesizmiş. *(Cümle)*
  - ▸ Okumalısın. *(Cümle)*
  - ▸ Titredi. *(Cümle)*
  - ▸ Yorgundu. *(Cümle)*
- ▶ Cümlede yargı bildiren unsur yüklemdir. Cümle, yüklem üzerine kurulur. Bu unsur, ihtiyaca göre başka unsurlarla desteklenir.
  - ▸ **Yakalamışlar.**
  - ▸ *Haberi getiren çocuğu* / **yakalamışlar.**
  - ▸ *Düşmanlar / haberi getiren çocuğu* / **yakalamışlar.**
  - ▸ *Bir yol ayrımında / düşmanlar / haberi getiren çocuğu* / **yakalamışlar.**
  - ▸ *Üç ay önce / bir yol ayrımında / düşmanlar / haberi getiren çocuğu* / **yakalamışlar.**

1. YÜKLEM

► Cümlenin ana unsurudur. Diğer unsurlar, yüklemin anlamını desteklemek için cümlede bulunur.

► Yüklem, **çekimli bir eylem (Eylem Kök/Gövde + Kip Eki + Kişi Eki)** veya **ek-fiille (idi, imiş, -dır) çekimlenmiş bir isim**dir.

- İhtiyar, ağlayarak Cem'in eski kahramanlıklarını **anlattı**. (anlat-dı)
- Akşehir'de sonbahar kısa **sürer**. (sür-(e)r)
- İçimde en güzel duygular **saklıydı**. (saklı-idi)
- Gökyüzünün başka rengi de **varmış**.(var-imiş)

► Yüklem; zaman ve dilek bildiren kip ekleri ve kişi ekleri alabilir.

- gel-di (geçmiş zaman), gel-(i)yor (şimdiki zaman) gel-meli (gereklilik kipi), gel-se (şart kipi)

► Yüklem; soru, olumsuzluk, dilek gibi anlamlar taşıyabilir.

- Geldi **mi**?
- Gel**me**di.
- Gel**se**ydi.

► Yüklem, cümlenin sonunda bulunabileceği gibi cümlenin ortasında ya da başında da bulunabilir. Yüklemi sonda bulunan cümlelere **kurallı (düz) cümle**, sonda bulunmayan cümlelere **kuralsız (devrik)** cümle denir.

- Birden **kapandı** birbiri ardınca perdeler.
- **Düşmez** bir damla yağmur böyle havalarda.

► Yüklem, bir söz grubu (kelime öbeği) olabilir.

- Güzel yüzü, **ışıl ışıldı**.
- Caddenin başındaki dükkân, **dedemin fırınıydı**.
- Bulunan **eşya, mavi bir çantaymış**.
- Uyanış, **şaşırtıcı ve düşündürücüydü**.
- **Dönülmez akşamın ufkundayız**.
- Yeni evlerinin bahçesi, **minik bir çiçek ormanı gibiymiş**.
- Tek istediği, **yazı dilini konuşma diline yaklaştırmaktı**.
- Sonunda teklifimizi **kabul etmişti**.
- Sınavı kazananlar, **imkânsızı düşünmeye vakit bulamayanlardır**.
- **Dönülmez akşamın ufkundayız**.

► Bazı cümlelerde yüklem bulunmaz. Böyle cümlelerde anlam, yükleme gerek duyulmayacak kadar açıktır. Yüklemin bulunmadığı cümlelere **eksiltili (kesik) cümle** denir. Yüklemin olmadığını göstermek için cümlenin sonuna **üç nokta** konur.

- Şimdi korkunç bir sessizlik...
- Bize ne olursa olsun döneceğini söyleyip...

2. ÖZNE

► Cümlede yüklemde belirtilen işi yapanı ya da olan durumu karşılayan unsura **özne** denir.

► Yükleme yöneltilen "ne, kim" soruları, özneyi buldurur.

- **Datça'da bir gün geçiren insan**, yaşamanın ne demek olduğunu *öğrenir. (Öğrenen kim?)*
- **Hava** durgundu. *(Durgun olan ne?)*
- **Kamyon**, karanlık bir vadiden *geçiyordu. (Geçen ne?)*
- **Muayene odasının kapısı** *açılıyor. (Açılan ne?)*
- **Cevdet Bey**, bahçeyi *suluyordu. (Sulayan kim?)*
- **Genç kız**, her geçen gün daha da *iyileşiyordu. (İyileşen kim?)*
- **Gurbet çeken gönüller** *kuşatmıştı* ocağı. *(Kuşatan ne?)*
- **İkisi de** ağlaya ağlaya *dertleşti. (Dertleşen kim?)*

► Özne, bir söz grubu olabilir.

- **Çoluk çocuk**, bahçede *toplandık.*
- **Yıldız Hanım**, geceye oğluyla *katıldı.*
- **İlkbaharın tatlı rüzgârıyla sarhoş olan martılar**, çılgın dalgalara *kafa tutuyordu.*
- **Köprü altında balık tutanlar**, *umutsuz değildi.*
- **Türklerin bu verimli toprakları ne zaman yurt edinmek istediği** *bilinmez.*
- **Bu kitabı okumak**, *her Türk gencinin vazifesidir.*
- **Gelecekle ilgili hayal kurmak ve geçmişin güzel anılarını konuşmak**, ona *iyi geliyordu.*

► Bir cümlede birden fazla özne olabilir.

- **Tarih, sanat eserleri, gelenekler**, *toplumların kültür taşıyıcılarıdır.*
- Bu saatlerde **Güneş, yer, gök, deniz** iç içe *geçer.*

► Bazı cümlelerde özne, açıklayıcısı ile birlikte verilir.

- Annem, **gençliğini gurbet ellerde geçiren o kadın**, bir gün olsun *sızlanmadı.*
- Etrafa hoş bir koku, **yeni kesilmiş karpuz kokusu**, *yayıldı.*

GERÇEK ÖZNE	**Futbolcular**, bir bir sahaya çıktı. **Üniversite** yeni bir başvuru alacağını duyurdu.
GİZLİ ÖZNE	**Futbolcuları** bir bir sahaya aldılar. (onlar) Yeni bir başvuru alacağını duyurdu. (o)
SÖZDE ÖZNE	**Futbolcular** bir bir sahaya alındı. **Yeni bir başvuru** alınacağı duyuruldu. **Siparişler** büyük bir özenle hazırlanıyor.
ÖRTÜLÜ ÖZNE	**Park belediye tarafından** yenilendi. Bahçeye kurulan çadır, **görevlilerce** toplandı.

► Hitap unsurları, yükleme bağlanmadıkları için özne değil cümle dışı unsurdur.

▸ Şâir, **sen** üzüldükçe ve öldükçe yaşarsın.
cdu özne

3. NESNE

► Cümlede yüklemin bildirdiği, öznenin yaptığı işten etkilenen unsura "**nesne**" denir.

► Belirtme durumu eki alan nesneler "**belirtili nesne**"dir; bilinen, belirtilen bir varlığı karşılar. Yükleme yöneltilen "**neyi, kimi?**" sorusuna yanıt olur.

► Belirtme durumu eki almayan nesneler "**belirtisiz nesne**"dir, genel bir varlığı karşılar. Yükleme yönetilen "**ne?**" sorusuna yanıt olur.

BELİRTİLİ NESNE	BELİRTİSİZ NESNE
NEYİ KİMİ	NE
Her doğan günün bir dert olduğunu insan bu yaşa gelince *anlarmış.*	Feride, konuklara **bir bardak çay** *ikram etti.*
Sert esen rüzgâr **son dalı** *kırıyordu.*	Senelerden beri **leylek** *görmüyorum.*
Ben elli senedir **geçen sonbaharları** *arıyorum.*	Ankara'da yirmi dört saatte **üç mevsim** *yaşarız.*
Okul müdürünü günlerdir *görmedik.*	Atalarımız **"Her gecenin bir sabahı vardır."** *demiş.*

Uyarı

Özne ve nesne sıkça karıştırılır. Öge bulunurken yüklemden hemen sonra özne, sonra -varsa- nesne bulunmalıdır.

▸ Sonbaharda ağaçlar sarılı turunculu yaprak döker.
Özne (1. Ne?) — Nesne (2. Ne?) — Yüklem

Uyarı

Belirtisiz nesne, her zaman yüklemin önünde yer alır. Yüklemle belirtisiz nesne arasına "de, da, dahi, bile" kuvvetlendirme bağlaçlarından başka bir unsur giremez.

- Çocuklar sabahları **servis** bekliyor.
- İşleri yapması için **küçük bir çırak** tuttuk.

Hep Unutulur Sen Unutma

Nesne, isim cümlelerinde çok nadir görülür.

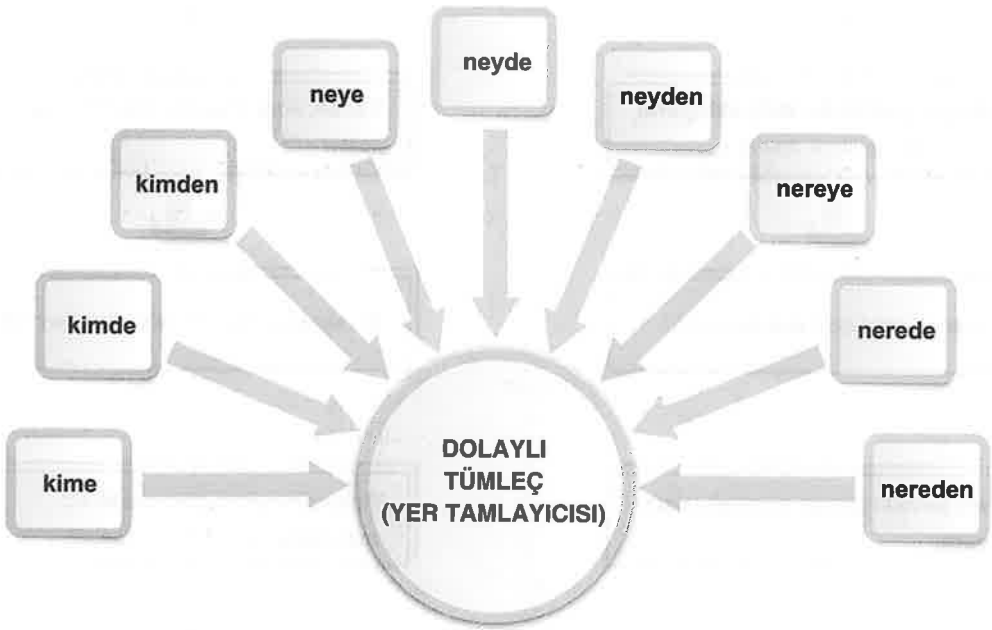
- İstanbul fâtihi, **büyük hükümdarlığını** böyle bir babanın oğlu oluşuna *borçludur*.

4. DOLAYLI TÜMLEÇ (YER TAMLAYICISI)

► Dolaylı tümleç, yükleme **yönelme (-a / -e), bulunma (-da /-de), ayrılma (-dan / -den)** ekleriyle bağlanan sözcük ya da söz gruplarıdır.

► Dolaylı tümleç, mutlaka bu eklerden birini alır ve yer bildirir.

► Yükleme yöneltilen **"kime, kimde, kimden; neye, neyde, neyden; nereye, nerede, nereden"** sorularından birine verilen yanıt, dolaylı tümleçtir.

- Okuduklarını büyük bir coşkuyla **arkadaşlarına** *anlattı*.
- Okul kitapları **Timur'da** *kaldı*.
- Haftalık harçlığını, **gece gündüz onlar için çalışan babasından** utanarak *alıyordu*.
- Kabirde **böceklere** *ezberletirim* güzelliğini.
- Arkadaşımız **kemanda** *daha iyi*.
- **Balıkların dahi gelmediği bu denize** siz neden *gelesiniz*?
- **Ihlamur ağaçlarının, yasemin çiçeklerinin mis gibi kokularına doyacağınız bir çardağın altında** sabaha kadar *sohbet ettik*.
- Projeyi hafta sonu **sosyal medyadan** duyurduk.

► Bir cümlede birden fazla aynı veya farklı cinsten dolaylı tümleç (yer tamlayıcısı) bulunabilir.

- **Ormanlardan, verimli tarlalardan, altın gibi parlayan sahillerden, kurdundan kuşundan** *vazgeçemeyiz.*
- Ziya Gökalp ve arkadaşları, **edebî eserlerinde / halka** yöneldiler.

► Dolaylı tümleç (yer tamlayıcısı), açıklayıcısıyla birlikte verilebilir.

- Uzun zamandır **Trabzon'a, üniversiteyi okuduğum şehre**, gitmiyorum.

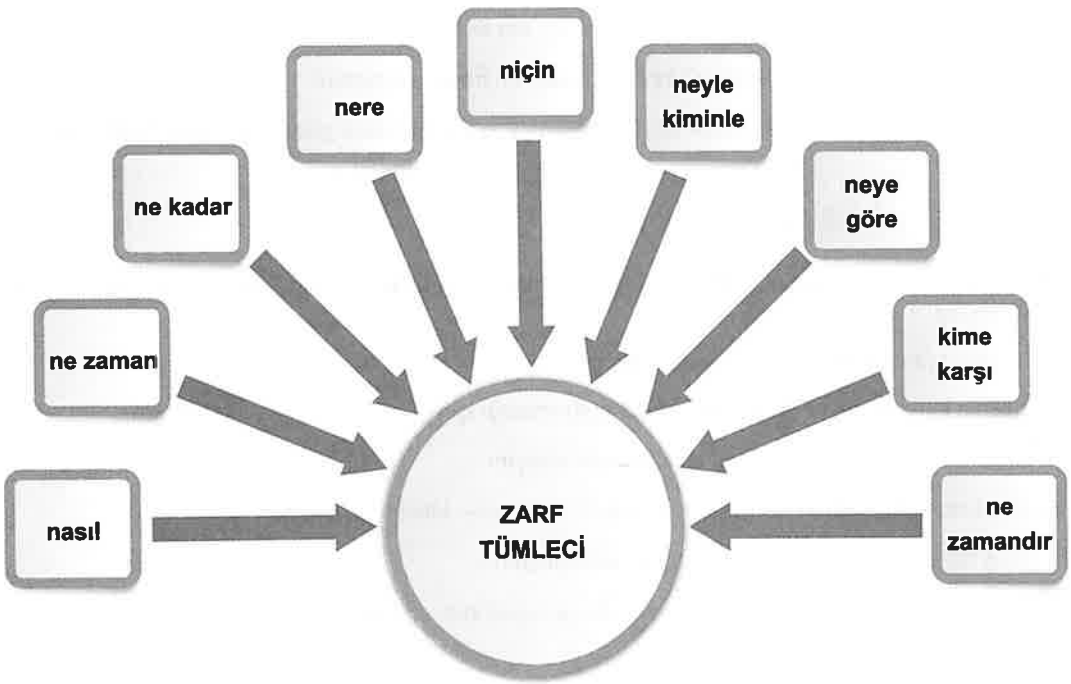
► **Yönelme (-a / -e), bulunma (-da, -de), uzaklaşma (-da, -de) ekleri**, cümlede "**durum, tarz, sebep, zaman, miktar**" anlamında kullanılarak tür olarak "**zarf**"; öge olarak **zarf tümleci** görevinde bulunabilir.

- Onlarla buluşmayı **yarına** *erteledik.*
- **Ders çalışmaya** kütüphaneye *gittik.*
- **Sisli havalarda** vapurun kalkmasına *izin verilmiyor.*
- Yazdan kalma bir gün *yaşadık* **kış ortasında.**
- **Yağmurdan** dışarı *çıkamadık.*
- **Birden** "O çiviler ağzına batmaz mı senin?" *dedi.*

• 5. ZARF TÜMLECİ

► Durum, tarz, sebep, zaman, miktar, yön, şart, vasıta bildirerek yüklemi tamamlayan cümle unsuruna **zarf tümleci** denir.

► Yükleme yöneltilen "**nasıl, ne zaman, ne kadar, nere, niçin / neden / niye, neyle, kiminle, neye göre, kime karşı...**" sorularına verilen yanıt, zarf tümlecidir.

- Toprak **derin derin** *ürperdi.*
- Bu kitabı oğlum **uyurken** *yazdım.*
- Ben saz çalmayı da **çok** *severim.*
- Çocuklar günlerdir **yukarı** çıkmıyordu.
- Parktaki çocuklar **gök gürlemesiyle** *korktu.*
- **Bir devâ bulmak için** bağrındaki yaraya
  Toplanmıştı garipler **şimdi** kervansarayda
- **Bu hastanede aylarca kalırsa** *iyileşebilecekti.*
- **Köyden çıkan jandarmaları görünce / hiç duraksamadan** *hatırlarını sordu.*

► Bir cümlede aynı veya farklı türden birden fazla zarf tümleci bulunabilir.

- Yaşlı kadın **neşesiz, yorgun** ve **aç** *görünüyordu.*
- **Çocukların neşe dolu seslerini duymak için / dışarı** *çıktım.*
- **Yağmurlu bir günde / Ankara'dan geçerken** *tanımıştım* bu ihtiyarı.

● ARA SÖZ / ARA CÜMLE

● Ara Söz:

► Herhangi bir ögeyi açıklamak amacıyla kullanılan söz ya da söz öbekleridir.

► Ara sözler, iki virgül(,) ya da iki kısa çizgi (–) arasında gösterilir.

► Ara sözler, cümlenin kuruluşuna herhangi bir katkıda bulunmadığı için **cümle dışı unsur** kabul edilir.

- Fikret Bey, **bana bu odayı ucuz bir fiyatla tutan müdür,** ara sıra misafir geliyordu.
- Onu, **kürk mantolu kadını,** bu mekânların birinde bulacağımı hayal ediyordum.
- Bugün, **araya on iki seneden fazla zaman girdikten sonra,** o günkü hâlimi gözümün önüne getiriyordum.

● Ara Cümle:

► Cümlenin ögelerine doğrudan katkıda bulunmayan, cümlede anlatılan durumla ilgili bilgi veren, çıkarıldığında cümlenin anlamını değiştirmeyen yargıdır.

► Ara cümleler, iki virgül(,) ya da iki kısa çizgi (–) arasında gösterilir.

► Ara cümleler, cümlenin kuruluşuna herhangi bir katkıda bulunmadığı için **cümle dışı unsur** kabul edilir.

- Şimdi efendiler, **müsaade buyurursanız,** size bir sual sorayım.
- Babasının içinde bulunduğu durum **-Allah beterinden saklasın-** oldukça üzücüydü.
- Elindeki notlara bakarak, **bakmasa da olurdu ya,** konuşuyordu.
- Bazı geceler daha ileriye **-denize çok yukarıdan bakan kayalıklara-** giderdi.

CÜMLE DIŞI UNSURLAR

► Cümlenin kuruluşuna katılmayan, öge sayısına dâhil olmayan ve dolaylı olarak cümlenin anlamına yardımcı olan unsurlardır.

► Gizli özne, bağlaç, ünlem, hitap, ara söz ve ara cümleler cümle dışı unsur kabul edilir.

- Şu kopan fırtına Türk ordusudur yâ Rabbî!
- Ey mermeri nakış nakış işleyip konuşturan
  Ulularım, nerdesiniz?
- Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?
- Eski dergileri bana verir misiniz teyze?
- Evet, her şeyi ona ben anlattım.
- Oysa, bu anlatılanlar masal değildi.
- Havuzun başında hepimiz toplandık ancak müzik bir türlü başlamadı.
- Adamın yüzünde -büyük acılar çektiği belli- derin bir acı vardı.

Not Al

CÜMLENİN ÖGELERİ **ETKİNLİK**

Aşağıdaki cümlelerin ögelerini bulunuz.

1. Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden.
2. Düşmanı gören atlılar, ileri atıldı.
3. Öğretmen sınıfa girdi mi tüm sınıf susar.
4. Bu başarıya nasıl ulaştınız?
5. Gözlerini şeker hastalığından kaybetmiş.
6. Arabanın bakımını yaptırmak için bu sabah sanayiye gitti.
7. Puslu Kıtalar Atlası'nı geçen hafta büyük bir iştahla okudum.
8. Yeni arabası tozu dumana katarak gidiyordu.
9. Kendilerine doğru gelmekte olan polisi görünce hayli sevindiler.
10. Günü selamlamak isteyenler, erken saatlerde bu tepeye yorucu bir yürüyüş yapıyor.
11. Kedileri, köpekleri çok seviyordu ama evde onlarla yaşama fikrine sıcak bakmıyordu.
12. Okul müdürümüz, sınıfları tek tek gezer, durumu iyi olmayan çocuklarla yakından ilgilenirdi.
13. Seçtiği sıradan konu ve temalar okurun kendini eserin bir parçası olarak görmesini sağlıyor.
14. Türkiye'nin denizlerinde çokça avlanan dil balığı sofralarda yeterince tüketilmemektedir.
15. Annesinin kendisine verdiği öğütleri dikkatle dinleyen çocuk onları asla çıkarmazdı aklından.
16. Sevginin en büyük değer olduğunu bütün insanlığa anlatacak yazmaktan usanmayan bu şair.
17. Bir yöreye veya topluluğa özgü konuşma biçimi şeklinde tanımlanan ağızlar, söz dağarcığında yer alan eski kelime ve deyimleri günümüze kadar ulaştırmıştır.
18. Okuyucunun bitirmekte en çok zorlandığı kitaplar arasında yer alan *Tutunamayanlar*, anlatımının farklı kurgusuna etkisinden dolayı kitapseverleri cezbediyor
19. Hayatın nefes kesen zorlu yokuşunu bıkmadan usanmadan tırmanırken çocuk kitaplarıyla ilgilenmek boş bir uğraşı değildir.
20. Bu caddenin taşlarının üzerinden yüzyıllar boyunca geçen insanların ayak seslerini takip edenler, bir kalenin oya gibi işlenmiş kapısı önünde bulurlar izlerini.

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
TYT	–	–	–	–	1	–
MSÜ	–	–	–	–	–	–

Bu üniteden soru bankalarında sıkça gelen soru kökleri:

- ► Bu parçadaki numaralanmış / Aşağıdaki cümlelerin hangisi yüklemin yerine göre diğerlerinden farklıdır?
- ► Bu parçadaki numaralanmış / Aşağıdaki cümlelerin hangisi yüklemin türüne göre diğerlerinden farklıdır?
- ► Bu parçadaki numaralanmış / Aşağıdaki cümlelerin hangisi yüklemine göre diğerlerinden farklıdır?
- ► Bu parçadaki numaralanmış / Aşağıdaki cümlelerin hangisi basit / birleşik / sıralı / bağlı cümledir?
- ► Bu parçadaki numaralanmış / Aşağıdaki cümlelerin hangisinde tek yargı / birden fazla yargı vardır?
- ► Bu parçadaki numaralanmış / Aşağıdaki cümlelerin hangisi girişik birleşik cümledir?

1. YÜKLEMİN YERİNE GÖRE CÜMLELER

KURALLI (DÜZ) CÜMLE	KURALSIZ (DEVRİK) CÜMLE	EKSİLTİLİ CÜMLE
Yüklemi sonda olan cümledir.	Yüklemi sonda olmayan cümledir.	Yüklemi söylenmeyen cümledir.
Vakit vakit ince bir yağmur yağıyordu. İstanbul'u yaşadıkça seviyordum.	Vakit vakit yağıyordu ince bir yağmur. Seviyordum İstanbul'u yaşadıkça.	Vakit vakit ince bir yağmur... İstanbul'u yaşadıkça...

2. YÜKLEMİN TÜRÜNE (YÜKLEMİNE) GÖRE CÜMLELER

İSİM (AD) CÜMLESİ

- Yüklemi isim ya da isim soylu bir sözcük olan cümledir.
- Yüklemde ek-fiil bulunur.

Hava yağmurluymuş.
Evleri, caddenin sonundaydı.
Bahçedeki güzel kokan bir gülmüş.

EYLEM (FİİL) CÜMLESİ

- Yüklemi çekimli fiil olan cümledir.
- Yüklem, kip ve kişi eki almıştır.

Ankara'ya tüm gün yağmur yağmış.
Evi, caddenin sonunda bulduk.
Düşünce tüm sınıf ona gülmüş.

Dikkat

2024-TYT'de "Bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangisi, yüklemin türüne göre diğerlerinden farklıdır?" soru kökü ile bir soru gelmiştir.

- Yaz mevsiminin ilk günlerini ormanda geçirmek için rotamı **çevirdim** Sinop'a. (Eylem cümlesi)
  yüklem
- Şehir merkezine girer girmez methini çok duyduğum çay bahçesine **yöneldim**. (Eylem cümlesi)
  yüklem
- Balığa giden kayıkları, tekneleri görmek için bu çay bahçesi **en doğru adres**. (İsim cümlesi)
  yüklem

3. YARGI SAYISINA (YAPISINA) GÖRE CÜMLELER

BASİT CÜMLE
Tek yargısı olan cümlelerdir.

BİRLEŞİK CÜMLE
Birden fazla yargısı olan cümlelerdir.

BAĞLI CÜMLE
Birbirine bağlaçlarla bağlanan cümlelerdir.

SIRALI CÜMLE
Virgül ya da noktalı virgülle sıralanan cümlelerdir.

BASİT CÜMLE

► Yapısında isim veya eylem cinsinden tek yüklem bulunan, tek yargısı olan cümlelerdir.

- Zayıf kolları kirli tunç rengindeydi.
- Gökle denizin maviliğine uzun süre hayran hayran baktı.
- Birden köşebaşından, iki kara yağız at peyda oldu.
- Rüzgâr, denizin yüzünü pürüzlendiriyor.

BİRLEŞİK CÜMLE

► Birden fazla yargısı olan cümlelerdir.

► Yüklemin ana yargı bildirdiği birleşik cümlelerde yan yargı/yan cümle bulunur.

ŞARTLI BİRLEŞİK CÜMLE	Yan yargısı şart eki (-se/-sa) ile oluşan cümledir.	▸ Eve erken gitse istediği gibi soru çözebilecekti. ▸ Toprağa bakarsam dua alırım Topraktan ayrılsam nerde kalırım Benim sadık yârim kara topraktır
Kİ'Lİ BİRLEŞİK CÜMLE	Yan yargısı "ki" bağlacı ile oluşan cümledir.	▸ Bizimle gelsin ki yeni insanlar tanısın. ▸ Unutma ki yılmayanlar amacına ulaşacaktır.
İÇ İÇE BİRLEŞİK CÜMLE	Tırnak işareti ya da virgülle aktarılan alıntı cümleleridir.	▸ "Bazı gelişmeleri birlikte göreceğiz." dedi. ▸ Bu iklimin manzarası bir vatan tablosudur, dedi.
GİRİŞİK BİRLEŞİK CÜMLE	Yan yargısı eylemsi ile oluşan cümledir. Eylemsi, yüklem dışındaki bir ögede bulunmalıdır.	▸ Haber gelince hemen çıktık. ▸ Her şeye rağmen uyumak istemiyordu. ▸ Sevdiği insanların yanında olmasından çok mutluydu.

BAĞLI CÜMLE

► Birbirine "ve, veya, da, fakat, ama, lâkin, ancak, oysa, hâlbuki, çünkü, meğer, ne...ne..., hem...hem... vb." bağlaçlarıyla bağlanan cümlelerdir.

- Hava bulutlu ve durduğumuz tepe rüzgârlıydı.
- Orhan son günlerde yorgun görünüyordu ancak dinlenmeye vakti yoktu.
- Ne ailesinden bir haber alıyordu ne de gurbet elde birini tanıyordu.

• SIRALI CÜMLE

► Tek başına yargı bildiren cümlelerin bir anlam bütünlüğü içinde virgül (,) ya da noktalı virgül (;) ile sıralamasıyla meydana gelen cümlelerdir.

► Cümlelerin her biri yapı ve anlam bakımından farklı niteliklere sahip olabilir.

► Sıralı cümlelerde ögelerden en az biri ortak kullanılmışsa **"bağımlı sıralı cümle"**, hiçbir öge ortaklığı yoksa **"bağımsız sıralı cümle"** adını alır.

BAĞIMLI SIRALI CÜMLE

En az bir öge ortaklığı olan sıralı cümledir.

- Tozlu ve soluk kırmızı perdelerden yakıcı güneş taşıyor, bütün odayı dolduruyordu.
  Yüklem *Yüklem*
- Çocuklar, okulun bahçesinde toplanmış; keyifle oynuyorlardı.
  Özne(ortak) *Dolaylı T. (Ortak)* *Y.* *Y.*

BAĞIMSIZ SIRALI CÜMLE

Öge ortaklığı bulunmayan sıralı cümledir.

- Güneş tüm ihtişamıyla karanlığı yaracaktı, bulutlar bir bir köşesine çekilecekti.
  Özne *Zarf T.* *Belirtili N.* *Y.* *Özne* *Zarf. T* *Dolaylı T.* *Y.*
- Çocuklar, okulun bahçesinde toplandı; sesler buraya kadar geldi.
  Özne *Dolaylı T.* *Y.* *Zarf. T* *Y.*

• 4. ANLAMINA GÖRE CÜMLELER

OLUMLU CÜMLE	► Yüklemde belirtilen yargının gerçekleştiğini anlatan cümlelerdir. ► Yüklem, olumsuzluk eki alsa da anlam olumlu olabilir.	Salih'i dün çarşıda **gördüm**. Ben de her geçen gün olaylara **sinirleniyorum**. Şimdi o yerlerle ilgili kötü haberler **alıyoruz**. Giderek **gözümden düşüyorsun**. Evde de **yok yok**. Sorunların üstesinden **gelemiyor değil**. Sizi **anlamaz olur muyum**?
OLUMSUZ CÜMLE	► Yüklemde belirtilen yargının gerçekleşmediğini anlatan cümlelerdir. ► Yüklem, olumlu çekimde olsa da cümlede olumsuzluk anlamı olabilir.	Salih'i artık çarşıda gören **yoktu**. Bu sinirli adam ben **değildim**. **Ne** ailesini tanıyor **ne** doğduğu yeri biliyor. Şimdi o dünyadan hiçbir haber **almıyorum**. **Sanki** bunları herkese ben anlattım! Bunlara katlanmak **kolay mı**?
SORU CÜMLESİ	► Soru yoluyla bilgi almayı amaçlayan cümlelerdir. ► Soru sıfatları, zarfları, zamirleri, edatları kullanılabilir.	Dün akşam eve **kaçta** gittin? Yemeğini yedin **mi**? **Hani** beni çok sevdiğini söyleyen dostlar? Evi bana zorla **mı** sattıracaksın? Köşeyi dönünce yüz yüze gelmeyelim **mi**?

CÜMLE TÜRLERİ **ETKİNLİK**

Aşağıdaki cümleleri cümle türleri açısından inceleyiniz.

1. Her gönülde bir aslan yatar.

2. Ne karanlıkta yat ne kara düş gör.

3. Başa gelmez iş olmaz, ayağa değmez taş olmaz.

4. Bahçedeki kavak ağaçlarının hepsini kısa sürede budayıvermiş.

5. Ben bir işle meşgulken başka şeylerle uğraşmıyorum, o işe veriyorum kendimi.

6. Yakın zamana kadar Alp Dağları'nın zirvesi insanlar için ulaşılamazdı.

7. Öykülerimde, insanların toplumla olan ilişkisini ayrıntılarıyla anlattım.

8. Atasözleri hep çok ilgimi çekmiştir; onlarla ilgili yazılar, kitaplar okurum hep.

9. Sanatsal ürünlerdeki olayları insandan soyutlayarak düşünemeyiz çünkü her olay, kişilerin eyleme dönüşmüş istekleri, düşleri, tutkularıdır.

10. Bir canlının doğal olarak yaşayıp çoğaldığı, neslini devam ettirdiği yer; o türün habitatıdır.

11. Kimi büyük yapıtlar anlattıkları olaylarla değil kişileriyle yaşarlık kazanmıştır.

12. Günümüzde kalabalık içinde yaşayan "yalnız"ların sayısı hızla çoğalıyor, bunun nedeni yaşama biçimimiz.

13. Aletli dalış için ülkemizde oldukça fazla seçenek var ve bu spor en çok Akdeniz Bölgesi'nde yapılıyor.

14. Tahıl üretimini artırmak için uzmanlar, küçük ölçekli tarıma yönelmeyi öneriyorlar.

15. Uzun zamandır ürün vermediğimi fark eden bir arkadaşım "Niye öykü yazmıyorsun?" diye sordu.

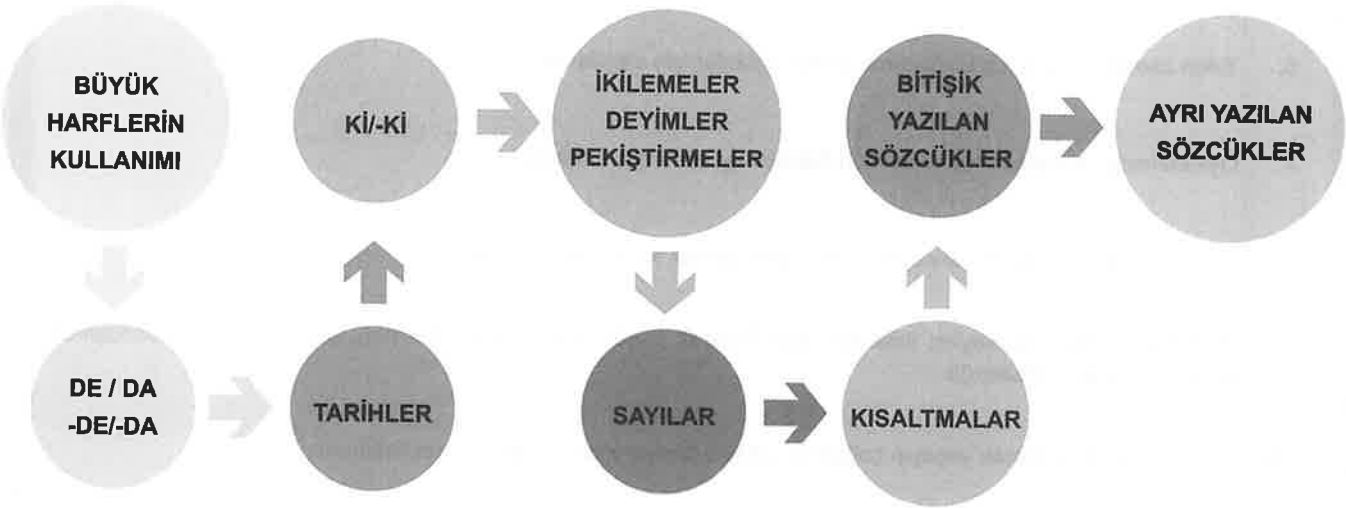

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
TYT	2	2	2	2	2	2
MSÜ	2	2	2	2	2	2

Bu üniteden en çok gelen soru kökleri:

- ► Aşağıdaki cümlelerin hangisinde büyük harflerin yazımıyla ilgili yanlışlık yapılmıştır?
- ► Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yapılmıştır?
- ► Bu parçadaki numaralanmış sözlerden hangisinin yazımında yanlışlık yapılmıştır?
- ► Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcüğün yazımında yanlışlık yapılmıştır?
- ► Aşağıdaki cümlelerde yer alan birleşik sözcüklerden hangisinin yazımı yanlıştır?
- ► Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu kurala aykırı bir yazım yanlışı yapılmıştır?

ZEDUVA

1. İKİLEMELERİN YAZILIŞI

► **İkilemeler ayrı yazılır.**

- ▸ adım adım
- ▸ ağır ağır
- ▸ art arda
- ▸ boy pos
- ▸ çoluk çocuk
- ▸ diz dize
- ▸ elden ele
- ▸ ev bark
- ▸ bire bir (ölçü)
- ▸ yan yana

Dikkat

"gitgide, suspus, örtbas, enikonu" sözcükleri bitişik yazılır.

2. DEYİMLERİN YAZILIŞI

► **Deyimler ayrı yazılır.**

- akıntıya kürek çekmek
- çam devirmek
- çanak tutmak
- gönlünden geçirmek
- göz atmak
- aklı başında

3. PEKİŞTİRMELİ SÖZLERİN YAZILIŞI

► **"m, p, r, s" sesleriyle oluşan pekiştirmeli sözler bitişik yazılır.**

- apaçık
- büsbütün
- çepeçevre
- çırılçıplak
- düpedüz
- sırılsıklam
- karmakarışık
- güpegündüz
- sapasağlam
- yemyeşil

4. "MI, Mİ" SORU EKİNİN YAZILIŞI

► **"mı, mi" soru eki kendinden önceki kelimeden ayrı, kendinden sonraki ekle bitişik yazılır.**

- Yemek kaldı **mı**?
- Sen de **mi** geliyorsun?
- İyi de böyle olur **mu**?
- Para verecek **misin**?
- Bu kitabı okuyor **muyuz**?
- Çocuk **muyum**?

► **"mı, mi" soru eki, cümleye pekiştirme, koşul, zaman gibi anlamlar da katsa ayrı yazılır.**

- Güzel **mi** güzel bir şehirde okuyor.
- Ağladı **mı** herkes onunla ilgilensin ister.

► **Bitişik yazılan birleşik fiillerde "mı, mi" soru eki, iki sözcüğün arasına girdiğinde birleşik sözcük ayrı yazılır.**

- Şimdi senden **vaz mı geçmeli**?
- Olanı biteni oturup **seyir mi edelim**?
- Anlattıklarını **unutu mu verelim**?

5. "İLE, İDİ, İMİŞ, İSE, İKEN"İN YAZILIŞI

► **"ile" sözcüğü, kendinden önceki sözcükten ayrı yazılabileceği gibi "-le, -la" şeklinde de yazılabilir:**

- **Çiçek ile** çikolata almak istediler. (**çiçekle** çikolata)
- Türk toplumunun temel **yapısı ile** ilgili konuştuk. (**yapısıyla** ilgili)

► **"idi, imiş, ise, iken" ekleri ayrı yazılabileceği gibi bitişik de yazılabilir:**

- Son günlerde oldukça **yorgun idi**. (**yorgundu**)
- Zeduva'nın yeni stüdyoları **güzel imiş**. (**güzelmiş**)
- Bize **gelir ise** konuşuruz. (**gelirse**)
- Sınav tam **başlayacak iken** görevli bayıldı. (**başlayacakken**)

6. "Kİ" SÖZCÜĞÜNÜN ve "-Kİ" EKİNİN YAZILIŞI

"Kİ" BAĞLACININ / EDATININ YAZILIŞI	"-Kİ" EKİNİN YAZILIŞI
Ayrı yazılır.	**Bitişik yazılır.**
► "ki" bağlacı; sözcükleri, söz öbeklerini, cümleleri birbirine bağlar. **► "ki" edatı; cümlenin sonunda yer alarak "şüphe, pekiştirme, yakınma, kınama vb." anlamını katar.** **► "ki" sözcüğü edat da olsa bağlaç da olsa ayrı yazılır.** **► İkisi de cümleden çıkarıldığında anlam bozulmaz ancak daralır.**	**► Sıfat yapan "-ki", kendinden önceki sözcüğe bitişik yazılır. Kendinden sonraki ismi işaret eder. Yapım eki görevindedir.** **► İlgi zamiri eki olan "-ki", kendinden önceki sözcüğe bitişik yazılır. İsmin yerini tutar.**
▸ Sen **ki** benim en büyük inancımdın. (bağlaç) ▸ Öyle bir yerdi **ki** tekrar gitmek istedik. (bağlaç) ▸ Böyle de olmaz **ki**! (edat) ▸ Bizimle gelir mi **ki**? (edat)	▸ **Masadaki** bardağı gördün mü? (sıfat yapan -ki) ▸ **Akşamki** maç çok sıkıcıydı. (sıfat yapan -ki) ▸ Ben **öteki** treni bekliyorum. (sıfat yapan -ki) ▸ **Benimki** uzun zamandır çalmadı. (ilgi zamiri -ki) ▸ Evin kredisi bitti, **arabanınki** kaldı. (ilgi zamiri -ki)
PRATİK YOL Bağlaç / edat olan "ki"nin üstüne "–ler" eki gelemez. ▸ **sen ki(-ler)** (-) ▸ **yerdi ki(-ler)** (-) ▸ **olmaz ki(-ler)** (-)	**PRATİK YOL** Ek olan "-ki"nin üstüne "-ler" eki gelebilir. ▸ masadaki(**-ler**) (+) ▸ akşamki(**-ler**) (+) ▸ öteki(**-ler**) (+)

Dikkat

"ki" sözcüğü, "sanki, oysaki, mademki, belki, hâlbuki, çünkü, meğerki, illaki" sözcüklerinde (SOMBaHÇeMi) bitişik yazılır. "belli ki, tabii ki, tut ki, farz et ki, velev ki, öyle ki, demek ki, eğer ki..." sözcüklerinde ayrı yazılır.

7. "DE, DA" BAĞLACININ ve "-DE, -DA" EKİNİN YAZILIŞI

"DE, DA" BAĞLACININ YAZILIŞI	"-DE, -DA" EKİNİN YAZILIŞI
Ayrı yazılır.	**Bitişik yazılır.**
▶ **"de, da" bağlacı, kendinden önceki sözcükten ayrı yazılır.** ▶ **Cümleye "dahi, bile, ayrıca" anlamını verir.** ▶ **Cümleden çıkarıldığında anlam bozulmaz ancak daralır.** ▶ **"te, ta" şekli yoktur.**	▶ **"-de, -da" eki kendinden önceki sözcüğe bitişik yazılır.** ▶ **Eklendiği sözcüğe genellikle "bulunma, kalma" anlamı verir. "nerede, neyde, kimde" sorularına yanıt olur.** ▶ **Cümleden çıkarıldığında alam bozulur.** ▶ **Ünsüz benzeşmesine uğrayarak "-te, -ta" şeklini alabilir.**
▹ Biraz **da** siz çalışın, dedi. ▹ Türkler **de** bağımsızlık mücadelesi vermiş bir millet. ▹ Bizimle çalışmayı çok **da** istiyor gibi değilsiniz. ▹ İnternet **de** bu ülkede iletişimi hızlandırıyor. ▹ Kitabın hazırlanmasında Zeynep **de** büyük emek verdi. ▹ 1923 **de** bizim için önemli bir yıldır.	▸ **Sizde** kalan kitaplarımı alabilir miyim? ▸ **Türklerde** bulunan bağımsızlık arzusu, her millete örnek olmalı. ▸ Hafta sonu da **internette** yaşadığım sıkıntı devam etti. ▸ Kitap baskıya gidince **Zeynep'te** toplanıyoruz. ▸ Cumhuriyet **1923'te** ilan edildi.
PRATİK YOL Bağlaç olan "de, da"nın üstüne bir tane daha "de, da" bağlacı gelemez. ▹ biraz da **da** (-) ▹ Türkler de **de** (-)	**PRATİK YOL** Ek olan "-de, -da"nın üstüne "de, de" bağlacı gelebilir. ▸ sizde **de** (+) ▸ Türklerde **de** (+)

Dikkat

"ya da, hem...hem de, ne...ne de, ya...ya da" sözcüklerinde "da, de" bağlacı ayrı yazılır.

8. SAYILARIN YAZILIŞI

1. Sayılar harflerle de yazılabilir:

▹ Anadolu toprakları **bin** yıldan beri medeniyetin beşiğidir.

▹ Trabzon'da **on dört** gün kaldık.

Buna karşılık saat, para tutarı, ölçü, istatistik verilere ilişkin sayılarda rakam kullanılır:

▹ Toplantı **17.30'da** başlayacak.

▹ Hesabında **1.500.000** lira varmış.

▹ Son **150 kilometremiz** kalmıştı.

Saatler ve dakikalar metin içinde yazıyla da yazılabilir:

▹ Toplantıyı **saat yediye çeyrek kala** başlattık.

Dört veya daha çok basamaklı sayıların kolay okunabilmesi amacıyla içinde geçen *bin, milyon, milyar* ve *trilyon* sözleri harfle yazılabilir:

- O bölgede yaşayan **1 milyar 500 milyon** kişi sağlıklı beslenemiyor.
- Şirket bir günde **3 bin 255 kalem** satışı yaptığını duyurdu.

2. Birden fazla kelimeden oluşan sayılar ayrı yazılır:

- Salonda **iki yüz** öğrenci kalmıştı.
- Yapılan konutların **üç yüz altmış beşine** yerleşilmiş.

3. Para ile ilgili işlemlerle senet, çek vb. ticari belgelerde geçen sayılar bitişik yazılır:

- 650,35 (altıyüzelliTL,otuzbeşkr.)

4. Yüzde ve binde işaretleri yazılırken sayılarla işaret arasında boşluk bırakılmaz:

- %25, ‰50 vb.

5. Adları sayılardan oluşan iskambil oyunları bitişik yazılır:

- altmışaltı, ellibir, yirmibir vb.

6. Romen rakamları; tarihî olaylarda, yüzyıllarda, hükümdar adlarında, tarihlerde ayların yazılışında, kitap ve dergi ciltlerinde, kitapların asıl bölümlerinden önceki sayfaların numaralandırılmasında, maddelerin sıralandırılmasında kullanılır:

- II. Dünya Savaşı
- XX. yüzyıl
- III. Selim
- II. Wilhelm
- 1.XI.1928
- I. Cilt

7. Dört veya daha çok basamaklı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve aralarına nokta konur:

- 4.567
- 326.197
- 49.750.812

8. Sayılarda kesirler virgülle ayrılır:

- 15,2 (15 tam, onda 2)
- 5,26 (5 tam, yüzde 26) vb.

9. Sıra sayıları yazıyla ve rakamla gösterilebilir. Rakamla gösterilmesi durumunda ya rakamdan sonra bir nokta konur ya da rakamdan sonra kesme işareti konularak derece gösteren ek yazılır:

- 15. = 15'inci
- 56. = 56'ncı
- XX. = XX'nci

Uyarı

► Sıra sayıları ekle gösterildiklerinde rakamdan sonra sadece kesme işareti ve ek yazılır, ayrıca nokta konmaz:

- sekiz-inci = 8.'inci (-) → 8'inci (+) → 8. (+)
- iki-nci = 2.'nci (-) → 2'nci (+) → 2. (+)

10. Üleştirme sayıları rakamla değil yazıyla belirtilir:

- 2'şer (-) ikişer (+)
- 9'ar (-) dokuzar (+)
- 100'er (-) yüzer (+)

• 9. KISALTMALARIN YAZILIŞI

1. Kurum, kuruluş ve ülke adlarının kısaltmaları her kelimenin ilk harfinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır. Kısaltmaya getirilen eklerde kısaltmanın okunuşu esas alınır. Nokta kullanılmaz. Kesme işareti kullanılır.

- TBMM'yi
- TDK'ye
- ATO'nun
- TRT'nin
- ODTÜ'ye
- MTA'daki
- TSK'ye
- KYK'nin
- HSK'deki
- ASELSAN'dan
- TÜBİTAK'taki
- ABD'nin
- BOTAŞ'a
- TÖMER'de
- MÖ, MS, İÖ, İS

Uyarı

Gelenekleşmiş olan T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) ve T. (Türkçe) kısaltmalarının dışında büyük harflerle yapılan kısaltmalarda nokta kullanılmaz.

2. Ölçü birimlerinin uluslararası kısaltmaları kullanılır. Kısaltmaya getirilen eklerde kelimenin okunuşu esas alınır. Nokta kullanılmaz. Kesme işareti kullanılır.

- 30 metreyi → 30 m'yi
- 10 santimetreye → 10 cm'yi
- 100 gramın → 100 g'ın
- 5 litredeki → 5 l'deki
- 5 milimetre → 5 mm'nin
- 1 kilometreye → 1 km'ye
- 10 kilograma → 10 kg'a
- 10 metrekareyi → 10 m^2yi

3. Kurum, kuruluş adlarıyla ölçülerin dışında kalan kelime veya kelime gruplarının kısaltılmasında, ilk harfle birlikte kelimeyi oluşturan temel harfler dikkate alınır. Kısaltılan kelime veya kelime grubu; özel ad, ünvan veya rütbe ise ilk harf büyük; cins isim ise ilk harf küçük olur. Ek, kelimenin okunuşuna göre getirilir.

- Alm.yı (Almancayı), İng.nin (İngilizcenin), Kocatepe Mah.ne (Kocatepe Mahallesi'ne), Güniz Sok.nın (Güniz Sokağı'nın), Prof.ün (Profesörün) ; yy.ın (yüzyılın), vb.leri (ve benzerleri) vb.

Uyarı

► *Numara* kelimesinin kısatlması "No." şeklindedir.

► *Numara* sözünün kısaltması da kelime gibi okunduğundan getirilecek olan ek, okunuşa göre getirilecektir:

- 6 No.lu Sandık
- 20 No.lu Daire

10. TARİHLERİN YAZILIŞI

Sayı varsa ay ve gün adları → Büyük harfle başlar. (Belirli bir tarih bildiren)	**Sayı yoksa ay ve gün adları → Küçük harfle başlar.** (Belirli bir tarih bildirmeyen)
▸ Lale Festivali **Haziran'ın 25'inde** başlayacak. ▸ Düğünü **2026 Temmuz'a** erteledik. ▸ Türkler için **29 Mayıs 1453 Salı günü** çok kıymetlidir. ▸ Cumhuriyet, **29 Ekim 1923** tarihinde ilan edildi. ▸ Kardeşi **28 Aralık 1982'de** göreve başladı.	▸ Okullar genellikle **eylülün** ikinci haftasında öğretime başlar. ▸ Yürütme Kurulu toplantılarını **perşembe günleri** yaparız. ▸ Her **pazartesi** toplantı yapmaya özen gösteririz. ▸ Anneler Günü her yıl **mayıs** ayının ikinci **pazar** günü kutlanır.

Anneler Günü	Sevgililer Günü	Babalar Günü	Dünya Pi Günü
Yaşlılar Haftası	Kadir Gecesi	Emekliler Yılı	Itrî Yılı...

11. BÜYÜK HARFLERİN KULLANILDIĞI YERLER

A. Cümle büyük harfle başlar:

- Ak akçe kara gün içindir.
- Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir. (Atatürk)

Cümle içinde tırnak veya yay ayraç içine alınan cümleler büyük harfle başlar ve sonlarına uygun noktalama işareti (nokta, soru, ünlem vb.) konur:

- Atatürk "Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!" diyor.
- Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek için değil, kendimizi göstermek için geziyoruz.

Uyarı

► **İki çizgi arasındaki açıklama cümleleri büyük harfle başlamaz.**

- Bir zamanlar -bu zamanlar çok da uzak değildir, bundan on, on iki yıl önce- Türk saltanatının maddi sınırları uçsuz bucaksız denilecek kadar genişti. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)
- Bu sefer de onları -her zamanki yerlerinde bulmak ihtimaliyle- farkında olmadan aramıştım. (Ahmet Hamdi Tanpınar)

Uyarı

► **İki noktadan sonra gelen cümleler büyük harfle başlar.**

- Menfaat sandalyeye benzer: Başında taşırsan seni küçültür, ayağının altına alırsan yükseltir. (Cenap Şahabettin)

Uyarı

► **İki noktadan sonra cümle ve özel ad niteliğinde olmayan örnekler sıralandığında bunlar büyük harfle başlamaz.**

- Bu eskiliği siz de çok evde görmüşsünüzdür: duvarlarda çiviler, çivi yerleri, lekeler... (Memduh Şevket Esendal)

Uyarı

► **Rakamla başlayan cümlelerde rakamdan sonra gelen kelime özel ad değilse büyük harfle başlamaz.**

- 12 Temmuz 2026'da Türk Dil Kurumunun 94. yılını kutlayacağız.

Örnek niteliğindeki kelimelerle başlayan cümlede de ilk harf büyük yazılır:

"Banka, bütçe, devlet, fındık, kanepe, menekşe, şemsiye" gibi yüzlerce kelime, kökenleri yabancı olmakla birlikte artık dilimizin malı olmuştur.

B. Dizeler büyük harfle başlar:

Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi. (Muhibbi)

Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak. (Mehmet Akif Ersoy)

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik. (Yahya Kemal Beyatlı)

C. Özel adlar büyük harfle başlar:

1. Kişi adlarıyla soyadları büyük harfle başlar:

- Mustafa Kemal Atatürk
- İsmet İnönü
- Kâzım Karabekir
- Ahmet Haşim

Takma adlar da büyük harfle başlar:

- Muhibbi (Kanuni Sultan Süleyman)
- Demirtaş (Ziya Gökalp)
- Tarhan (Ömer Seyfettin)
- Kirpi (Refik Halit K.)

2. Kişi adlarından önce ve sonra gelen ünvanlar, saygı sözleri, rütbe adları ve lakaplar büyük harfle başlar:

- Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk
- Kaymakam Erol Bey
- Dr. Alâaddin Yavaşça
- Sayın Prof. Dr. Hasan Eren
- Mustafa Efendi
- Zeynep Hanım
- Mimar Sinan
- Genç Osman
- Deli Petro vb.

Akrabalık adı olup lakap veya ünvan olarak kullanılan kelimeler büyük harfle başlar:

- Baba Gündüz
- Dayı Kemal
- Hala Sultan
- Nene Hatun
- Gül Baba
- Telli Baba vb.

Uyarı

► **Akrabalık bildiren kelimeler küçük harfle başlar:**

- Tülay ablama gittim.
- Ayşe teyzemin keki çok güzel.

3. Cümle içinde özel adın yerine kullanılan makam veya ünvan sözleri büyük harfle başlar:

- Uzak Doğu'dan gelen heyeti **Vali** dün kabul etti.
- Toplantıya **Bakan'ın** konuşması damga vurdu.

4. Saygı bildiren sözlerden sonra gelen ve makam, mevki, ünvan bildiren kelimeler büyük harfle başlar:

- Sayın Bakan
- Sayın Başkan
- Sayın Rektör
- Sayın Vali

Mektuplarda ve resmî yazışmalarda hitaplar büyük harfle başlar:

- Sevgili Kardeşim
- Aziz Dostum
- Değerli Dinleyiciler

5. Hayvanlara verilen özel adlar büyük harfle başlar:

- Boncuk
- Fındık
- Gece
- Pars

6. Millet, boy, oymak adları büyük harfle başlar:

- Alman
- Arap
- Türk
- Oğuz
- Kazak

7. Dil ve lehçe adları büyük harfle başlar:

- Türkçe
- Almanca
- İngilizce
- Oğuzca
- Tatarca

8. Devlet adları büyük harfle başlar:

- Türkiye Cumhuriyeti
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
- Amerika Birleşik Devletleri

9. Din ve mezhep adları ile bunların mensuplarını bildiren sözler büyük harfle başlar:

- Müslüman
- Hristiyan
- Musevi
- Budizm
- Hanefi
- Katolik
- Müslümanlık
- Hristiyanlık
- Musevilik
- Budist
- Hanefilik
- Katoliklik

10. Din ve mitoloji ile ilgili özel adlar büyük harfle başlar:

- Tanrı
- Allah
- İlah
- Cebrail
- Zeus
- Osiris
- Kibele
- Ra

Uyarı

► **"Tanrı, Allah, İlah" sözleri özel ad olarak kullanılmadıklarında küçük harfle başlar:**

- Eski Yunan tanrılarını işlemeye devam ediyoruz.
- Müzik dünyasının ilahıdır Elves Presley.
- "Amerika'da kaçakçılığın allahları vardır." (Tarık Buğra)

11. Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar:

- Merkür
- Neptün
- Satürn
- Halley
- Dünya
- Güneş
- Ay
- Venüs

Uyarı

► Dünya, güneş, ay **kelimeleri gök cismi anlamı dışında kullanıldıklarında küçük harfle başlar:**

- Biz dünyadan ayrı yaşarken dünya epey değişmiş.
- Yeni evleri güneş görmüyordu.

Uyarı

► **Cins isim olan "uzay, galaksi, yıldız kümesi, yıldız, gök taşı, gaz bulutu, meteor, kuyruklu yıldız, gök ada, takımyıldız" sözcükleri cümle içinde küçük harfle başlar.**

► **Özel isim olan "Halley Kuyruklu Yıldızı, Kutup Yıldızı, Kervan Yıldızı, Çoban Yıldızı, Büyükayı, Küçükayı, Samanyolu" sözcükleri büyük harfle başlar.**

12. Düşünce, hayat tarzı, politika vb. **anlamlar bildirdiğinde *doğu ve batı* sözlerinin ilk harfleri büyük yazılır:**

- Türk romanında Batı medeniyetine hayranlığı sık sık görürüz.
- Yönetmen filmlerinde Doğu mistisizmini işlemeyi sever.

Uyarı

► **Bu sözler yön bildirdiğinde küçük yazılır:**

- Arabayla güneye gitmeye karar verdik.
- Bulutlar kuzeyden geliyordu.
- Hafta sonu Bursa'nın doğusu sele teslim oldu.
- Son yıllarda yerleşim Ankara'nın batısına kayıyor.

13. Yer adları (*kıta, bölge, il, ilçe, köy, semt vb.*) büyük harfle başlar:

- Afrika
- Güneydoğu Anadolu
- İstanbul
- Ürgüp
- Kızılay
- Maçka

14. Yer adlarında ilk isimden sonra gelen ve *deniz, nehir, göl, dağ, boğaz vb.* tür bildiren ikinci isimler büyük harfle başlar:

- Ağrı Dağı
- Aral Gölü
- Asya Yakası
- Çanakkale Boğazı
- Ege Denizi
- Fırat Nehri
- Süveyş Kanalı
- Van Gölü
- Dicle Irmağı
- Kop Geçidi
- Yozgat Çamlığı Millî Parkı
- Cennet – Cehennem Mağarası
- Neretva Nehri

Uyarı

► Özel ada dâhil olmayıp tamlama kuran *şehir, il, ilçe, belde, köy vb.* sözler küçük harfle başlar:

- Konya ili
- Doğubayazıt ilçesi
- Uzungöl beldesi
- Taflan köyü
- Galata semti vb.

15. Mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak adlarında geçen *mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak* kelimeleri büyük harfle başlar.

- Gazi Mahallesi
- Zafer Meydanı
- Atatürk Bulvarı
- Nene Hatun Caddesi
- İnkılap Sokağı
- Şaşıfelek Çıkmazı
- Güniz Apartmanı
- At Meydanı

16. *Saray, köşk, han, kale, köprü, kule, anıt vb.* yapı adlarının bütün kelimeleri büyük harfle başlar:

- Yıldız Sarayı
- İshakpaşa Sarayı
- Çankaya Kökü
- Horozlu Han
- Ankara Kalesi
- Galata Köprüsü
- Beyazıt Kulesi
- Yerebatan Sarnıcı
- Zafer Abidesi
- Bilge Kağan Anıtı
- Ani Harabeleri
- Zeus Sunağı
- Bergama Akropolü
- Ayasofya Camisi
- Ulu Camii
- Sümela Manastırı
- Karyağdı Türbesi
- Meryem Ana Kilisesi
- Mehmet Âkif Ersoy Evi ve Müzesi

17. Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğunda yer adının ilk harfi büyük yazılır:

- Rus gemilerinin **Boğaz'dan** geçişine izin verilmedi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, **Hisar'daki** konserleri bir süreliğine durdurdu.
- Cumhurbaşkanı, Ankara'ya gelen heyeti **Köşk'te** karşıladı.

18. Kurum, kuruluş ve kurul adlarının her kelimesi büyük harfle başlar:

- Türk Dil Kurumu
- Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
- Devlet Malzeme Ofisi
- Millî Kütüphane
- Çocuk Esirgeme Kurumu
- Çankaya Lisesi
- Türk Ocağı
- Muharip Gaziler Derneği
- Yeşilay Derneği
- Bakanlar Kurulu
- Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
- Emek İnşaat
- Atatürk Orman Çiftliği
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
- Zeduva Yayınevi

19. Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge adlarının her kelimesi büyük harfle başlar:

- Medeni Kanun
- Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği
- Türk Bayrağı Tüzüğü
- Şapka Kanunu

20. Kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik ve makam sözleri asılları kastedildiğinde büyük harfle başlar:

- Türkiye Büyük Millet Meclisi her yıl 1 Ekim'de toplanır. Bu yıl ise **Meclis**, yeni döneme erken başlayacak.
- Türk Dil Kurumu çalışmalarını titizlikle sürdürüyor. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, **Kurumun** 21 Mayıs 2009 tarihinde Kars'ta düzenlediği toplantıda kullanıma açıldı.
- 2876 sayılı Kanun bu yıl yeniden gözden geçiriliyor. Yazarlara ödenecek telif ücreti, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği'ne göre düzenlenmektedir. Yapılan işlem **Yönetmelik'in** 4'üncü maddesine aykırı düşmektedir.

21. Kitap, dergi, gazete ve sanat eserlerinin (tablo, heykel, beste vb.) her kelimesi büyük harfle başlar:

- Nutuk
- Türk Dili (dergi)
- Kaplumbağa Terbiyecisi (tablo)
- Suç ve Ceza
- Hürriyet (gazete)
- Safahat
- Varlık (dergi)
- Yorgun Herkül (heykel)
- Düşünen Adam (heykel)
- Onuncu Yıl Marşı
- Yaş Otuz Beş
- Resmî Gazete
- Saraydan Kız Kaçırma (opera)
- Kuğu Gölü Balesi

Uyarı

► Özel ada dâhil olmayan gazete, dergi, tablo vb. sözler büyük harfle başlamaz.

- Milliyet gazetesi
- Safahat
- Yaş Otuz Beş

Uyarı

► Kitap, makale, tiyatro eseri, kurum adı vb. özel adlarda yer alan kelimelerin ilk harfleri büyük yazıldığında ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de sözleriyle mı, mi, mu, mü soru eki küçük harfle yazılır:

- Mai ve Siyah
- Suç ve Ceza
- Leyla ile Mecnun
- Turfanda mı, Turfa mı?
- Diyorlar ki
- Ya Devlet Başa ya Kuzgun Leşe
- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu vb.
- Dünyaya İkinci Geliş yahut Sır İçinde Esrar

► Özel adın tamamı büyük yazıldığında ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de sözleriyle mı, mi, mu, mü soru eki de büyük harfle yazılır:

- DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ vb.

22. Ulusal, resmî ve dinî bayramlarla anma ve kutlama günlerinin ile açılış, çalıştay, çık oturum vb. adlarının ilk harfleri büyük harfle başlar:

- Cumhuriyet Bayramı
- Kurban Bayramı
- Miraç Kandili
- Hıdırellez
- Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı
- 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı
- Dünya Tiyatrolar Günü
- Anneler Günü
- 14 Mart Tıp Bayramı
- Öğretmenler Günü
- VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı
- Ramazan Bayramı
- Nevruz Bayramı
- Yaşlılar Haftası

23. Tarihî olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar:

- Kurtuluş Savaşı
- Millî Mücadele
- Cilalı Taş Devri
- İlk Çağ
- Lale Devri
- Aydınlanma Çağı
- Antik Çağ
- Cahiliye Dönemi
- Servetifünun Dönemi
- Tanzimat Dönemi
- Atatürk Dönemi
- Kanuni Dönemi
- Rönesans

24. Özel adlardan türetilen bütün kelimeler büyük harfle başlar:

- Türklük
- Türkleşmek
- Türkçü
- Türkçe
- Avrupalı
- Avrupalılaşmak
- Atatürkçü
- Konyalı

Uyarı

► **Özel ad kendi anlamı dışında yeni bir anlam kazanmışsa büyük harfle başlamaz:**

- ***acem*** (Türk müziğinde bir perde), ***hicaz*** (Türk müziğinde bir makam), ***nihavent*** (Türk müziğinde bir makam), ***amper*** (elektrik akımında şiddet birimi), ***jul*** (fizikte iş birimi), ***allahlık*** (saf, zararsız kimse), ***donkişotluk*** (gereği yokken *kahramanlık* göstermeye kalkışma) vb.

Uyarı

► **Para birimleri büyük harfle başlamaz: avro, dinar, dolar, lira, kuruş, liret vb.**

- O zamanın parasıyla size **100 Amerikan doları** vermiştim.
- Bu kitap kaç **Türk lirası** eder?

Uyarı

Özel adlar yerine kullanılan "o" zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz.

Uyarı

Müzikte kullanılan makam ve tür adları büyük harfle başlamaz: *acemaşiran, acembuselik, bayati, hicazkâr, türkü, varsağı, bayatı* vb.

25. Yer, millet ve kişi adlarıyla kurulan birleşik kelimelerde sadece özel adlar büyük harfle başlar:

- Antep fıstığı
- Adana kebabı
- Ankara keçisi
- Brüksel lahanası
- Hindistan cevizi
- İngiliz anahtarı
- İngiliz dili
- Maraş dondurması
- Çubuk turşusu
- Türk mutfağı
- Rus salatası
- Van kedisi
- Konya şekeri
- Amerikan kültürü
- Hint müziği
- Akdeniz iklimi

12. BİRLEŞİK SÖZCÜKLERİN YAZILIŞI

A. AYRI YAZILAN BİRLEŞİK SÖZCÜKLER

1. *Etmek, edilmek, eylemek, olmak, olunmak* yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiiller, ilk kelimesinde herhangi bir ses düşmesi veya türemesine uğramazsa ayrı yazılır:

- alt etmek
- arz etmek
- azat etmek
- el etmek
- göç etmek
- ilan etmek
- kul etmek
- kul olmak
- terk etmek
- fark etmek
- var olmak
- yok olmak
- kabul etmek
- hak etmek
- zapt etmek

2. Birleşme sırasında kelimelerinden hiçbiri veya ikinci kelimesi anlam değişikliğine uğramayan birleşik kelimeler ayrı yazılır.

a) Hayvan türlerinden birinin adıyla kurulanlar:

- ateş balığı
- dil balığı
- kedi balığı
- kılıç balığı
- köpek balığı
- yılan balığı
- çalı kuşu
- deve kuşu
- muhabbet kuşu
- tarla kuşu
- ağustos böceği
- ateş böceği
- cırcır böceği
- hamam böceği
- ipek böceği
- uçuç böceği
- at sineği
- deniz yılanı
- su yılanı
- dağ keçisi
- fındık faresi
- dağ sıçanı
- bal arısı
- Pekin ördeği
- Ankara kedisi

b) Bitki türlerinden birinin adıyla kurulanlar:

- ayrık otu
- çörek otu
- eğrelti otu
- ateş çiçeği
- küpe çiçeği
- yıldız çiçeği
- meyan kökü
- dağ elması
- yer elması
- çalı dikeni
- deve dikeni
- kuş üzümü
- dağ armudu
- at kestanesi
- can eriği
- yer mantarı
- şeker kamışı
- Antep fıstığı
- çam fıstığı
- soya fasulyesi
- kayısı kurusu
- şeker pancarı
- kuru fasulye
- kuru incir
- kuru yemiş

Uyarı

Çiçek dışında anlamlar taşıyan ***baklaçiçeği (renk), narçiçeği (renk), suçiçeği (hastalık)***; ot dışında anlamlar taşıyan ***ağızotu (barut), sıçanotu (arsenik)***; ses düşmesine uğramış olan ***çöreotu*** ve yazımı gelenekleşmiş olan ***semizotu, dereotu*** bitişik yazılır.

c. Nesne, eşya ve alet adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler:

- alçı taşı
- çakmak taşı
- oltu taşı
- dikili taş
- arap sabunu
- yel değirmeni
- duvar saati
- masa örtüsü
- alt geçit
- tüp geçit
- dolma kalem
- dönme dolap
- toplu iğne
- tuz ruhu
- vurmalı çalgı

ç. Yol ve ulaşımla ilgili birleşik kelimeler:

- Arnavut kaldırımı
- çevre yolu
- deniz yolu
- hava yolu
- kara yolu
- keçi yolu
- köprü yolu
- ana yol
- yan yol
- tali yol

Uyarı

"**otoyol**" sözcüğü bitişik yazılır.

d. Durum, olgu ve olay bildiren sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler:

- açık oturum
- açık öğretim
- ana dili
- Ay tutulması
- baş ağrısı
- baş belası
- çıkış yolu
- dil birliği
- iş birliği
- iş bölümü
- madde başı
- satır başı
- ses uyumu
- yer çekimi
- din birliği

e. *Bilim* ve *bilgi* sözleriyle kurulan birleşik kelimeler:

- dil bilimi
- gök bilimi
- halk bilimi
- yer bilimi
- ses bilgisi

f. *Yuvar* ve *küre* sözleriyle kurulan birleşik kelimeler:

- göz yuvarı
- su küre
- hava küre
- yer yuvarı
- yarı küre
- yarım küre

g. Yiyecek, içecek adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler

- bohça böreği
- badem yağı
- kuyruk yağı
- maden suyu
- tas kebabı
- İzmir köftesi
- badem şekeri
- burgu makarna
- çiğ köfte
- içli köfte
- sivri biber
- kesme şeker
- Adana kebabı
- kuru soğan
- kuru yemiş

ğ. Gök cisimleri:

- Çoban Yıldızı
- Kervan Yıldızı
- Kutup Yıldızı
- kuyruklu yıldız
- gök taşı
- hava taşı
- meteor taşı
- gök ada
- Halley Kuyruklu Yıldızı

h. Organ veya organ yerine geçen sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler:

- aşık kemiği
- elmacık kemiği
- serçe parmak
- azı dişi
- köpek dişi
- kuyruk sokumu
- safra kesesi
- takma diş
- gaga burun
- kepçe kulak

ı. Benzetme yoluyla insanın bir niteliğini anlatmak üzere bitki, hayvan ve nesne adlarıyla kurulan birleşik kelimeler:

- çetin ceviz
- çöpsüz üzüm
- sarı çıyan
- eski toprak
- sağmal inek

i. Zamanla ilgili birleşik kelimeler:

- bağ bozumu
- gece yarısı
- gün ortası
- hafta başı
- hafta sonu
- hafta içi
- yıl sonu
- yıl dönümü
- ay başı
- ay sonu

3. *-r / -ar / -er, -maz / -mez ve -an / -en* sıfat-fiil ekleriyle kurulan sıfat tamlaması yapısındaki birleşik kelimeler ayrı yazılır:

1. Sözcük (sıfat-fiil)	2. Sözcük	▶	Ayrı yazılır.

- bakar kör
- çalar saat
- çıkar yol
- döner sermaye
- güler yüz
- koşar adım
- yazar kasa
- yeter sayı
- çıkmaz sokak
- görünmez kaza
- tükenmez kalem
- kayan yıldız
- uçan daire
- geçmez akçe
- ölmez çiçek

4. *Renk* sözü veya renklerden birinin adıyla kurulmuş isim tamlaması yapısındaki renk adları, rengin tonunu belirten renk adları ayrı yazılır:

- bal rengi
- duman rengi
- gümüş rengi
- saman rengi
- boncuk mavisi
- çivit mavisi
- ateş kırmızısı
- limon sarısı
- safra yeşili
- süt kırı
- açık mavi
- kirli sarı
- koyu yeşil
- kara sarı
- açık yeşil

5. Yer adlarında kullanılan *batı, doğu, güney, kuzey, güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu, aşağı, yukarı, orta, iç, yakın, uzak* kelimeleri ayrı yazılır:

- Batı Trakya
- Doğu Anadolu
- Güneydoğu Anadolu
- Aşağı Ayrancı
- Orta Asya
- Uzak Doğu
- Orta Doğu
- Ön Asya
- İç Anadolu
- Yakın Doğu
- İç Asya
- Orta Anadolu

6. Kişi adlarından oluşmuş *mahalle, bulvar, cadde, sokak, ilçe, köy* vb. yer ve kuruluş adlarında, sondaki ünvanlar hariç şahıs adları ayrı yazılır:

- Yunus Emre Mahallesi
- Gazi Mustafa Kemal Paşa Bulvarı
- Nene Hatun Caddesi

7. *Dış, iç, sıra* sözleriyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır:

- ahlak dışı
- çağ dışı
- din dışı
- kanun dışı
- olağan dışı
- yasa dışı
- ceviz içi
- hafta içi
- yurt içi
- aklı sıra
- ardı sıra
- peşi sıra
- yanı sıra

8. Somut olarak yer belirten *alt ve üst* sözleriyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır:

- deri altı
- su altı
- toprak altı
- yer altı (yüzey)
- böbrek üstü bezi

9. *Alt, üst, ana, ön, art, arka, yan, karşı, iç, dış, orta, büyük, küçük, sağ, sol, peşin, bir, iki, tek, çok, çift* sözlerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır:

- alt kurul
- alt yazı
- üst küme
- ana bilim dalı
- ana dili
- ön söz
- ön yargı
- art niyet
- yan cümle
- yan etki
- karşı oy
- iç savaş
- dış borç
- dış hat
- orta oyunu
- sağ bek
- peşin fikir
- peşin hüküm
- bir hücreli
- iki eşeyli
- tek eşli
- tek hücreli
- çift ayaklı
- çok sesli
- iş gücü

Uyarı

"soy kırım, soy kütüğü, soy ismi, soy sop" sözleri ayrı yazılır.

B. BİTİŞİK YAZILAN BİRLEŞİK SÖZCÜKLER

Belirtisiz isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, isnat grupları, birleşik fiiller, ikilemeler, kısaltma grupları ve kalıplaşmış çekimli fiillerden oluşan ifadeler yeni bir kavramı karşıladıklarında birleşik kelime olurlar. Birleşik kelimeler belirli kurallar çerçevesinde bitişik veya ayrı olarak yazılır.

Birleşik kelimeler aşağıdaki durumlarda bitişik yazılırlar:

1. Ses düşmesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

- birbiri < biri biri
- kaynana < kayın ana
- nasıl < ne asıl
- niçin < ne için
- pazartesi < pazar ertesi

2. Özgün biçimleri tek heceli bazı Arapça kökenli kelimeler *etmek, edilmek, eylemek, olmak, olunmak* yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesine, ses değişmesine veya ses türemesine uğradıklarında bitişik yazılır:

- emretmek
- şükretmek
- kahretmek
- kaybolmak
- defnetmek
- resmetmek
- kaydetmek
- vakfetmek
- hissetmek
- halletmek
- hallolmak
- reddetmek
- addetmek
- sırolmak
- affetmek
- hazzetmek
- darbetmek
- cemetmek
- dercetmek
- hamdetmek
- menetmek
- nakletmek
- seyretmek
- hükmetmek
- cezbetmek
- defetmek
- gasbetmek
- vadetmek
- tabetmek
- katetmek

3. Kelimelerden her ikisi veya ikincisi, birleşme sırasında anlam değişmesine uğradığında bu tür birleşik kelimeler bitişik yazılır.

a. Bitki adları:

- aslanağzı
- civanperçemi
- keçiboynuzu
- kuşburnu
- beşbıyık (muşmula)
- katırtırnağı
- kuşyemi
- akşamsefası
- camgüzeli
- ayşekadın

b. Hayvan adları:

- danaburnu
- akbaş
- karagöz
- karafatma
- kızılkanat
- yeşilbaş
- yalıçapkını
- denizatı
- denizanası
- karadul

c. Hastalık adları:

- *itdirseği* (arpacık)
- *delibaş*
- *karabaş*
- *karabacak*

d. Alet ve eşya adları:

- *balıkgözü* (halka)
- *deveboynu* (boru)
- *domuztırnağı* (kanca)
- *horozayağı* (burgu)
- *kargaburnu* (alet)

e. Biçim, tarz, tür, motif vb. adlar:

- balıksırtı (desen)
- civankaşı (nakış)
- koçboynuzu (desen)
- turnageçidi (fırtına)

f. Yiyecek adları:

- hanımgöbeği (tatlı)
- kadınbudu (köfte)
- kedidili (bisküvi)
- tavukgöğsü (tatlı)
- kuşlokumu (kurabiye)

g. Oyun adları:

- *beştaş*
- *dokuztaş*
- *üçtaş*

h. Gök cisimlerinin adları:

- Altıkardeş (yıldız kümesi)
- Arıkovanı (yıldız kümesi)
- Büyükayı / Küçükayı (yıldız kümesi)
- Demirkazık (Kutup Yıldızı)
- Kervankıran (Çoban Yıldızı)
- Samanyolu (yıldız kümesi)
- Yedikardeş (yıldız kümesi)

i. Renk adları:

- baklaçiçeği
- balköpüğü
- devetüyü
- fildişi
- gülkurusu
- kavuniçi
- narçiçeği
- tavşankanı
- vişneçürüğü
- yavruağzı

j. Oğlu, kızı sözleri:

- *çapanoğlu*
- *eloğlu*
- *hinoğluhin*
- *elkızı*

4. *-a, -e, -ı, -i, -u, -ü* zarf-fiil ekleriyle *bilmek, vermek, kalmak, durmak, gelmek ve yazmak* fiilleriyle yapılan tasvirî fiiller bitişik yazılır:

- düşünebilmek
- alıvermek
- uyuyakalmak
- gidedurmak
- çıkagelmek
- öleyazmak

5. Bir veya iki ögesi emir kipiyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler bitişik yazılır:

- albeni
- ateşkes
- incitmebeni
- unutmabeni
- batçık
- çekyat
- kapkaç
- örtbas
- seçal
- tutkal
- veryansın
- yapboz
- yazboz
- dönbaba
- gelberi
- sallabaş

6. *-an/-en, -r/-ar/-er/-ır/-ir, -maz/-mez* ve *-mış/-miş* sıfat-fiil ekleriyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler bitişik yazılır:

1. Sözcük	2. Sözcük (sıfat-fiil)	▶ Bitişik yazılır.

- cankurtaran
- çöpçatan
- dalgakıran
- gökdelen
- akımtoplar
- barışsever
- basınçölçer
- değerbilmez
- etyemez
- hacıyatmaz
- kadirbilmez
- karıncaezmez
- kuşkonmaz
- külyutmaz
- varyemez
- tanrıtanımaz
- çokbilmiş
- güngörmüş

7. İkinci kelimesi *-dı (-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü)*, her iki kelimesi de *-dı (-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü)* belirli geçmiş zaman veya *-r /-ar /-er* geniş zaman eklerini almış kalıplaşmış bulunan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

1. Sözcük	2. Sözcük	▶ Bitişik yazılır.
	-dı/di/-du/dü	
-dı/di/-du/dü	-dı/di/-du/dü	
-r/ -ar /-er	-r/ -ar /-er	

- albastı
- çıtkırıldım
- fırdöndü
- gecekondu
- gündöndü
- imambayıldı
- karyağdı
- mirasyedi
- papazkaçtı
- şıpsevdi
- dedikodu
- kaptıkaçtı
- oldubitti
- uçtuuçtu
- biçerdöver
- konargöçer
- okuryazar
- uyurgezer
- yanardöner
- yüzergezer

8. Somut olarak yer bildirmeyen *alt, üst* ve *üzeri* sözlerinin sona getirilmesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

- ayakaltı
- bilinçaltı
- gerçeküstü
- yüzüstü
- ayaküstü
- bayramüstü
- suçüstü
- akşamüstü
- öğleüstü
- öğleüzeri
- şuuraltı
- olağanüstü
- ayaküzeri
- gözaltı (gözetim)
- ikindiüstü
- akşamüzeri

9. Ara yönleri belirten kelimeler bitişik yazılır:

- güneydoğu
- güneybatı
- kuzeybatı
- kuzeydoğu

10. Dilimizde her iki ögesi de asıl anlamını koruduğu hâlde yaygın bir biçimde gelenekleşmiş olarak bitişik yazılan kelimeler de vardır:

a. Baş sözüyle oluşturulan sıfat tamlamaları:

- başağırlık, başbakan, başbayan, başçavuş, başeser, başfiyat, başhekim, başhemşire, başkahraman, başkent, başkomutan, başköşe, başmüfettiş, başöğretmen, başparmak, başpehlivan, başrol, başsavcı, başyazar vb.

b. Bir topluluğun yöneticisi anlamındaki başı sözüyle oluşturulan belirtisiz isim tamlamaları:

- aşçıbaşı, binbaşı, çarkçıbaşı, çeribaşı, elebaşı, mehterbaşı, onbaşı, ustabaşı, yüzbaşı vb.

c. Ağa, baba, bey, efendi, hanım, nine vb. sözlerle kurulan birleşik kelimeler:

- ağababa, ağabey, beyefendi, efendibaba, hanımanne, hanımefendi, hacıağa, kadınnine, paşababa vb.

d. Biraz, birçok, birçoğu, birkaç, birkaçı, birtakım, herhangi, hiçbir, hiçbiri belirsizlik sıfat ve zamirleri de gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır.

11. *Ev* kelimesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

- aşevi
- bakımevi
- basımevi
- doğumevi
- huzurevi
- kahveevi
- konukevi
- orduevi
- polisevi
- yayınevi
- gözlemevi
- öğretmenevi

Uyarı

"dağ evi, bağ evi orman evi, hücre evi" birleşik kelimeleri ayrı yazılır.

12. *Hane, name, zade* kelimeleriyle oluşturulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

- çayhane
- dershane
- kahvehane
- yazıhane
- beyanname
- kanunname
- seyahatname
- amcazade

13. -zede ile oluşturulmuş birleşik kelimeler bitişik yazılır:

- *depremzede, afetzede, selzede, kazazede* vb.

14. Farsça kurala göre oluşturulan sözler bitişik yazılır:

- *cihanşümul, ehlibeyit, erkânıharp, gayrimenkul, gayrimeşru, Kuvayımilliye, Misakımillî, suikast, hamdüsena, hercümerç, hüsnükuruntu* vb.

15. Kanunda bitişik geçen veya bitişik olarak tescil ettirilmiş olan kuruluş adları bitişik yazılır:

- *İçişleri, Dışişleri, Genelkurmay, Yükseköğretim Kurulu, Açıköğretim Fakültesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi* vb.

16. Renk adlarıyla kurulan bitki, hayvan veya hastalık adları bitişik yazılır:

- *akağaç, alacamenekşe, karadut, sarıçiçek; alabalık, beyazsinek, bozayı; aksu, akbasma, mavihastalık, maviküf* vb.

YAZIM KURALLARI

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde bulunan yazım yanlışlarını belirleyip doğru yazımı ilgili yere yazınız.

1. Genç sporcu, bu başarıyı çok çalışarak haketti.
.....
2. Yolda ki gece konduların çoğu imar affından sonra resmi kayıt altına alındı.
.....
3. O günlerde yazdığı akşam üstü şiirleri, sanki düşle gerçeğin arasındaydı.
.....
4. Bahçe de büyüyen ay çiçeği bu yıl dahada uzamış.
.....
5. Kitabın önsözünde yazara teşekkür ediliyordu.
.....
6. Gölde yüzmekte olan susamuru çok sevimli görünüyordu.
.....
7. Söylediği sözlerin beni ne kadar incitdiğini farketmedi.
.....
8. Bu belge TDK'nın sitesinden indirilebilir.
.....
9. Geçen yaz Karadeniz Kıyılarını gezdik ve Trabzon'da bir kaç gün konakladık.
.....
10. Konserde önce İstiklal Marşı, ardındanda klasik Türk Müziği'nden parçalar çalındı.
.....
11. Projeyi Türk Dil Kurumu'nca onaylanan terimlere göre hazırlamak zorundayız.
.....
12. Bizi en çok etkileyen konuşmacı, genç bir akademisyen olan Dr Ayşe Yılmaz oldu.
.....
13. Tatil de Fransızca'yı öğrenmeye başladım ama telafuz kısımı beni çok zorluyor.
.....
14. Bu bölge de en çok Çanakkale Savaşı'yla ilgili anıtlar turistlerin ilgisini çekiyor.
.....
15. Yarışmada birinci olan öğrenci İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne yerleşmeyi planlıyor.
.....
16. Geçtiğimiz yıl Ramazan bayramı sırasında tüm akrabalar İstanbul'da büyük bir sofra da buluşdu.
.....
17. Çocukken Yunan Tanrılarından Zeus ve Poseidon'un hikâyeleri ilgimi çekerdi.
.....
18. Ders kitabın da Dünya, Mars ve Venüs gezegenlerinin özellikleri karşılaştırmalı olarak anlatılmıştı.
.....
19. Güneş Batı ufkunda yavaşca kayıp olurken gök yüzü turuncuya döndü.
.....
20. Topkapı Sarayı, Osmanlı'nın yönetim merkezi olarak yüz yıllar boyunca pekçok olaya tanıklık etti.
.....
21. Truva antik kenti, efsanelerle örülü geçmişi sayesinde Dünya'nın dört bir yanından turist çekiyor.
.....
22. Galata Semti boyunca yürürken, yüz yıllardır İstanbul'un siluetini süsleyen Galata Kulesi karşımıza çıkdı.
.....

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
TYT	2	2	2	2	2	2
MSÜ	2	2	2	2	2	2

Bu üniteden en çok gelen soru kökleri:

- ► Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilmelidir?
- ► Bu parçada numaralanmış yerlerden hangisine diğerlerinden farklı bir noktalama işareti getirilmelidir?
- ► Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bir noktalama yanlışı yapılmıştır?
- ► Bu parçada noktalama işaretleriyle ilgili aşağıdaki kurallardan hangisinin bir örneği yoktur?
- ► Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde virgül kullanımında yanlışlık yapılmıştır?
- ► Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde virgül (,) diğerlerinden farklı bir işlevde kullanılmıştır?
- ► Bu parçada virgülün aşağıdaki işlevlerinden hangisinin kullanımı yoktur?
- ► Aşağıdaki cümlelerin hangisi, virgülün kullanımıyla ilgili bu bilgilerden birine örnek gösterilemez?
- ► Üç noktanın kullanımıyla ilgili bu kuralların hangisinin örneği aşağıda verilmemiştir?

Pratik Bilgi

- ► ". / ... / ? / !" işaretleri, cümle sonunda kullanılır. Bu işaretlerden sonra yeni bir cümleye geçilir, büyük harfle başlanır.
- ► ", / ;" işaretleri, cümle içinde kullanılır. Bu işaretlerden sonraki sözcük -özel isim değilse- küçük harfle başlar.
- ► ":" işaretinden sonra açıklama yapılacaksa açıklama cümle olduğu için büyük harfle başlanır. ":" işaretinden sonra örnek verilecekse örnekler sözcük ya da söz grubu olduğunda küçük harfle başlanır.

ZEDUVA

1. NOKTA

1. Cümlenin sonuna konur:

- Edebiyatın ve sinemanın amaçları benzer olsa da araçları farklıdır.
- Büyüdüğü toprakları en güzel dille anlatan büyük bir ustadır Yaşar Kemal.
- Edebiyat, sanatın eski bir dalı.

2. Bazı kısaltmaların sonuna konur:

- Alb. Didar Baskın
- Tahran Cad.
- 10. s (sayfa)
- XXI yy.
- Alm. (Almanca)

3. Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur:

- 3. (üçüncü)
- II. Mehmet
- XV. yüzyıl
- 5. Cadde

4. Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra nokta konur:

- Kanunun 3, 4 ve 7. maddeleri tekrar görüşülecek.
- Bu olayları daha çok XII – XIV. yüzyıllar arasında görüyoruz.

5. Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur:

- I. 1. A. a.

6. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

- Hayatımın anlamı 26.09.2018 tarihinde değişti.
- Yeni bir hayat kurmaya 12.X.2013'te karar verdik.

Uyarı

► Tarihlerde ay adları yazıyla da yazılabilir. Bu durumda ay adlarından önce ve sonra nokta kullanılmaz:

- *29 Mayıs 1453*
- *29 Ekim 1923* vb.
- *29.Mayıs.1453* (Yanlış)

7. Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

- Ders 09.15'te başladı.
- Toplantıyı 13.00'e erteledik.
- Tren 19:30'da kalkacak. (Yanlış)

8. Kitap, dergi vb.nin künyelerinin sonuna konur:

- Ali Ekber Yıldırım, Üretme Tüket, Sia Yayınları, İstanbul, 2022.

9. Dört ve dörtten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve araya nokta konur:

- 1.000
- 326.197 vb.

10. Genel ağ adreslerinde kullanılır:

- http://tdk.gov.tr

11. Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır:

- 4.5=20

• 2. VİRGÜL (,)

1. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur:

- Öğrencileri, işçileri, memurları bu çay bahçesinde görmeye alışkınız.
  1. isim 2. isim 3. isim
- Bu sayıda yeni öykülere, yeni şiirlere, yeni denemelere yer verildi.
  1. isim 2. isim 3. isim
- Uzun süre susuz kalmış balıklar gibi çırpınarak, yaşama isteğine tutunarak mücadele ediyorduk.
  1. zarf 2. zarf
- Yurtta kim parasız kalırsa, kimin başı sıkışırsa müdüre gidiyordu.
  1. şart 2. şart

2. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

- Kapıyı açtı, usulca içeri girdi, çocukların hediyelerini odalarına bıraktı.
  1. cümle *2. cümle* *3. cümle*
- Kitabın son baskısı hayli gecikti, matbaadan bir haber bekliyoruz.
  1. cümle *2. cümle*

3. Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için konur:

- Yalnızlık, insanoğlunun her dem başvuracağı bir dinlenme adasıdır.
  Özne *Yüklem*
- Kurum, çıkan haberlerin asılsız olduğunu bir yazıyla açıkladı.
  Özne *Yüklem*

4. Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur:

- Uzun zamandır Trabzon'a, üniversiteyi okuduğum o güzel şehre, gitmiyordum.
  Ara söz
- Şimdi, efendiler, müsaade buyurursanız, size bir sual sorayım. (Atatürk)
  Ara cümle

5. Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına konur:

- Akşam, yine akşam, yine akşam,
  Göllerde bu dem bir kamış olsam! (Ahmet Haşim)
- Hayatta neyin önemli olduğunu anlamak için arkama dönüp bakıyorum ki iyilik, iyilik, hep iyilik.

6. Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra konur:

- "Şiirlerimde özgün bir dil yaratmayı seçtim." dedi.
  Alıntı cümlesi

7. Konuşma çizgisinden sonraki alıntı cümlesinin bitimine konur:

- Yarın sabah ders var mı, diye sordu.

8. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur:

- Kurum müdürü heyecanla geldi. Yunus Bey'e,
  – Tüm hazırlıklar tamamlandı, dedi.

9. Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bildiren *hayır, yok, evet, peki, pekâlâ, tamam, olur, hay-hay, başüstüne, öyle, haydi, elbette* gibi kelimelerden sonra konur:

- Peki, gideriz.
- Olur, ben de size katılırım.
- Hayhay, memnun oluruz.
- Haydi, geç kalıyoruz.
- Evet, yalan söylediğinizi düşündüm.

10. Bir kelimenin kendisinden sonra gelen kelime veya kelime gruplarıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı olmadığını göstermek ve anlam karışıklığını önlemek için kullanılır:

- Yabancı, gazeteciye bildiği her şeyi anlattı.
- Bu gece, gezmeleri içlerine hiç sinmedi.

11. Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur:

- Efendiler, bilirsiniz ki hayat demek, mücadele, müsademe demektir. (Atatürk)
- Sayın Başkan,

12. Sayıların yazılışında kesirleri ayırmak için kullanılır:

- 38,6 (otuz sekiz tam, onda altı)
- 0,45 (sıfır tam, yüzde kırk beş)

13. Metin içinde art arda gelen zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra konur:

- Vapura kadar sohbet ederek, geçmişteki güzel günleri anarak yürüdüler.
  1. zarf-fiil *2. zarf-fiil*
- İnsan kendini sevip, yaptığı hatalardan ders çıkardıkça içindeki olgunlaşma hissi de tüm benliğini kaplar.
  1. zarf-fiil *2. zarf-fiil*

14. Özne olarak kullanıldıklarında bu, şu, o zamirlerinden sonra konur:

- Bu, benim gibi yazarlar için hiç kolay olmaz.
- O, eski defterleri çoktan kapatıp, Osmanlı Devleti'ne kucağını açmıştı.

15. Kitap, dergi vb.nin künyelerinde yazar, eser, basımevi vb. maddelerden sonra konur:

- Falih Rıfkı ATAY, Tuna Kıyıları, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1938.

● VİRGÜLÜN GELMEYECEĞİ YERLER

1. Tamlamaların arasına virgül konmaz:

- Üniversitenin çimlerine uzanma hayali sarıyordu hepimizi.
- Yağmurdan korkan çocukları sakinleştirmek istedik.

2. İkilemelerin arasına virgül konmaz:

- Gece gündüz çalışarak üç çocuk okutmuştu babası.
- Caddenin bir yanında büyük küçük yapılar yükseliyordu.

3. Metin içinde *ve, veya, yahut, ya ... ya* bağlaçlarından önce de sonra da virgül konmaz:

- Çocuklar sabaha kadar uyumadı ve gün doğarken yola çıktılar.
- Ya şevk içinde harap ol ya aşk içinde gönül
  Ya lale açmalıdır göğsümüzde yahut gül! (Yahya Kemal Beyatlı)

4. Cümlede pekiştirme ve bağlama görevinde kullanılan *da / de* bağlacından sonra virgül konmaz:

- İmlamız lisanımız düzelince, lisanımız da kafamız düzelince düzelecek çünkü o da ancak onlar kadar bozuktur, fazla değil! (Yahya Kemal Beyatlı)

5. Tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz:

- Hem ağlıyor hem hazırlanıyor.
- Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli. (Atasözü)
- Gerek edebiyatta gerek sinemada bu konu sıkça işlendi.
- Siz ister inanın ister inanmayın, sorunu ben çıkarmadım.
- Ne kız verir ne dünürü küstürür.

6. Şart ekinden sonra virgül konmaz:

- Sınavdan sonra fırsatını bulursak bir görüşme ayarlayacağız.
- Aklınıza yatarsa bu araziyi kaçırmayın.

7. Metin içinde zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra virgül konmaz:

- Vapura kadar sohbet ederek yürüdüler.
- Uyumadan önce öğrendiklerinizi tekrar edip bilgileri kalıcı belleğe atabilirsiniz.

8. Metin içinde *-ınca / -ince* anlamıyla zarf-fiil görevinde kullanılan *mı / mi* ekinden sonra virgül konmaz:

- Ben aç yattım mı kötü kötü rüyalar görürüm nedense.

3. NOKTALI VİRGÜL (;)

1. Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur:

- Hafta sonu pazardan elma, armut, üzüm; lahana, karnabahar aldım.
  meyve *sebze*
- Lisedeyken matematik, kimya; tarih, Türkçe derslerini çok severdim.
  sayısal *sözel*
- Bazı şehirlerin kaldırımlarına, sokaklarına; insanlarının nelere üzüldüğüne, sevindiğine, neleri dert ettiğine dair epey bilgi sahibi oluruz şarkılarla.
  şehrin unsurları *insanların unsurları*

2. Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

- Sevinçten, heyecandan içim içime sığmıyor; bağırmak, kahkahalar atmak, ağlamak istiyorum.
  1. cümle *2. cümle*
- Bir görüşe körü körüne bağlı olanlar, o görüşü hayatı pahasına savunanlar yeniliğe dirençlidir; hayat onları en direndikleri yerden kırar.
  1. cümle *2. cümle*
- At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır. (Atasözü)
  1. cümle *2. cümle* *3. cümle* *4. cümle*
  Sıralı cümle *Sıralı cümle*

3. İkiden fazla eş değer ögeler arasında virgül bulunan cümlelerde özneden sonra noktalı virgül konabilir:

- Yeni usul şiirimiz; zevksiz, köksüz, acemice görünüyordu. (Yahya Kemal Beyatlı)
  Özne
- Tarihin her döneminde yeni nesil; farklı, sabırsız, aceleci olarak nitelendirilmiştir.
  Özne
- Türk edebiyatında şiir; roman, öykü, deneme gibi türlerden daha çok sevilmiştir.
  Özne

4. İKİ NOKTA (:)

1. Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlenin sonuna konur:

- Türk edebiyatında kullanılan pek çok terim vardır: ölçü, tema, üslup, yoğun anlatım...
  Örnekler
- Sıcak yaz günlerinde dondurmanın yanında çokça tüketilen tatlılarımız revaçta: kadayıf, bülbülyuvası, irmik helvası...
  Örnekler
- Millî Edebiyat akımının temsilcilerinden bir kısmını sıralayalım: Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar, Ziya Gökalp,
  Örnekler
  Mehmet Emin Yurdakul, Ali Canip Yöntem.

2. Kendisiyle ilgili açıklama verilecek cümlenin sonuna konur:

- Hayatımı derinden etkileyen bazı kitaplardan söz etmek istiyorum: İlki yıllarca sürecek etkisiyle *Patasana*, bir diğeri ise
  Açıklama
  yaşamın anlamını defalarca sorgulatan Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* adlı eseridir.
- Her dönemin temelde iki tür davranışı vardır: Bir taraftan tanık olduğunu "saklamak", diğer taraftan ise geleceğe "aktarmak"
  Açıklama
  ister.
- Öğrencilerim uzun yıllardır hep aynı soruyla karşıma dikiliyor: "Nasıl daha iyi bir insan olabiliriz?"
  Açıklama
- Kendimi takdim edeyim: Okul müdürü Didar Baskın.
  Açıklama

3. Ses bilgisinde uzun ünlüyü göstermek için kullanılır:

- a:ile, ka:til, usu:le, i:cat.

4. Karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişiyi belirten sözlerden sonra konur:

- Bilge Kağan: Türklerim, işitin!
  Üstten gök çökmedikçe,
  alttan yer delinmedikçe
  ülkenizi, törenizi kim bozabilir sizin?
  Koro: Göğe erer başımız
  başınla senin!

5. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur:

- – Buğdayla arpadan başka ne biter bu topraklarda?
  Ziraatçı sayar:
  – Yulaf, pancar, zerzevat, tütün... (Falih Rıfkı Atay)

6. Genel ağ adreslerinde kullanılır:

- http://tdk.gov.tr

7. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır:

- 56:8=7, 100:2=50 vb.

• 5. ÜÇ NOKTA (...)

1. Anlatım olarak tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur:

- Ne çare ki çirkinliği hemencecik ve herkes tarafından görülüveriyordu da bu yanı...
- Köşeyi dönünce masmavi bir deniz...

2. Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten dolayı açık yazılmak istenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur:

- Kılavuzu karga olanın burnu b...tan çıkmaz.
- Bunca zaman sanki onu biz yetiştirmemişiz gibi, bambaşka davranış kalıplarını benimseyip karşıma C...'in tıpatıp bir kopyası gibi çıkması beni deli ediyor.

3. Alıntılarda başta, ortada ve sonda alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konur:

- ... derken şehrin öte başından boğuk boğuk sesler gelmeye başladı... (Tarık Buğra)

4. Sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur:

- Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz! (Faruk Nafiz Çamlıbel)
- Binaenaleyh, biz her vasıtadan, yalnız ve ancak, bir noktainazardan istifade ederiz. O noktainazar şudur: Türk milletini, medeni cihanda layık olduğu mevkiye isat etmek ve Türk cumhuriyetini sarsılmaz temelleri üzerinde, her gün, daha ziyade takviye etmek... (Atatürk)

5. Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için konur:

► Gölgeler yaklaştılar. Bir adım kalınca onu kıyafetinden tanıdılar:
— Koca Ali... Koca Ali, be!.. (Ömer Seyfettin)

Uyarı

► Ünlem ve soru işaretinden sonra üç nokta yerine iki nokta konulması yeterlidir:

- *Gök ekini biçer gibi!.. Başaklar daha dolmadan.* (Tarık Buğra)
- *Nasıl da akşam oldu?.. Nasıl da yavrucaklar sustu?.. Nasıl da serçecikler yuvalarına sığındı?..* (Necip Fazıl Kısakürek)

6. Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevaplarda kullanılır:

— Yabancı yok!
— Kimsin?
— Ali...
— Hangi Ali?
— ...
— Sen misin, Ali usta?
— Benim!..
— Ne arıyorsun bu vakit buralarda?
— Hiç...
— Nasıl hiç? Suya çekicini mi düşürdün yoksa!..
— !.. (Ömer Seyfettin)

Uyarı

Üç nokta yerine iki veya daha çok nokta kullanılmaz.

6. SORU İŞARETİ (?)

1. Soru eki veya sözü içeren cümle veya sözlerin sonuna konur:

- Ne zaman tükenecek bu yollar?
- Sence onunla görüşmeli miyim?

2. Soru bildiren ancak soru eki veya sözü içermeyen cümlelerin sonuna konur:

- Gümrükteki memur başını kaldırdı:
  — Adınız?

3. Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır:

- Yunus Emre (1240 ?-1320), (Doğum yeri: ?) vb.
- 1496 (?) yılında doğan Fuzuli...
- Ankara'dan Antalya'ya arabayla üç saatte (?) gitmiş.

Uyarı

► ***mı / mi*** **ekini alan yan cümle temel cümlenin zarf tümleci olduğunda cümlenin sonuna soru işareti konmaz:**

- Akşam oldu mu sürüler döner.
  Zarf T.
- Hava karardı mı eve gideriz.
  Zarf T.

Uyarı

► **Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sona konur:**

- Ankara'ya ne zaman gelecek, bizimle ne zaman görüşecek?
  1. Soru Cümlesi *2. Soru cümlesi*

Uyarı

► **Soru sözü içermesine rağmen soru anlamı taşımayan cümlelerin sonuna soru işareti konmaz.**

- Ankara'ya ne zaman geleceğini söylemedi.
- Olayları ona kimin anlattığını biliyoruz.

7. ÜNLEM İŞARETİ (!)

1. Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümle veya ibarelerin sonuna konur:

- Hava ne kadar da sıcak! Bugün dışarı çıkmayalım.
- Aşk olsun! Neden böyle düşündün?
- Vah vah, çok üzüldüm!
- Tüh, yemek yandı!
- Tüh! Yemek yandı.
- Eyvah, Coşkun geliyor!
- Eyvah! Coşkun geliyor.

2. Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur:

- Hey! Buraya bakın!
- Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri! (Atatürk)

Uyarı

► **Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konulabileceği gibi cümlenin sonuna da konabilir:**

- Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken
  Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz! (Faruk Nafiz Çamlıbel)
- Simitçi! Bize bir simit ver.
  Simitçi, bize bir simit ver!

3. Alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen sonra yay ayraç içinde ünlem işareti kullanılır:

- İsteseymiş bir günde bitirirmiş (!) ama ne yazık ki vakti yokmuş (!).
- O bilge adamlar (!) her gün ekranlarda konuşma yapıyor.

8. KISA ÇİZGİ (-)

1. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna konur:

- Soğuktan mı titriyordum, yoksa heyecandan, üzüntüden mi bil-
  mem.

2. Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur, bitişik yazılır:

- Doğup büyüdüğü yeri -Yıldızeli'nin küçük bir köyünü- ailesine göstermek istiyordu.

3. Kelimelerin kökleri, gövdeleri ve eklerini birbirinden ayırmak için kullanılır:

- al-ış, dur-ak, gör-gü-süz-lük vb.

4. Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır:

- al-, dur-, gör-, ver-; başar-, kana-, okut- vb.

5. İsim yapma eklerinin başına, fiil yapma eklerinin başına ve sonuna konur:

- -ak, -den, -ış, -lık; -ımsa-; -la-; -tır- vb.

6. Heceleri göstermek için kullanılır:

- a-raş-tır-ma, bi-le-zik, du-ruş-ma, ku-yum-cu-luk, prog-ram, ya-zar-lık vb.

7. *Arasında, ve, ile, ila, ...-den ...-e* anlamlarını vermek için kelimeler veya sayılar arasında kullanılır:

- Aydın-İzmir yolu
- Türk-Alman ilişkileri
- 09.30-10.30
- 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı
- Türkçe-Fransızca Sözlük vb.

Uyarı

► Cümle içinde sayı adlarının yinelenmesinde araya kısa çizgi konmaz:

- Son on on beş yıl içinde ülkede derin bir çürüme görmekteyiz.
- Üç beş kişi geldi.

8. Matematikte çıkarma işareti olarak kullanılır:

- 50-20=30

9. Sıfırdan küçük değerleri göstermek için kullanılır:

- -2 °C

9. UZUN ÇİZGİ (–)

1. Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır. Buna konuşma çizgisi de denir.

- Frankfurt'a gelene herkesin sorduğu şunlardır:
  — Eski şehri gezdin mi?
  — Rothschild'in evine gittin mi?
  — Goethe'nin evini gezdin mi? (Ahmet Haşim)

2. Oyunlarda uzun çizgi konuşanın adından sonra da konabilir:

- Sıtkı Bey — Kaleyi kurtarmak için daha güzel bir çare var. Gerçekten ölecek adam ister.
  İslam Bey — Ben daha ölmedim. (Namık Kemal)

Uyarı

► Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.

- Arabamız tutarken Erciyes'in yolunu:
- "Hancı dedim, bildin mi Maraşlı Şeyhoğlu'nu?" (Faruk Nafiz Çamlıbel)

10. TIRNAK İŞARETİ (" ")

1. Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır:

- Türk Dil Kurumu binasının yan cephesinde Atatürk'ün "Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir." sözü yazılıdır.
- Ulu önderin "Ne mutlu Türk'üm diyene!" sözü her Türk'ü duygulandırır.
- Bakınız, şair vatanı ne güzel tarif ediyor:
  "Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.
  Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır."

Uyarı

► Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, ünlem işareti vb.) tırnak içinde kalır:

- "İzmir üzerine dünyada bir şehir daha yoktur!" diyorlar. (Yahya Kemal Beyatlı)

2. Özel olarak vurgulanmak istenen sözler tırnak içine alınır:

- Yeni bir "barış taarruzu" başladı.
- Can Yücel'in şiirlerinde "ironi" güçlü bir silahtır.

3. Cümle içerisinde eserlerin ve yazıların adları ile bölüm başlıkları tırnak içine alınır:

- Bugün öğrenciler "Eskici" adlı öyküyü incelediler.
- "Noktalama İşaretleri" bölümünde bazı uyarılara yer verilmiştir.

Uyarı

► **Cümle içerisinde *özel olarak belirtilmek istenen sözler, kitap ve dergi adları ve başlıkları* tırnak içine alınmaksızın eğik yazıyla dizilerek de gösterilebilir:**

- Höyük sözü Anadolu'da *tepe* olarak geçer.
- Cahit Sıtkı'nın *Şairin Ölümü* şiirini Yahya Kemal çok sevmişti. (Ahmet Hamdi Tanpınar)

Uyarı

► **Tırnak içine alınan sözlerden sonra gelen ekleri ayırmak için kesme işareti kullanılmaz:** ·

- Nihan Kaya'nın "Erteleme"sini okudunuz mu?

4. Bilimsel çalışmalarda künye verilirken makale adları tırnak içinde yazılır.

• 11. TEK TIRNAK İŞARETİ (')

Tırnak içinde verilen cümlenin içinde yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü, ibareyi belirtmek için kullanılır:

- Edebiyat öğretmeni "Romanlar içinde 'Tutunamayanlar' gibisi var mı?" dedi.

• 12. YAY AYRAÇ ( )

1. Cümledeki anlamı tamamlayan ve cümlenin dışında kalan ek bilgiler için kullanılır. Yay ayraç içinde bulunan ve yargı bildiren anlatımların sonuna uygun noktalama işareti konur:

- John Berger'in *Görme Biçimleri* adlı kitabını (Bir dönem büyük ses getirdi.) bitirme tezimde sıkça referans olarak vermiştim.

2. Özel veya cins isme ait ek, ayraçtan önce yazılır:

- Yunus Emre'nin (1240?-1320)...

3. Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılır:

- İhtiyar – (Yavaş yavaş Kaymakam'a yaklaşır.) Ne oluyor beyefendi? Allah rızası için bana da anlatın... (Reşat Nuri Güntekin)

4. Alıntıların aktarıldığı eseri, yazarı veya künye bilgilerini göstermek için kullanılır:

- Cihanın tarihi, vatanı uğrunda senin kadar uğraşan, kanını döken bir millet daha gösteremez. Senin kadar kimse kendi vatanına sahip olmaya hak kazanmamıştır. Bu vatan ya senindir ya kimsenin. (Ahmet Hikmet Müftüoğlu)

5. Alıntılarda, alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konulan üç nokta, yay ayraç içine alınabilir.

6. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır:

- Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor.

7. Bir bilginin şüpheyle karşılandığını veya kesin olmadığını göstermek için kullanılan soru işareti yay ayraç içine alınır:

- 1496 (?) yılında doğan Fuzuli...

8. Bir yazının maddelerini gösteren sayı ve harflerden sonra kapama ayracı konur:

- I) 1) A) a)
- II) 2) B) b)

13. KÖŞELİ AYRAÇ ( )

1. Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır:

- alikarnas Balıkçısı [Cevat Şakir Kabaağaçlı (1886-1973)] en güzel eserlerini Bodrum'da yazmıştır.

2. Metin aktarmalarında, çevirilerde, alıntılarda çalışmayı yapanın eklediği sözler için kullanılır:

- "Eldem, Osmanlıda en önemli fark[ın], mezar taşının şeklinde ortaya çık[tığını] söyledikten sonra..." (Hilmi Yavuz)

3. Kaynak olarak verilen kitap veya makalelerin künyelerine ilişkin bazı ayrıntıları göstermek için kullanılır:

- Reşat Nuri [Güntekin], Çalıkuşu, Dersaadet, 1922. Server Bedi [Peyami Safa]

14. KESME İŞARETİ (')

1. Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır:

- Gençlere Kurtuluş Savaşı'nın ruhunu veremiz gerekir.
- Atatürk'üm bu başarıları görmek isterdi.
- Siz Alman'sınız sanırım, dedi.
- Osmanlı Devleti'ndeki gelişmeleri konuştuk.
- Çanakkale Boğazı'nın savaş gemilerine kapalı olduğunu söyledi.
- Sait Halim Paşa Yalısı'ndaki restorasyon çalışmaları bitti.
- Yazarın Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'na olan katkısı tartışmasızdır.
- Onun için Batı'da bunlara birer fonksiyon buluyorlar.
- 1919 senesi Mayıs'ının 19'uncu günü Samsun'a çıktım. (Atatürk)

Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman ekten önce kesme işareti kullanılır:

- Bakanlık Hisar'daki konserleri iptal ettiğini duyurdu.
- Rus gemilerinin Boğaz'dan geçme isteği reddedildi.

Belli bir kanun, tüzük, yönetmelik kastedildiğinde büyük harfle yazılan kanun, tüzük, yönetmelik sözlerinin ek alması durumunda kesme işareti kullanılır:

- Bu Kanun'un 17. maddesinin c bendi...
- Yukarıda adı geçen Yönetmelik'in 2'nci maddesine göre... vb.

Özel adlar için yay ayraç içinde bir açıklama yapıldığında kesme işareti yay ayraçtan önce kullanılır:

- Yunus Emre'nin (1240?-1320)
- Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu) vb.

Ek getirildiğinde Avrupa Birliği kesme işareti ile kullanılır:

- Avrupa Birliği'ne üye ülkelerle görüşme yapılacak.

Uyarı

► **Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturum ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:**

- Türkiye Büyük Millet Meclisine
- Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına
- Bakanlar Kurulunun
- Yürütme Kuruluna
- Türkiye Büyük Millet Meclisinin 112'nci Birleşiminin 2'nci Oturumunda
- Türk Dil Kurumundan
- Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığının
- Danışma Kurulundan
- Mavi Köşe Bakkaliyesinden vb.

Uyarı

► **Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki olan özel ada, bu ek dışında başka bir iyelik eki getirildiğinde kesme işareti konmaz:**

- Boğaz Köprüsü + nüzün güzelliği < Boğaz Köprünüzün güzelliği
- Amik Ovası + mızın bitki örtüsü < Amik Ovasımızın bitki örtüsü
- Kuşadası + mızdaki liman vb. < Kuşadamızdaki liman vb.

Uyarı

Başbakanlık, Rektörlük vb. sözler ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde Başbakanlığa, Rektörlüğe vb. biçimlerde yazılır.

Uyarı

► **Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz:**

- Türklük
- Türklüğün
- Türkçe
- Türkçeyi
- Türklerin
- Müslümanlık
- Avrupalı
- Avrupalılaşmaktan
- Aydınlıymış
- Mehmetlere

Uyarı

Sonunda *p, ç, t, k* ünsüzlerinden biri bulunan *Ahmet, Çelik, Halit, Şahap; Bosna-Hersek; Kerkük, Sinop, Tokat, Zonguldak* gibi özel adlara ünlüyle başlayan ek getirildiğinde kesme işaretine rağmen *Ahmedi, Halidi, Şahabı; Bosna-Herseği; Kerküğü, Sinobu, Tokadı, Zonguldağı* biçiminde son ses yumuşatılarak söylenir.

Uyarı

Özel adlar yerine kullanılan *"o"* zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz ve kendisinden sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmaz.

2. Kişi adlarından sonra gelen saygı ve ünvan sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur:

- Nihat Bey'e
- Ayşe Hanım'dan
- Mahmut Efendi'ye
- Türk Dil Kurumu Başkanı'na vb.

3. Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur:

- TBMM'nin
- TDK'nin
- BM'de
- ABD'de vb.

4. Sayılara getirilen ekleri ayırmak için konur:

- 1985'te
- 8'inci madde
- 2'nci kat
- 7,65'lik vb.

5. Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adlarına gelen ekleri ayırmak için konur:

- Başvurular 17 Aralık'a kadar sürecektir.
- Açılışı 14 Eylül 2025 Pazartesi'ye erteledik.

6. Seslerin ölçü ve söyleyiş gereği düştüğünü göstermek için kullanılır:

- Bir ok attım karlı dağın ardına
  Düştü m'ola sevdiğimin yurduna
  İl yanmazken ben yanarım derdine
  Engel aramızı açtı n'eyleyim (Karacaoğlan)
- Şems'in gözlerine bir şüphe çöreklendi: "Dostum ne'n var? Her şey yolunda mı?" (Elif Şafak)
- Güzelliğin on par'etmez
  Bu bendeki aşk olmasa (Âşık Veysel)

7. Bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için konur:

- a'dan z'ye kadar
- Türkçede -lık'la yapılmış sözler.

15. DÜZELTME İŞARETİ (^)

Düzeltme işaretinin kullanılacağı yerler aşağıda gösterilmiştir:

1. Yazılışları bir, anlamları ve söylenişleri ayrı olan kelimeleri ayırt etmek için okunuşları uzun olan ünlülerin üzerine konur:

▸ adem (yokluk)	X âdem (insan)	▸ adet (sayı)	X âdet (gelenek, alışkanlık)
▸ alem (bayrak)	X âlem (dünya, evren)	▸ aşık (eklem kemiği)	X âşık (vurgun, tutkun)
▸ hala (babanın kız kardeşi)	X hâlâ (henüz)	▸ hal (sebze, meyve vb. satılan yer)	X hâl (durum, vaziyet)

2. Arapça ve Farsçadan dilimize giren birtakım kelimelerle özel adlarda bulunan ince *g*, *k* ünsüzlerinden sonra gelen *a* ve *u* ünlüleri üzerine konur:

▸ dergâh ▸ gâvur ▸ dükkân ▸ kâğıt ▸ hikâye ▸ Hakkâri
▸ Kâzım ▸ tezgâh ▸ kâfir ▸ karargâh ▸ yadigâr ▸ bekâr vb.

Kişi ve yer adlarında ince l ünsüzünden sonra gelen a ve u ünlüleri de düzeltme işareti ile yazılır:

▸ Halûk ▸ Lâle ▸ Nalân ▸ Balâ ▸ Elâzığ ▸ İslâhiye vb.

3. Nispet ekinin, belirtme durumu ve iyelik ekiyle karışmasını önlemek için kullanılır:

- Türk askeri ile gurur duyuyoruz.
- İslam dini ile ilgili araştırmalar yapıyor.
- Babası fizik ilmi ile ilgilemesini istiyordu.
- Atatürk'ün resmi çalışma masamda durur.
- İnsanın edebi gözündedir, derdi babam.
- Şehrin merkezi sayılan bu meydan her daim cıvıl cıvıl.
- Sen de mi askerî okul istiyorsun?
- Yazarın dinî konularda makale yazdığını bilmiyordum.
- Televizyonlarda ilmî tartışmalara artık rastlamıyoruz.
- Bu belgeleri resmî kuruluşlara sunabilirsiniz.
- Edebî eserleri okumak da bir donanım ister.
- Binalardaki merkesî ısıtmaları kontrol ediyoruz.

Nispet eki alan kelimelere Türkçe ekler getirildiğinde düzeltme işareti olduğu gibi kalır:

▸ *millîleştirmek, millîlik, resmîleştirmek, resmîlik* vb.

Uyarı

▸ Aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili sözcüklerin yazımı doğrudur, bunlara dikkat ediniz.

- Sınavda fiziki coğrafyadan da soru geliyor.
- Bazı hastalıkların irsî olduğunu biliyoruz.
- Ülkedeki siyasi gelişmeleri takip edemiyoruz.
- Ticari anlaşmalar yapmak zorundayız.
- Kimseye hukuki bir ayrıcalık verilemez.
- Onunla felsefi konularda da konuşmak isterdik.
- Tali yoldan gelen araç, yayaya çarpmış.

NOKTALAMA İŞARETLERİ

ETKİNLİK

Aşağıdaki metinlerde ayraç içinde verilen yerlere uygun noktalama işaretini getiriniz.

1. Buyruğu altında çalışan kimselerin başarılarından gerçek bir sevinç duymayan insan ( ) büyük bir lider olamaz.

2. Zamanın değerini, yapacak işi olan kimse bilir ( )

3. Yanındaki arkadaşın mı ( ) kardeşin mi ( )

4. Kendi dişlerimin arasında olmasına rağmen kendi dilime hâkim olamıyorsam başkalarının diline nasıl hâkim olabilirim ( )

5. Söz var ( ) gelir geçer ( ) söz var ( ) deler geçer.

6. Ey insan ( ) Sen gülümsemeyle ağlama arasında bir varlıksın ( )

7. Anadolu'da traktöre ( ) biçerdövere de rastlarsınız ( ) yağmura ( ) suya hasret köylüye de denk gelirsiniz.

8. İyi güne aldanıp dostum var sanırsın. Unutma ( ) Gerçek dostu kötü günde tanırsın.

9. Deve kuşu yüke gelince ( ) Kuşum ( ) ( ), uçmaya gelince ( ) Deveyim ( ) ( ) der.

10. Yaşamımız ( ) yaşadıklarımızla değil ( ) beklentilerimizle şekillenir.

11. Başkalarını sık sık affedin ama kendinizi asla ( )

12. Eskiden aralık ayı ( ) kış mevsiminden sayılırdı ( ) Okulların duvarların asılı olan temsili ( ) Mevsimler ( ) tablosunda kar topu ( ) havuç burunlu kardan adamlar olurdu ( ) Böyle resmedilirdi mevsimin manzarası ( ) Şimdi pek öyle olmuyor ( ) kar yağışları ( ) karda oynayan çocuklar azaldı ( )

13. Tek bir şey sormak istiyorum ( ) Yequana kabilesinde nasıl oluyor da bir kişi bile yemek yemek için özel bir arayış içine girmiyor ( )

14. Gündelik hayat( ) bireysel etkileşimler çerçevesinde işleyen bir yeniden üretim alanıdır ( ) Şaşırtıcı yönü( ) belirsizlik içeren durumlarda bile rutin ( ) istikrarlı ve düzenli bir biçimde seyretmesidir.

15. Afrika'da çalışan bir antropolog ( ) kabilelerden birindeki çocuklara bir oyunu oynamayı önerir. Oyun şöyledir ( ) Antropolog ağacın altına çeşitli meyveler koyar ve meyvelere ilk ulaşanın oyunu kazanacağını söyler. Ödül de meyveleri yemek olacaktır. Ancak antropoloğun ( ) Hadi ( ) ( ) demesiyle birlikte beklenmedik bir şey olur ( ) Bütün çocuklar el ele tutuşur ( ) koşup ağacın altına giderler ve hep beraber meyveleri yemeye başlarlar. Antropolog neden böyle yaptıklarını sorduğunda ise şu cevabı verirler ( ) ( ) Hepimiz bütünün parçasıyız ( ) birimiz üzüldüğünde hepimiz üzülür ve yarayı tamire çalışırız ( )Birimiz kazandığında da hepimiz kazanmışız demektir( ) mutluluğu birlikte yaşarız ( ) ( )

ANLATIM BOZUKLUKLARI

A. ANLAMDAN KAYNAKLI ANLATIM BOZUKLUKLARI	B. DİL BİLGİSİNDEN KAYNAKLI ANLATIM BOZUKLUKLARI
Sözcüğün Gereksiz Kullanımı	Özne – Yüklem Uyuşmazlığı
Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanımı	Öge Eksikliği
Yanlış Anlamda Sözcük Kullanımı	Tamlama Yanlışları
Anlamca Çelişen Sözcüklerin Bir Arada Kullanımı	Çatı Uyuşmazlığı
Anlam Belirsizliği (Bulanıklığı)	
Sıralama – Mantık Hatası	
Deyim Yanlışlığı	

A. ANLAMDAN KAYNAKLI ANLATIM BOZUKLUKLARI

1. SÖZCÜĞÜN GEREKSİZ KULLANIMI

- Aynı anlama gelen sözcük ya da eklerin, birbirini çağrıştıran ifadelerin aynı cümlede kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.
- Gereksiz sözcük kullanımı anlatım özelliklerinden duruluk ilkesinin de ihlalidir.
- Aşağıdaki cümlelerde koyu dizilen sözler, gereksiz kullanılmıştır:
  - Kendi resimleri için açtığı ilk kişisel sergisinde çok heyecanlıydı.
    - ✔ Kendi resimleri için açtığı ilk sergisinde çok heyecanlıydı.
  - Yaptıklarını kendi **ağzıyla** itiraf etmiş.
    - ✔ Yaptıklarını kendi itiraf etmiş.
  - Heyetler arası **karşılıklı** görüşmeler haftaya başlayacak.
    - ✔ Heyetler arası görüşmeler haftaya başlayacak.
  - Filmin **sonu** beklediğimiz gibi bitmeyince üzüldük.
    - ✔ Film beklediğimiz gibi bitmeyince üzüldük.
    - ✔ Filmin sonu beklediğimiz gibi olmayınca üzüldük.
  - Ağlamasının **nedeni**, ailesinin gösterisini izlemeye gelmemesindenmiş.
    - ✔ Ağlaması, ailesinin gösterisini izlemeye gelmemesindenmiş.
    - ✔ Ağlamasının nedeni, ailesinin gösterisini izlemeye gelmemesiymiş.
  - Sıcaklığı **sıfırın altında** – 40°C olarak ölçülen yerlerde bile yaşayan insanlar var.
    - ✔ Sıcaklığı – 40°C olarak ölçülen yerlerde bile yaşayan insanlar var.
    - ✔ Sıcaklığı sıfırın altında 40°C olarak ölçülen yerlerde bile yaşayan insanlar var.

- Arkadaşlarıyla **sanki** daha önce görüşmemiş gibiydi.
  - ✔ Arkadaşlarıyla daha önce görüşmemiş gibiydi.
  - ✔ Arkadaşlarıyla sanki daha önce görüşmemişti.
- Spor salonuna inmek isteyenler sağdaki kapıdan giriş **yapmalı**.
  - ✔ Spor salonuna inmek isteyenler sağdaki kapıdan girmeli.
- Caddede bekleme **yapan** araçlara ceza yazdılar.
  - ✔ Caddede bekleyen araçlara ceza yazdılar.

2. SÖZCÜĞÜN YANLIŞ YERDE KULLANIMI

► Bir sözcüğün bulunması gereken yerde değil de başka bir yerde bulunması kimi zaman anlam bulanıklığına yol açar.

► Bir cümlede anlam bulanıklığının olması, o cümleden farklı anlamlar çıkarılmasına neden olur.

► Anlamın tek ve net olması için sözcüğü, olması gerektiği yere taşıyıp cümleyi tekrar kurmalıyız:

- Kitapta **ilk** gözüme çarpan resimlerdi.
  - ✔ Kitapta gözüme **ilk** çarpan resimlerdi.
- **Bir hafta içinde** üretime giren tesislerin tamamını kontrol etmeyi planlıyoruz.
  - ✔ Üretime giren tesislerin tamamını **bir hafta içinde** kontrol etmeyi planlıyoruz.
- **Her** Allah'ın günü makarna yenmez ki!
  - ✔ Allah'ın **her** günü makarna yenmez ki!
- Sebzeleri **fazla** suda bekletmek onlara zarar verir.
  - ✔ Sebzeleri suda **fazla** bekletmek onlara zarar verir.
- **Bakan olarak** doğduğu şehre gitmek onu gururlandırdı.
  - ✔ Doğduğu şehre **bakan olarak** gitmek onu gururlandırdı.

3. YANLIŞ ANLAMDA SÖZCÜK KULLANIMI

► Bir sözcüğün anlamına uygun olmayan bir şekilde cümlede kullanılması, anlatım bozukluğuna yol açar.

► Aşağıdaki sözcükler birbirinin yerine kullanılamaz.

ayrım	ayrıcalık
büyümek	uzamak
dikmek	ekmek
karşın	karşı
olanak	olasılık
özgün	özgü
şans	risk
yaklaşık	yakın
yıl	tarih

azımsamak	küçümsemek
çekimser	çekingen
fotoğraf	resim
neden olmak/sebep olmak	sağlamak
örmek	dokumak
son	sonuç
ücret	fiyat
nüfus	nüfuz
bağımlı	bağlı

- İki konu arasındaki **ayrıcalığı** henüz öğrenememiş. ("ayrıcalık" üstünlük demek, "fark" anlamındaki "ayrım" olmalı.)
- Çınar'ın boyu son iki yılda hayli **büyümüş**. ("boy" büyümez, uzar!)
- Bahçeye **ektiğimiz** meyve fidanları bu sene meyve verir. ("fidan" ekilmez, dikilir; tohum ekilir.)
- Ailesinin ona sağladığı **olasılıkları** iyi değerlendiremedi. ("olasılık", ihtimal demektir. Olasılık değil, olanak sağlanır.)
- O, kendine **özgün** bir sesi olan sanatçıydı. ("kendine özgü" sözü kalıplaşmıştır. "özgün"; benzersiz, farklı olan demektir.)
- Düzenli spor yapanların obez olma **şansı** azdır. ("obez" olmak bir "şans" değil, risktir.)
- Çalışanlarını bu kadar **azımsayan** başka bir yönetici görmedim. ("azımsama", "miktar olarak az bulma" anlamına gelir; oysa bu cümlede miktar değil nitelik durumu var, "küçümseme" sözcüğü getirilmeli.)

4. ANLAMCA ÇELİŞEN SÖZCÜKLERİN BİR ARADA KULLANIMI

► Anlamca çelişen sözcüklerin aynı cümlede kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar. Cümleye hangi anlamı vermek istiyorsak cümleyi ona göre tekrar kurmalıyız.

- Dün akşam bizi **mutlaka** aramış **olmalılar**.
- Bu bölgede **yaklaşık 6.398** kuş türü saptandı.
- Programa katılan Bakan, yaptıkları çalışmaları **ayrıntılı** bir şekilde **özetledi**.
- **Kısmen** de olsa projenin **tamamen** bittiğini söyleyebiliriz.

5. ANLAM BELİRSİZLİĞİ (BULANIKLIĞI)

► Tamlayan eksikliği, ek eksikliği, bir ekin ortak kullanılması, noktalama eksikliği anlam belirsizliğine (bulanıklığına) yol açabilir.

- **Yaşlı kadına** yer vermek istedi. (Yaşlı olan kadın mı? Yoksa yaşlı biri kadına mı yer vermek istedi?)
- **Ceketini** çok beğendim. (Kimin ceketini beğendin? "Senin ceketin"i mi, "onun ceketi"ni mi?)
- **O elbiseyi** çok beğendiğini söyledi. (Bu cümleyi söyleyen "o" mu? Yoksa "o ceketi" o mu beğendi?)
- Son yıllarda **öykü**, şiir, roman gibi türleri solladı. (Bu türleri sollayan ne? "Öykü" mü yoksa başka bir tür mü?)
- Ben **senden** çok zarar gördüm. (Ben senden kaynaklı mı çok zarar gördüm? İkimiz de zarar gördük ama ben senden daha çok mu zarar gördüm?)
- Osmanlı **kadının** sözüne değer vermiştir. ("kadı"nın mı, "kadın"ın mı?)
- Eşim, futbolla **benden çok** ilgileniyor. (Eşim benimle az, futbolla çok ilgileniyor. Eşim, benim futbolla ilgilendiğimden çok ilgileniyor.)

6. SIRALAMA – MANTIK HATASI

- Seninle değil şehirde gezmek, dünya turuna bile çıkılmaz.
  - ✔ Seninle değil dünya turuna çıkmak, şehir içinde bile gezilmez.
- Cinnet getiren adam, önce kendini sonra karısını öldürdü.
  - ✔ Cinnet getiren adam, önce karısını sonra kendini öldürdü.
- Başkan, kazada hayatını kaybedenlere başsağlığı diledi.
  - ✔ Başkan, kazada hayatını kaybedenlerin yakınlarına başsağlığı diledi.
- Bu makaleyi okumayı bırak, anlamak dahi imkânsız.
  - ✔ Bu makaleyi anlamayı bırak, okumak bile imkânsız.

7. DEYİM YANLIŞLIĞI

► Deyimler, kalıplaşmış sözlerdir.

► Deyimi oluşturan sözcüklerin yerine başka bir sözcük getirilemez.

► Deyim, anlamına uygun olmayan bir cümlede kullanılamaz.

- İnsanlar, gümrükten mal kaçırırcasına telaşlıydı. (Deyimin doğrusu "yangından mal kaçırmak"tır.)
- Verdiğin bu kötü haberle yüreğime su serptin. (Deyim ve açıklama uyuşmuyor.)
- Onun kadar pisboğazlısını görmedim, her şeyi yiyor. (Deyimin doğrusu "pisboğaz"dır.)
- Bu çocuklar ne zaman susacak, başım şişti! (Deyimin doğrusu "kafam şişti"dir.)

B. DİL BİLGİSİNDEN KAYNAKLI ANLATIM BOZUKLUKLARI

1. ÖZNE-YÜKLEM UYUŞMAZLIĞI

► Özne / insan dışı varlık + tekil → Yüklem / tekil

► Özne / insan dışı varlık + çoğul → Yüklem / tekil

- Köpekler gece boyu havladılar. (havladı)
- Çiçekler, susuzluktan solmuşlar. (solmuş)
- Kulaklarım maalesef son günlerde iyi duymuyorlar. (duymuyor)

► Özne / sayı bildiren unsur → Yüklem / tekil

- İki kişi seni sordular. (sordu)

► Özne / belgisiz sıfat / zamir → Yüklem / tekil

- Hiçbiri ders çalışmıyorlar. (çalışmıyor)
- Hepsi son olayda haklıydılar. (haklıydı)

► Özne (ben + kişi) → Yüklem / 1. Çoğul Kişi

- Bu resimleri sadece sen ve ben yapabilirim. (yapabiliriz)

2. ÖGE EKSİKLİĞİ

a. Özne Eksikliği

► Özellikle sıralı ve bağlı cümlelerde her iki cümlenin öznesi ortak olmayabilir. Bu durumda gerekli cümleye farklı bir özne getirmek gerekir.

- Radyonun sesini kıstı, çok yüksekti. (Radyonun sesini "o" kıstı. / Çok yüksek olan ne? → "radyonun sesi")
- Kimse evde durmak istememiş, dışarı çıkmıştı. (Evde durmak istemeyen → "kimse" / Dışarı çıkan kim? → "herkes")
- Kuralları hepsi biliyor ama uygulayamıyor. (hiçbiri)
- Araştırmanın sonuçlarını her yerde açıkladılar, gerçekleri bire bir yansıtıyor. (sonuçlar)

b. Nesne Eksikliği

► Özellikle sıralı ve bağlı cümlelere dikkat etmek gerekir.

► "neyi, kimi, ne?" sorularına cevap vermesi gereken bir nesnenin eksikliği anlatım bozukluğuna yol açar.

- Arabasına gereken tüm bakımları yapıyor, gözü gibi koruyordu. (arabasını)
- Yapılan hatalara aldırış etmedim, görmezden geldim. (onları)
- Bebek; sürekli oyuncaklarıyla oynadı ve hiç elinden bırakmadı. (onları)

c. Dolaylı Tümleç Eksikliği

► İkinci cümlede olması gereken dolaylı tümlecin bulunmaması anlatım bozukluğu nedenidir.

- Arkadaşlarıma değer verir, hiçbir karşılık beklemem. (arkadaşlarımdan-onlardan)
- Sözlerini çok iyi anladım ama anlam veremedim. (sözlerine-onlara)
- Geçen ay İzmir'e gittim, üç gün kaldım. (İzmir'de-orada)

d. Zarf Tümleci Eksikliği

► Cümlede olması gereken zarf tümlecinin olmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

- Onu çok severdim ama pek iyi anlaşamazdık. (onunla)
- Onunla her zaman ilgilenir, onu yalnız bırakmazdım. (hiçbir zaman)

e. Yüklem Eksikliği

► Cümlede yüklem eksikliği veya yüklemin uyumsuz olarak ortak kullanılması anlatım bozukluğuna neden olur.

- Ben yüzmeyi, kardeşim basketbol oynamayı severdi.
  Ben yüzmeyi **severdim** kardeşim basketbol oynamayı severdi.
- Son günlerde ne o beni arıyor ne de ben onu.
  Son günlerde ne o beni arıyor ne de ben onu **arıyorum**.
- Ona karşı sabırlı ve onu üzmemelisin.
  Ona karşı sabırlı **olmalı** ve onu üzmemelisin.
- Saçları uzun ama sağlıklı değildi.
  Saçları **uzundu** ama sağlıklı değildi.
- Sabahları haşlanmış yumurta, bol yeşillik ve portakal suyu içtim. (yedim)
  Sabahları haşlanmış yumurta, bol yeşillik **yedim** ve portakal suyu içtim.
- Eskiden çok sık görülen bu hastalık, günümüzde çok az ya da hiç görülmemektedir.
  Eskiden çok sık görülen bu hastalık, günümüzde çok az **görülmekte** ya da hiç görülmemektedir.
- Çayı çok az, kahveyi ise hiç içmem.
  Çayı çok az **içerim**, kahveyi ise hiç içmem.

3. TAMLAMA YANLIŞLARI

Tamlayan / Tamlayan Eki Eksikliği

- Çocuklar sadece sevgi bekler, sevgisizliğe tahammülü yok. (insanların-onların)
- Bu konu, bu tür tartışmalarla kapanacağını sanmıyorum. (konunun)
- Aradığını yeni öğrendim. (senin/onun? "anlam bulanıklığı")

Tamlanan / Tamlanan Eki Eksikliği

- Ülkemizde sanatsal ve kültürel etkinliklere daha çok önem verilmeli. (sanatsal **etkinliklere**)
- Benim ve kardeşimin fikirleri genelde yakındır. (benim **fikirlerim**)
- Edebiyat derslerimizde epik ve aşk şiirleri dönem özellikleriyle birlikte incelenmeli. (epik **şiirler**)
- Gökhan Bey, derneğimizin üye ve ikinci başkanıdır. (**üyesi**)
- Ekonomi ve siyasi konulara dair görüşlerini bildirdi. (ekonomi **konularına**)

4. ÇATI UYUŞMAZLIĞI

► Birleşik cümlelerde temel cümlenin yüklemi ile yan cümlecikteki eylemsinin çatı özellikleri bakımından (etken-etken, edilgen-edilgen) uyumlu olmaması, anlatım bozukluğuna yol açar.

- İnandırıcı olmak istiyorsa gereği yapılmalıdır.
  etken *edilgen*

  ✔ İnandırıcı olmak **isteniyorsa** gereği **yapılmalıdır**.
  edilgen *edilgen*

  ✔ İnandırıcı olmak **istiyorsa** gereğini **yapmalıdır**.
  etken *etken*

- İnsan başarılı olursa hayattan zevk alınır.
  etken *edilgen*

  ✔ İnsan başarılı **olursa** hayattan **zevk alır**.
  etken *etken*

  ✔ **Başarılı olunursa** hayattan **zevk alınır**.
  edilgen *edilgen*

- Eşyalarını dikkatlice toplayıp hepsini tek tek bavuluna kondu. (koydu)
- Bu spor tesislerinin yapılıp bitirmesi iki yılı buldu. (bitirilmesi)

NOTLAR

ZEDUVA
YAYINLARI

TYT TÜRKÇE

1 kitap 3 Kamp

TYT 20 GÜNDE PARAGRAF ANLAM BİLGİSİ KAMPI

TEMMUZ

AĞUSTOS

TYT 20 GÜNDE DİL BİLGİSİ KAMPI

TYT TEK VİDEO SON-FULL TEKRAR

OCAK

Dağıtım
www.krakademi.com
0549 630 20 10

ZEDUVA YAYINLARI

9 786259 686622